

ЗВОРНИК

РАДОВА / НАРОДНОГ МУЗЕЈА

LIII

ЧАЧАК, 2023

UDK 06.055.2(497.11)
ISSN 0350-7262

**ЗБОРНИК РАДОВА
НАРОДНОГ МУЗЕЈА
LIII**

**NATIONAL MUSEUM
JOURNAL
LIII**

**RECUEIL DES RAVAUX
DU MUS E NATIONAL
LIII**

ЧАЧАК, 2023.

НАРОДНИ МУЗЕЈ ЧАЧАК / NATIONAL MUSEUM ČAČAK

Главни и одговорни уредник

Делфина РАЈИЋ

Уредник

Др Милош ТИМОТИЈЕВИЋ

Редакциони одбор

Др Милоје ВАСИЋ, Др Радомир ПОПОВИЋ, Др Гордана ЈЕРЕМИЋ,
Делфина РАЈИЋ, Др Милош ТИМОТИЈЕВИЋ

Секретар редакције

Др Милош ТИМОТИЈЕВИЋ

Лектор и коректор

Слободан НИКОЛИЋ

Превод на енглески језик

Ксенија ДУЊИЋ

Превод на француски језик

Елизабет ЈОВАНОВИЋ

Фотографија на корици

Соколски знак за копље заставе
(Народни музеј Чачак, снимио Марко Бојовић)

Лого зборника

Весна СТАНИСАВЉЕВИЋ

Графичка припрема

„Артера” доо, Чачак

Штампа

„Бирограф” Београд

Издавач

Народни музеј Чачак
Цара Душана 1, Чачак
www.cacakmuzej.org.rs

Тираж

300

САДРЖАЈ / CONTENTS / TABLE DES MATIÈRES

Др Милош РАДОВАНОВИЋ / Miloš RADOVANOVIĆ, PhD / Dr Milos RADOVANOVIĆ.....	7
ЗДРАВСТВЕНИ ОБЈЕКТИ У ЧАЧКУ ДО ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА HEALTHCARE FACILITIES IN ČAČAK UNTIL THE SECOND WORLD WAR LES ÉTABLISSEMENTS MÉDICAUX À CASAK DURANT LA DEUXIÈME GUERRE MONDIALE	
Др Ратомир МИЛИКИЋ / Ratomir MILIKIĆ, PhD / Dr Ratomir Milikić.....	27
ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКЕ ФАЛЕРИСТИКЕ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF SERBIAN FALERISTICS IN THE SECOND WORLD WAR LE COMPLÉMENT À L'HISTOIRE DE LA PHALÉRISTIQUE SERBE DURANT LA DEUXIÈME GUERRE MONDIALE	
Мина ЈЕЛЕСИЈЕВИЋ / Mina JELESIJEVIĆ / Mina JELESIJEVIC.....	45
НАРОДНО ПРОСВЕЂИВАЊЕ ОД 1945. ДО 1960. ГОДИНЕ NATIONAL ENLIGHTENMENT FROM 1945 TO 1960 L'ÉDUCATION DE LA POPULATION DE 1945 À 1960	
Мирослав ПУРИЋ / Miroslav PURIĆ / Miroslav PURIC.....	61
ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година) (други део) THE SCHOOL OF ECONOMICS GORNJI MILANOVAC. PART TWO (ACADEMIC YEARS 1965/1966 – 1970/71) LE LYCÉE DE SCIENCES ÉCONOMIQUES À GORNJI MILANOVAC (ANNÉE SCOLAIRE 1965/1966-1970/1971)	
Др Милош ТИМОТИЈЕВИЋ / Miloš TIMOTIJEVIĆ, PhD / Milos TIMOTIJEVIC, DR.....	141
КОШАРКА И КОНСТРУКЦИЈА ЛОКАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА ЧАЧКА BASKETBALL AND CREATION OF THE LOCAL IDENTITY OF ČAČAK LE BASKET-BALL ET LA CONSTRUCTION DE L'IDENTITÉ LOCALE DE CASAK	
М.А. Милан ЛИШАНЧИЋ / Milan LIŠANČIĆ / Milan LIŠANČIĆ.....	153
„ВРУЋЕ ГОСТОВАЊЕ” – СОЦИОЛОШКО-КУЛТУРОЛОШКИ ФЕНОМЕН ПУБЛИКЕ НА ПРИМЕРУ ЧАЧАНСКЕ КОШАРКЕ „TOUGH HOME COURT” - A SOCIOLOGICAL AND CULTURAL PHENOMENON OF THE AUDIENCE ON THE EXAMPLE OF BASKETBALL IN ČAČAK „SPECTACLE ARDENT”, LE PHÉNOMÈNE SOCIO-CULTUREL DU PUBLIC SUR L'EXEMPLE DU BASKET-BALL DE CASAK	
Др Милош ТИМОТИЈЕВИЋ, Милан ЛИШАНЧИЋ / Miloš TIMOTIJEVIĆ, PhD, Milan LIŠANČIĆ / Dr Milos TIMOTIJEVIĆ, Milan LISANCIĆ.....	175
КОНЦЕПТ СТАЛНЕ ПОСТАВКЕ „МУЗЕЈА КОШАРКЕ” У ЧАЧКУ CONCEPT OF THE PERMANENT EXHIBITION OF THE "BASKETBALL MUSEUM" IN ČAČAK LE CONCEPT DE L'EXPOSITION PERMANENTE DU "MUSÉE DE BASKET-BALL" À CASAK	
Стефан НОВИЧИЋ / Stefan NOVIČIĆ / Stefan NOVICIĆ.....	189
ЈУГОСЛАВИЈА/СРБИЈА НА МУШКИМ КОШАРКАШКИМ ПРВЕНСТВИМА ЗА МЛАЂЕ КАТЕГОРИЈЕ (1964–2022) YUGOSLAVIA/SERBIA AT THE MEN'S BASKETBALL CHAMPIONSHIPS FOR YOUNGER CATEGORIES (1964-2022) LA YOUGOSLAVIE / LA SERBIE AU CHAMPIONNAT DE BASKET-BALL POUR HOMMES POUR LES CATÉGORIES PLUS JEUNES (1964-2022)	

Богдана ОПАЧИЋ, Бојана СУБАШИЋ, Др Милош ПАПИЋ / Bogdana OPAČIĆ, Bojana SUBAŠIĆ, Dr Miloš PARIĆ / Bogdana OPAČIĆ, Bojana SUBAŠIĆ, Dr Miloš PARIĆ.....	223
АНАЛИЗА СТАВОВА ПУБЛИКЕ О КУЛТУРНОЈ ПОНУДИ ГРАДА ЧАЧКА ANALYSIS OF THE VISITORS' STANCES TOWARD THE CITY OF ČAČAK CULTURAL OFFER L'ANALYSE DES POINTS DE VUE DU PUBLIC SUR LE PROGRAMME CULTUREL DE LA VILLE DE CACAK	
Делфина РАЈИЋ / Delfina Rajić.....	253
ИЗВЕШТАЈ О РАДУ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У 2022. ГОДИНИ	

94:61(497.11)"18/19"
725.5(497.11)"18/19"

**Др Милош
РАДОВАНОВИЋ**
дипл. инж. арх. Факултет
техничких наука, Чачак
arh.milos.radovanovic@gmail.com

ЗДРАВСТВЕНИ ОБЈЕКТИ У ЧАЧКУ ДО ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

АПСТРАКТ: Чачак се у свом развоју ипругдио да за лечење својих грађана обезбеди посебне врсте објеката. На почетку развоја здравства, после ослобођења од Турака па све до 1868. године, за те потребе су коришћени неусловни објекти. И после отварања прве болнице у Чачку 1868, па све до почетка XX века, болнице су биле смештене у неадекватним и незнамљеним објектима. Први плански објекат израђен за лечење грађана (болница) саграђен је 1909. године у Кулиновачком пољу поред пута за Краљево. Поред болнице која је у свом саставу имала већи број објеката, са развојем града Чачак је нарочито у периоду између два светска рата добио и друге здравствене установе: апотеке, амбуланте, стационар и приватне ординације. Здравствени објекти у Чачку су поред своје основне намене имали и важну улогу у ширењу здравствене и опште културе, а неки од њих представљају и значајна архитектонска дела.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: болница, шпитал, инфективна болница, амбуланта, апотека, санаторијум, поликлиника, ординација, физикус

Здравствени објекти

За време турске власти у чачанској касабније било здравствених установа, а муслиманске болеснике су као и у већини других места лечили приучени или самоуки лекари хећими. За поједине болести обраћало се и хоџи који је пацијенте лечио записима, а неке мање хируршке захвате, као што је обрезивање и пуштање крви, изводили су и бербери.

Слично је било и у прво време по ослобођењу од Турака. И тада су болеснике лечили прво турски хећим (неки *Дебели хаћо*), а помињу се и Ђорђије *Пелцер* и Јосиф Николајевић, који је лекарски посао обављао уз механску радњу.¹ У то време није било

школованих лекара и лекова, него се углавном лечило народним лековима.

Чачак је првог школованог лекара добио тек 1836. године, када је за физикуса (лекара) дошао Карло Белони.² Он је постављен за лекара Моравско-подрињске војне команде са седиштем у Чачку, али је имао обавезу и да лечи цивилно становништво. Белони је остао у Чачку до 1839. године када је премештен у Јагодину за окружног физикуса, а на његово место је постављен Јован Цомпе. Белони се поново враћа у Чачак 1841. године на тражење грађана, јер је као лекар оставио добар утисак, па овде остаје још неколико месеци. Карло Белони је први лекар који је у Чачку почео да лечи болеснике применом медицинске науке, али и да поставља прве

[1] Мирослав Мојсиловић, Радован Маринковић, *Здравство чачанског краја* (Чачак: Чачански глас, 1979), 32.

[2] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравство...*, 40.

почетке организоване здравствене заштите на овом подручју. Он је оставио и опис прве болнице у Чачку, за коју наводи да се налазила у некој малој и тескобној механи у којој су болесници били смештени на *сламњачама њоређаним на широким дрвеним клуџама, некој врсти миндерлука*.³ После њега сменило се овде још неколико лекара до друге половине XIX века као што су Јосиф Јанковић и Јосиф Шаунгел (који је касније променио име у Јован Петровић), али они нису имали неког већег утицаја на развој чачанског здравства. У периоду владавине Александра Карађорђевића и уставобранитеља од 1842 до 1858. године, када су окружна надлештва премештена из Чачка у Карановац тада је премештено и седиште окружног физикуса у Карановац. У Чачку се 1859. први пут као општински лекари наводе Димитрије Радовановић, потом од 1860. до 1962. и Прокопије Карличић. Враћање седишта окружног физикуса у Чачак условио је и долазак доктора Стевана Тренчинија на ту функцију, што је представљало прекретницу у развоју здравствене службе у Чачку. Тренчини је рођен у Мађарској и после завршетка медицинских наука 1840. године дошао је у Србију са две дипломе – *мајистра хирургије и бабичлука и око љекарије*.⁴ Он је као окружни физикус у Чачку од 1855 до 1881. године допринео не само лечењу становништва и сузбијању епидемија, већ је утицао и на организацију здравствене службе и побољшање хигијене, а нарочито је заслужан за оснивање болнице.⁵ Тренчини се поред лечења бавио и хирургијом и апотекарством.

Одмах по ослобођењу од Турака јавила се потреба за отварањем болница у Србији, али је то било тешко, јер није било ни школованих лекара ни материјалних могућности.

[3] Горан Давидовић, Лела Павловић, *Историја Чачка : хронологија од праисторије до 2000. године* (Чачак : Међуопштински историјски архив, 2009), 119.

[4] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравство...*, 44

[5] Г. Давидовић, Л. Павловић, *Историја Чачка...*, 55.

Полазна основа за оснивање болница у Србији створена је на *Сјасовска скујшићина* у Крагујевцу 31. маја 1837. године, уставновљењем *Школској и шийићалској фонда*. Овај фонд је представљао материјалну основу за отварање болница и био је заједнички за школе и болнице све до 1841. године када су фондови раздвојени. После 1841. године сваки округ је добио свој *шиићалски фонд* намењен за отварање болница, а средства за њега су прикупљана доприносом и прилозима.⁶

У периоду уставобранитеља од 1842. до 1858. године, постављени су основи санитарске службе у Србији, што је довело не само до повећања броја лекара, већ и до активнијег односа према лечењу становништва и отварању нових болница.

Расписом попечатељства унутрених дела из 1852. године упућеном начелствима тражено је отварање болница у окружним местима, а нарочито у пограничним областима према Турској.⁷

Отварању болница свакако је доста допринео и Закон о подизању и устројству болница од 27. марта 1855. године по коме је поред јавних било предвиђено отварање и приватних болница.

Из једног извештаја видимо да је прву болницу која је била приватна отворио *Окружни физикус* Стеван Теренчини 1860. године у Чачку.⁸ Не знамо где се та болница налазила, али је могуће да је била у некој механи или приватној кући која је имала већи простор за смештај болесника.

После повратка окружних надлештава из Карановца интензивирао је рад на прикупљању средстава и припремама за отварање *Окружној шийићала* у Чачку. Министарство унутрашњих дела, у чијој су надлежности биле и болнице, именовало је 1866. године старатеља привремене болнице у Чачку. Он је одмах по именовану, заједно са

[6] Г. Давидовић, Л. Павловић, *Историја Чачка...*, 53.

[7] Г. Давидовић, Л. Павловић, *Историја Чачка...*, 54.

[8] Г. Давидовић, Л. Павловић, *Историја Чачка...*, 55.

начелством, почео да тражи погодну кућу у вароши за смештај болнице. Из сачуваних документа сазнајемо да је проналажење погодне грађевине за ту сврху било тешко, јер је тада у Чачку било мало добрих зграда, а оне које су могле да задовоље ту намену биле су издате. За смештај болнице разматране су куће трговца Милоша Игњатовића у Обилићевој улици и Вучка Михаиловића Карановчанина на углу Обилићеве и Улице Цара Лазара. Око избора објеката за смештај болнице, набавке опреме, али и око других питања, водила се и оштра преписка између окружних власти, лекара и Министарства унутрашњих дела, што је утицало и на одлагање почетка рада болнице. Тако из једног извештаја сазнајемо да су два одељења у кући Милоша Игњатовића недовољна за смештај болнице и да су потребна још два одељења – једно за смештај мутвака и друго за кухињу.⁹ У овом периоду одвијале су се и активности и око набавке опреме за болницу: кревета, сламара, јастука ћебади, столица, казана и посуђа за кухињу. Коначно, Министарство унутрашњих дела је 7. јуна 1866. године дало сагласност да се кућа Милоша Игњатовића *од идуће Мишровдана узме њод кирију јогишиње 18 дукаћа царских за болницу љривремену њоја округа*.¹⁰ Међутим, и после ове одлуке поново је дошло до отезања око почетка рада болнице, све док Министарство у јуну 1868. године није дало коначну сагласност *да се за болницу узме кућа Милоша Игњатовића као удобна* (Сл. 1). Из дописа окружних власти, доктора Тренчинија и министарства сазнајемо да је окружна болница у Чачку почела са радом 15. маја 1868, а у марту следеће 1869. године за управитеља окружне болнице у Чачку постављен је окружни физикус доктор Тренчини.¹¹ Ова кућа се налазила у *сокаку водећем цркви старој*, у данашњој Обилићевој улици, а састојала се од ходника

по средини објекта и четири собе, а била је сачувана до краја деведесетих година XX века када је нестручним реконструкцијама уништена (Сл. 2). Кућа је за ондашње прилике била солидно грађена од тврдог материјала, са зидовима у бондручном систему и испуном од печене опеке. Зграда је била издуженог облика постављена уз тротоар и имала је кров на две воде покривен ћерамидом са подшивеним стрехама.

Међутим, из једног извештаја из 1869. године видимо да је окружна болница била у доста лошем стању и у погледу смештаја, али и опреме. У њој се налазило само десет дрвених кревета, па је често по неколико болесника спавало на поду.¹²

Ситуација у болници се вероватно нешто побољшала у погледу смештаја и опреме у време припрема за Јаворски рат. Неколико година пре рата у Чачку је 1873. године формирана и Резервна војна болница која је била смештена у једној механи. За време самог рата 1876. године и један део војне болнице ибарске војске био је смештен у Чачку. Тада су се за лечење рањеника и оболелих војника поред болнице у кући Милоша Игњатовића користиле и друге зграде у граду, као и механе.

Чачанска окружна болница, смештена у неусловној згради у Обилићевој улици, постала је претесна да прими и болеснике и рањенике, посебно после наставка рата са Турском 1877. године, па се зато приступило грађењу боље и веће зграде. Међутим, и у овом периоду у Чачку није било подесних зграда за ту намену, па су за болницу изнајмљени објекти од Фердинанда Крена у Палилулама, односно у данашњој Улици Војводе Степе. И ове просторије нису биле најподесније за ову намену, како стоји у једном образложењу, али тада није било могуће наћи другу кућу која би потпуно одговарала за болницу која је 1878. године пресељена у Кренове зграде које су се налазиле са леве

[9] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравство...*, 58.

[10] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравство...*, 58.

[11] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравство...*, 60.

[12] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравство...*, 61.

стране Улице Војводе Степе, од центра према Ужицу, испред раскрснице са Улицом Светог Саве и испред садашњих *Кренових вила*. Из једног писма које је Министарство унутрашњих дела упутило Окружном начелству у Чачку у јулу 1869. године видимо да су и овде услови били лоши, па се предлаже да се један велики магацин који се налази у авлији преправи да би болница добила потребан простор за болеснике.¹³ Из уговора који је закључен између Начелства округа чачанског и Фердинанда Крена 1885. године о закупу његових зграда за болницу стоји *Начелство округа чачанској ђрима за смештај болнице од Фердинанда Крена две велике и две мале у једној авлији у овдашњој вароши ђосиојеђе куће, од којих једна од ђврдој а остјале од слабој мајеријала са свим ђринаглежућим зградама, ђод закуј за ђри ђодине рачунајући од 1. новембра до 31. октјобра 1888. ђодине ђо цени од хиљаду и ђеђ сђоштина осамдесет и четјири динара на ђодину...*¹⁴ Из овога се види да су за болницу закупљене четири зграде што је више него приликом пресељења, па се може закључити да је извршена адаптација магацина. По подацима Мила Мојсиловића све четири зграде су биле приземне. До улице се у ниској згради налазила управа и канцеларије болнице, а у дворишту две подуже зграде, од којих је једна вероватно преправљена од магацина, биле су болесничке собе. У четвртој малој згради, смештеној исто у дворишту, налазили су се кухиња и вешерница.¹⁵

Уместо Тренчинија који је отишао у пензију 1881. године дужност окружног физикуса и управника болнице преузео је др Јарослав Кужељ. Он је био не само изузетно добар лекар који је у чачанску болницу увео савремене методе лечења, већ је учествовао и у изради неких закона из области здравства, а посебно је заслужан за подизање нове болнице у Чачку. Кужељ се ангажовао

не само око припрема и изградње нове болничке зграде, већ је и сачинио и *Правила за болницу чачанску*, чиме је и у нормативном погледу регулисао њен рад.¹⁶

Простор у Креновим кућама у којима је била смештена окружна болница временом је постао недовољан због повежања болесника, али и други услови у болници због помањкања опреме и помоћног особља бивали су све тежи. Зато су извршене потребне припреме Санитетски одбор Народне скупштине донео је одлуку о подизању нове болнице у Чачку.¹⁷ Међутим, почетак изградње дуго је одлаган.

Општина је намеравала да болницу подигне на тзв. *Државној ливади* између данашњих улица Кнеза Милоша и Амићине, али је комисија која је формирана 1899. године утврдила да ова локација не одговара.¹⁸

За градњу нове болнице предлагано је још неколико локација уместо *Државне ливаде* од које се одустало, па је Министарство унутрашњих дела упутило у Чачак инжењера М. Божића и инспектора санитета Миту Николића да коначно изаберу локацију.¹⁹ По њиховој оцени понуђена места не одговарају, па су за локацију одабрали простор расадника Трнавског среза у Кулиновачком пољу, са леве стране пута Чачак – Краљево. Крајем 1905. године Одбор чачанске општине донео је одлуку да бесплатно уступи земљиште за градњу болнице у површини од осам хектара.

У једном документу који су народни посланици из Чачка Сретен Гогих и Јаков Чорбовић упутили министрима грађевина и унутрашњих дела у новембру 1905. године, наводи се да због недостатка нове болничке зграде *ђрје* не само Чачак и Округ чачански, већ и један део Рудничког и Ужичког округа. У овом акту се наводи да су по одлуци Владе у Министарству грађевина сачињени план и предрачун за нову болницу у Чачку, а радови

[13] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравствво...*, 67

[14] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравствво...*, 67.

[15] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравствво...*, 68.

[16] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравствво...*, 72-73.

[17] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравствво...*, 81.

[18] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравствво...*, 84.

[19] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравствво...*, 85.

лицитацијом уступљени предузимачу Исидору Радовановићу из Краљева.²⁰ Међутим, до изградње није дошло, а лицитација није одобрена у Министарству због тога, што се њеново дошло до закључка у Министарству грађевина, да се најправљени план одбаци и управљењу новој плану присвоји.²¹

Вероватно су на ово одлагање грађења утицале дилеме и различити ставови око величине болнице и њене организације, а можда и одређени лични интереси. Да је то тачно можемо наслути и из дописа окружних инжењера Матића и Протића и управника чачанске болнице Кужеља упућеног Начелству Округа чачанског. Из овог акта видимо да они, иако стручни и одговорни, нису били упознати са пројектом болнице, њеном величином и капацитетом. Због тога дају своје стручно мишљење и сугестије у погледу плана нове болнице у коме наводе следеће:

- да болницу треба пројектовати за 150 болесника за обичне прилике, а да у ванредним може примити 200;

- пошто се зграде раде од тврдог материјала да трају преко 100 година;

- пројектовати и остале потребне болничке зграде које се могу и касније подићи;

- да при пројектовању и грађењу болнице треба имати у виду и пораст броја болесника.²²

Због свих ових околности изградња болнице почела је тек 1907. и трајала је до 1909, а пресељење у нову зграду обављено је 1910. године.

Чачанска болница пројектована је у Министарству грађевина у Београду и грађена као обласна болница првог реда. Састојала се од главног болничког објекта, економског дела са кухињом и перионицом, управне зграде, инфективног одељења и капеле. У организацији болнице у извесној

мери је заступљен павиљонски систем, али је највећи број болничких садржаја смештен у главној болничкој згради која има облик слова Т и димензије главног тракта 70 x 13 метара. То је спратни објекат састављен од подрума, приземља и спрата, а организован је по коридор систему. Улаз и степенице смештени су у средини главног тракта, док су болнички садржаји организовани око ходника постављеног са задње стране по дужини објекта. (Сл. 3)

Тако је Чачак добио болницу са болесничким собама, ординацијама за лекаре и другим потребним садржајима и опремом. (Сл. 6)

Пројекат за овај објекат урадио је архитекта Светозар Јовановић старији у Министарству грађевина. Сачувани су и планови за инфективно одељење и управу који се чувају у архиву Министарства грађевина у Београду. (Сл. 8) Инфективно одељење или Инфективна болница састоји се од подрума, приземља и спрата, са просторијама организованим око подужног ходника. Приземље и спрат имају, поред ходника и степеништа, собе за лекаре и по три собе за болеснике, а подрум је намењен за пратеће садржаје. Управа болнице пројектована је као спратни објекат са канцеларијама и становима за особље и организована је, такође, око подужног ходника. (Сл. 10 и 11) Нова болница је поред квалитетне и функционалне грађевине била опремљена и свим за то време савременим инсталацијама електрике, телефона и водовода и канализације. За производњу струје била је снабдевена дизел-мотором и динамо-машином и акумулаторма, а вода се обезбеђивала преко хидрофора.²³

За време Првог светског рата зграда коришћена је и као војна болница и у њој су били смештени рањеници. (Сл. 7)

Поред болничких зграда за време Првог светског рата су, за смештај рањеника и болесника, коришћене и зграда касарне,

[20] Бранко Перуничкић, *Чачак и Горњи Милановац: 1866-1915*. Књ. 2 (Чачак: Историјски архив, 1969), 651.

[21] Б. Перуничкић, *Чачак...*, 651.

[22] Б. Перуничкић, *Чачак...*, 652.

[23] Б. Перуничкић, *Чачак...*, 792.

основна школа, недовршена зграда Гимназије и веће кафане у Чачку. За време окупације од 1915 до 1918. године болница је била подељена на окупаторски и српски део, у коме су остала само два стара лекара да лече народ, Вјенцеслав Стејскал и Кужељ. У току окупације болница је била оштећена, а страдала је и однешена добрим делом и опрема, па је после рата требало пуно средстава и времена да се уништено и оштећено поправи и обнови. Болница је одмах после рата још неко време задржала војни карактер јер је требало лечити и повратнике са фронта и остале грађане. Поред ње за здравствене потребе коришћена је једно време и касарна у којој је Америчка војна мисија крајем 1919. године отворила здравствену амбуланту.²⁴ Војна амбуланта, а затим болница, била је у једном периоду после првог светског рата смештена и у згради бивше Општине у Хајдук Вељковој улици.²⁵ У њој је једно време радио и доктор Драгомировић као санитетски мајор.

Убрзо после рата здравствена служба у Чачку се стабилизовала и обновила, а град је почео да добија и нове здравствене установе. Тако је 1922. године поред Окружне болнице формирана и Окружна санитетска управа, а град је тада имао и државни дечији дом, две апотеке и дрогерију.

У периоду између два светска рата у Чачку су основане још неке здравствене установе, али и приватне ординације. Јелисавета Елза Радојевић отворила је приватну зубну ординацију, а нешто касније и Драгољуб Глођајић. Зет војводе Степе, доктор Крста Драгомировић, такође је у својој кући отворио приватну ординацију²⁶ која се налазила у његовој кући у Кнез Милошевој улици, у којој се сада налазе неке службе поште. У Чачку је 1924. године основан и санаторијум

Овчар. Санаторијум је основала приватна група лекара (др Стејскал, др Драгомировић, др Стојановић и др Станковић). Он је био намењен за лечење имућнијих пацијената, пружао је квалитетније медицинске услуге и представљао неку врсту приватне болнице. Имао је хируршке сале, рендген и физиотерапију са парним купатилом и неколико када.²⁷ Санаторијум је 1927. године преузео хирург др Говедаревић који је довео и др Миловановића, а радио је до 1934. године када је затворен, а био је смештен у бившој кући некадашњег председника општине Николе Радовановића у тадашњој Улици Кнегиње Љубице, на месту данашњег Дома културе (Сл. 12).

Између два светска рата у Чачку је 1929. године основана и Школска поликлиника која је радила у просторијама старог Господар Јовановог конака. Поред наведених установа у овом периоду у Чачку је радило и неколико приватних ординација. Тридесетих година XX века је и др Велимир Ерић отворио приватну ординацију у наменски грађеној згради у Улици Господар Јована, преко путе Поште. За израду плана ординације са станом ангажовао је познатог архитекту из Београда Јана Дубавог.

У периоду између два светска рата Чачак је израстао у значајан здравствени центар овог дела Србије. У кругу болнице која је добила статус Бановинске болнице првог реда саграђени су и неки пратећи објекти, али је она опремана новим инсталацијама, рендген апаратом и другом потребном опремом. Године 1935. је, на иницијативу Црвеног крста, на Здрављаку саграђено дечије летовалиште намењено за опоравак болешљиве деце.

Апотеке

У време после ослобођења од Турака не само да није било школованих лекара, већ су приучени лекари и видари справљали и

[24] Г. Давидовић, Л. Павловић, *Историја Чачка...*, 270.

[25] Мирослав Мојсиловић, *Само је један њвој праг – зајиси о сџаром Чачку* (Чачак : Чачански глас, 1995), 289.

[26] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравсџво...*, 101.

[27] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравсџво...*, 102.

лекове и мелеме. Највећи део народа лечио се народним лековима по рецептима који су преношени усмено са колена на колена или преписивани у манастирима у виду књижица званих *Љекарницама*.

Школованих лекари су не само прегледали болеснике и преписивали лечење, већ и справљали лекове. Први такав лекар у Чачку био је Карло Белони који је имао звање *доктор медицине, мајистар бабичлука и мајистар око лекарија (фармације)*.²⁸

По оснивању аптека у Крагујевцу и Београду 1836. године окружни физикуси су део лекова тамо набављали и продавали, а део сами справљали. Тако је доктор Тренчини изнајмио собу под закуп у којој је држао апотеку.²⁹

Отварање аптека у Србији регулисано је 1865. године *Законом за айошке и айошке-каре и држање и продавање лекова и ойрова*. Прву апотеку у Чачку отворио је Иван Стошић (*мајистар фармације*) 1872. године, по одобрењу Министарства унутрашњих дела, у чијој је надлежности то и било. Апотека је прво отворена у приземљу Лазовића куће, поред *механе Лазовић*, на углу Кнез Михаилове и Добрачине улице, а затим је премештена у општинску кућу на Великој пијаци, у којој је касније била *Ойшинска кафана*. Из једног извештаја о прегледу аптеке Ивана Стојића из 1886. године видимо да је она поново премештена и налазила се код Гимназије и Начелства у *кући манастира Срећење*. Комисија је, поред других налаза, констатовала и следеће: *Здање у коме се налази айошка на згодном је месту за љублику и создано је од шврдог мајеријала*.³⁰ Апотека се састојала од дућана (официне), магаче иза дућана, лабораторијума са унутрашње стране дућана, аптекарског подрума и тавана.

Другу апотеку отворио је *мајистар фармације* Аристид Јовановић 1891. године. Она

се налазила у центру вароши на данашњем Градском шеталишту, у приземљу зграде штедионице и носила је назив *Код Јуслара*. (Сл. 13)

Радивоје Пантовић је 1907. године откупио апотеку од Стојића који се одселио из Чачка и држао је и између два светска рата под називом *Свети Тројица*.

Између два светска рата у Чачку су радиле три до четири апотеке. (Сл. 15) Крајем двадесетих година XX века регистроване су три апотеке: *Код Јуслара* Аристида Јовановића, *Свети Тројица* Радивоја Пантовића и *Дројерија* Момира Станковића. (Сл. 14) Тридесетих година јављају се и апотеке *Свети Борђе* Чедомира Јовановића и *Цар Лазар* Димитрија Мите Дилбера, која се налазила преко пута кафане Цар Лазар.³¹ Из једног документа који је Градско поглаварство Чачка упутило Краљевској банској управи у Сарајеву у априлу 1937. године сазнајемо да је покренут поступак за отварање четврте апотеке. На захтев бановинске управе Градско поглаварство у Чачку даје образложење да је формирало комисију која је размотрила захтев, па предлаже да се апотека отвори у југоисточном делу града од раскршћа улица Кнеза Милоша и Цветне (Цара Лазара) па до Улице Цара Лазара (Драгише Мишовића) и према Бановинској болници.³²

И Чачанска болница која је прво снабдевана лековима из Крагујевца и Београда, а затим из приватних аптека у Чачку, основала је после Првог светског рата своју апотеку.

Стилске карактеристике

Приликом изградње здравствених објеката у Чачку водило се доста рачуна не само о њиховој организацији и функционалности, већ и о изгледу. При изради пројеката тражени су проверени узорци у Европи и ангажовани тадашњи најпознатији српски

[28] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравство...*, 39.

[29] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравство...*, 45.

[30] Б. Перунички, *Чачак...*, 334.

[31] М. Мојсиловић, Р. Маринковић, *Здравство...*, 288.

[32] МИАЧ, Градско поглаварство, К – 47, л-3

архитекти, нарочито они који су се доказали у изради пројеката за јавне објекте по српским градовима и варошима. У архитектонском погледу код ових објеката прате се европске стилске тенденције, али које су прилагођене локалним потребама и могућностима.

Главна зграда болнице

Болница у Чачку саграђена је 1909. године, по пројекту архитектке Светозара Јовановића старијег. Јовановић је највећи број својих пројеката урадио за објекте ван Београда, као што су зграде суда и општине у Лесковцу³³, Окружни суд у Врању и болница у Чачку.³⁴ Болница је пројектована као спратни објекат са издуженом симетричном основом у облику слова Т. У предњем дужем делу до улице смештене су болесничке собе, а у попречном средњем тракту према дворишту степенице, санитарije, просторије за лекаре и пратеће просторије.

Главна предња фасада објекта решена је симетрично, по основним академским принципима, са централним ризалитом на средини и два мања на угловима зграде. (Сл. 4) Подела фасаде по висини није наглашена и јављају се само скромни венац између приземља и подрума и кровни венац, док поделе између приземља и спрата нема

Централни ризалит посебно је наглашен богатијом обрадом и детаљима, а завршен је на врху троделном декорисаном атиком са флоралним и геометријским елементима.³⁵ Ризалит је по ширини рашчлањен са две вертикалне нише постављене са обе стране главног улаза, које су на горњој страни лучно завршене и у њих су смештени прозори. Главни улаз у објекат смештен је у приземљу

на средини централног ризалита и богато је наглашен архитектонском пластиком. (Сл. 5)

Бочни ризалити на угловима скромно су наглашени малим испадом и другачијом обрадом прозора на спрату.

Приземље зграде без средњег ризалита обрађено је у благој рустици са хоризонталним фугама, али на један слободнији начин, док се на спрату јавља само једна хоризонтална трака која повезује прозоре, а остале површине су равне. Средња поља на предњој фасади између ризалита мирније су обрађена са симетрично постављеним прозорима и скромнијим детаљима око њих на спрату.

Детаљи архитектонске пластике око прозора изведени су на слободнији начин, посебно они на средњем и бочним ризалитима спрата. Фасаде на бочним странама објекта обликоване су на сличан начин као и бочни ризалити, само што уместо једног имају по три симетрично постављена прозора и у приземљу и на спрату.

Главни мотив грађевине је улаз наглашен богатом архитектонском пластиком са слободнијом обрадом у којој се поред класичног венца изнад улаза јављају и геометријски и флорални елементи и шкољка.

Зграда болнице представља значајно академско остварење зреле фазе са слободнијом концепцијом и применом богатијих архитектонских детаља који се приближавају сецесији. Она, заједно са зградом Инфективне болнице (која је вероватно дело истог аутора) и Управом представља значајну архитектонску целину у Чачку.

Инфективна болница

Зграда је саграђена заједно са главном зградом болнице 1909. године. То је спратни објекат са подрумом и издуженом основом у облику ћириличног слова Т са избаченим ризалитом са предње стране. Сачуван је пројекат који се налази у Министарству грађевина у Београду у коме су натписи на

[33] Александар Кадиевић, Срђан Марковић, *Градињелство Лесковца о околине између два свейска рајша* (Лесковац : Народни музеј, 1996), 7, 24, 25.

[34] Александар Кадиевић, *Есјејика архитектурје академизма : (XIX - XX век)* (Београд : Грађевинска књига, 2005), 337.

[35] А. Кадиевић, *Есјејика архитектурје академизма...*, 337.

немачком језику, што говори да је рађен у иностранству или је за његову израду коришћен неки већ постојећи план сличног болничког објекта. Објекат је организован око ходника постављеног у средини простора и повезаног са степеништем и улазом смештеним у избаченом делу са предње стране.

Главна фасада и овде је решена симетрично са наглашеним средњим улазним делом у виду ризалита. (Сл. 9) Средњи део предње фасаде посебно је истакнут богатијом обрадом и детаљима око улазних врата, а посебно је наглашен атиком на крову са флоралним мотивима. Важан акценат овом делу фасаде даје и богата архитектонска пластика око и изнад улазних врата у комбинацији геометријских и флоралних елемената. Бочни делови предње фасаде обликовани су асиметрично са низом прозора постављеним уз ризалит и празним пољима на крајевима фасаде. И код овог објекта, исто као и код главне болничке зграде, подела венцима по висини није доследно спроведена. Венци се и овде јављају само на делу између подрума и приземља и на врху у виду кровног венца. Приземље зграде је, осим чеоног улазног дела, обрађено у благој рустици са хоризонталним фугама, а фасада на спрату је поред детаља око прозора равно омалтерисана.

Архитектонска пластика око прозора, осим солбанке, губи класичне и добија слободније геометријске форме. Детаљи прозора на спрату овог објекта доста су слични са детаљима на ризалитима спрата главног објекта болнице, тако да се може закључити не само да су дело истог аутора, већ и да су настали по истим узорима који су дошли из Европе.

Извори и литература

Необјављена архивска грађа:

Међуопштински историјски архив Чачак (МИАЧ)
Фонд Градско поглаварство (1934–1944)

Литература:

Мојсиловић Мирослав, Маринковић Радован, *Здравство чачанској краја*, Чачак : Чачански глас, 1979.

Мојсиловић Мирослав, *Само је један њвој град*, Чачак, Чачански глас, 1995.

Перунички Бранко, *Чачак и Горњи Милановац*, књ. I-II, Чачак: Међуопштински историјски архив, 1968–1969.

Давидовић Горан, Павловић Лела, *Историја Чачка, Хронологија од праисторије до 2000. године*, Чачак, 2009.

Кадиевић Александар, *Естетика архитектуре академизма*, Београд : Грађевинска књига, 2005.

Кадиевић Александар, Марковић Срђан, *Грађевинарство Лесковца о околине између два свешка раја*, Лесковац : Народни музеј, 1996.

HEALTHCARE FACILITIES IN ČAČAK UNTIL THE SECOND WORLD WAR

Healthcare facilities in Čačak played an important role not only in the treatment of citizens but also in the development of the city. They influenced the development of not only health and general culture, but also the reputation of the city.

In the first period after the liberation from the Turks, there were no medical institutions in Čačak and doctors treated the citizens in rented facilities. The first hospital in Čačak was opened only in 1868 in a rented private house in Obilićeva Street. Due to poor conditions, the hospital was later moved to the Krens' facilities in Vojvode Stepe Street, where it remained until the construction of a new building in 1909.

The first facilities intended for the treatment of patients were built in 1909 in Kulinovačko polje close to the road to Kraljevo. They included: the main hospital

building, infectious disease building, kitchen and laundry, administrative building and chapel.

In addition to the hospital, in the period between the two World Wars, many other health institutions and surgeries were established in Čačak, such as: military infirmary, school polyclinic, Ovčar sanatorium and several private surgeries.

In addition to the mentioned health institutions, several pharmacies have been opened in Čačak, such as: *Kod guslara, Sveta trojnica, Sveti Đorđe* and *Car Lazar*.

The most experienced architects from the Ministry of Construction, who followed European trends in architecture, built healthcare facilities in Čačak. Thus, the main hospital building and the infectious disease hospital in Čačak, in addition to the academic approach, contain rather liberal elements influenced by secession.

Miloš RADOVANOVIĆ, PhD

LES ÉTABLISSEMENTS MÉDICAUX À CACAK DURANT LA DEUXIÈME GUERRE MONDIALE.

Les établissements médicaux eurent un rôle important dans la vie pas seulement des citoyens, mais aussi dans le développement de la ville, ni uniquement de la culture médicale, mais aussi générale, de même sur la renommée de la ville.

Durant cette période, après la libération des Turcs à Cacak, il n'y eut pas d'établissements médicaux, tandis que la santé des citoyens fut effectuée dans des locaux à louer. Le premier hôpital à Cacak fut ouvert en 1868 dans une maison à louer dans la rue d'Obilic. Pour cause de mauvaises conditions, l'hôpital fut plus tard placé dans les bâtiments de Kren dans la rue de Vojvode Stepe, dans laquelle elle resta jusqu'à la construction du bâtiment en 1909.

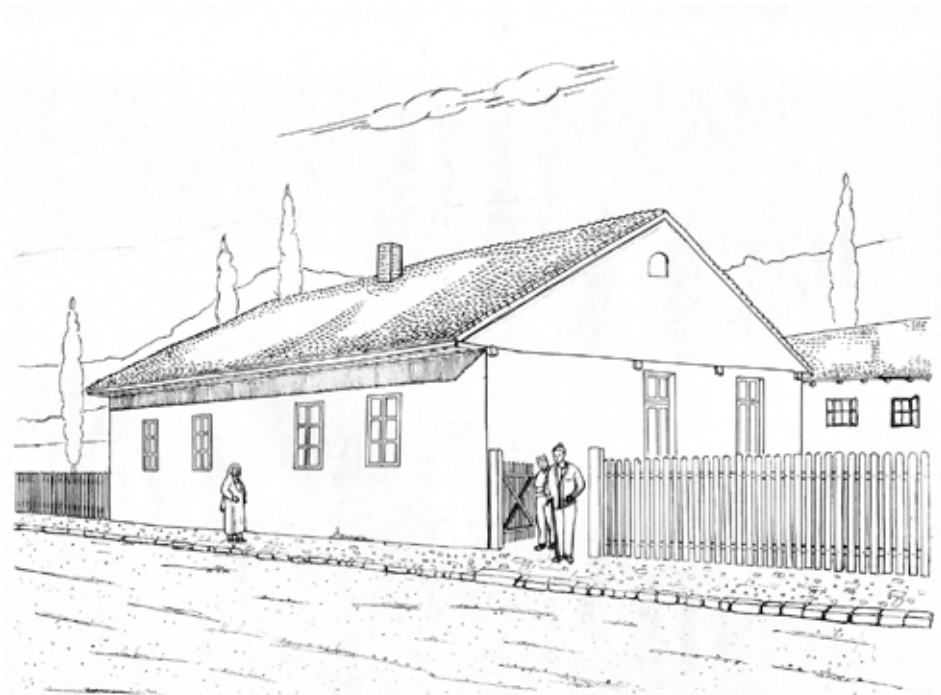
Les premiers bâtiments, construits exclusivement pour soigner les maladies, furent élevés dans le Kulinovacko polje, près de la route de Kraljevo. Dans son ensemble se trouvèrent le bâtiment d'hôpital principal

et la chapelle. Mis à part l'hôpital, durant la période d'entre-deux guerres à Cacak furent édifiés aussi de nombreux établissements et cabinets médicaux. Comme le sont: le service médical militaire, la polyclinique scolaire, le Sanatorium d'Ovcar et quelques cabinets privés.

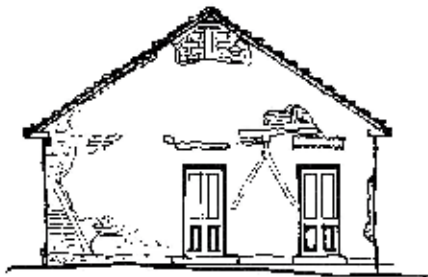
À Cacak furent ouverts des établissements médicaux mentionnés et quelques pharmacies comme le sont: Chez le joueur de gouslé, Saint Georges et le Tsar Lazar.

Lors de l'édification des établissements médicaux, qui suivèrent les cours européens dans l'architecture, furent engagés des architectes les plus expérimentés du Ministère de la construction, qui suivaient les influences européennes dans l'architecture. Ainsi, dans le bâtiment principal de l'hôpital et de l'hôpital pour les maladies infectueuses à Cacak, en dehors d'un accès académique, sont présents aussi des éléments libres qui s'approchent de la sécession.

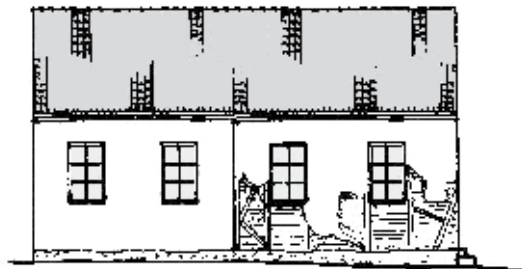
Dr Milos RADOVANOVIĆ

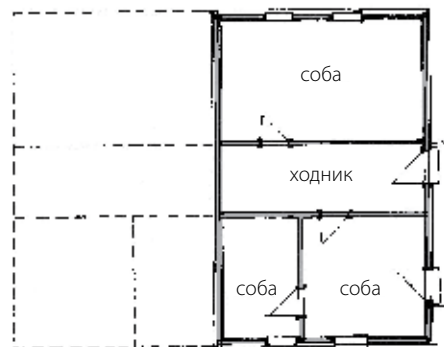
Сл. 1: Арх. М. Радовановић, Зграда прве болнице у Обилићевој улици

БОЧНИ ИЗГЛЕД

ИЗГЛЕД ДО УЛИЦЕ

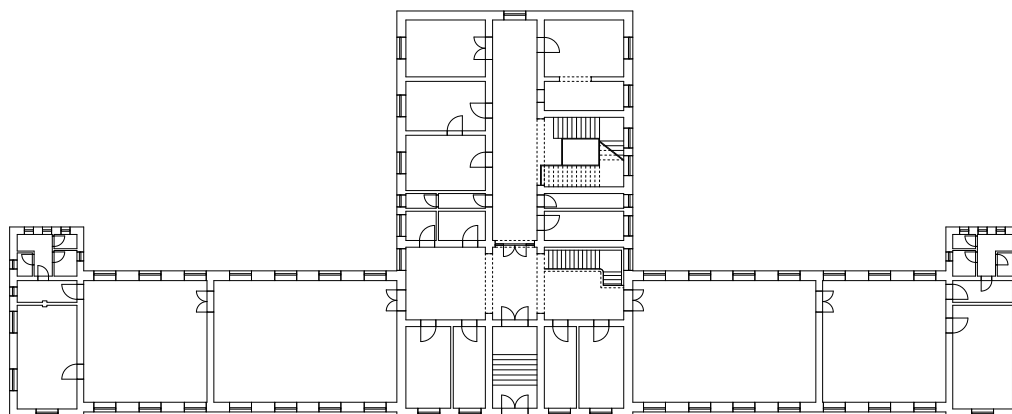

ОСНОВА

Сл. 2: Арх. М. Радовановић, план прве болнице у Чачку у Обилићевој улици

ИЗГЛЕД

ОСНОВА ПРИЗЕМЉА

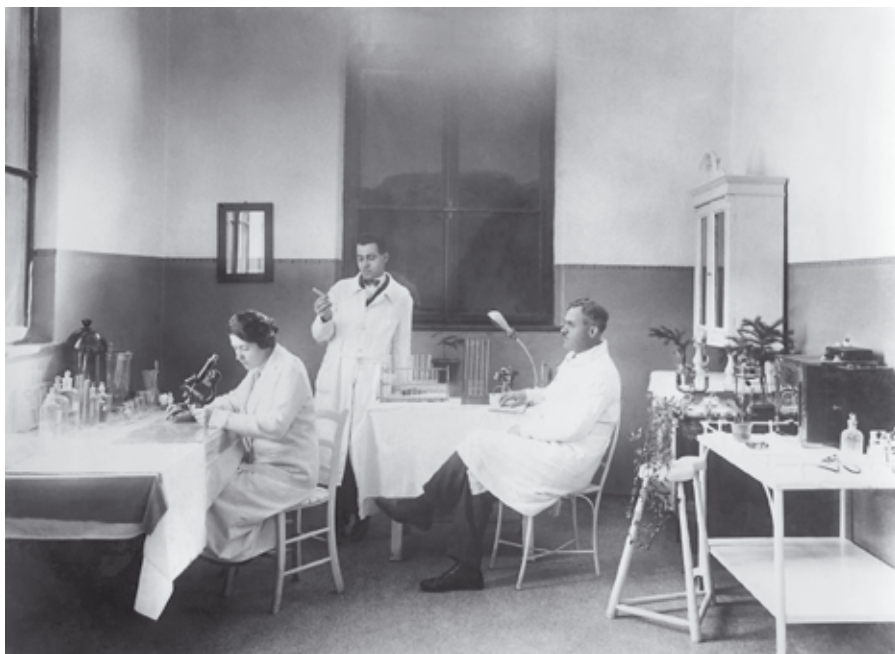
Сл. 3: М. Срејић, план болнице у Чачку

Сл. 4: Фоотографија аутора, главна фасада болнице

Сл. 5: Фоџографија ауџора, главни улаз у болницу

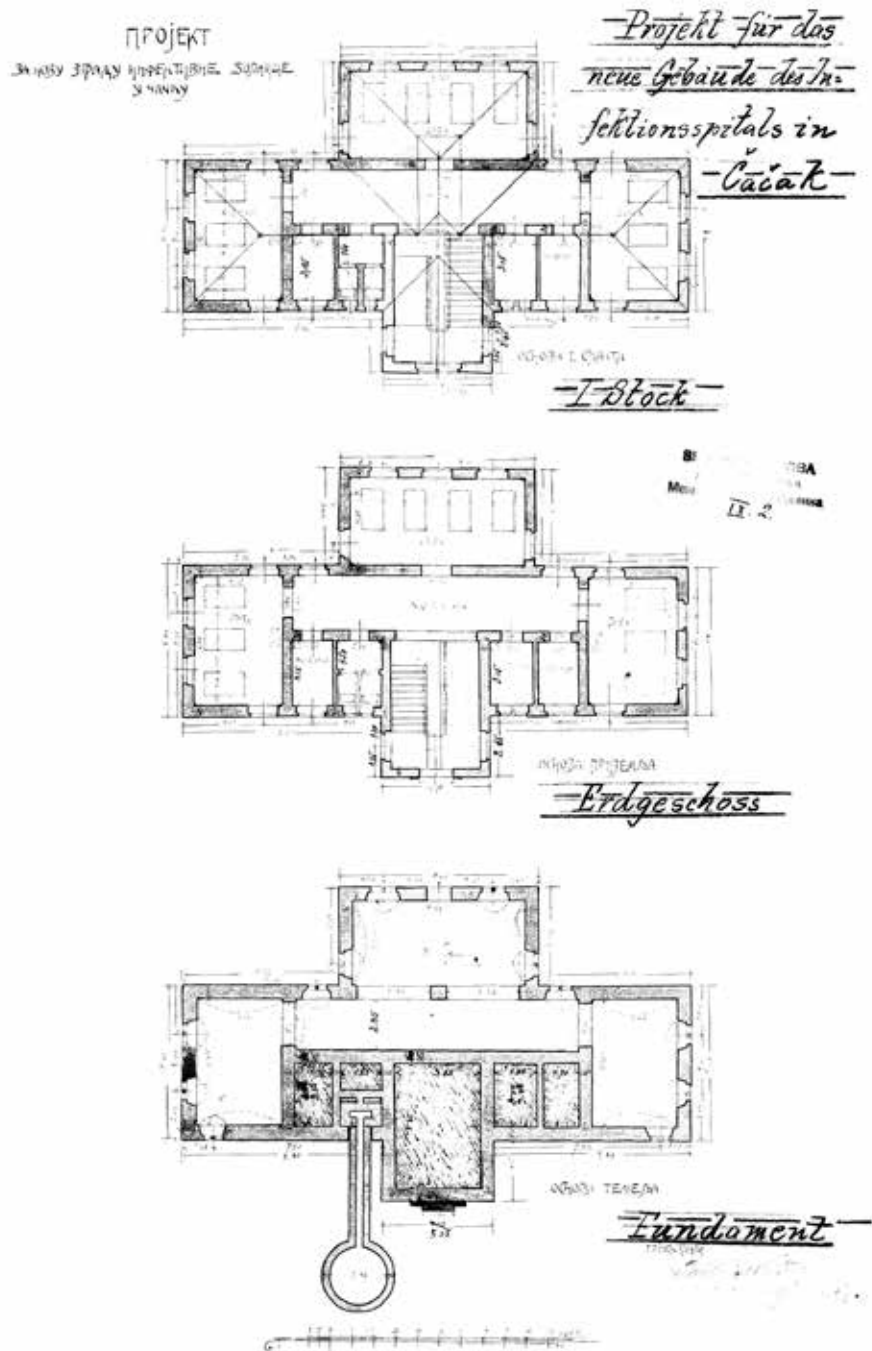
Сл. 6: Збирка Народној музеја у Чачку, соба за лекаре у болници у Чачку

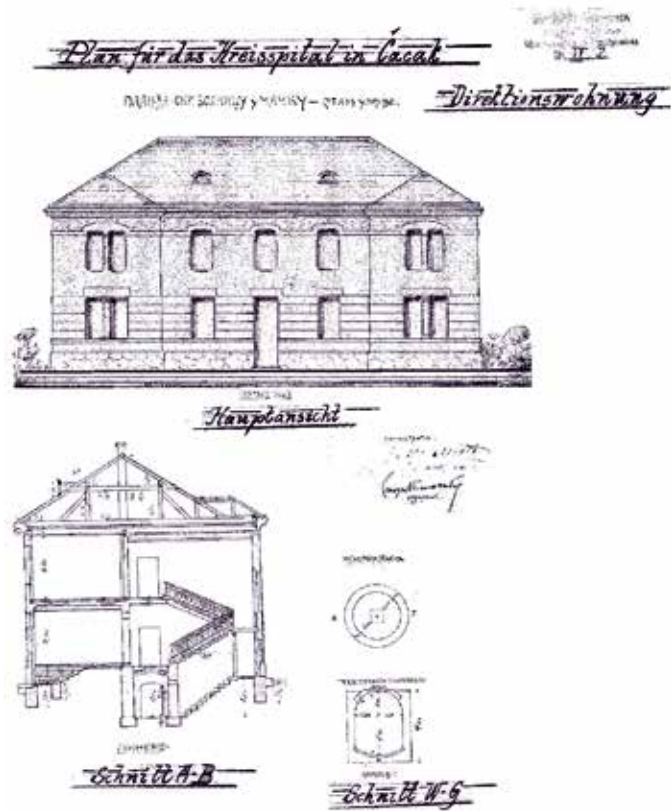
Сл. 7: Збирка Народној музеја у Чачку, лечење рањеника у болници за време рата 1914. године

Сл. 8: Фотографија аутора, излед Инфективне болнице у Чачку

Сл. 9: Збирка Архива Министарства грађевина у Београду:
план Инфективне болнице у Чачку

Сл. 10: Збирка Архива Министарства грађевина у Београду:
план уйравне зїраде болнице

Сл. 11: Фоїографија аушора, изїлед уйравне зїраде

Сл. 12: Арх. М. Радовановић, Санаторијум „Овчар” у Чачку

Сл. 13: Збирка Народној музеја у Чачку, айошека код „Гуслара”
Арисийида Јовановића

Сл. 14: Збирка Народној музеја у Чачку, ајошека Момира Станковића

Сл. 15: Збирка Народној музеја у Чачку, унутрашњост ајошеке

351.856.2(497.11)(100)"1941/1945"
737.22(497.11)"1941/1945"

Др Ратомир МИЛИКИЋ

историчар, Институт за
савремену историју, Београд
milikicrasa@gmail.com

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКЕ ФАЛЕРИСТИКЕ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

АПСТРАКТ: У раду се анализирају поједина ишћања из српске фалеристике током Другој светској рати 1941–1945. године. У периоду који досад није био предмет помне научне истраже, аутор је покушао да сагледавањем појединих ишћања кроз деловање оба војсковођа (ЈВУО и партизански) на простору окупиране Краљевине Југославије и Србије реконструирају настанак нових обликовања, као и доделе већ постојећих обликовања Краљевине Југославије и Владе у емиграцији.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: обликовања, Други светски рат, Орден крст Мајке Јујовића, ЈВУО, партизански војсковођа, Орден слободе

У овом раду намеравамо да изнесемо неке до сада непознате чињенице за историју српске фалеристике у периоду Другог светског рата.¹ Тај период је у досадашњој литератури, која није велика обимом, био или донекле занемариван, или недовољно разјашњен, а што је најважније, није био јединствено сагледан. Наиме, у окупираној земљи наступила је подела међу окупационим снагама предвођеним Трећим рајхом и Независном државом Хрватском која је била марионетска немачка државна творевина. У исто време, Влада Краљевине Југославије наставила је да функционише ван граница земље коју је представљала, без правних препрека као субјект међународног права, као и већина других савезничких земаља.

[1] Методолошка напомена: Као хронолошки оквир за рад узет је период од када се Краљевина Југославија нашла у Другом светском рату, од 6. априла 1941, до краја ратних операција на простору Краљевине маја 1945. године. Као основ за рад послужило је проучавање доступне стручне литературе, али и истраживање у Архиву Југославије, где су обрађени фондови 103 – Влада у емиграцији и 74 – Двор КЈ 83.

У окупираној Србији и највећем делу окупираних територија Краљевине Југославије, као легална војна снага Владе у емиграцији, призната од свих савезника, деловала је Југословенска војска у отаџбини (ЈВУО) коју је маја 1941. године основао генерал Драгољуб Михаиловић. Он сам је од јануара 1942. па до половине 1944. године био министар војни у тој Влади. Други значајан покрет отпора представљао је Народноослободилачки покрет (партизански), који је одлуку о свом првенствено идеолошки обојеном отпору окупатору донео почетком јула 1941. године у једној вили у елитној четврти Београда; на челу тог покрета био је Јосип Броз Тито.² Оба покрета су своје припаднике од

[2] Суштински, широм окупиране Краљевине Југославије, посебно у периоду непосредно након окупације, а и касније, створило се више језгара војних формација које су планирале да пруже отпор окупатору. Већина је била локалног карактера, а само су два изашла из локалних оквира: ЈВУО и НОП. Они су и наставили отпор непријатељу до краја рата, маја 1945. године. Оба покрета су успели да привуку неке од тих локалних покрета отпора у своје редове, као што је то било са онима у Словенији, неколицином покрета на простору Црне Горе, Хускином Лејџом у Цазинској Крајини и др., док су неки

самих почетака желели да награде за постигнућа. Управо тим питањем се бави овај рад.

Одликовања (ордени, медаље и споменице) један су од симбола оличења суверености државе. Корене модерних одликовања ваља тражити у Римском царству, а посебно добијају на значају од времена Француске револуције. Тако су прво Бурбони, а потом и Наполеон, увели праксу таквог награђивања најистакнутијих и најоданијих личности за војне подвиге или услуге које су учинили држави. Од XIX века и друге државе постепено уводе ту праксу која је означавала да суверен по свом нахођењу одликује истакнуте појединце. У демократским друштвима то се чини на предлог владе. Свакако, додела одликовања била је непосредно везана за питање суверенитета. У том периоду настају и модерни системи одликовања, чијим се развојем бави фалеристика.

У српским земљама прво одликовање било је исковано 1841. године у Црној Гори. Била је то Медаља за храброст, која је додељивана за херојске подвиге у ратовима против Османског царства. Кнежевина Србија је са своје стране доста обазривије поступила и прво одликовање (и то у форми споменице) исковано је 1865. године у склопу прославе пола века од Другог српског устанка. И тада се повела расправа које боје би морала да буде орденска врпца, па је, иако је било предложено да буде у боји Османског царства (зелена), она на крају била црвена с белом и плавом ивицом.³ Орденски систем Кнежевине/Краљевине Србије се у наредним деценијама додатно развијао, а након Великог

рата се пренео и на новоформирану Краљевину СХС/Југославију.⁴

Одликовања се могу додељивати и у склопу спољнополитичког деловања (дипломатске доделе).⁵ Како је 1918. године окончан Велики рат, највећи број одликовања додељиван је као награда за исказану храброст, способност и примерену службу током ратних година. Исто тако, према подацима из службеног гласила Краљевине, приметан је значајан број додела (посебно одликовања у вишим ступњевима) истакнутим политичарима и другим јавним личностима из „нових крајева”, тј. са територија Босне, Словеније и Хрватске. Од првих дана нове државе, Двор је настојао да успостави извесну равнотежу у доделама одликовања не би ли и на тај начин ојачао осећај припадности новој држави.

Политичке прилике у Краљевини су се почетком 1941, када се у Европи увелико захуктавао Други светски рат, додатно погоршале и искомпликовале. Пристанак на приступање Тројном пакту 25. марта 1941. године довео је до масовног народног отпора и демонстрација у којима су учествовале најшире народне масе и симпатизери и чланови већине политичких опција у земљи.

[4] У Краљевини Србији у времену Обреновића постојало је пет одликовања (у цивилној и војној номенклатури), уз Орден Црвеног крста, као и бројне медаље и споменице. Након Мајског преврата 1903. године Таковски крст замењује Карађорђева звезда, Орден Милоша Великог се укида, али се уводи већи број нових медаља (за храброст) и ратних споменица. У нову државу, Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, Србија кроз свој суверенитет уноси и систем одликовања који, по природи ствари, носи искључиво обележја Краљевине Србије. Проглашењем Југославије и захваљујући тежњи краља Александра да створи јединствену југословенску нацију 1929. године уводи се једино одликовање које је имало јединствене карактеристике заједничке државе – Орден југословенске круне. Као очигледан пример доделе одликовања у Краљевини Србији видети: Милош Тимотијевић, „Вазда верни поданици: списак особа које су добиле орден на рођендан краљице Драге Обреновић 11. септембра 1901. године”, *Зборник радова Народни музеја* XLVIII (2018), 45-54.

[5] Док су сва цивилна одликовања Краљевине могла да се доделе и за цивилне и за војне заслуге, дотле су поједина одликовања тзв. војничког реда (са мачевима) била намењена искључиво војницима. Тако је био чест пример да је неки официр, поред другог заслуженог ордења, медаља и споменица, поносно носио и Орден Светог Саве или Југословенске круне, који су иначе важали за цивилна одликовања.

покрети, замишљени да пруже отпор окупатору, убрзо њему и пришли, путем легализације, као *Пећанчеви чејници* на простору Србије. О покретима отпора свакако видети више у: Бојан Димитријевић, *Србија 1941.* (Београд: ИСИ, Catena mundi, 2021) и Немања Девић, *За ѧарѡију и Тиѡа: Парѡизански ѧокреѡу Србији 1941–1944.* (Београд: Службени гласник, ИСИ, 2021). Такође видети и: Милош Тимотијевић, „Храбри” ѧарѡизани и „зли” чејници: сѡуѡује о Србији у Друѡом свеѡском раѡу (1941–1945), (Београд: Catena mundi, 2019).

[3] Pavel Car, Tomislav Muhić, *Serbian and Yugoslavian Orders and Decorations from 1859 to 1941.* (Vienna: Verlag Militaria, 2009), 21.

Војни пуч извршен 27. марта, као јасан израз воље народа, нарочито српског народа и његове цркве, донео је темељне промене. Краљ Петар II Карађорђевић је као малолетан преузео власт; Владу су под ђенералом Душаном Симовићем образовали представници свих парламентарних странака (из редова сва три народа), а становништво је с великим задовољством прихватило тај отклон од политике Владе Драгише Цветковића и намесништва под вођством кнеза Павла Карађорђевића.

Како је Влада имала неупоредиво важније ствари да уради на спољнополитичком плану, као и да спроведе општу мобилизацију, у периоду од 27. марта до 6. априла 1941. није познат ниједан указ о додели неког одликовања (за заслуге у мартовским дешавањима одличја су додељена доцније, тако да су мајори-пучисти били одликовани од 1943. године). Команданти ЈВуО и ђенерал Драгољуб Михаиловић током рата су Влади у емиграцији и младоме краљу упућивали бројне предлоге за одликовања својих припадника и сарадника. С обзиром на окупационе околности, предлози се нису могли односити на оне у Југославији који се нису налазили на ослобођеној територији под контролом ЈВуО (једини изузетак у том смислу били су предлози за постхумна одликовања).

Први припадници ЈВуО који су одликовани били су мајори Александар Мишић и Иво Фрегл⁶ које су Немци стрељали након пропасти устанка 1941. године. Обојица су одликована Орденом Карађорђеове звезде са мачевима (IV степена). То су уједно и прва лица која су одликована на предлог новопостављеног министра војске, морнарице и ваздухопловства, ђенерала Михаиловића.

У наредном периоду одликовано је више истакнутих припадника ЈВуО, па су тако Орденом Карађорђеове звезде са мачевима (IV степена) одликовани мајори Драгиша

[6] Краљев указ од 14. јануара 1942. године, *Службене новине* бр. 4, од 16. јануара 1942. године

Васић и Јездимир Дангић, као и потпуковник Драгослав Павловић.⁷ У истим *Службеним новинама* објављен је указ о одликовању истим орденом, али постхумно, за Милана Спасића и Сергеја Машеру, официре разарача „Загреб“ који су дигли у ваздух у Тивту 17. априла 1941. жртвујући сопствене животе.⁸ Такође, одликован је и бивши војни изасланик Велике Британије у Југославији потпуковник Чарлс Кларк и то Орденом белог орла са мачевима (IV степена).⁹

Временом је Влада овластила Михаиловића, као свог члана, да самостално додељује нижа војничка одликовања, али уз обавезу да достави спискове одликованих како би били објављени у *Службеним новинама* које су редовно излазиле у Лондону и Каиру. Тако су до лета 1944. године изашла 833 указа о додели одликовања југословенским и савезничким држављанима.¹⁰ Од тог броја апсолутну већину чине припадници ЈВуО, који са за живота или постхумно одликовани у 685 случајева. Ако се томе дода и 81 одликовање додељено припадницима оног дела војске који је успео да се повуче на Блиски исток (*Југословенска војска ван ошаџбине*) може се видети генерални карактер ових додела.¹¹ Иначе, установљена пракса била

[7] *Службене новине* бр. 5, од 31. јануара 1942. године

[8] Током рата краљ је постхумно одликовао неколико лица за херојска дела у Априлском рату. Одликовани су командант монитора „Драва“, поручник бојног брода Александар Берић, као и поручници Бруно Шегвић и Сулејман Шеховић (*Службене новине* бр. 9 од 6. септембра 1942). Такође је одликован и капетан Драгољуб Кргушић због херојске погибје у околини Крагујевца током Априлског рата (*Службене новине* бр. 10, од 24. новембра 1942. године).

[9] То је урађено због његових заслуга у евакуацији југословенског политичког и војног врха, као и посланства Велике Британије и других савезника на крају Априлског рата 1941. године. Више видети у: Ratomir Milikić „Evakuacija britanskog poslanstva iz Kraljevine Jugoslavije iz Boke Kotorske u aprilu 1941. godine“, *Istorija 20. veka I* (2023), 83-98.

[10] Ratomir Milikić, „Dodele odlikovanja Kraljevine Jugoslavije u emigraciji 1941–1945“, *Istorija 20. veka II* (2017), 85-99.

[11] Каснијим истраживањима дошли смо до сазнања да је, посебно од пролећа 1944, па до краја рата, маја 1945. године, издат већи, али неутврђен број указа о одликовањима припадника ЈВуО за обичне војнике, подофицире и ниже официре, за показану храброст у ратним операцијама против непријатеља. Ти укази, међутим, нису били објављени у *Службеним*

је да се веома рестриктивно додељују одликовања у рату, само за дела изузетне показане храбрости или постхумно. Очекивало се да се након окончања војних сукоба тек отпочне са доделама одликовањима за само учешће у рату.

Нова одликовања на простору окупираних Краљевине Југославије

На простору окупираних државе и ван ње Влада Краљевине Југославије у емиграцији додељивала је законски установљена одликовања из времена пре Другог светског рата. Та одликовања била су применљива за заслуге појединаца показане у рату. Међутим, поједина хвале вредна дела превазилазила су законом предвиђене области за која се одликовања додељују, па се дошло на идеју да се орденски систем државе додатно прошири. Док нека нова одличја, попут споменице, односно *Рајној крсти 1941–1945*, нису суштински представљала новину већ само наставак и продубљивање традиционалне праксе, дотле су нека друга решења представљала, бар у српској традицији, потпуно нови концепт одликовања. Од три изнета предлога одликовања, два су реализована, док је један, управо онај који је потекао из окупираних земља, остао нереализован, а уједно је представљао најиновативније решење.

Предложени су једно државно одликовање (*Рајној крсти 1941–1945*), који је додељивао краљ Петар II Карађорђевић, као и *Орден Свештој ајосћола Андрије Првозваној*, које је додељивало истоимено удружење на чијем челу се налазила краљица-мајка Марија

.....
новинама. То се може објаснити чињеницом да су већину радио-комуникација којима су достављани ти подаци под својом контролом држали припадници војске Велике Британије који су маја 1944. године укинули све посматрачке мисије у штабовима ЈВуО. Осим тога, Британци су издејствовали да у јуну 1944. године на место председника Владе Краљевине Југославије буде постављен бан Бановине Хрватске, Иван Шубашић, чиме су спровели државни удар у Краљевини Југославији који је довео до приближавања Владе партизанском покрету и Титу. Више видети у: Ратомир Миликић, *Државни удари у историји Србије* (Београд: ИСИ, 2023).

Карађорђевић. Трећи, једини неостварени, предлог и нацрт односио се на *Орден крсти Мајке Јујовића са мачевима*. То одликовање, замишљено на предлог ђенерала Михаиловића, и данас завређује посебну пажњу научне и стручне јавности.

У литератури се може пронаћи податак да је, хронолошки гледано, најстарија споменица Другог светског рата *Рајној крсти 1941–1945*, али је то мало вероватно, јер то одличје није могло да добије свој коначни облик све до окончања рата маја 1945. године. Споран је и сам датум његовог установљења. С једне стране, у релевантној литератури¹² се наводи да је то одликовање установљено о краљевом рођендану септембра 1943. године. С друге стране, нема сумње да нацрт одликовања, као и његов назив, потичу из најранијег послератног периода. Не желећи да без увида у неке до сада неоткривене архивске документе¹³ изнесемо претпоставке да ли је оно било установљено пре или после партизанских одличја (новембар 1943, с тим што су партизанска одличја реализована тек у другој половини 1944. године, након првих пошиљки одликовања из Москве), са сигурношћу можемо утврдити да је то била ратна споменица учесника Другог светског рата који су се борили на страни међународно признате Владе у Лондону. Право на ту споменицу имали су припадници ЈВуО, припадници војске и других државних органа у емиграцији који су се активно борили за ослобођење окупираних отаџбина, а каснијим изменама Статута и припадници савезничких (западних) војски.¹⁴

Постоје два модела овог одликовања и бар још две подваријанте, али и неке

[12] Драгомир Ацовић, *Слава и часи: одликовања међу Србима, Срби међу одликовањима* (Београд: Службени гласник, 2013), 157.

[13] Истраживачима ове теме рад је знатно отежан услед тенденциозно фрагментоване архивске грађе, тако да и многи документи који се помињу у сећањима, посебно Косте Ст. Павловића, који је био шеф кабинета председника неколико Влада у Лондону, не могу да се пронађу у доступној архивској грађи.

[14] Д. Ацовић, *Слава и часи...*, 158.

Сликe 1 и 2

различитости у ковањима међу израђеним емисијама.¹⁵

Први модел (прва варијанта) произведен је у Великој Британији (вероватно медаљарска компанија *Сџинк*) одмах након Другог светског рата, димензија 39x48,3 мм.

Крст на аверсу има лик југословенског ратника (златни медаљон, уоквирен белим и црвеним емајлираним круговима). У белом пољу се налазе исписане године „1941–45”. Крст је од плавог емајла, а између кракова се

[15] О том одликовању објављен је прегледни рад у коме су по први пут сабрани сви његови модели и варијанте. Иако су аутори веома детаљно описали разлике у емисијама Споменнице, изнели су и неке претпоставке које засад нису историјски потврђене. То се пре свега односи на хронолошки ред емитовања појединих модела. Осим тога, настала је извесна забуна тиме што су наведене две варијанте другог модела. То, међутим, није доказано постојањем одговарајућих примерака, већ је доступан само један примерак без лика Ђенерала Михаиловића на реверсу (што би могла да буде последица отпадања медаљона са његовим ликом). Ипак, нема сумње да рад аутора Милана Стојановића и Ранка Мандића „Ратни крст – Споменница 1941–1945”, *Нумизмаичар*. бр. 19 (2002), 51-53, пружа изузетно вредан допринос проучавању тог ретког одликовања.

налазе позлаћене сабље. Над крстом је фиксирана златна круна са црвеним емајлираним испуном.

Реверс медаљона није емајлиран и на њему се налази лик Ђенерала Драгољуба Михаиловића уокружен текстом: IN MEMORIAM 1941–45. На реверсу се у врху налази и ознака за сребро (925). Кроз јабуку на круни пролази кружна алка за орденску врпцу. Она се састоји од следећих поља: по средини је плава пруга, са чије су леве и десне стране по једна бела и црвена пруга. По средини белих пруга иде по једна танка црна линија. На конкретном примерку недостаје шнала за качење при врху (тежина: 22,99 гр).¹⁶ (Сликe 1 и 2)

Друга варијанта истог модела емитована је у каснијем периоду, вероватно шездесетих година XX века, и била је доступна ширем кругу ветерана, претежно других савезничких војски, који су овај Крст добијали након што би се обратили Краљевској канцеларији Петра II (1923–1970). Она је веома слична претходном моделу. Разлика се огледа у материјалу израде (нема ознаке за сребро) и у томе што на реверсу медаљона нема лика Д. Михаиловића. Разлика је и у ручкама сабљи и у лику војника на аверсу. Врпца у овој верзији има једнаке уздужне пруге плаве, беле и црне боје. На примерку у који смо имали увид кроз белу пругу је ручно нацртана (фломастером) црна линија. Качење је било помоћу игле заденуте кроз врпцу (тежина: 19,19 гр). Примерак о коме је реч припадао је пољском ветерану из САД.

Уз ту варијанту израђена је и пратећа минијатура истих карактеристика са истоветном врпцом. И она је припадала истом ветерану из САД (тежина: 2,93 гр). (Сликe 1 и 2)

[16] За тај први модел постоји и минијатура урађена у злату. Вероватно је израђена у Великој Британији, на захтев одликованог, а није пристекла из серијске производње.

Слике 3 и 4

Други модел је био донекле другачијих карактеристика и према сачуваним представама на поштанским маркама из САД установљен је 1965. године, на двадесетогодишњицу завршетка Другог светског рата. И код њега постоје две варијанте, са ликом Д. Михаиловића на реверсу или без њега. Други модел је, у ствари, донекле увећан први модел, димензија 51,5 x 82 мм. За разлику од првог, други је урађен од позлаћене бронзе и на њему су унети зраци између кракова крста. На прстену централне композиције аверса налази се поред година и натпис *In memoriam*, а круна је спојницом закачена на крст, што је још једна разлика у односу на први модел. На реверсу се по узору на први модел налази лик ђенерала Михаиловића у црвеном и белом емајлу и натпис *In memoriam 1941-45*. (Слике 5 и 6)

Друго одликовање које је хронолошки (свакако у смислу доделе и реализације) вероватно и претходило *Рајном Крсту 1941-1945*.

био је парадржавни орден *Свештој ајосшола Андрије Првозваној*.

Тростепени *Орден Свештој ајосшола Андрије Првозваној* који је додељивало истоимено друштво на челу с краљицом Маријом не спада у ред државних одликовања.¹⁷ Орден је установљен 9. октобра 1943. године (на годишњицу убиства краља Александра Карађорђевића у Марсељу) и служио је као награда Друштва чији су циљеви били дефинисани по узору на Југословенско друштво Црвеног крста: помагање и подизање болница, организовање прве помоћи, помоћ рањеној деци и ратној сирочади и координација напора

нејугословенских организација и помоћ у њиховом раду. Друштво је било основано у Лондону и било је предвиђено да се по окончању рата седиште премести у Југославију. По свом карактеру ово одликовање, као и само друштво које га додељује, спада у категорију полузваничних, по аналогији са Орденом Црвеног крста.¹⁸

Крст Светог Андрије Првозваног (II ред). Непознат жути метал, жути и плави емајл, димензија 46,5x30 мм. На аверсу су представа закошеног крста и фигура Светог Андрије Првозваног са ореолом, у положају молитве на колену. Крст је емајлиран у светлоплавој боји, док је лик светитеља емајлиран у боји злата. Изнад фигуре светитеља налази се златна круна енглеског типа испод које је на

[17] Милан Стојановић, „Орденски знак Друштва Св. Андрије Првозваног“, *Орден*, бр. 4 (2004), 43-45.

[18] Овај орден је својеврсни „наследник“ британске медаље Српског црвеног крста из времена после Првог светског рата. Више видети у: Ратомир Миликић, Бојан Пајић, „Прилози за историју српске фалеристике: неке од страних медаља посвећене Србима од половине XIX века до прве половине XX века“, *Зборник радова Народне музеја у Чачку LI* (2022), 173-188.

Слика 5 и 6

Слика 7

тамноплавој емајлираној траци ћирилицом исписана девиза „Први смо звани”. На траци се уочава ситно оштећење емајла. Реверс је глaдак, неемајлиран и на њему се налазе четири закивка којима се држе лик свеца и круна са траком. Врпца је тамноплава, са белом широком линијом по средини и пресавијена у троугао (тежина: 12,84 гр).¹⁹ (Слика 7)

Најинтересантније одликовање, које до сада није научно обрађивано, јесте *Орден крст Мајке Јуџовића са мачевима*, који је предложио министар војни ђенерал Михаиловић, вероватно крајем 1942. године. У архивској грађи о томе постоје само спорадични помени.²⁰

[19] Први ред одликовања је веома сличан, тако да се једина разлика огледа у димензијама (49x22 мм) и носио се око врата, на врпци, док је трећи ред по свему идентичан II реду, осим у металу, од кога је израђен: тај метал је беле боје. Орден је израдила реномирана британска медаљарска компанија *Синк*.

[20] Записник Министарског савета од 5. марта 1943. године, публикован у *Зайисници седница Министарског савета Краљевине Југославије* (Београд : Службени гласник, 2004), 297; Извештај министра Трифуновића о том питању од 10. маја 1943. (АЈ-103-01)

Како до сада нису били познати подаци о том нацрту, овом приликом дајемо основне елементе поменутог предлога.

Орден крст Мајке Јуџовића са мачевима замишљен је као одликовање за мајке погинулих синова „изгинулих искључиво у борбама са непријатељем за време рата у одбрани народа и наше државе Југославије”. Како је у питању био нацрт одликовања које би се додељивало након окончања рата, још није било предложено идејно решење Ордена, као ни приближан број могућих додела.²¹

Из расположивих података можемо закључити да је реч о ордену који би се додељивао вероватно свим мајкама чији су

[21] Ово одликовање не треба мешати са готово истоименим Орденом Епархије рашко-призренске Српске православне цркве (Орден крст Мајке Југовића) који је установљен 1993. године и који се додељује мајкама које су родиле више деце. Иако исто по имену и такође намењено мајкама (осим што је намена првог била постхумна), ово одликовање нема никакве везе с предлогом и нацртом ђенерала Михаиловића, нити је епископу Артемију било познато да тај нацрт уопште постоји (Д. Ацовић, *Слава и часћ...*, 219-220).

синови погинули у рату (што донекле снижава ранг одликовања, јер не би било додељивано према личним заслугама, те би, да је било реализовано, било споменичког карактера, али на доста ужим основама: попут Албанске споменице или потоње Партизанске споменице). Том тумачењу у прилог иде и појашњење предлога за Орден у коме се каже да „по смрти мајке Орден неће моћи носити ниједан други члан породице”. Као што је то био случај с неким одликовањима Краљевине, као и потоње Југославије, носиоци тог одликовања би имали извесне материјалне повластице: „Мајке, притежаоци ордена, од којих ће многе бити самохране, имаће од њега оне бенефиције, извесне користи, које имају притежаоци Ордена Карађорђевог звезде и Белог орла, а које су већ познате.”²²

У закључку датог мишљења министар просвете Милош Трифуновић препоручио је Влади да усвоји предложени Орден, као и законски предлог о томе који је израдио тадашњи председник Владе Слободан Јовановић.²³ Тим предлогом било је утврђено да се након рата на предлог Министарства војске отпочне с првим доделама. Такође, министар Трифуновић је истакао да „поднети законски предлог и молба нашег друга министра војске, има чисто морални значај; то је сада само једна утеха – морално признање мајкама чији су синови изгубили своје животе борећи се и бранећи отаџбину”.

Тај предлог за ново одликовање никада није спроведен у дело, вероватно зато што је одлуку Владе Слободана Јовановића претекла јунска криза која је резултовала променом на челу Владе 26. јуна 1943, када је на положај председника Владе дошао Милош Трифуновић. Тиме се, међутим, политичка криза није превазишла, па је Владу Милоша

[22] Закон о одликованим Карађорђевог звездом са мачевима, Београд, новембра 1937. године, издање Удружења носилаца Карађорђевог звезде са мачевима официрској и војничкој рега (Београд : Мала Србија, 1938)

[23] Текст законског предлога није сачуван у архиви Владе у емиграцији.

Трифуновића 10. августа исте године заменила „чиновничка” Влада Божицара Пурића.

Иначе, сама намена Ордена представљала је врло оригинално решење, уз ослањање на поједине узоре из иностранства само у појединим аспектима. У Краљевини Србији и доцније Југославији постојале су постхумне доделе одличја за херојска дела. У Француској, Немачкој, али и СССР и још неким другим земљама, постојала су одликовања за мајке која су додељивана за пожртвованост и самопрегор у одгајању и броју рођене деце. У том смислу би установљење одликовања намењеног искључиво мајкама за дела њихових синова свакако представљало јединствено решење. И само име одликовања с разлогом је било чврсто утемељено у националној епизи и култу жртве.

Партизанска одликовања преточена у орденски систем нове државе

Поред наведених званичних одликовања појављују се и друга, она за која се побринуо идеолошки противник: у земљи изнуреној како окупацијом, тако и тешким грађанским ратом, Титови комунисти и пре покушаја преузимања прерогатива власти на другом заседању АВНОЈ-а у Јајцу 29. новембра 1943. године уводе нова одликовања за припаднике свога покрета.²⁴

Осим тога што није имао никакву фактичку државно-правну традицију,²⁵ тај

[24] Указ Ј. Б. Тита од 15. августа 1943. у *Билџену Врховној штаба НОВ и ПОЈ* бр. 29-31, за јун, јул и август 1943. године

[25] Основна разлика између два покрета отпора, ЈВуО и партизанског, поред дијаметрално супротних идеолошких ставова и опречних погледа на ризике по цивилно становништво, огледа се и у начину рада на терену. Док је ЈВуО био готово у потпуности територијално оријентисан, где су борци у јединицама, најчешће и служили у месту свог рођења или боравка, дотле су партизанске јединице биле високо мобилне и стално су мењале своје положаје. Зато су највећи део рата, после слома устанка у Србији 1941. године, провели по Босни и Херцеговини, стално мењајући територију коју су контролисали. Партизанско бројно стање ван те територије било је симболично, посебно на простору окупирани Србије, док су нешто присутнији били на простору Хрватске и Македоније

покрет отпора није имао ни утицаја на територијама ван оних које су непосредно контролисали, пре свега на простору Босне и Херцеговине, појединим другим деловима НДХ, као и деловима Словеније, уз све посебности словеначког отпора.

Како је партизански покрет настао јула месеца у Београду, одлуком партијског врха забрањене Комунистичке партије Југославије, он је могао само да се ослони на искуства појединаца који су ратно искуство стекли у Шпанском грађанском рату (1936–1939), као и ретких припадника Војске Краљевине Југославије који су се сврстали у њихове редове. То је посебно важило у Црној Гори, где су устанак 13. јула 1941. године заједнички подигле снаге ЈВуО, партизанског покрета и других покрета отпора и појединаца који су деловали на тој територији. Иако су партизанске јединице водиле бројне борбе на стварању слободних територија широм Србије и других делова окупиране Краљевине Југославије, оне нису имали начин како да награде херојско држање појединаца. Такво држање је било често, као и спремност на жртвеништво, јер је морал оних који су узели оружје у руке у борби против окупатора, у оба покрета отпора, током 1941. године био на веома високом нивоу.

Иако је КПЈ била под блиском контролом СССР, комунисти нису у потпуности преузели иначе веома богат и разрађен орденски систем ове земље, као ни могућност награђивања знакова за различита постигнућа у идеолошки јасно профилисаним друштву.²⁶ За резултате постигнуте на бојном пољу партизани су испрва награђивани симболичним

и деловима Црне Горе. У Словенији је партизански покрет наступао у доста широј коалицији покрета отпора, уз умерене политичке чиниоце који су донекле ублажавали веома оштру идеолошку компоненту, па је имао и нешто већу подршку. Управо и у Словенији, где је покрет отпора наступао у доста самосталнијим оквирама, настају и прва одликовања тог покрета. У новије време се питање развоја партизанског покрета нарочито бави Н. Девић (*За њарџију и Туџа*).

[26] О одликовањима СССР видети на: <https://archive.org/details/ordersandmedalsoftheussr/mode/2up> (приступљено 28. августа 2022)

наградама: усменим похвалама пред стројем или би име јунака било поменуто у неком од партијских билтена. Тек је после слома устанка, у јануару 1942. године, наредбом Врховног штаба НОП установљено звање Народног хероја.²⁷ У тексту наредбе утврђено је да се то звање додељује „као највеће признање за борце, командире, команданте, и политичке комесаре, који се својим јунаштвом и пожртвованошћу у борби против окупатора и домаћих издајника нарочито истакну”.²⁸ Први је то звање понео Петар Лековић марта 1942. године, као партизански официр који је убрзо погинуо код Гацка, за шта је поново, постхумно, овенчан звањем *народног хероја*. Исто звање је током 1942. и 1943. године понело још 36 припадника НОП, од којих су само тројица била у животу, док су сви остали били постхумно проглашени.²⁹

У јуну 1942. године уведена су прва словеначка одликовања за припаднике НОП и Освободилне фронте (ОФ). То је учињено на нивоу Словеније и нема прецизних архивских података да је урађено у договору са Врховним штабом и Титом, већ пре свега са опуномоћеним представником Едвардом Кардељем. Извршни одбор ОФ словеначког народа 14. јуна 1942. године донео је одлуку о установљавању три одликовања. То су били *Знак за храбросћ*, *Орден словеначке ослободилачке засишаве* и *Орден њарџијанске звезде*.³⁰ У образложењу одлуке наведено је да се то чини „...у тежњи да јунаци наше народноослободилачке борбе, која је тако богата прекрасним примерима храбрости, пожртвовања и презирања смрти, добију видно признање за велике заслуге у корист ослободилачке борбе словеначког народа”.

[27] Stojan Rudež, *Odlikovanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* (Beograd : Službeni list, 1987), 17.

[28] *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, Т. II, knj. 1 (Beograd : Vojnoistorijski institut, 1949), 114.

[29] S. Rudež, *Odlikovanja...*, 18.

[30] *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, Т. VI, knj. 3 (Beograd : Vojnoistorijski institut, 1954), 57.

Едвард Кардељ, који је у том периоду био представник најужег руководства КПЈ и члан Врховног штаба НОП за Словенију и Хрватску, обавештен је крајем јула 1942. да су одликовања од филца (сукна) израђена у Љубљани. Укупно је урађено око 300 одликовања која су била намењена за доделу, али су ускоро италијанске јединице окружиле простор у коме су се чувале партизанске позадинске залихе, међу којима и та одликовања. Све залихе су разнели сељаци из околине, па су тако нестала и већ урађена одликовања. Није забележена ниједна додела. Ретки примерци сачувани су у појединим словеначким музејима.³¹

Ова иницијатива која је потекла са локалног нивоа, али која није била обновљена новим израдама изгубљених одликовања у Словенији, снажно је утицала да се следеће, 1943. године, на нивоу целог покрета уведу нова одликовања.³² Тако је Јосип Броз Тито 15. августа донео Указ о одликовању у народноослободилачкој борби.³³ Тим указом су установљена прва одликовања тог покрета, која ће касније бити призната као државна одликовања послератне Југославије. То су били *Орден народној хероја* (НХ), *Орден партизанске звезде* у три ступња (ПЗ), *Орден народној ослобођења* (ОНО), *Орден за храброст* (ОХ), *Орден браћинства и јединства*, тада у једном степену (ОБЈ), и *Медаља за храброст* (МХ).³⁴

Тај Указ је потврђен на другом заседању АВНОЈ-а у Јајцу, 29. и 30. новембра 1943. године, када су већници прогласили и у то време међународно непризнату државну

творевину Демократску Федеративну Југославију.

Ликовна решења за та одликовања урадио је познати српски, југословенски и партизански уметник Ђорђе Андрејевић Кун, а њихове гипсане одливке припремио је велики хрватски вајар Антун Аугустинчић, који је нешто пре тога избегао из Загреба, где је већ направио завидну каријеру.³⁵ Аугустинчић је отишао са партизанском делегацијом у Москву априла 1944. године ради припреме израде првих партизанских одликовања. Припрема у Москви била је готова 25. јуна, када је почела њихова израда у државној ковници новца СССР – *Монетном двору*.³⁶ Одликовања су урађена доста раскошно, у веома вредним материјалима (злату, сребру, са пуним хладним емајлом), а занимљиво је да су само Орден и Медаља за храброст рађени у позлаћеној бронзи.

Прве доделе тих одликовања уприличене су тек када су из Москве партизанским снагама стигли први контингенти, заједно с другом војном помоћи у августу 1944. године. Тада су авионима из СССР пристигли сандуци тих одликовања, заједно са заменицама, које су могле да се свакодневно носе на униформи. Прве доделе уприличене су у два наврата током септембра 1944. године. Извесно да та одличја нису с формалне стране могла имати државни карактер (већ локални, партијски, односно партизански), све док није завршена транзиција власти новембра 1945. године, па је тако заправо и у додељивању одликовања било двовлашће,

[31] Miroslav Luštek, „Nekaj zunjanih znakov partizanstva“, *Letopis Muzeja narodne osvoboditve LRS* (1958), 1-28.

[32] Испоставиће се да су сва три словеначка одликовања (уз извесне измене назива) пренесена у новоустановљени партизански, а касније југословенски орденски систем.

[33] *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, Т. II, knj.1 (Beograd : Vojnoistorijski institut, 1949), 299.

[34] О детаљном изгледу, изради и варијантама тих одликовања биће више говора у неком од наредних чланака о овој теми.

[35] Антун Аугустинчић (1900–1979) вајар широког опуса, који се истакао у Краљевини Југославији прво у црквеној уметности, а потом и монументалним скулптурама у Нишу, Крагујевцу, Зајечару и Сомбору (коњанички споменик краља Александра Карађорђевића), затим у НДХ, где је урадио бисту поглавника Анте Павелића, а потом, по преласку у партизана, постао је један од иконографских стубова „Нове Југославије“ уз бројна дела посвећена Титу, партизанима, Црвеној армији, Моши Пијаде. Споменик миру пред зградом УН у Њујорку и споменик маршалу Пилсудском у Катовицама такође су његова дела. Био је и творац ликовног решења новог државног грба ФНРЈ/СФРЈ (у сарадњи са Ђорђем Андрејевићем Куном).

[36] S. Rudež, *Odlikovanja...*, 19.

јер су постојала и додељивала се и она из Краљевине Југославије и ова партизанска.

У „ратна одликовања” Југославије могу се убројати још три ордена која су уведена под снажним утицајем комунистичке идеологије и орденског система СССР. Хронолошки је прво уведен тростепени *Орден рада* (1. маја 1945. године), а нешто касније исте године и *Орден слободе* (септембар 1944 – јун 1945. године), као и тростепени *Орден заслуга за народ* (ОЗН), а *Орден брајтштва и јединштва* проширен је још једним степеном. Док су се остали новоустановљени ордени додељивали за предвиђену послератну обнову земље и успехе и достигнућа у раду, дотле је *Орден слободе* представљао највиши војни орден по узору на *Орден њобеге* СССР.³⁷

Орден слободе

Овде ћемо по први пут представити најређе одликовање послератне Југославије које је коришћено у неизмењеном облику све до 2006. године – *Орден слободе*.

Орден Слободе био је највише војно одликовање у новој Југославији. Одлука АВНОЈ-а о његовом установљењу, по угледу на совјетски *Орден њобеге*, припремљена је 8. септембра 1944. године, али из непознатих разлога није усвојена у том тренутку.³⁸ Тим, тада неусвојеним, нацртом законодавац је прописао да тим орденом могу да буду одликовани

[37] *Орден њобеге* установљен је 8. новембра 1943. године и представљао је највише војно признање СССР. Додељен је 20 пута и њиме су награђена дванаесторица совјетских војсковођа, двојица политичких вођа (Стаљин, два пута, и Брежњев), те петорица страних војсковођа и државника (Монтгомери, Ајзенхауер, румунски краљ Михаило, пољски маршал Михал Жимјерски и Јосип Броз Тито који је 9. септембра 1945. године био последњи одликовани странац и претпоследњи носилац тог престижног одликовања). Изглед тог ордена свакако је одступао од иначе веома разноврсног система одликовања СССР. Овај орден био је у облику петокраке звезде са приказом московског Кремља на централном медаљону, а израђен је од 174 брилијанта (16 карата укупно), рубина (25 карата укупно), платине, злата и сребра и представљао је врхунски јувелирски рад. Више видети на: <https://www.edocr.com/v/veq39zpx/redarm78/gazgotka-ordena-pobeda-sentyabr-1943-g-zeughaus-> (приступљено 20. августа 2022)

[38] S. Rudež, *Odlikovanje...*, 58.

команданти који су у току народноослободилачког рата „успјешно изводили крупне војне операције и тако стекли изванредне заслуге за извојевање слободе”.

На установљење *Ордена слободе* чекало се до 12. јуна 1945. године, када је Председништво АВНОЈ-а донело *Закон о орденима и медаљама Демокрајске Федеративне Југославије*, којим је то одличје утврђено.³⁹ У законском тексту није била прописана тачна намена одликовања, већ је остало да се она пропише подзаконским актом – Статутом Ордена слободе.⁴⁰ Тек је новим Законом о одликовањима, усвојеним 1955. године, законодавац прописао намену ордена (који се већ додељивао, *sic!*), утврдивши да се он додељује за „изванредне успехе у руковођењу и командовању највећим војним јединицама у току рата”.⁴¹ Касније је додатно проширена намена овог Ордена, па је 1976. године, изменама и допунама Закона, на крају претходно наведеног става, поред речи „највећим војним јединицама у току рата” додато и „односно војним установама”.⁴² То је било потребно како би се *Њосић фесџум* легитимизовала и последња додела овог најпрестижнијег одликовања СФРЈ Леониду Брежњеву, председнику Президијума Врховног совјета СССР, који је у новембру исте године посетио СФРЈ и коме је Тито уручио то високо одликовање. Измене Закона уследиле су одмах након те посете, у децембру. Наиме, Брежњев јесте током рата стекао чин генерала Црвене армије, али се у својству политичког комесара бавио политичким питањима и моралом војске, а није командовао великим војним јединицама. Због тих, превасходно политичких заслуга, после рата је унапређен у чин маршала СССР.⁴³

[39] *Службени лист ДФ*, бр. 40, 1945.

[40] До тога није дошло ни пошто су извршене прве доделе тог ордена у периоду 1947–1951. године.

[41] *Службени лист ФНРЈ*, бр. 55, 1955.

[42] *Службени лист СФРЈ*, бр. 58, 1976.

[43] Тито и Брежњев су за живота били једина двојица државника који су истовремено били и носиоци Ордена победе СССР и југословенског Ордена слободе, с тим да је Брежњеву постхумно оспорено право на совјетски орден. Поред Тита

Одликовани Орденом слободе

Носилац:

Јосип Броз Тито – маршал Југославије	1947. године
Иван Гошњак – генерал ЈНА	1951. године
Константин Коча Поповић – генерал ЈНА	1951. године
Георги Константинович Жуков – маршал СССР	1951. године
Пеко Дапчевић – генерал ЈНА	1973. године
Коста Нађ – генерал ЈНА	1973. године
Леонид Брежњев – маршал СССР и политички руководиоцац	1976. године

Одликован:**СРЈ**

Драгољуб Ојданић – генерал ВЈ	16. јун 1999. године
Небојша Павковић – генерал ВЈ	16. јун 1999. године

Сам орден представљао је до тада непознато решење у српској или југословенској фалеристици. Као и совјетски *Орден њобеде*, рађен је ручно, првобитно код београдског златара Стојана Орешчанина (1946), а затим и у ИКОМ-у у Загребу.⁴⁴ Израђен је од злата у облику правилне петокраке звезде, пречника 68 мм. У средини звезде налази се, као најзвишенији део ордена, брилијант пречника 6 мм, оивичен једним кругом од црвених рубина. Испод брилијанта укршта се пет златних мачева чији се врхови пружају у правцу крака звезде. Површина звезде је испуњена рубинима, а краци звезде оивичени су низом брилијаната у ширини од 3мм. Између крака звезде извирују врхови друге, мање звезде, који су такође обложени рубинима.⁴⁵ (Сл. 8)

У Архиву Југославије, у фонду Двор Краљевине Југославије, похрањен је албум картонских корица браон боје који је израђен и купљен у СССР, о чему постоји доказ унутар корица.⁴⁶ У албуму се налази седам скица за орден које нису сигниране (али су нумерисане), али стоје описи на сваком од листова,

и Брежњева, који су та два одликовања добили као државници, једини војник који је одликован са оба та ордена био је совјетски маршал Жуков.

[44] S. Rudež, *Odlikovanja...*, 58.

[45] Статут Ордена слободе, *Службени лист СФРЈ*, бр. 14 и бр. 19, 1986.

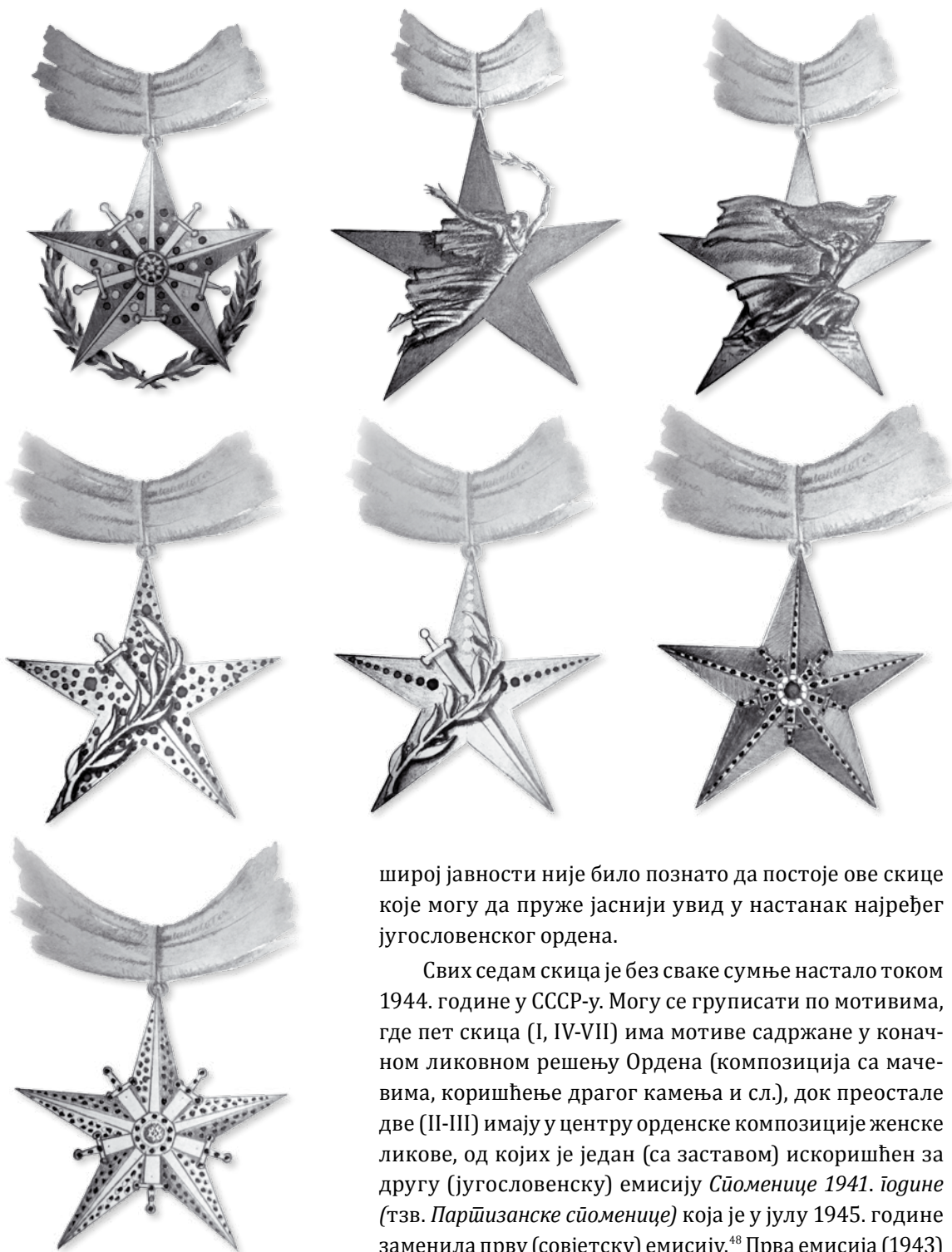
[46] Архив Југославије, Фонд Двор КЈ (74), Ф129

Слика 8

у горњем десном ћошку, писани латиницом на српскохрватском језику. У тим описима је наведен материјал израде и код појединих могућност израде у Југославији или Италији (*sic!*). Како је из раније изложених чињеница познато да је испред АВНОЈ-а и партизанског покрета у Москву априла 1944. године отпутовао вајар Антун Аугустинчић, без сваке сумње можемо да ове несигниране цртеже припишемо њему.⁴⁷ До сада ни стручној ни

[47] То потврђује и писмо Канцеларије ордена ФНРЈ Аугустинчићу бр. 436, из априла 1949. године, у којем се потврђује да је скице и коначни модел Ордена слободе израдио Аугустинчић.

Слике: I-VII

широј јавности није било познато да постоје ове скице које могу да пруже јаснији увид у настанак најређег југословенског ордена.

Свих седам скица је без сваке сумње настало током 1944. године у СССР-у. Могу се груписати по мотивима, где пет скица (I, IV-VII) има мотиве садржане у коначном ликовном решењу Ордена (композиција са мачевима, коришћење драгог камења и сл.), док преостале две (II-III) имају у центру орденске композиције женске ликовне, од којих је један (са заставом) искоришћен за другу (југословенску) емисију *Сјоменице 1941. године* (тзв. *Партизанске сјоменице*) која је у јулу 1945. године заменила прву (совјетску) емисију.⁴⁸ Прва емисија (1943) била је заједничко идејно решење Ђорђа Андрејевића

[48] Та чињеница донекле нам помаже у датовању настанка ових скица које су свакако претходиле изради југословенске емисије *Сјоменице 1941.*

Куна и Аугустинчића, док је друга било самостално Аугустинчићево решење.⁴⁹

Свих седам Аугустинчићевих скица за *Орден слободе* имале су као основу петокраку звезду, урађену у платини или злату. Такође, на њима је предвиђен орден који се носи о траци око врата, а тек касније је, под утицајем из СССР-а, усвојен начин качења на иглу, по угледу на *Орден њобеде*. Детаљнијом анализом може се уочити да су скице које су нумерисане римским бројевима I и VII имале највише утицаја на коначно решење ордена, с тим да је унесена још једна мања петокрака звезда између кракова веће и да су додатно разрађени изглед и врста драгог камења, начин качења, као и сам материјал, јер је уместо предвиђене платине искоришћено нешто приступачније злато. Тиме се донекле одступило од првобитне ауторове идеје да се комбинацијом материјала (плави сафири, рубини, дијаманти и платина) добију боје државне заставе Југославије (плава-бело-црвена).

У периоду након распада СФРЈ (од априла 1992) и формирања Савезне Републике Југославије није донет закон о одликовањима нити су више додељивана она која су припадала орденском систему СФРЈ. То се променило доношењем првог Закона о одликовањима СРЈ децембра 1998. године.⁵⁰ Тада је прописан веома компликован и разгранат систем одликовања државе која је у тренутку доношења закона постојала већ више од шест година. Вреди истаћи да су осим националног, историјског развоја фалеристике у Срба који је послужио као окосница, за узор, поред совјетског орденског система који је утицао на развој одликовања у послератној Југославији, узети и други системи, попут некадашњег француског (министарски систем, који је укинут

шездесетих година XX века) или орденског система САД (Велика одликовања).⁵¹

Тако уведени нови орденски систем представљао је хибридни спој појединих одликовања преузетих из система СФРЈ и комунистичке традиције, али је донео и бројна друга одликовања, па се, поред ордења и медаља, појављују и „велика одликовања”.⁵² Из орденског система СФРЈ, без значајних промена у ликовном изразу, пренети су између осталих и *Орден народног хероја* (НХ) и *Орден слободе*. *Орден слободе* додељиван је у неизмењеном облику и вероватно се није радило о новој изради, већ су коришћене залихе из СФРЈ. Према новом законском решењу, у СРЈ *Орден слободе* додељује се за „изванредне успехе у руковођењу и командовању највећим војним јединицама, односно установама у рату”, што је текст готово идентичан ономе из последње верзије одговарајућег законског решења у СФРЈ.

Уместо закључка

Ордени додељивани током Другог светског рата на простору окупиране Краљевине Југославије, као и они који су додељени за ратне заслуге након рата у новој југословенској држави, представљају очигледан пример сукоба два концепта у грађанском рату – оног који је бранио демократске вредности и грађански плурализам Краљевине Југославије и оног који је пропагирао „народну демократију”, комунистички монизам и совјетске вредности. То се могло видети и кроз државна одличја, где су она који су додељивана на предлог ЈВУО и Владе Краљевине Југославије представљала или

[51] Својеврсна критика тог система изашла је и у специјалистичком фалеристичком часопису *Orden*. Видети више: Ljubomir Stevović, „Odlikovanja Savezne Republike Jugoslavije”, *Orden* br. 2 (2002), 31-34.

[52] О установљењу одликовања у СРЈ више видети у: Д. Ацовић, *Слава и част...*, 204-207; Душанка Маричић, *Одликовања Србије, Црне Горе, Југославије и Републике Српске* (Београд: Војни музеј, 2002), 17-18.

[49] S. Rudež, *Odlikovanja...*, 72-73.

[50] *Службени лист СРЈ*, бр. 59, 1998.

примену предратног орденског система или његову допуну, базирану на српској традицији и православној вери.

С друге стране, партизански покрет који је победио у грађанском рату и уз помоћ Црвене армије ослободио већи део земље од окупатора крајем 1944. и до маја 1945. године, донео је и потпуно нови орденски систем који је означио дисконтинуитет са Краљевином, а истовремено је био снажно ослоњен на совјетске узор, уз ликовна решења која су припремили двојица истакнутих уметника у његовим редовима – Ђорђе Андрејевић Кун и Антун Аугустинчић. У раду су представљене до сада непознате скице за најређе одликовање послератне Југославије (*Орден слободге*), које је током 1944. године израдио Антун Аугустинчић. Оно је, као и сва нова одликовања, промовисало комунистичку идеологију, али је истовремено својим раскошним ликовним и јувелирским решењем било и најупадљивије и највредније одликовање нове државе.

Прилози:⁵³

Одликовања Краљевине Југославије⁵⁴

1. Орден кнеза Лазара
2. Карађорђева звезда са мачевима I реда
3. Карађорђева звезда I реда
4. Карађорђева звезда са мачевима II реда
5. Карађорђева звезда II реда
6. Бели орао са мачевима I реда
7. Бели орао I реда

[53] У оба периода, поред званичних одликовања, додељивана су и поједина војна одликовања (*Медаља најбољем сџрепцу* и сл.) која су посебно била развијена у Краљевини Југославији, а која се нису нашла на листи, јер нису имала карактер државних одличја.

[54] Краљевска канцеларија ордена је у више наврата публиковала међусобни однос одликовања које је држава додељивала и њихових степена. Тим документима било је прописано како се одликовања носе у свечаним приликама. Статутом сваког одликовања било је прецизно утврђено која се од њих могу додељивати за учињене услуге држави, као и максимални број додела појединих редова. Свако одликовање је установљено посебним законом који је донела Народна скупштина.

У Архиву Југославије се налази упоредни однос одликовања Краљевине, који је последњи пут ревидиран 1939. године.

8. Карађорђева звезда са мачевима III реда
9. Карађорђева звезда III реда
10. Бели орао са мачевима II реда
11. Бели орао II реда
12. Југословенска круна I реда
13. Свети Сава I реда
14. Карађорђева звезда са мачевима IV реда
15. Карађорђева звезда IV реда
16. Бели орао са мачевима III реда
17. Бели орао III реда
18. Југословенска круна II реда
19. Свети Сава II реда
20. Бели орао са мачевима IV реда
21. Бели орао IV реда
22. Југословенска круна III реда
23. Свети Сава III реда
24. Бели орао са мачевима V реда
25. Златна и Сребрна војничка Карађорђева звезда са мачевима
26. Бели орао V реда
27. Југословенска круна IV реда
28. Свети Сава IV реда
29. Југословенска круна V реда
30. Свети Сава V реда
31. Златна и Сребрна медаља за храброст
32. Медаља Петра I
33. Албанска споменица
34. Медаља за војничке врлине
35. Златна и Сребрна медаља за ревносну службу
36. Златна и Сребрна медаља за грађанске заслуге
37. Крст милосрђа (женски и мушки)
38. Споменице рата 1912. и 1913.
39. Споменица рата 1914–18. године

Одликовања СФРЈ⁵⁵

1. Орден Југословенске велике звезде
2. Орден слободге
3. Орден народног хероја
4. Орден јунака социјалистичког рада
5. Орден народног ослобођења
6. Орден југословенске звезде са лентом

[55] Измене међусобног ранга од 1944. године извршене су у четири наврата (1945, 1955, 1960. и 1961). Овде дајемо коначни преглед одликовања ФНРЈ (са тада усвојеним називима) после 1961. године. Више видети у: S. Rudež, *Odlikovanja...*, 39-41.

7. Орден ратне заставе
8. Орден југословенске заставе са лентом
9. Орден партизанске звезде са златним венцем
10. Орден Републике са златним венцем
11. Орден заслуга за народ са златном звездом
12. Орден братства и јединства са златним венцем
13. Орден Народне армије са лоровим венцем
14. Орден југословенске звезде са златним венцем
15. Орден рада са црвеном заставом
16. Орден за војне заслуге са великом звездом
17. Орден партизанске звезде са сребрним венцем
18. Орден Републике са сребрним венцем
19. Орден југословенске заставе са златним венцем
20. Орден заслуга за народ са сребрним зрацима
21. Орден братства и јединства са сребрним венцем
22. Орден Народне армије са златном звездом
23. Орден за храброст
24. Орден југословенске звезде на огрлици
25. Орден рада са златним венцем
26. Орден за војне заслуге са златним мачевима
27. Орден Републике са бронзаним венцем
28. Орден југословенске заставе са златном звездом на огрлици
29. Орден партизанске звезде са пушкама
30. Орден заслуга за народ са сребрном звездом
31. Орден Народне армије са сребрном звездом
32. Орден југословенске заставе са златном звездом
33. Орден рада са сребрним венцем
34. Орден за војне заслуге са сребрном звездом
35. Орден југословенске заставе са сребрном звездом
36. Медаља за храброст
37. Медаља заслуга за народ

38. Медаља рада
39. Медаља за војне заслуге
40. Медаља за војничке врлине
41. Медаља за заслуге

Извори и литература

Необјављени архивски извори:

Архив Југославије
Фонд Двор КЈ (74)
Влада у емиграцији (103)

Објављени извори:

Билџен Врховној шиџаба НОВ и ПОЈ 1941–1944.

Закон о одликованим Карађорђевој звездом са мачевима, Београд, новембра 1937. године, издање Удружења носилаца Карађорђевој звезде са мачевима официрској и војничкој реџа. Београд : Мала Србија, 1938.

Зайисници сегњица Министарској савејџа Краљевине Југославије. Београд : Службени гласник, 2004.

Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda, Т. II, knj. 1. Београд : Vojnoistorijski institut, 1949.

Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda, Т. VI, knj. 3. Београд : Vojnoistorijski institut, 1954.

Штампа:

Službene novine КЈ
Службени лисџ ДФЈ
Службени лисџ СФРЈ
Службени лисџ ФНРЈ

Интернет извори:

<https://archive.org/>
<https://www.edocr.com/>

Литература:

Ацовић, Драгомир. *Слава и часџ: одликовања међу Србима, Срби међу одликовањима. Београд : Службени гласник, 2013.*

Девић, Немања. *За џарџију и Тиџа: Партизански џокреј у Србији 1941–1944. Београд : Службени гласник, ИСИ, 2021.*

Димитријевић, Бојан. *Србија 1941. Београд : ИСИ, Catena mundi, 2021.*

- Luštek, Miroslav. „Nekaj zunjanih znakov partizanstva”. *Letopis Muzeja narodne Osvoboditve LRS* (1958), 1-28.
- Маричић, Душанка. *Одликовања Србије, Црне Горе, Југославије и Републике Српске*. Београд : Војни музеј, 2002.
- Milikić, Radomir. „Dodele odlikovanja Kraljevine Jugoslavije u emigraciji 1941–1945”. *Istorija 20. veka II* (2017), 85-99.
- Milikić, Radomir. „Evakuacija britanskog poslanstva iz Kraljevine Jugoslavije iz Voke Kotorske u aprilu 1941. godine”. *Istorija 20. veka I* (2023), 83-98.
- Миликић, Ратомир, Пајић, Бојан. „Прилози за историју српске фалеристике: неке од страних медаља посвећене Србима од половине XIX века до прве половине XX века”. *Зборник радова Народној музеја у Чачку LI* (2022), 173-188.
- Миликић, Ратомир. *Државни удари у историји Србије*. Београд : ИСИ, 2023.
- Rudež, Stojan. *Odlikovanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*. Београд : Službeni list, 1987.
- Stevović, Ljubomir. „Odlikovanja Savezne Republike Jugoslavije”. *Orden 2* (2002), 31-34.
- Стојановић, Милан, Мандић, Ранко. „Ратни крст – Споменица 1941–1945”. *Нумизматичар*, 19 (2002), 51-53.
- Стојановић, Милан. „Орденски знак Друштва Св. Андрије Првозваног”. *Орген 4* (2004), 43-45.
- Тимотијевић, Милош. „Вазда верни поданици: списак особа које су добиле орден на рођендан краљице Драге Обреновић 11. септембра 1901. године”. *Зборник радова Народној музеја XLVIII* (2018), 45-54.
- Тимотијевић, Милош. „Храбри” партизани и „зли” четиници: сјудије о Србији у Другом светском рату (1941–1945). Београд : Catena mundi, 2019.
- Car, Pavel, Muhić, Tomislav. *Serbian and Yugoslavian Orders and Decorations from 1859 to 1941*. Vienna : Verlag Militaria, 2009.

CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF SERBIAN FALERISTICS IN THE SECOND WORLD WAR

The Yugoslav Army in the Homeland, which chronologically was the first to be formed in the occupied territory of the Kingdom, followed the traditions of the Kingdom of Yugoslavia in everything, including in terms of awarding decorations. Decorations were awarded to individuals who showed exceptional courage or skill in resisting the enemy. In addition to the existing decorations of the Kingdom, the Minister of War, General Mihailović, proposed to introduce a new decoration, the *Order of the Cross of Mother Jugović* with swords, which remained unrealized. In London, during the war, two new decorations were introduced into the honours system of the Kingdom: *the War Cross 1941-1945*, and the *Order of the Holy Andrew the Apostle the First-Called*. On the

other hand, the partisan movement, as an ideological opponent in the civil war, both of the Yugoslav Army in the Homeland and the Kingdom of Yugoslavia, introduced its decorations at the end of 1943, after several unsuccessful earlier attempts. The awards were introduced under strong Soviet influence and were clearly ideologically in the service of promoting the new order and discontinuity with the old regime. Among them, the most distinguished was the *Order of Freedom*, which was modelled after the highest Soviet decoration and it was also awarded very rarely: only nine individuals received it. The paper presents the original sketches for that decoration made in the USSR by the sculptor Antun Augustinčić, which have not been published so far.

Ratomir MILIKIĆ, PhD

LE COMPLÉMENT À L'HISTOIRE DE LA PHALÉRISTIQUE SERBE DURANT LA DEUXIÈME GUERRE MONDIALE.

L'armée yougoslave en patrie, qui provint chronologiquement du territoire occupé du Royaume, suivi en tout la tradition du Royaume de la Yougoslavie, de même concernant l'attribution de décorations. Les décorations furent décernées aux individus qui montrèrent un héroïsme particulier ou des habiletés face à l'adversaire. En dehors des décorations existantes du Royaume, le ministre de guerre, le general Mihailovic, offrit la proposition d'importer la nouvelle décoration, La Médaille de La croix de la Mère Jugovic avec les épées, qui resta irréalisée. À Londres, dans le système des Médailles du Royaume durant la guerre fut introduites deux nouvelles decorations: la Croix de guerre 1941-1945 et la Médaille du Saint-apostole Andrija de 1er rang. D'un autre côté, le mouvement des partisans comme adversaire des idées dans la guerre

civile, autant de la JVuO (armée yougoslave en patrie) que du Royaume de la Yougoslavie, introduisit ses premières decorations fin 1943, après des tentatives sans succès effectuées plutôt. Les décorations furent introduites sous des influences soviétiques fortes et furent clairement incrustées idéologiquement dans le service de promotion de la nouvelle hiérarchie et la discontinuité avec les anciens régimes. Parmi les décorations se fait remarquer particulièrement la décoration de la liberté, qui fut fabriquée d'après l'exemple des décorations les plus renommées et, comme celle-ci, rarement décernée: neuf personnes la reçurent. Dans cette étude furent présentées les photographies originales, jusqu'à présent non publiées, de cette décoration qui fut effectuée en URSS par le sculpteur Antun Augustinare.

Dr Ratomir Milikić

351.85(497.11)"1945/1950"
37.014(497.11)"1945/1950"

Мина ЈЕЛЕСИЈЕВИЋ
етнолог-антрополог Горња
Горевница 32205 Трбушани
minajelesijevic@gmail.com

НАРОДНО ПРОСВЕЂИВАЊЕ ОД 1945. ДО 1960. ГОДИНЕ

АПСТРАКТ: *Тема овој рада је представљање различитих видова народног просвеђивања које је сироводила социјалистичка власт у послератном периоду на територији Чачка, Горње Милановца, Лучана и Ивањице. Као извор информација коришћени су текстови објављени у новинама „Слободни глас“ и „Чачански глас“ у периоду од 1945. до 1960. године.*

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *народно просвеђивање, течајеви, културно-просветна делатност, традиционална култура, омладина, жене, село, град*

По завршетку Другог светског рата социјалистичка власт почиње са изграђивањем друштвених односа у чијој основи је била еманципација човека који је извео револуцију. Будући да се схватило да сметњу за даљи развој представља велика културна заосталост наслеђена из прошлости, већ у првим послератним годинама формиран је Агитпроп апарат чија је функција била усмеравање становништва ка одређеним облицима културног живота. У ту сврху покретани су разни стручни курсеви, одржавана предавања, вечерње школе за писмењавање и образовање одраслих, оснивана културно-уметничка друштва итд. како би се потпомогли изградња земље и културно уздизање народа.¹ Нова просветна политика настојала је да омасови образовање и културне тековине приближи

радницима и сељацима у виду различитих облика народног просвеђивања, популаризације научних и уметничких достигнућа, али и идеолошко-политичког васпитања.² С обзиром да је сељачко становништво чинило већину популације послератне Југославије, јавна делатност разних установа била је превасходно усмерена ка њиховом просвеђивању.³

Аналфabetни (нижи просветни), виши просветни и општеобразовни течајеви

У Чачанском округу су крајем 1945. године почели са радом аналфabetни течајеви. Уз помоћ омладинаца и других антифашистичких организација, извршен је попис неписмених. Вршена је пропаганда писмењавања преко штампе, конференција,

[1] Милина Ивановић Баришић, „Социјалистички наратив и традиционална култура“, у: *Пропаганда и јавни наративи у социјалистичкој Југославији*, ур. Бојана Богдановић, Кристијан Обшуст (Нови Сад: Архив Војводине, Београд: Етнографски институт САНУ, 2021), <https://etno-institut.co.rs/> (преузето 11. 7. 2022)

[2] Бранко Петрановић, *Историја Југославије 1918–1978* (Београд: Нолит, 1981), 440.

[3] Александра Б. Павићевић, *На удару идеологија: брак, породица и људски морал у Србији у другој половини 20. века* (Београд: Етнографски институт САНУ, 2006), 69-70.

читалачких група, приредби и парола.⁴ За организовање и омасовљавање течајева коришћена су прела и посела, као и скупови појединих организација на којима је говорено о значају описмењавања.⁵ Посебна улога у раду на описмењавању припадала је учитељима јер су течајеви углавном одржавани по школама. У недостатку просветног кадра, течајевима је требало да руководе и писмени омладинци и жене, а поред школа планирано је и да се организују и по фабрикама, задругама, градилиштима, па и индивидуално по кућама.⁶ На пример, било је жена које из појединих разлога нису могле да похађају групну наставу, па су их подучавали код куће.⁷ У сеоским срединама, где није било школа, течајеви су организовани у засеоцима и то у „кућама добрих фронтоваца”.⁸ Планирано је да течајеви трају од три до пет месеци и да почну у зиму, а заврше се у пролеће. Полазници су учили народни језик (читање и писање), рачун и земљопис са народном историјом.⁹ Већину полазника чинило је женско становништво (женска омладина¹⁰, али и оне које су „превалиле четрдесету”¹¹), док су течај у Доњој Трепчи углавном похађале жене преко тридесет година старости, мада је било и оних које

су прешле шездесету.¹² Након завршетка течајева, полазници су полагали испите у присуству школског инструктора, представника власти и родитеља¹³, а потом су организовани масовни свечани митинзи са културно-уметничким програмом и народним весељем, на којима су истицани значај описмењавања и дељене дипломе и награде.¹⁴ По завршетку испита полазнице течаја у Каони организовале су приредбу са неколико рецитација, хорским песмама и позоришним комадом.¹⁵ Аналфабетски течајеви су организовани и током 1950-их година. Њихово похађање било је обавезно за све неписмене (оне који нису знали да читају и пишу и рачунају до 100 без обзира да ли су раније похађали аналфабетне течајеве или не) од 15 до 35 година. Одлука о томе је предвиђала и новчане казне за оне који из неоправданих разлога нису похађали течај.¹⁶

Паралелно са аналфабетним, радили су и виши просветни течајеви за омладинце и омладинке са завршеном основном (четворогодишњом) школом, али и за оне који су претходно похађали аналфабетне течајеве. Полазници су у почетку наставу похађали сваког дана, а касније неколико пута недељно.¹⁷ Учили су српски језик, рачун, историју, познавање природе и хигијену. Од њих се тражило да читају са разумевањем, препричавају прочитане чланке, познају граматику, решавају комбиноване задатке, добро познају народноослободилачку борбу, као и планине, реке и градове у држави.¹⁸

[4] Десимир С. Туцовић, „Синдикална конференција просветних радника среза Љубићког”, *Слободни глас*, 8. септембар 1945, 2; Драгомир М. Бонџић, „Описмењавање становништва у Краљеву и околини 1945–1950.”, *Баштиња* 46 (2018), <https://iskp.co.rs/casopis-bastina/> (преузето 11. 7. 2022)

[5] Д. С. Туцовић, „У срезу љубићком ради 25 течајева са 1450 полазника”, *Слободни глас*, 28. фебруар 1947, 2.

[6] Драгомир М. Бонџић, „Описмењавање становништва у Краљеву и околини 1945–1950.”, <https://iskp.co.rs/casopis-bastina/> (преузето 11. 7. 2022)

[7] О. Вујовић, „Аналфабетски течајеви у Чачку”, *Слободни глас*, 16. фебруар 1946, 5.

[8] Аноним, „Отпочела је нова кампања за сузбијање неписмености у чачанском Округу”, *Слободни глас*, 1. новембар 1946, 3.

[9] Драгомир М. Бонџић, „Описмењавање становништва у Краљеву и околини 1945–1950.”, <https://iskp.co.rs/casopis-bastina/> (преузето 11. 7. 2022)

[10] М. Милошевић, „У моравичком срезу ради 38 аналфабетских течајева са 1191 полазника”, *Слободни глас*, 9. март 1946, 5.

[11] Д. Д. Р., „66 жена у Горњој Горевици завршило аналфабетски течај”, *Слободни глас*, 14. фебруар 1947, 4.

[12] Аноним, „Успешно су завршени просветни течајеви у Доњој Трепчи”, *Слободни глас*, 7. март 1948, 3.

[13] Д. С. Т., „У Милићевцима 59 неписмених завршило испит”, *Слободни глас*, 18. мај 1946, 5.

[14] Драгомир М. Бонџић, „Описмењавање становништва у Краљеву и околини 1945–1950.”, <https://iskp.co.rs/casopis-bastina/> (преузето 11. 7. 2022)

[15] Гаврило Ђурић, „Завршена два аналфабетска течаја у Каони”, *Слободни глас*, 18. мај 1946, 5.

[16] Аноним, „У Драгачеву ће се описменити сви до 35 година старости”, *Чачански глас*, 2. фебруар 1955, 4.

[17] М. В. Ристановић, „Виши просветни течај у Бресници”, *Слободни глас*, 31. мај 1946, 5.

[18] Аноним, „Успешно су завршени просветни течајеви у Доњој Трепчи”, *Слободни глас*, 7. март 1948, 3.

Почетком педесетих година отпочели су са радом и општеобразовни течајеви са циљем да употпуне опште образовање посетилаца. Настава се одржавала из српског језика, математике, хигијене, агротехнике, земљописа и историје, при чему се посебно прибегавало томе да полазници науче оно што ће им бити потребно у практичном животу.¹⁹ Течајевима су руководили просветни радници, а обухватили су, поред омладинаца, и омладинке које нису биле обавезне да одлазе на курсеве за здравствено просвећивање.²⁰ Поред градива предвиђеног програмом, омладина се упознавала и са савременим друштвеним збивањима, редовно су читали књиге и учествовали у раду културно-просветног друштва и разним секцијама.²¹

Домаћички течајеви и домаћичке школе

Домаћички течајеви (већином у трајању од три, али и више месеци) били су намењени превасходно млађим девојкама, али су их у извесној мери похађале и жене. Циљ ових течајева био је да, кроз стручна предавања и практичан рад, обуче женску сеоску популацију правилном вођењу савременог домаћинства. Полазнице су училе да кувају, месе, кроје, шију, перу веш, праве сапун и штирак, постављају сто, одржавају хигијену у кући.²² Поред стицања ових стручних знања, поједини течајеви ове врсте били су и општег културно-просветног карактера, па су омладинкама одржавана и предавања из општеобразовних предмета (српски језик, рачун, историја народноослободилачке борбе,

предмети из природних наука).²³ Предавања су одржавале учитељице, али и медицински радници, па су тако на течају у Мрчајевцима, који се одржавао сваког уторка и четвртка од 13 до 16 часова, предавања из хигијене, при чему се посебна пажња посвећивала нези одојчета и изучавању заразних болести, одржавали лекари и бабица.²⁴ Организовање течајева су новчано и материјално (у виду намирница) помагали органи власти и земљорадничка задруга.²⁵ Међутим, некад су трошкове похађања течајева сносили родитељи полазница: похађање течаја у Слатини коштало је 1000 динара месечно, што, како се наводи у „Чачанском гласу”, „није ништа према ономе шта се све овде научи и с обзиром да им је у кухињи свакодневно обезбеђен ручак”.²⁶ Испити су одржавани уз присуство просветних инспектора, представника народне власти, масовних организација и грађана.²⁷ У току трајања течајева организовано је по неколико приредби, од чијих прихода су оснивани фондови за екскурзије, као и изложбе радова течајки.²⁸

Требало би истаћи и домаћичке течајеve које је у драгачевским селима организовала учитељица Рајка Боројевић.²⁹ Пре почетка првог течаја направљен је петогодишњи план, прилагођен специфичним потребама и при-

[19] Аноним, „Општеобразовни течај успешно ради”, *Чачански глас*, 1. јануар 1951, 2.

[20] М. Т., „Курсеви за опште образовање омладине у Моравичком срезу”, *Чачански глас*, 16. децембар 1952, 2.

[21] Јелена Суруџић, „Добри резултати на просвећивању омладине у Придворици”, *Чачански глас*, 9. мај 1956, 4.

[22] Аноним, „Успешан рад домаћичких течајева у Пријевору, Балуги и Ласцу”, *Чачански глас*, 20. фебруар 1952, 2; Аноним, „Домаћички течај у Заблаћу”, *Чачански глас*, 8. април 1952, 4; Ђ., „Будуће домаћице Прислонце”, *Чачански глас*, 18. мај 1955, 2.

[23] Аноним, „Кроз домаћичко-просветне течајеve жене се свестраано уздижу”, *Слободни глас*, 29. април 1949, 4; Аноним, „Завршен просветно-домаћички течај у Слатини”, *Чачански глас*, 6. април 1954, 4.

[24] М. Недовић, „Просветно-домаћички течај у Мрчајевцима привукао велико интересовање жена”, *Чачански глас*, 21. април 1953, 2.

[25] Према већини наведених новинских текстова у вези са домаћичким течајевима.

[26] Ђ., „Већ неколико месеци у Слатини ради домаћичко-кројачки течај”, *Чачански глас*, 4. април 1956, 6.

[27] Аноним, „Завршен домаћички течај у Горњој Треччи”, *Чачански глас*, 23. децембар 1952, 2.

[28] Милица Радичевић, „Како раде жене у Каони”, *Чачански глас*, 18. март 1959, 5.

[29] Рајка Боројевић је од 1951. до 1957. године оснивала течајеve за обуку жена у разним гранама текстилне радности, нарочито у ткању. Од 1962. године, на њену иницијативу, основана је „Драгачевска задруга жена” (Братислава Владић Крстић, „О текстилној радности Драгачева говорје и надгробни споменици”, *Гласник Етнографској музеја* 64 (2001), 111).

ликама овог краја, по којем је планирано да у зимском периоду буде одржано пет течајева, а током пролећа и јесени пет екскурзија. Кроз ове течајеве обрађивани су теоретски (хигијена и уређење куће, покућства и дворишта, трудноћа и порођај, сексуално васпитање, прва помоћ, васпитање и нега деце, алкохолизам, сујеверје, исхрана, манири) и практични предмети (кување, сервирање, спремање зимнице, бојење природним и фабричким бојама, прање, пеглање, крпљење, кројење, шивење, ручни рад, гајење лековитог биља, поврћа и цвећа, живинарство, пчеларство, малинарство, певање), који су мењани или допуњавани из године у годину. Док су на прва два течаја примане само жене, касније их је похађао и приличан број девојака. Оно што је карактеристично јесте то да су, поред одређене помоћи добијене од друштвених организација и власти, готово све трошкове око извођења течајева и екскурзија сносили мештани села, а рад учитељице је био самоиницијативан, добровољан и бесплатан. За време трајања течајева полазнице су приређивале неколико приредби, а приход су улагале у фонд за екскурзије. Будући да се на овим течајевима посебна пажња придавала ткању, течајке су изучавале савремено ткање штофова, лустера, материјала за летње шешире и качкете, гарнитура за трпезе итд., а њихови радови су излагани.³⁰ Такође, одржавана су и посела на којима су се окупљале жене из заселака. Том приликом одржавана су предавања, вођене су дискусије о питањима која су жене постављале и показивао се практичан рад: плетење торби и корпи од кукурузовине, прављење штирка од кромпира, прављење бозе итд. Настојало се да се набаве јефтине текстилни отпаци како би жене даље усавршавале кројење,

[30] Богдан Циврић, „У Дупцу почео рад четврти домаћички течај”, *Чачански глас*, 30. јануар 1957, 5; Т. Јовановић, „Похвална самоиницијатива Рајке Боројевић”, *Чачански глас*, 9. фебруар 1954, 2; Аноним, „Успео домаћички течај у Дупцу”, *Чачански глас*, 7. март 1956, 5; Рајка Боројевић, *Из Дубца у свей* (Београд: Задружна књига, 1964), 40-41, 49.

шивење и ткање крпара.³¹ Није изостајао ни политичко-идеолошки рад, па су полазнице течајева слушале и друштвено-политичка предавања.³²

Поред вишемесечних, организовани су и кратки домаћички течајеви у трајању од неколико дана (десет до петнаест) који су садржали теоријски и практични део. Одржавана су предавања из области повртарства, као и о значају поврћа у исхрани, млекарства, живинарства, хигијене, док се практични део састојао из шивења, кувања и мешања. Материјална средства обезбеђивала је земљорадничка задруга. По завршетку течајева организоване су забаве и приредбе са лутријом, а приказивани су и дијафилмови.³³ На десетодневном течају у Марковици, користећи велико присуство посетилаца, докторка из Лучана одржала је предавање о хигијени приликом припремања хране.³⁴ У Чачанском срезу, током јесени и зиме 1956/1957. године, кроз ове десетодневне семинаре за просвећивање и васпитавање жена у селима прошло је 420 жена и омладинки. Предавачи из области домаћинства, хигијене и ситних грана пољопривреде биле су стручне учитељице и службеници Среског задружног савеза, а говорено је и о улози жена у задругарству.³⁵

Уз кратке домаћичке течајеве, организовани су и течајеви конзервирања воћа и поврћа. У „Слободном гласу” из 1946. године наводи се да је ради спровођења акције

[31] Ж. Радичевић, „Разноврсна активност жена у Доњем Дупцу”, *Чачански глас*, 19. фебруар 1958, 4.

[32] Р. Боројевић, *Из Дубца у свей*, 121.

[33] Ж. Тимотијевић, „Течајеви за жене задругарке”, *Чачански глас*, 10. април 1957, 4; Аноним, „Завршен домаћички течај у Прањанима”, *Чачански глас*, 7. август 1957, 4; Ђ., „Течајеви за домаћице”, *Чачански глас*, 29. јануар 1958, 3; Р. Поповић, „Течај за домаћице у Тијању”, *Чачански глас*, 19. март 1958, 2; М. М., „Жене организовале домаћички течај у Каменици”, *Чачански глас*, 23. април 1958, 5.

[34] Г. Ђурић, „Земљорадничка задруга у Марковици организовала домаћички течај”, *Чачански глас*, 19. фебруар 1958, 5.

[35] Ђ., „Секција жена задругарки организује семинаре по селима Чачанског срез”, *Чачански глас*, 24. јануар 1957, 3.

конзервирања воћа и поврћа при Окружном одбору АФЖ-а основана посебна секција. Према плану секције у градовима је требало формирати екипе жена које ће, после извесне стручне обуке, одлазити у села и практично упознавати сеоске жене разноврсним начинима конзервирања воћа и поврћа. Пољопривредна школа у Краљеву дала је упутства за рад течајева. Такође, предузете су мере да се прикупи што већи број рецепата који су штампани и достављани женама у селу ради коришћења. Течајеве су углавном водиле учитељице домаћичке школе или, у њиховом недостатку, најискусније домаћице.³⁶ Секција АФЖ-а је и почетком педесетих година организовала кратке курсеве конзервирања воћа и поврћа. Жене из града су најпре одлазиле у села како би упознале домаћице са значајем организовања оваквих курсева, након чега се приступало и практичној обуци.³⁷

Током 1956. године Друштво „Жена и савремено домаћинство”, у згради Женске стручне школе у Чачку организовало је домаћички курс за мешање и кување намењен женама.³⁸

Поред течајева, у селима су отворане и једногодишње домаћичке школе у виду интерната. Наставу су водиле стручне учитељице, а свечаном завршетку школске године присуствовали су родитељи, представници народне власти, Партије и просветни радници. Одличне ученице су добијале награде (књиге)³⁹, а након свечаности отворане су и изложбе радова ученица (блузе, хаљине, застирачи и сл., а приказани су и разни начини спремања зимнице). Током

школске године ученице су приређивале приредбе и одлазиле на екскурзије.⁴⁰

Курсеви кројења и шивења

Курсеви кројења и шивења реализовани су у селима, али и у граду. У Чачку су организовани најчешће при Женској стручној школи. Шестомесечни курс кројења и шивења, намењен стручном оспособљавању женске сеоске омладине, АФЖ је организовао током 1946. године при поменутој школи. Курс је похађало 204 ученице, већином из околних села. Оне су теоријски и практично училе кројење и шивење рубља и одела, а поред тога, оне са завршених четири разреда основне школе похађале су и наставу из српског језика, рачуна, историје, земљописа, правописа и хигијене. Услед недостатка материјала, практична настава шивења се изводила на хартији.⁴¹ Поред женске омладине, курсеви су били намењени и чланицама АФЖ-а и женама из града и околних села: радницама, службеницама и домаћицама.⁴² Плакати са информацијама у вези с организовањем течајева били су излепљени на видним местима у граду.⁴³ У селима су организовани при школама и задружним домовима, а како би се набавио материјал, поред извесне помоћи органа власти, полазнице појединих курсева су уплаћивале месечну новчану накнаду на име утрошеног материјала. За похађање једногодишњег курса кројења и народног веза у Такову, ученице су уплаћивале по 300 динара месечно⁴⁴, док је тромесечни курс у Доњој Горевници полаз-

[36] Аноним, „Жене Округа чачанског такмичиће се по срезовима у конзервирању воћа и поврћа”, *Слободни глас*, 27. јун 1946, 5.

[37] Аноним, „Помоћи домаћицама у селу”, *Чачански глас*, 2. септембар 1952, 4.

[38] Аноним, „Завршен домаћички курс у Чачку”, *Чачански глас*, 8. август 1956, 4.

[39] Б. К., „Прва генерација домаћичке школе у Гучи”, *Чачански глас*, 7. јул 1952, 7.

[40] Т. Ђурђић, „Друга генерација јежевичке домаћичке школе завршила школовање”, *Чачански глас*, 19. децембар 1956, 5.

[41] Аноним, „Стручно оспособљавање сеоске женске омладине”, *Слободни глас*, 4. јануар 1946, 4.

[42] Аноним, „Са успехом завршен течај кројења и шивења за чланице АФЖ у Чачку”, *Слободни глас*, 31. јул 1948, 5; Аноним, „Отвара се курс кројења у Женској стручној школи”, *Чачански глас*, 20. новембар 1957, 8.

[43] М. Ђ. „Почео је са радом курс кројења и шивења у Чачку”, *Чачански глас*, 8. април 1952, 2.

[44] Ј. Д. „Курс кројења и народног веза у Такову”, *Чачански глас*, 14. новембар 1956, 6.

нице коштао 1000 динара месечно.⁴⁵ Вечерњи курсеви у Чачку, организовани како за жене из града, тако и за омладинке и жене са села, коштали су од 200 до 500 динара месечно.⁴⁶

По завршетку курсева полазнице су полагале испит и добијале дипломе⁴⁷, а сале у којима су одржавани биле су окићене Титовим сликама и разним паролама, као и радovima полазница⁴⁸ које су научиле да шију женске кошуље и гаће, енглеску кошуљу, мушку дневну кошуљу, дугачке и кратке гаће, мушку спаваћу кошуљу.⁴⁹ Излагани су и предмети народног веза и остале женске домаће радиности.⁵⁰

Здравствено просвећивање

На иницијативу учитељице и АФЖ-а у Ерчегама је 1947. године организован хигијенски течај за 38 жена. Предавања су била из области хигијене и медицине.⁵¹ Да би подигли свест о хигијени, здравствени радници су обилазили села и вршили преглед кућа, обављали запрашивања где је то било потребно и делили разне брошуре и часописе у вези са здрављем. Такође, здравствене екипе су мештанима делиле и извесне количине сапуна и инсектицида, а где је било новорођенчади и мале деце, мајке су саветоване на који начин да их повијају и негују.⁵² Обављани су бесплатни прегледи,

пружани савети и организоване изложбе на тему хигијене.⁵³ Домаћинствима у Доњој Горевници се указивало на недостатке које је требало отклонити до наредног обиласка.⁵⁴ Поред здравствених екипа, села су обилазили и студенти и активисти Народне омладине. Са сељанима су водили разговоре о томе како сузбијати разне болести, уредити куће и одржавати чистоћу у њима.⁵⁵ У циљу здравствене едукације становништва организована су разна предавања лекара из области медицине и хигијене.⁵⁶ Одржаване су и пројекције здравствених филмова, након чега су окупљени често дискутовали на приказану тему.⁵⁷ У организацији Црвеног крста у Ивањици је отворена и изложба здравствене литературе, која је наишла на велико интересовање грађана варошице и околине (мештанима је притом продат велики број књига). Поред литературе, били су изложени и гипсани делови људског тела који су приказивали различита обољења.⁵⁸

Од 1952. године у свим селима су почели са радом двогодишњи здравствени течајеви за просвећивање женске сеоске омладине. Течајеви су отворани при основним школама и похађање је било обавезно за све девојке које су навршиле седамнаест и осамнаест година. Настава је извођена у зимским месецима, од 1. новембра до 1. априла, а током пролећа и лета се прекидала због обимних пољопривредних радова. Према наставном програму главна питања на течајевима обухватала су основне области здравственог просвећивања: храна и нега одојчета, прва

[45] Н. Љ. „Кројачки курс у Доњој Горевници”, *Чачански ѿлас*, 4. фебруар 1959, 6.

[46] Аноним, „Курс кројења и шивења друштва „Савремена жена”, *Чачански ѿлас*, 16. јануар 1957, 5; Аноним, „Шестомесечни курс кројења и шивења похађа око седамдесет омладинки”, *Чачански ѿлас*, 13. март 1957, 8; Аноним, „Отвара се вечерњи курс кројења”, *Чачански ѿлас*, 24. септембар 1958, 8.

[47] Аноним, „Завршен шнајдерско-кројачки течај у Чачку”, *Чачански ѿлас*, 9. јун 1953, 2.

[48] Аноним, „Рад стручних курсева у срезу моравичком”, *Слободни ѿлас*, 29. март 1947, 4.

[49] Аноним, „Стручно оспособљавање сеоске женске омладине”, *Слободни ѿлас*, 4. јануар 1946, 4.

[50] Ранислав Папић, „Изложба радова течајки у Прањанима”, *Чачански ѿлас*, 26. мај 1953, 4.

[51] Аноним, „Рад стручних курсева у срезу моравичком”, *Слободни ѿлас*, 29. март 1947, 4.

[52] М. Т. „Здравствена екипа из Ивањице обишла Опаљеник”, *Чачански ѿлас*, 14. јун 1953, 4.

[53] Аноним, „Здравствене екипе посетиле два села”, *Чачански ѿлас*, 20. јул 1954, 2.

[54] Н. Љ. „Занимљива акција Црвеног крста у Доњој Горевници”, *Чачански ѿлас*, 11. март 1959, 5.

[55] А. Богдановић, „Сарадња студената и омладине у Моравичком срезу”, *Чачански ѿлас*, 9. септембар 1952, 2.

[56] Аноним, „Вече здравственог просвећивања у Чачку”, *Чачански ѿлас*, 1. фебруар 1956, 5; Аноним, „Здравствена предавања за жене Прањана”, *Чачански ѿлас*, 12. јун 1957, 5.

[57] Р. П., „Здравствена екипа у Прањанима”, *Чачански ѿлас*, 2. јун 1953, 2.

[58] М. Т., „Успела изложба здравствене литературе у Ивањици”, *Чачански ѿлас*, 3. новембар 1953, 4.

помоћ, кућна хигијена, заразне болести, као и противавионска заштита. Предавачи су били просветни радници (учитељи и наставници су и сами морали да похађају семинаре за обуку), а у појединим случајевима и медицинско особље.⁵⁹ Полазницама здравствених течајева бесплатно су дељени приручници које је, за ове потребе, набавио Црвени крст.⁶⁰ Свечаним испитима присуствовали су и родитељи ученица, након чега је следило народно весеље са музиком за мноштво окупљених.⁶¹ Од 1956. године дошло је до извесних новина у погледу рада течајева, па су у програм уведени домаћинство, кројење, ручни рад, затим и општеобразовни предмети, а поред тога течајке су се упознавале и са политичким догађајима у земљи и свету и социјалистичком изградњом земље.⁶² Честе су биле и колективне посете чачанској болници и другим здравственим (како би се течајке упознале са практичном наставом)⁶³, али и културним установама.⁶⁴

Пољопривредни течајеви

Пољопривредни течајеви били су намењени мушком сеоском становништву и трајали су по неколико дана. Предавања су обухватала различите области пољопривреде

[59] Аноним, „Пред почетак курсева за женску сеоску омладину”, *Чачански јлас*, 9. септембар 1952, 2; М. Кушић, „Курсеви за просвећивање женске сеоске омладине”, *Чачански јлас*, 28. октобар 1952, 2; Аноним, „Почињу са радом курсеви за просвећивање женске сеоске омладине”, *Чачански јлас*, 4. новембар 1952, 2.

[60] Аноним, „Стотине омладинке окупљено на течајевима”, *Чачански јлас*, 29. новембар 1952, 2.

[61] М. Т., „Завршени испити на здравственом курсу у Косовици”, *Чачански јлас*, 18. мај 1955, 4.

[62] Аноним, „Почели рад течајеви за здравствено просвећивање”, *Чачански јлас*, 14. новембар 1956, 2; Д. М., „Рад здравствених течајева у Белом Пољу”, *Чачански јлас*, 14. новембар 1956, 6; Аноним, „Здравствени течај у Котражи”, *Чачански јлас*, 12. децембар 1956, 4.

[63] Драг. Петровић, „Успех здравственог течаја у Катрзи”, *Чачански јлас*, 21. март 1956, 2; Н. Љ., „Добри резултати здравственог течаја у Мрчајевцима”, *Чачански јлас*, 21. март 1956, 6; Аноним, „Горачићке девојке посетиле болницу”, *Чачански јлас*, 18. април 1956, 5.

[64] Љуб. Вуковић, „Течајке из Бреснице посетиле Чачак”, *Чачански јлас*, 6. април 1955, 4.

као што су воћарство, ратарство, повртарство, сточарство, ветеринарство и задругарство. Организовани су и засебни калемарски и курсеви за трактористе. Посећивали су их махом омладинци између шеснаест и двадесет пет година, који су путем стручних предавања и практичних вежби употпуњавали своја знања у вези са пољопривредном производњом, а која ће им касније користити у раду на сопственим имањима. По завршетку течајева вршена су кратка испитивања и оцењивања, а најбољи полазници су награђивани.⁶⁵ Осим за омладинце, течајеви су организовани и за напредне пољопривреднике (који су се овом приликом упознавали са новим мерама за унапређење пољопривреде). Приказивани су и научно-популарни филмови из области пољопривреде.⁶⁶ Поједине течајеве (нпр. оне који су обухватили предавања из области млекарства) похађале су и омладинке и жене и на тај начин проширивале своја знања о преради млека и справљању сира.⁶⁷

Књижнице

Књижнице су биле смештене у посебним просторијама у задружним домовима, а неке и у школама. Биле су снабдевене потребним инвентаром, а поједине и радио-апаратима. У њима су се, поред омладине, окупљали и старији и, поред књига, читали разне листове и часописе.⁶⁸ Како би заинтересовали становништво за књигу, просветни радници су организовали колективне посете књижницама за полазнике разних течајева, пре

[65] Г. У., „Пољопривредни течај у Каони”, *Чачански јлас*, 25. март 1952, 3; А. Шишовић, „Курсеви, течајеви и семинари у таквомском срезу”, *Чачански јлас*, 10. фебруар 1953, 2; Д. Станојевић, „Завршени воћарско-калемарски течајеви”, *Чачански јлас*, 31. март 1953, 3.

[66] Љ. В., „Отвориће се сточарско-ратарски течај у Мрчајевцима”, *Чачански јлас*, 19. децембар 1956, 4.

[67] Аноним, „Пољопривредне течајеве у Драгачеву требало би омасовити”, *Слободни јлас*, 4. јануар 1948, 2; А. Грујовић, „Одржавање пољопривредног течаја у Горачићима”, *Слободни јлас*, 4. јануар 1948, 2.

[68] Д. Маринковић, „Књижнице – извор просвећивања села”, *Чачански јлас*, 6. април 1954, 4.

свега омладине.⁶⁹ Исто тако, покушавали су да преко ученика заинтересују родитеље за рад књижница тако што су обавезивали ученике да пред родитељима читају књиге.⁷⁰ Један од видова популарисања читања биле су и изложбе књига у селима.⁷¹

Кружоци и читалачке групе

У кружоцима⁷² су били обухваћени најактивнији чланови Народног фронта, превасходно сиромашни и средњи сељаци, као и чланови сељачких радних задруга, док су читалачке групе осниване на знатно широј основи: у селима, засеоцима, групама кућа и фамилијама.⁷³ Кружоци су формирано како би се у оквиру њих изучавали књижевност, уметност, психологија, марксизам-лењинизам и др.⁷⁴ У селима, по засеоцима, читалачке групе су одржаване, на пример, сваких петнаест дана. На њима су омладинци читали и објашњавали чланке из дневне штампе, након чега су присутни дискутовали о прочитаном. Просечан број присутних на овим читалачким групама био је око педесет особа.⁷⁵ АФЖ је организовао читалачке групе за жене, како у селу, тако и у граду. У сваком рејону, односно улици, била је задужена по једна жена за избор материјала. Оне су се једном седмично окупљале и читале оно што их је интересовало. Док је једна читала,

остале су слушале и израђивале ручне радове. Из дневне штампе прорађивани су чланци руководиоца, затим чланци из листова „Жена данас“⁷⁶ и „Зора“, као и књижице „Наука и живот“.⁷⁷

Народни универзитети

Од оснивања почетком двадесетог века, народни универзитети су представљали најстарије установе за просвећивање и образовање одраслих. Оснивале су их групе грађана, поједине институције, политичке партије или стручна удружења у саставу других установа и организација (културно-просветних друштава, домова културе, читаоница) или у мањој мери као самосталне институције. Поред предавачке и издавачке делатности бавили су се и образовним радом одраслих у виду разних течајева, школа страних језика, семинара, дебатних клубова, културно-уметничких приредби, филмских представа и др.⁷⁸ У селима су просторије народних универзитета биле у школама или задружним домовима, а предавачи махом просветни радници. Предавања (из различитих области политичког, друштвеног и научног живота: политике, пољопривреде, здравственог просвећивања, науке, технике и сл.) углавном су одржавана сваких петнаест дана током зимског периода.⁷⁹

[69] Богдан Циврић, „Успешан рад књижнице у Доњем Дупцу“, *Чачански глас*, 25. мај 1955, 4.

[70] Аноним, „Органи власти по селима треба више да се баве питањима просвећивања народа“, *Чачански глас*, 28. октобар 1952, 2.

[71] Аноним, „Успеле изложбе књига по селима Љубићко-трнавског среза“, *Слободни глас*, 17. април 1950, 3.

[72] Термин „кружок“ потиче из руског језика и означава мању, обично организовану групу људи која се окупља ради неког заједничког посла. (Милица Вујанић и др., *Речник српскога језика* (Нови Сад: Матица српска, 2011), 589)

[73] Аноним, „У циљу идеолошког уздизања чланова Фронта у Љубићко-трнавском срезу ради 78 кружока и 208 читалачких група“, *Слободни глас*, 1. април 1949, 1.

[74] П. Борђевић, „Омладина у предконгресном такмичењу“, *Слободни глас*, 9. фебруар 1946, 4.

[75] Д. Радовановић, „Читалачки часови у Горњој Врбави добро су посећени“, *Слободни глас*, 7. март 1948, 3.

[76] „Жена данас“, као и други слични листови, информисали су жене о општим политичким догађајима у свету, о раду међународних и националних женских организација и истицали конкретна питања положаја и равноправности жена у разним професијама или друштвеним слојевима указујући на путеве њиховог ослобођења. Писали су и о здрављу жене, нези и васпитању деце, филму и моди, другим речима о свему ономе што је у то време било од интереса за жене и подстицало их на активност. (Neda Božinović, *Žensko pitanje u Srbiji u XIX i XX veku* (Beograd: Devedesetčetvrti; Žene u crnom, 1996), 121)

[77] Аноним, „Предавања за жене“, *Слободни глас*, 24. фебруар 1946, 4; Б. Перуничкић, „Преко хиљаду жена обухваћено читалачким групама“, *Слободни глас*, 4. јануар 1948, 2.

[78] Dragomir Filipović, „Narodni univerziteti“, *Enciklopedija Jugoslavije 6* (Zagreb: Jugoslovenski leksikografski zavod, 1965), <http://elibrary.matf.bg.ac.rs/> (преузето 17. 7. 2022)

[79] Аноним, „Народни универзитети – погодна форма за васпитање људи по селима“, *Чачански глас*, 17. фебруар 1953, 2.

Усмене и зидне новине

Усмене новине су приређиване у виду разних предавања и дискусија.⁸⁰ У сали железничког дома у Чачку, у оквиру првомајског такмичења, усмене новине су се одржавале сваке суботе, а број посетилаца био је велики.⁸¹ Активисти Социјалистичког савеза (већином правници, лекари, агрономи, ветеринари, као и друге јавне и политичке личности) посећивали су села и давали усмене новине.⁸²

Зидне новине су садржале политички, привредни и културно-просветни део, фискултуру, стручне савете, хумор, податке везане за издаваче и сл. Организовало се и њихово колективно читање на просветном часу, а потом се о прочитаном и дискутовало.⁸³ Такође, организоване су и изложбе зидних новина.⁸⁴

Културно-уметничка друштва

Најмасовнији вид аматеризма (драмске секције, хорови, плесни ансамбли, ликовне секције) представљала су културно-уметничка друштва, формирана у градовима, али и у селима.⁸⁵ Будући да позоришна уметност није била приступачна селу, оснивање дилетантских група био је један од главних задатака културно-просветних радника.⁸⁶

[80] Аноним, „Усмене новине на народном универзитету”, *Слободни глас*, 8. фебруар 1956, 4.

[81] М. Анђић, „Синдикално организовани радници железничке станице Чачак одржало прве усмене новине”, *Слободни глас*, 4. април 1946, 2.

[82] Ј. Д., „Усмене новине у Горњем Милановцу”, *Чачански глас*, 19. март 1958, 2.

[83] Михаило Перовић, „Подружница графичких радника-ца показала је видне резултате на досадашњем синдикалном и културно-просветном раду”, *Слободни глас*, 28. децембар 1945, 2.

[84] Аноним, „Изложба зидних новина синдикалних подружница у Чачку”, *Слободни глас*, 9. март 1946, 6.

[85] Милош Тимотијевић, *Модернизација балканској прага: (1944–1989): комјарашивна анализа развоја Чачка и Блато-евтрада у епохи социјализма* (Чачак: Народни музеј, 2012), 402.

[86] Иван Павловић, „Народ среза моравичког постигао је велике резултате у културно просветном раду”, *Слободни глас*, 8. мај 1946, 3.

Осим у свом, сеоска културно-уметничка друштва су давала приредбе и представе и у другим местима, најчешће у салама задружних домова.⁸⁷ Представе за сеоско становништво (у првом реду у оним селима у којима су постојали задружни домови или друге сличне просторије за одржавање приредби) приређивала су и градска културно-уметничка друштва, попут КУД „Абрашевић”.⁸⁸

Филмске представе

У селима у којима је извршена електрификација приказиване су филмске представе. Пројекције су одржаване у задружним домовима, понекад и две дневно: током дана за ученике, а увече за старије мештане.⁸⁹ У оним селима у којима није била спроведена електрификација, филмови су приказивани помоћу покретног биоскопа.⁹⁰

Црвени кутићи

Црвени кутићи су оснивани при установи вама и предузећима с циљем да допринесу бољем стручном, културном и идеолошко-политичком уздизању радника. Били су опремљени библиотекама које су располагале књигама, разним часописима и листовима стручне, социјално-политичке, уметничке и техничке садржине, као и радио-апаратима и шаховским гарнитурама.⁹¹ Црвени кутић у Фабрици хартије „Божо Томић” у Чачку био

[87] Аноним, „Друштво из Трнавe даје приредбе и у околним срезовима”, *Чачански глас*, 17. фебруар 1953, 2; М. Ж. Јахимовић, „Основано Културно-уметничко друштво у пухову”, *Чачански глас*, 18. март 1959, 5.

[88] Аноним, „Приредбе „Абрашевића” по селима”, *Чачански глас*, 10. фебруар 1953, 2.

[89] Д. М., „Културни живот у таковском крају постаје све садржајнији”, *Чачански глас*, 10. август 1955, 3; Т., „Прва биоскопска представа у Рошцима”, *Чачански глас*, 23. децембар 1959, 5.

[90] Аноним, „Путујући биоскоп у селима без електричне струје”, *Чачански глас*, 30. јул 1958, 4.

[91] Љ. П., „Отворен је Црвени кутић радника и намештеника угоститељске и туристичке струке”, *Слободни глас*, 13. фебруар 1948, 5; М. Ковачевић, „У црвеном кутићу предузећа „Партизан” заступљене су разне форме културно-просветног рада трудбеника”, *Слободни глас*, 25. мај 1950, 3; Д. Радивојевић,

је отворен током целог дана, а радници и службеници су у слободно време долазили да слушају радио, играју шах и читају часописе и листове на које је кутић био претплаћен.⁹²

* * *

По завршетку Другог светског рата власт је желела да друштво учини модерним, секуларизованим, индустријским, урбанизованим и писменим.⁹³ Будући да је процесом модернизације у новим друштвеним околностима био обухваћен и културни живот, културна политика је представљала значајан чинилац промена у послератној обнови. Спровођење културне политике подразумевало је подстицање културних и просветних активности у којима се Партија ослањала на власт радног народа и револуционарни полет радничке класе, а велику улогу су имали и Народни фронт, Народна омладина, Антифашистички фронт жена и др.⁹⁴

У традиционалном друштву васпитање детета било је скоро у потпуности везано за породицу. Стога, ни основну (четворогодишњу) школу нису похађала сва деца јер се сматрало да знања која стичу током школовања нису неопходна за доброг пољопривредника, односно домаћицу. Породично васпитање омогућавало је да се дете постепено укључи у процес производње. Мушка деца су најпре помагала у кући и суделовала у колективном чувању стоке, потом самостално обављала неке лакше послове (брање воћа) и помагала при извођењу пољских радова, а са 12 до 14 година су учествовала у пословима као што су орање и косидба. На исти начин се поступало и са женском

децом. Она су постепено учила да обављају женске (предење, ткање, шивење и сл.) и пољопривредне послове који су им традиционално били намењени.⁹⁵ Тим пословима је, како нису ишле у школу, било испуњено све њихово слободно време, па су на прелима или у пољу приликом чувања стоке девојчице увек везле или плеле.⁹⁶

Од Другог светског рата, када је уведено и обавезно осмогодишње школовање, поред школе на образовање и васпитање су утицале и друге друштвене организације.⁹⁷ Једна од њих је и омладинска организација која је, како се наводи у „Чачанском гласу“, постигла видне резултате на васпитању и изграђивању лика социјалистичког омладинца. У ту сврху је, при Среском комитету Народне омладине у Чачку, 1952. године основан и Савет за васпитање омладине који су чинили професори, лекари, чланови Партије, Југословенке народне армије, предвојничке обуке, АФЖ-а и др.⁹⁸ Заслуга управо Народне омладине је што су у селима покренуте многе корисне акције привредног и просветног карактера.⁹⁹ Пример су и омладинке из Прислонице које су саме организовале рад домаћичког течаја на коме је омладина одржавала предавања о кројењу, шивењу, кувању и другим домаћичким пословима.¹⁰⁰ Антифашистички фронт жена је до укидања 1953. године такође имао значајну улогу у политичком и културно-просветном раду. Организовао је читалачке групе, здравствене и домаћичке курсеве који су у првим годинама после рата

„Интензиван културно-просветни живот радног колектива предузећа „Боба Милетић“”, *Слободни глас*, 5. новембар 1948, 3.

[92] Аноним, „Отворен је црвени кутић у фабрици хартије“, *Слободни глас*, 2. април 1948, 2.

[93] Марија Obradović, „Komunistička modernizacija u Jugoslaviji 1947-1953.“, *Tokovi istorije* 1-2 (1994), <http://tokovi.istorije.rs/> (преузето 13. 7. 2022)

[94] М. Ивановић Баришић, „Социјалистички наратив и традиционална култура“, <https://etno-institut.co.rs/> (преузето 11. 7. 2022)

[95] Зорица Дивац, „Трансформације сеоске породице у савременим условима (истраживања у Доњем Увцу)“, *Зборник радова Етнографској инстџиуи* 17-18 (1985), 73-74.

[96] Мирослава Малешевић, „Ритуализација социјалног развоја жене – Традиционално село западне Србије“, *Зборник радова Етнографској инстџиуи* 19 (1986), 29.

[97] Зорица Дивац, „Трансформације сеоске породице у савременим условима (истраживања у Доњем Увцу)“, 75.

[98] Аноним, „Предавања за омладину у селима“, *Чачански глас*, 23. септембар 1952, 2.

[99] Аноним, „Просвећивање у центру пажње“, *Чачански глас*, 2. март 1955, 1-2.

[100] Аноним, „Омладинци – борци за напредну пољопривреду окупљају се на течајевима“, *Чачански глас*, 5. март 1952, 1.

били значајни због сузбијања разних заразних болести и због обнове домаћинства запуштених током рата. Каснији курсеви су имали улогу у еманциповању жена.¹⁰¹ Сличан задатак су имале и друге организације, нарочито разна женска друштва, настојећи да обухвате што већи број културних и јавних радника који би одлазили на терен и, пре свега у селима, одржавали предавања, семинаре, организовали курсеви и изложбе, а све у циљу просвећивања и културног уздизања становништва.¹⁰² У школама су током зиме организована прела на којима су, док предуду и плету, жене слушале предавања из хигијене и домаћинства.¹⁰³ Од 1960. године у селима су оснивани културно-просветни центри (један је био надлежан за више околних села) с циљем да се брину о идеолошко-политичком, културно-просветном, али и забавном и спортском животу. У оквиру њих су отворани и друштвени клубови опремљени књигама, штампом, шаховским гарнитурима и радио-апаратима. Ови центри су, између осталог, организовали и разне течајеве (домаћичке, кројачке, пољопривредне).¹⁰⁴ С обзиром да се полазило од тога да су традиција, предрасуде и сујеверје дубоко укорениени у свест и жена и мушкараца¹⁰⁵, било им је потребно, будући да је, поред допунског образовања у циљу свеобухватне еманципације, неизоставан елемент народног просвећивања било и идеолошко-политичко уздизање становништва, појаснити политичку ситуацију у земљи и свету, али и дати стручне савете о правилном и савременом вођењу домаћинства, подизању

хигијене, сузбијању религије и сујеверја¹⁰⁶, те становништво, нарочито сеоско, одвратити од веровања у враџбине и указати на њихову штетност.¹⁰⁷ Но, како се констатује у новинском чланку, све што се чинило у те сврхе је „мало у односу на потребе једне прилично заостале средине”.¹⁰⁸ Рајка Боројевић у свом дневнику запажа да је „старији свет, нарочито бабе, упоран у заосталости”.¹⁰⁹ Сходно томе, народно просвећивање је наилазило и на извесне потешкоће. Иако је штампа углавном извештавала о успешном организовању разних течајева, истиче се и да их многи нису похађали, јер ни родитељи, а ни сами полазници још увек нису довољно схватили њихов значај (нарочито течајева здравственог просвећивања упркос томе што су били обавезни).¹¹⁰ Замерки је било и што су задружни домови (уместо да су били културни центри) коришћени за много шта друго (у њиховим просторијама су били приватни станови, радионице, магацини, кафане) осим за оно чему су били намењени, а то је културно-просветни и политички рад.¹¹¹ Од критике нису била изузета ни културно-уметничка друштва којима се замерало да су погрешним избором репертоара промовисали патријархални начин живота уместо подржавали прогрес.¹¹² Такође, поједина друштва, према писању штампе, нису довољно развила свој рад, већином су била активна само преко драмске секције, запостављајући ону најважнију – секцију за народно просвећивање, али и друге (хорска, музичка, фолклорна) за које

[101] Ivana Pantelić, „Antifašistički front žena Jugoslavije i njegovo ukidanje – primer patrijarhalnog (dis)kontinuiteta”, *Antropologija* 20/1 (2020), <http://www.anthroserbia.org/> (преузето 18. 7. 2022)

[102] Аноним, „Основано Друштво за просвећивање жена”, *Чачански глас*, 30. септембар 1952, 2.

[103] Ј. Д., „Предавања на прелима”, *Чачански глас*, 20. јануар 1960, 8.

[104] П. Р., „У Каони основан Културно-просветни центар”, *Чачански глас*, 10. фебруар 1960, 6; Аноним, „Педесет девојака на течају кројења у Тијању”, *Чачански глас*, 10. фебруар 1960, 6; Р. М. М., „Добар почетак културно-просветног центра у Гора-чићима”, *Чачански глас*, 2. март 1960, 6.

[105] N. Božinović, *Žensko pitanje u Srbiji u XIX i XX veku*, 173.

[106] Д. Маринковић, „Активност жена у Таковском срезу”, *Чачански глас*, 20. октобар 1953, 2.

[107] Аноним, „Плодан рад женских организација”, *Чачански глас*, 11. мај 1954, 1.

[108] Аноним, „Жене у политичком и друштвеном животу”, *Чачански глас*, 17. октобар 1956, 1.

[109] Р. Боројевић, *Из Дубца у свешћ*, 11.

[110] Д. М., „Слаб одзив на курсеви за здравствено просвећивање”, *Чачански глас*, 16. март 1954, 4.

[111] Аноним, „Проблеми народног просвећивања и општег образовања образовања у селима Љубићко-трнавског среза”, *Чачански глас*, 27. јануар 1954, 4.

[112] Д. Р., „Културно-уметничка друштва без драмских дела”, *Чачански глас*, 13. јун 1956, 5.

су постојали добри услови за рад.¹¹³ Између осталог, указивало се и на потребу да би жене из града требало више да помажу сеоским женама на пољу просвећивања, с обзиром да ове друге, преоптерећене свакодневним кућним пословима, нису имале времена да се у већој мери посвете културно-просветним активностима, а од просвећености сеоске жене зависило је васпитање деце и будућност млађих генерација.¹¹⁴

Пре Другог светског рата Србија је скоро у потпуности била пољопривредна земља, са слабо развијеним тржиштем, индустријом, саобраћајном инфраструктуром, као и потрошњом. Успешна модернизација друштва подразумева да су створени битни предуслови за тај процес: мобилност становништва, урбанизација, иновације у области исхране, одевања, становања, обичаја итд.¹¹⁵ Модернизацијски процеси у селу кретали су се у неколико праваца: у домену пољопривредне производње, културне и образовне еманципације, политичке активизације, промене начина живота итд.,¹¹⁶ што је довело до коренитијих и интензивнијих промена које су деловале и на структуру становништва, изглед и уређење насеља, али и на свакодневицу и понашање људи.¹¹⁷

Међутим, до већих и значајних промена у начину живота сеоског становништва долазило је споро и постепено јер се нису сви крајеви подједнако развијали (електрификација, изградња путне и водоводне мреже, боља снабдевеност села робом, покретљивост

становништва и сл.). Никако не би требало занемарити ни економске могућности људи на селу који, у прве две деценије након рата, не само да нису били у могућности да приуште многе иновације, већ су морали да штеде и оно што су сами производили¹¹⁸, па су, у складу с тим, били и одређени њихови потрошачки приоритети. Они који су имали новца куповали су робу (храна, одећа...) намењену за посебне прилике (породичне свечаности, одлазак на вашаре и игранке и сл.)¹¹⁹, ретко и за свакодневну употребу.

Развој индустрије подстакао је преображај пољопривреде који се огледао у осавремењивању производње и гајењу нових биљних култура, али и у механизацији оруђа за производњу, при чему се пре свега мисли на употребу трактора¹²⁰ које су у првим деценијама после рата поседовале друштвене пољопривредне организације¹²¹, а тек од седамдесетих година све више и индивидуална домаћинства.¹²² Стога су и курсеви за трактористе махом били намењени запосленима на пољопривредним добрима и у задругама.¹²³

Исхрана сеоског становништва је осавремењена, како у избору намирница, тако и у начину припреме хране.¹²⁴ Према запажањима Рајке Боројевић, у драгачевским селима су током педесетих година са великим трошковима прослављане разне светковине, док

[113] Аноним, „Досадашње такмичење културно-просветних друштава у С(?)резу не задовољава“, *Слободни глас*, 7. јануар 1950, 2-3.

[114] Аноним, „Жене града више ће помагати селу“, *Чачански глас*, 24. март 1953, 2.

[115] М. Ивановић Баришић, „Социјалистички наратив и традиционална култура“, <https://etno-institut.co.rs/> (преузето 11. 7. 2022)

[116] Žarko Jovanović, „Modernizacijski procesi na srbijanskom selu u XX veku“, *Tokovi istorije 1-2* (1993), <http://tokovi.istorije.rs/> (преузето 13. 7. 2022)

[117] Десанка Николић, *Горње Драгачево: етнолошко истраживање културних промена* (Београд: Етнографски институт САНУ, 1996), 40.

[118] Мина Јелесијевић, „Хигијена у сеоским домаћинствима у другој половини XX века“, *Зборник радова Народне музеја L* (2020), 196-199.

[119] Исто, 196; Мина Јелесијевић, „Друштвени живот сеоске омладине од 1945. до 1970. године“, *Зборник радова Народне музеја XLVI* (2016), 78-79.

[120] Д. Николић, *Горње Драгачево...*, 42.

[121] Душан Бандић, „Неке новије промене у животу и култури становништва околине Београда“, *Зборник радова Етнографској инститиуша 9* (1979), 51.

[122] Д. Николић, *Горње Драгачево...*, 42; Д. Бандић, „Неке новије промене у животу и култури становништва околине Београда“, 51.

[123] Аноним, „Курс за трактористе“, *Чачански глас*, 20. март 1957, 8.

[124] Д. Николић, *Горње Драгачево, етнолошко истраживање културних промена*, 56.

је између њих становништво имало сасвим оскудну исхрану¹²⁵, али не зато што нису имали, већ стога што су, како она закључује, храну штедели за госте.¹²⁶ Ипак, мора се истаћи да то није било нимало необично ако се узме у обзир значај институције гостопримства у нашој традиционалној (али и савременој) култури. Гост је морао бити добро угошћен, чак и ако је било потребно храну позајмити од комшије.¹²⁷ Требало би напоменути да је свакодневна исхрана свакако зависила од економских и материјалних могућности домаћинства и, према томе, била једноличнија и скромнија, за разлику од празничне која је по правилу морала да буде обилнија, разноврснија¹²⁸ и богатија јер је то наговештавало обиље у наредној години.¹²⁹ Исхрана сеоског становништва од седамдесетих година почиње да се угледа на градске узоре, те је дошло до смањења разлика између свакодневне и празничне исхране.¹³⁰

Истраживања спроведена седамдесетих година у драгачевским селима показала су да је после Другог светског рата, а нарочито од седамдесетих година, дошло до изобиљавања и редуковања веровања и ритуала. Мали број обичаја је остао непромењен, док су неки смањивањем свог некадашњег значаја садржајно сужени.¹³¹ Тако је, на пример, обележавања сеоске славе, *завештине* (у овим крајевима се назива *обешина*), упрошћено (религијске функције ритуала су сужене), али се и данас поштују забране да се на тај дан ради, а у домаћинствима се припрема празнични ручак.¹³² С друге стране, за разлику од

периода до Другог светског рата када су практиковане разне симболично-магијске радње за одбрану села од елементарних непогода, ритуални поступци у вези с градоносним облацима, које су изводили појединци за добробит читаве сеоске заједнице, потпуно су избачени.¹³³ Будући да су религијски феномени постојани и да се, за разлику од појава које припадају другим подручјима културе, знатно спорије мењају¹³⁴, може се констативати да су се извесна веровања и ритуали и данас задржали и да се примењују мада, у већини случајева, они који их практикују нису у стању да рационално објасне зашто нешто не би требало радити и обрнуто.¹³⁵

Иако су млади ти који су настојали да потпуно прихвате савремени начин живота и понашања који је у села долазио из урбаних средина, многи су, будући да су одрастали и васпитавани у сеоској средини, знали за традиционалне облике друштвене организације и обичаја.¹³⁶ Патријархалне норме понашања биле су најизраженије у оквиру породичних односа, пре свега по питању ауторитета према женама и девојкама које су, за разлику од младића, уживале мањи степен слободе у понашању.¹³⁷ Такође, подела

[133] Исто, 88-89.

[134] Душан Бандић, *Народна религија Срба у 100 њојмова*, 15.

[135] Примера ради, на Бели четвртак (четвртак пред Петрове покладе, обетина у неким селима) поједине жене не износе веш да се суши (нарочито бели) да у наредном периоду не би било града, јер се, према традиционалном веровању, седам четвртака (тзв. белих четвртака) од Васкрса до Тројица сматрају за варовне дане и светковани су како град не би уништио летину [(деталније у Миле Недељковић, *Српски обичајни календар* (Београд: Чин, 1998)]. Исто тако, и данас се у селима од старијих може чути да нешто „ваља“ или „не ваља“ чинити. Тако, на пример, „не ваља“ наглас нешто хвалити (нарочито младунчад стоке) да се не би урекло, многе жене практикују да саднице или пелцере никад не дају директно некоме у руке, већ их спуштају на земљу, при чему се онај који узима не захваљује, а све то да би се биљке боље примиле, скоро сви на селу избегавају да обављају сетву када је млад месец (младина), јер у супротном неће бити рода, или да кољу свињу за посек на усечни дан (дан који падне на Усковење годину дана се светкује као варовни, усечни седмични дан.

[136] Никола Пантелић, *Наслеђе и савременост: друштвени живот у селима чачанској и јорњомилановачкој краја* (Београд: Етнографски институт САНУ, 1991), 4.

[137] М. Јелесијевић, „Друштвени живот сеоске омладине од 1945. до 1970. године“, 77-78.

[125] Р. Боројевић, *Из Дубца у свеш*, 20.

[126] Исто, 67.

[127] Снежана Шапоњић Ашанин, „Гостопримство у чачанском и драгачевском крају“, *Зборник радова Народне музеја ХХХИИ* (2003), 99.

[128] Д. Николић, *Горње Драгачево...*, 54.

[129] Д. Бандић, *Народна религија Срба у 100 њојмова* (Београд: Полит, 2004), 302.

[130] Д. Николић, *Горње Драгачево...*, 57.

[131] Исто, 81-84.

[132] Исто, 87-88.

рада и даље је била веома изражена с обзиром да су у свакодневном животу у схватањима људи о правима и обавезама чланова породице и даље била присутна традиционална патријархална начела.¹³⁸ Међутим, то није било тако само у селима, већ и код градског становништва. Иако је, како истиче Милош Тимотијевић, повећање животног стандарда омогућило потрошачки модел живота, већи део свакодневице и даље је био обухваћен традиционалним патријархалним вредносним нормама, па је модернизација била видљива у материјалном облику, али не и у вредносном систему.¹³⁹

* * *

Социјалистички друштвени систем је у својој основи имао и просветитељски задатак на пољу повећања свих видова образовања и стварања услова за доступност културног стваралаштва широким слојевима становништва.¹⁴⁰ Упркос напорима да се образовање омасови и културне тековине приближе широким народним масама, чињеница је да је број неписмених или функционално неписмених и даље био велики. Услед сиромаштва и слабог додира са културним садржајима и они који су завршавали течајеве нису настављали школовање нити даље користили стечене вештине.¹⁴¹ Постојање јавних институција у сеоским срединама (школе, домови културе и задружни домови, месне канцеларије, здравствене установе, библиотеке, трговински објекти и сл.) може се посматрати као мерило осавремењивања и индикатором развијености села, тј. нивоа градских утицаја који до њих допиру, али на степен промена сеоских насеља утичу и други

фактори (природна средина, начин привређивања, демографски састав и менталитет становништва), па је питање у којој мери су културни садржаји заправо коришћени.¹⁴² Недовољна и неједнака развијеност села с једне и дубока укорененост традиционалних схватања с друге стране, свакако су утицали на степен и брзину модернизацијских процеса.

Штампа

Слободни глас, 1945–1950

Чачански глас, 1951–1960

Литература

Бандић Душан. *Народна религија Срба у 100 њојмова*. Београд: Нолит, 2004.

Бандић Душан. „Неке новије промене у животу и култури становништва околине Београда”. *Зборник радова Етнографској инститиуи* 9 (1979), 1-105.

Војиновић Неди. *Џенско питање у Србији у XIX и XX веку*. Београд: Devedesetčetvrtа; Žene u crnom, 1996.

Бонџић Драгомир М. „Описмењавање становништва у Краљеву и околини 1945–1950.” *Башџина* 46 (2018), <https://iskp.co.rs/casopis-bastina/> (преузето 11. 7. 2022)

Боројевић Рајка. *Из Дубца у свей*. Београд: Задружна књига, 1964.

Владић Крстић Братислава. „О текстилној радности Драгачева говоре и надгробни споменици”. *Гласник Етнографској музеја* 64 (2001), 105-119.

Вујанић Милица и др. *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска, 2011.

Дивац Зорица. „Трансформације сеоске породице у савременим условима (истраживања у Доњем Увцу). *Зборник радова Етнографској инститиуи* 17-18 (1985), 7-96.

Ивановић Баришић Милина. „Социјалистички наратив и традиционална култура”, у: *Пројатанда и јавни нараџиви у социјалистичкој Југославији*, ур. Бојана Богдановић, Кристијан Обшуст. Нови Сад: Архив Војводине, Београд: Етнографски институт САНУ, 2021, <https://etno-institut.co.rs/> (преузето 11. 7. 2022)

[142] Десанка Николић, „Јавне установе. Фактори друштвеног преображаја”, *Зборник радова Етнографској инститиуи* 10 (1980), 65-70.

[138] Н. Пантелић, *Наслеђе и савременосћ...*, 102.

[139] М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага...*, 429.

[140] Исто, 394.

[141] Драгомир М. Бонџић, „Описмењавање становништва у Краљеву и околини 1945–1950.”, <https://iskp.co.rs/casopis-bastina/> (преузето 11. 7. 2022); Ivana Pantelić, „Antifašistički front žena Jugoslavije i njegovo ukidanje – primer patrijarhalnog (dis)kontinuiteta”, *Antropologija* 20/1 (2020), <http://www.anthroserbia.org/> (преузето 18. 7. 2022)

- Јелесијевић Мина. „Друштвени живот сеоске омладине од 1945. до 1970. године”. *Зборник радова Народној музеја XLVI* (2016), 73-81.
- Јелесијевић Мина. „Хигијена у сеоским домаћинствима у другој половини XX века”. *Зборник радова Народној музеја L* (2020), 191-200.
- Јовановић Ђарко. „Modernizacijski procesi na srbijanskom selu u XX veku”. *Tokovi istorije 1-2* (1993), <http://tokovi.istorije.rs/> (преузето 13. 7. 2022)
- Малешевић Мирослава. „Ритуализација социјалног развоја жене – Традиционално село западне Србије”. *Зборник радова Етнографској инстџијуџа 19* (1986), 9-120.
- Недељковић Миле. *Срџски обичајни календар*. Београд: Чин, 1998.
- Николић Десанка. *Горње Драгачево, еџнолошко џроучавање кулџурних џромена*. Београд: Етнографски институт САНУ, 1996.
- Николић Десанка. „Јавне установе. Фактори друштвеног преображаја”. *Зборник радова Еџнографској инстџијуџа 10* (1980), 65-72.
- Обрадовић Марија. „Комунистџка модернизација у Југославији 1947–1953.” *Tokovi istorije 1-2* (1994), <http://tokovi.istorije.rs/> (преузето 13. 7. 2022)
- Павићевић Александра Б. *На удару идеологија: брак, џородица и џолни морал у Србији у друџој џоловини 20. века*. Београд: Етнографски институт САНУ, 2006.
- Pantelić Ivana. „Antifašistički front žena Jugoslavije i njegovo ukidanje – primer patrijarhalnog (dis)kontinuiteta”. *Antropologija 20/1* (2020), <http://www.anthroserbia.org/> (преузето 18. 7. 2022)
- Пантелић Никола. *Наслеђе и савременосџ: друшџвени живосџ у селима чачанској и џорњомилановачкој краја*. Београд: Етнографски институт САНУ, 1991.
- Петрановић Бранко. *Исџорија Јуославије 1918–1978*. Београд: Нолит, 1981.
- Тимотијевић Милош. *Модернизација балканској џрага:(1944–1989): комџарџивна анализа развија Чачка и Блаџевџрага у еџохи социјализма*. Чачак: Народни музеј Чачак, 2012.
- Filipović Dragomir. „Narodni univerziteti”. *Enciklopedija Jugoslavije 6*. Zagreb: Jugoslovenski leksikografski zavod, 1965. <http://elibrary.matf.bg.ac.rs/> (преузето 17. 7. 2022)
- Шапоњић-Ашанин Снежана. „Гостопримство у чачанском и драгачевском крају”. *Зборник радова Народној музеја XXXIII* (2003), 89-128.

NATIONAL ENLIGHTENMENT FROM 1945 TO 1960

The subject of this paper is the presentation and analysis of various forms of public enlightenment in the post-war period in the territory of Čačak, Gornji Milanovac, Lučani and Ivanjica. After the end of the Second World War, the socialist government began to build social relations based on the emancipation of the men who carried out the revolution. For this purpose, a range of courses were made available (homemaking, sewing classes, agriculture, health education courses), there were lectures, evening schools for literacy and adult education, cultural and artistic societies were founded, etc. These activities were supposed to support the construction of the country and the cultural empowerment of the people. Given that the rural population made up the majority of the population of post-war Yugoslavia, various institutions focused their public activity primarily on their enlightenment.

Modernization processes in the countryside went in several directions: in the domain of agricultural production, cultural and educational emancipation, political activation, lifestyle changes, etc., which led to more radical and intense changes that also affected the structure of the population, the appearance and arrangement of settlements, but also everyday life and people's behaviour.

However, major and significant changes in the way of life of the rural population came slowly and gradually, because not all regions developed at the same pace (electrification, construction of road and water supply networks, better supply of goods to the villages, etc.). In addition to that, one should not neglect the economic possibilities of rural people who, in the first two decades after the war, not only could not afford many innovations, but also had to save what they themselves produced.

Mina JELESJEVIĆ

L'ÉDUCATION DE LA POPULATION DE 1945 À 1960

Le thème de cette étude est la représentation des aspects différents de l'éducation dans la période d'entre-deux guerres sur le territoire de Čačak, Gornji Milanovac, Lucani et Ivanjica. À la fin de la Deuxième guerre mondiale, le pouvoir socialiste commença avec l'édification des relations sociales, qui comme base, eurent l'émancipation de l'homme qui effectua la révolution. En cet objectif furent organisés divers cours (travaux domestiques, de couture, agricoles, des cours de civilisation sanitaire), des conférences, des écoles pour l'enseignement et la culture furent organisés le soir pour des adultes, des sociétés culturelles et artistiques furent créées, etc... qui devaient aider à l'édification du pays et à l'essor culturel du peuple. Étant donné que la population villageoise forma la majeure partie de la population de la Yougoslavie d'après-guerre, l'activité publique de divers établissements fut avant tout orientée sur leur éducation.

Les processus modernistiques du village allèrent en plusieurs directions: dans le domaine de la production

agricole, l'émancipation culturelle et éducative, l'activation politique, les changements du mode de vie, etc, ce qui amena à des changements fondamentaux et intenses, qui eurent de l'influence aussi sur la population, l'apparence et de l'aménagement des agglomérations, mais aussi sur la vie quotidienne et le comportement des personnes.

Toutefois, de grands et importants changements dans la manière d'existence quotidienne de la population villageoise arrivèrent lentement et petit à petit, puisque toutes les régions ne se développèrent pas de la même manière (électrification, la construction du réseau routier et des eaux, un meilleur approvisionnement du village avec des marchandises et semblable), et, il ne faut nullement ne pas prendre en compte les possibilités économiques des personnes au village qui, durant les premières décennies après la guerre, non seulement ne furent pas capables de s'offrir de nombreuses innovations, mais devaient économiser même ce qu'elles produisaient elles-mêmes.

Mina JELESJEVIĆ

373.5.091:33(497.11)"1965/1971"(093.2)

Мирослав ПУРИЋ
архивист-историчар
Међуопштински историјски
архив Чачак
puric77@gmail.com

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година) (други део)

АПСТРАКТ: другом делу рада о Економској школи у Горњем Милановцу обухваћен је период од школске 1965/1966, па до званичној пресејанка рада школе школске 1970/1971. године. Посебан део посвећен је самом доношењу одлуке о ташењу школе и борби да се та одлука оспори, као и покушајима интeграције школе у Образовни школски центар у Горњем Милановцу. Кроз извештаје о њеном раду за сваку школску годину приказани су успех ученика на крају школске године, резултати завршних испита за све испитне рокове у току једне школске године, наставни кадар за сваку школску годину и проблеме са којима се школа сусретала током једне школске године. На крају рада, у прилозима, налази се одлука СО Г. Милановац о ташењу школе, као и списак ученика који су је завршили у школским годинама које су приказане у овом делу рада.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Република Србија, средњошколско образовање, Горњи Милановац, Економска школа, извештаји о раду, списак ученика.

Економска школа у Горњем Милановцу основана је одлуком Народног одбора општине Горњи Милановац бр. 02-2922/4 од 13. априла 1959. године. Основни њен задатак био је да редовном наставом спрема стручне кадрове за рад у привредним и друштвеним организацијама и органима државне управе на економско-комерцијалним, финансијским и административним пословима. Била је у рангу средње стручне школе, а школовање је трајало четири године. Школа је од 1960. до 1966, уз сагласност оснивача, отворила издвојена одељења за одрасле у Лазаревцу, Лајковцу, Љигу и Руднику.¹

Економску школу могао је уписати сваки ученик који је завршио основну школу и није био старији од 17 година, а на основу конкурса. Имала је два одељења: за редовне ученике и за одрасле. Одлуком Народног одбора општине Горњи Милановац од 13. октобра 1960. године у одељењу за одрасле утврђени су књиговодствени, комерцијални и административни, а у одељењу за редовне ученике књиговодствени и комерцијални одсек. На крају школовања ученици су полагали завршни испит. Настава је била теоријска и практична (спроводила се у радним организацијама са територије општине).²

[1] Међуопштински историјски архив Чачак (у даљем тексту МИАЧ), Економска школа – Горњи Милановац 1958–1972, К-1, Статут школе, док. 704/63-3; Витомир Василић, *Водич Међуопштинској историјској архиви Чачак* (Чачак: Међуопштински историјски архив, 1988), 207.

[2] МИАЧ, Економска школа – Горњи Милановац 1958–1972, К-1, Статут школе, док. 704/63-3; В. Василић, *нав. дело*, 207.

Школа је била смештена у згради која је наменски грађена за потребе Гимназије у Горњем Милановцу. Зграда је зидана у два маха: једна половина зидана је 1902, а друга 1937. године. Економска школа била је смештена у новијем делу, а тај простор додељен јој је од стране Скуштине општине Горњи Милановац. Опште стање зграде било је задовољавајуће. Била је чврсто грађена са здравим и светлим учионицама. Хронични проблем били су лоша електроинсталација, кров и фасада. Школа дуго година није имала санитарни чвор, иако су постојале и санитарije и тоалети. Број учионица са којима је располагала варирао је из године у годину, као и број школских установа са којима је делила простор. У зависности од броја учионица којима је располагала, школа је некада радила само у једној, а некада у две смене.³ Школску зграду Економска школа неће мењати за све године свога постојања.

Одлуком СО Горњи Милановац од 30. априла 1968. године школа је укинута, а са радом је престала школске 1970/1971. године.⁴

Школска 1965/1966. година

Школа се и ове школске године налазила у истој згради. Стање зграде је добро, осим проблема са кровом и фасадом, који се протежу од почетка рада школе и због лоше финансијске ситуације нису поправљени ни у овој школској години, али је зато решено питање водовода и канализације и школа је коначно прикључена на мрежу.⁵ Ове године она је располагала са пет учионица, а једна је уступљена Гимназији, због чега је школа принуђена да ради у две смене.⁶

Инвентар и опрема и даље су били оскудни и недовољни. Ипак, ове године је купљена комплетан инвентар за једну учионицу (50 столица и учила), а набављен је и већи број књига за библиотеку. Што се тиче броја и опремљености кабинета, ту се ништа није променило у односу на претходну годину. Ништа се није променило ни по питању школске амбуланте и ћачке кухиње.⁷

Ове школске године школа је запошљавала 15 наставника, рачунајући и директора. Са завршеним факултетом било је девет наставника, три су била са првим ступњем факултета и три са средњом школом. Поред њих у школи су радила и два хонорарна наставника. Наставни кадар био је стручан, а нестручних наставника није било. Такође, ни осипања наставника током школске године није било. Живот и рад наставника није се битније променио у односу на претходне године. Наставни колектив у овој школској години чинили су следећи наставници:⁸

- Злата Пачариз, српско-хрватски језик, I и IV разред;
- Милорад Даничић, српско-хрватски језик, II и III разред;

[3] Исто, Годишњи извештај о раду школе за школску 1962/1963, док бр. 147/63-28; Исто, Годишњи извештај о раду школе за школску 1967/1968, док бр. 166/68-12; Исто, Годишњи извештај о раду школе за школску 1968/1969, док бр. 113/69-8.

[4] В. Василић, *нав. дело*, 207.

[5] МИАЧ, Економска школа – Горњи Милановац 1958–1972, К-1, Годишњи извештај за школску 1965/1966. годину, док. бр. 137/66-22. Одобрење за прикључење на градску водоводну и канализациону мрежу школа је добила од Одељења за комунално-стамбене послове СО Г. Милановац 30. септембра 1965. године (Исто, Решење о прикључењу на водоводно-канализациону мрежу, док. без броја).

[6] Исто, Годишњи извештај за школску 1965/1966. годину, док. бр. 137/66-22. Економска школа дала је на коришћење Гимназији једну учионицу са комплетним инвентаром и једну канцеларију. Уговор између школа потписан је 5. септембра 1965. године (Исто, Уговор између Економске школе и Гимназије од 5. септембра 1965, док. без броја).

[7] Исто, Годишњи извештај за школску 1965/1966. годину, док. бр. 137/66-22.

[8] Исто.

- Даница Глишовић, француски језик;
- Вера Петровић, немачки језик;
- Славка Јовановић, руски језик;
- Јован Петровић, историја, I разред;
- Милена Нешовић, историја, II и III разред;
- Јован Петровић, економска географија;
- Љубо Милић, математика;
- Милан Глишовић, познавање робе са технологијом;
- Радмила Миловановић, политичка економија и комерцијално пословање;
- Синиша Радојичић, економија предузећа, IV разред; књиговодство, I и III разред;
- Јеврем Савић, економија предузећа, II и III разред; статистика;
- Милица Петровић, економија предузећа, I разред;
- Берина Пауновић, књиговодство, II и IV разред;
- Бисенија Деспотовић, дактилографија са биротехником;
- Живорад Марјановић, телесно васпитање;
- Слободан Тиосављевић, предвојничка обука.⁹

Практична обука спровођена је на исти начин као и претходних година. Њен циљ био је стицање практичних знања ученика и повезивање теорије и праксе, тј. практична примена знања стеченог у школи. Поред практичне наставе, ученици су практично знање стицали и при посетама привредним предузећима, као и током једнодневних и вишедневних екскурзија.¹⁰

Новина од ове школске године је та што је школи одобрено да у први разред може уписати три одељења. Ову одлуку донео је Савет за просвету, културу и физичку културу на својој седници од 11. јуна 1965. године.¹¹

На почетку је уписано је 327 ученика, а на крају школске године било их је 313. Већина ученика који су напустили школу урадило је то због лошег успеха или промене пребивалишта. Што се тиче услова живота ученика, он се није променио боље током ове школске године и остао је поприлично тежак, а нарочито за оне који су морали да путују до школе. Лоши услови живота одражавали су се и на успех ученика. Интернат није постојао ни у овој школској години, као ни већ поменута ђачка кухиња. Ако је за утеху, физичко и здравствено стање ученика било је добро и током школске године није било већих епидемија нити боловања. Систематски преглед изостао је и ове године.¹²

Смер Одсек Струка	Разред							
	I		II		III		IV	
	Ученика	Одељења	Ученика	Одељења	Ученика	Одељења	Ученика	Одељења
Књиговодствени	114	3	70	2	31	1	48	2
Комерцијални	-	-	-	-	27	1	23	1
Укупно	114	3	70	2	58	2	71	3

Табела 3: Бројно сјање ученика и број одељења

[9] Исто.

[10] Исто.

[11] Исто, Решење савета за просвету, културу и физичку културу СО Г. Милановац, док. бр. 270/65.

[12] Исто, Годишњи извештај за школску 1965/1966. годину, док. бр. 137/66-22.

Разред	I	II	III	IV
Радника	26	20	7	10
Земљорадника	56	35	39	47
Службеника	14	9	3	6
Пензионера	13	5	6	5
Остали	5	1	3	3

Табела 4: Социјални састав ученика

Станује	Разред			
	I	II	III	IV
Код својих родитеља	66	47	41	47
Од њих путује	26	21	18	25
Код приватника	48	27	33	36
У дому	-	-	-	-

Табела 5: Стамбене њриликe ученика

Разред	I	II	III	IV
Општине	71	47	41	47
Среза	25	21	14	17
СР Србије	18	1	3	7
СФРЈ	-	1	-	-

Табела 6: Са које њириџорије ученици долазе

Од укупног броја ученика разред је успешно завршио 191 ученик (62,91%), што је добар резултат, али нешто слабији него претходне године. Укупан број ученика који је понављао разред био је 33 (10%), поправни из једног предмета полагало је 40, а из два предмета 49 ученика, што је укупно 122 ученика са слабим успехом (37,09%). Што се тиче успеха он је најбољи био, сада већ традиционално, у IV разреду, с тим што му се ове године ту прикључио и III, а најслабији је био у I разреду, што је донекле и очекивано. Владање ученика било је добро, како у школи, тако и ван ње.¹³

Разред	Број ученика			Број ученика са позитивним успехом					Број ученика са негативним успехом					Неоцењених	Укупно	
	Мушки	Женски	Укупно	Одлични	Врло добри	Добри	Свега		Са 1 слабом	Са 2 слабе	Са 3 слабе	Са 4 и више слабих	Свега			
							Број	%					Број			%
I	17	97	114	4	11	44	59	51,8	18	21	1	15	55	48,3	-	114
II	11	59	70	-	15	23	38	54,3	8	12	1	11	32	45,7	-	70
III	12	46	58	2	15	26	43	74,1	5	9	-	1	15	25,9	-	58
IV	16	55	71	11	15	25	51	71,8	9	7	-	1	20	28,2	-	71
Укупно	56	257	313	17	56	118	191	61	40	49	2	31	122	39	-	313

Табела 7: Успех ученика њо разредима на крају школске њодине

[13] Исто.

Наставни предмет	Број позитивних					Слабих		Неоцењени	Укупно ученика
	Одлични	Врло добри	Добри	Свега		Број	%		
				Број	%				
Српско-хрватски језик	20	78	188	268	91,4	27	8,6	-	313
Француски језик	6	22	89	117	96,7	4	3,3	-	121
Немачки језик	8	15	80	103	88	14	12	-	117
Руски језик	5	19	44	68	90,7	7	9,3	-	75
Историја	9	54	157	220	90,9	22	9,1	-	242
Географија	2	31	131	164	78,1	46	21,9	-	210
Математика	4	60	184	248	85,5	42	14,5	-	290
Технологија са познавањем робе	12	47	147	206	88,3	26	11,7	-	234
Политичка економија	24	32	69	125	96,9	4	3,1	-	129
Комерцијално пословање	10	18	22	50	100	-	-	-	50
Право	13	31	75	119	92,3	10	7,8	-	129
Економија предузећа	15	50	190	255	88,2	34	11,8	-	289
Књиговодство	11	36	163	210	78,9	53	21	-	263
Статистика	3	16	42	68	85,8	10	4,2	-	71
Предвојничка обука	33	35	61	129	100	-	-	-	129
Дактилографија	25	58	208	290	92,7	23	7,3	-	313
Физичко васпитање	26	86	173	285	100	-	-	-	285

Табела 8: Усљех ученика по предметима на крају школске године

Завршни испит у јануарском испитном року одржан је од 21. јануара до 7. фебруара 1966. године. У овом испитном року била су пријављена 33 кандидата (књиговодствени 24, административни седам, комерцијални два)¹⁴ и сви су изашли на завршни испит. Испит је положило 17 кандидата, док је њих 16 упућено на понављање завршног испита.¹⁵

На завршни испит у јунском испитном року изашла је четврта генерација ученика школе. Испит су полагала 73 кандидата, са сва три одсека, од којих је њих 22 било ванредно. Од укупног броја ученика који су полагали, испит је положило 46 кандидата, а није положило 27. Са одличним успехом положило је шест ученика, врло добрих било је десет, а 30 је прошло испит. Завршни испит одржан је у периоду од 14. маја до 18. јуна 1966. године. Писмени део испита ученици су радили ван школе, док је усмени део одржан у школи пред испитном комисијом.¹⁶

Завршни испит у августовском року полагало је 58 кандидата од пријављених 59 (књиговодствени 41, комерцијални 14, административни четири). Испитни рок је одржан

[14] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1965–1968, Записник са прве седнице Испитног одбора одржане 17. јануара 1966. године.

[15] Исто, Записник са друге седнице Испитног одбора одржане 7. фебруара 1966. године.

[16] Исто, Извештај о току завршног испита у јунском испитном року школске 1965/1966. године, док. бр. 209/66-3.

од 25. августа до 17. септембра 1966. године. Испит је положило 39 кандидата, док је њих 19 упућено на поправни.¹⁷

Директор у овој школској години био је инжењер Слободан Ђорђевић.¹⁸

Школска 1966/1967. година

Школа се и ове године налазила у истој згради као и до тада. У овој години школа је и располагала је са шест учионица и радила је у две смене. Фасада и кров, проблеми са којима је школа кубурила од самог почетка рада, нису санирани ни у овој школској години. Што се тиче инвентара и наставних средстава он је и даље био основни и недовољан. Шест учионица с којима је школа располагала биле су добро опремљене новим намештајем. Од набавки у овој школској години треба издвојити писаће машине и једну рачунску машину, столове и столице за учионице, фискултурне реквизите, географска учила, извесан број књига за библиотеку, као и једно путничко возило за потребе превоза професора у издвојена одељења у Лазаревцу и Лајковцу. Број кабинета није се мењао ни током ове школске године, а амбуланта, ћачка кухиња и интернат и даље нису постојали.¹⁹

Од ове школске године школа је имала и издвојено одељење у Лајковцу. Наиме, радни колектив Радничког универзитета у Лајковцу донео је, на седници одржаној 12. новембра 1966. године, одлуку о отварању издвојеног одељења Економске школе у Горњем Милановцу. То одељење званично је отпочело са радом 26. септембра 1966. године. Просторије, учила и финансијска средства неопходна за рад овог одељења обезбеђивао је поменути Раднички универзитет.²⁰

Школа је имала 15 запослених предавача, укључујући и директора. Факултетски образованих било је девет, троје са првим степеном факултета и троје са средњом школом. Поред њих радило је и четворо хонорарних професора. Наставни кадар је био стручно оспособљен за предмете које је предавао, а нестручних предавача није било ни у овој школској години, као ни осипања наставника. Услови живота и рада наставника били су непромењени. Наставни кадар за ову школску годину био је следећи:

- Милорад Даничић, српско-хрватски језик, I, III и IV разред;
- Нада Јевтовић, српско-хрватски језик, II разред;
- Милорад Мијатовић, руски језик;
- Милан Радојковић, руски језик;
- Даница Глишовић, француски језик;
- Вера Петровић, немачки језик; енглески језик;
- Милена Нешовић, историја;
- Јован Петровић, економска географија;
- Љубо Милић, математика;
- Милан Глишовић, познавање робе са технологијом;
- Радмила Миловановић, политичка економија; комерцијално пословање;

[17] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1965–1968, Записник са седнице Испитног одбора одржане 25. августа 1966. године; Записник са седнице Испитног одбора одржане 17. септембра 1966. године .

[18] Исто, Годишњи извештај за школску 1965/1966. годину, док. бр. 137/66-22.

[19] Исто, Извештај о раду школе на крају школске 1966/1967. године, док. бр. 234/67-12; Исто, Извештај о пословању Економске школе за 1966. годину, док. бр. 1966-2.

[20] Исто, Решење Радничког универзитета у Лајковцу од 12. новембра 1966. (док. без броја).

- Синиша Радојичић, економија предузећа, III разред; књиговодство, I и IV разред;
- Јеврем Савић, економија предузећа, II и IV разред; статистика;
- Милица Петровић, економија предузећа, I разред; право;
- Берина Пауновић, књиговодство, II и III разред;
- Бисенија Деспотовић, дактилографија са биротехником;
- Живорад Марјановић, физичко васпитање;
- Слободан Тиосављевић, предвојничка обука.

Практична обука ученика спровођена је на исте начине као и претходних година.²¹

На почетку школске године уписано је 330 ученика, а на крају их је било 313. Већина је школу напустила због слабог успеха или промене места школовања. Од броја ученика који су завршили школску годину, позитиван успех имало је 158 ученика (50,48%) што је било једва задовољавајуће. Разред је понављао 21 ученик (6,68%), поправни из једног предмета полагало је 54 ученика, а из два предмета 80 ученика, што све сабрано значи да је 155 ученика имало негативан успех (49,52%). Успех по разредима и одељењима приказан је у следећој табели.²²

Р. Бр	Одлични		Врло добри		Добри		Укупно са позитивним успехом		Са slabим оценама								Неоцењени		Сви
									Са 1		Са 2		3 +		Укупно				
I ₁	-	-	4	10,8	11	29,7	15	40,5	7	18,9	11	29,7	4	10,8	22	59,5	-	-	37
I ₂	-	-	3	8,8	10	29,4	13	38,3	6	17,6	11	32,4	4	11,8	21	61,6	-	-	34
I ₃	-	-	4	10,5	7	18,4	11	28,9	5	13,2	15	39,5	7	18,4	27	71,1	-	-	38
II ₁	1	3,7	2	7,4	12	44,4	15	55,6	7	25,9	5	18,5	-	-	12	44,5	-	-	27
II ₂	-	-	5	17,2	8	27,6	13	44,8	5	17,2	10	34,5	1	3,5	16	55,3	-	-	29
II ₃	1	2,8	5	13,9	10	27,8	16	44,4	10	27,8	8	22,2	2	5,6	20	55,6	-	-	39
II ₄	-	-	3	16,7	10	55,6	13	72,2	1	5,6	1	5,6	-	-	2	11,1	3	16,7	18
III ₁	-	-	6	27,3	7	31,8	19	59,1	3	13,6	6	27,3	-	-	9	40,9	-	-	22
III ₂	-	-	9	31	10	34,5	19	65,5	4	13,8	6	20,7	-	-	10	34,5	-	-	29
IV ₁	3	8,8	7	20,6	10	29,4	20	58,8	4	11,8	7	20,6	3	8,8	14	41,2	-	-	34
IV ₂	1	3,7	12	44,5	10	37	23	85,2	3	11,1	1	3,7	-	-	4	14,8	-	-	27

Табела 9: Успех ученика на крају II полугодишња школске 1966/1967. године

Из табеле се јасно види да је успех био, као и прошле године, најбољи у II и III, а најлошији поново у I разреду. Овако лош успех није био од почетка рада школе, а што се тиче владања ученика оно је било примерено током целе године, како у школи, тако и ван ње. Општи услови живота и рада ученика нису се променили набоље у односу на прошле године. Они су нарочито били тешки за ученике ван Горњег Милановца који су морали да путују од куће до школе. Лоши услови живота свакако су се одражавали и на успех самих ученика.²³

На завршни испит у јануарском испитном року ове школске године изашло је 25 кандидата, колико их се и пријавило (књиговодствени 17, комерцијални три, административни

[21] Исто, Извештај о раду школе на крају школске 1966/1967. године, док. бр. 234/67-12.

[22] Исто.

[23] Исто.

пет). Испитни рок је одржан од 6. до 25. јануара 1967. године. Испит је положило 16 кандидата, док је њих девет упућено на поправни.²⁴

Завршни испит у јунском испитном року одржан је од 23. маја до 20. јуна 1967. године. На испит се пријавило укупно 107 кандидата, од чега 27 ванредних и 80 редовних у сва три смера. Испит су положила 84 ученика (70%), од чега петоро са одличним и њих 19 са врло добрим успехом. Завршни испит пала су 23 кандидата. Писмени је рађен ван школе, с тим што су ученици долазили на консултације са испитном комисијом. Усмена одбрана писаног рада одржана је у школи пред испитном комисијом.²⁵

У августовском испитном року било је пријављено 59 кандидата (књиговодствени 44, комерцијални осам, административни седам). Испит је одржан од 23. августа до 10. септембра. Сви пријављени кандидати су изашли на испит. Положило је њих 38, док је 21 кандидат упућен на поправни.²⁶

Савет за образовање, културу и физичку културу СО Горњи Милановац, на заједничкој седници са Заједницом образовања, одржаној 30. маја 1967. године, донео је одлуку која се тичала Економске школе и која је наслућивала њену даљу судбину. На тој седници, поред осталих одлука које су донете у циљу смањења средстава која су се издвајала за издржавање школа у општини Горњи Милановац, донета је и одлука о постепеном гашењу Економске школе и обустављању уписа нових ученика у школској 1967/1968. години. Да би на неки начин сачували школу од гашења, а уједно и смањили трошкове свога издржавања, Савет школе разматрао је могућност интеграције школе у Школски центар и своју понуду и услове интеграције упутио Школском центру 21. децембра исте године. Ако би се та интеграција остварила, школа би задржала свој статус и могућност издавања сведочанстава и уписа нових ученика. Заједничке би биле режиске службе, наставни статут и нормативна акта. Та интеграција ступила би на снагу наредне школске године. Више речи о исходу ове иницијативе Економске школе биће у наставку рада.²⁷

Директор школе био је инжењер Слободан Ђорђевић.²⁸

Школска 1967/1968. година

Школа се налазила у истој згради. Током зиме оштећени су фасада и кров, али није било средстава да се тај проблем санира. Школски опрема је добра, али недовољна и састојала се од најосновнијег инвентара. Намештај у учионицама био је задовољавајући, а у овој школској години школа је набавила две пећи на нафту, шест дактилографских столова, десет комада комплетних скија и један специјални секретарски сто за кабинет дактилографије. Што се тиче кабинета њихов број и опремљеност се нису променили. Школа је поседовала и библиотеку, али није имала читаоницу. Велика потреба осећала

[24] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1965–1968, Записник са седнице Испитног одбора одржане 5. јануара 1967. године; Записник са седнице Испитног одбора одржане 25. јануара 1967. године.

[25] Исто, Извештај о току завршног испита у јунском року школске 1966/1967. године, док. бр. 236/67-6.

[26] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1965–1968, Записник са седнице Испитног одбора одржане 23. августа 1967. године; Записник са седнице Испитног одбора одржане 12. септембра 1967. године.

[27] Исто, Закључци седнице Савета за просвету, културу и физичку културу и Заједнице образовања СО Г. Милановац одржане 30. маја 1967. године (док. без броја); Исто, Допис Економске школе Савету Школског центра Г. Милановац од 21. децембра 1967. године, док. бр. 385/67-2.

[28] Исто, Извештај о раду школе не крају школске 1966/1967. године, док. бр. 234/67-12.

се за амбулантом, коју школа није имала, али и за школским интернатом. Бачка кухиња није постојала ни у овој школској години.²⁹

На почетку школске године уписано је 304, док је до краја године тај број спао на 291 ученика. Већина њих је школу напустила због промене места школовања. Од 291 ученика позитиван успех на крају школске године имало је њих 160 (55%). Разред је понављало њих десет (3,44%), поправни из једног предмета полагао је 54, а из два предмета 67 ученика. Из овога се види да је са slabим успехом био 131 ученик (45,01%), што и није баш најсјајнији резултат. Што се тиче владања оно је било добро. Само три ученика су имала лоше владање, док је само један ученик искључен из школе због великог броја неоправданих изостанака. Лош успех на крају школске године последица је лоших услова живота ученика. Већина их је била са сеоског подручја и они су до школе путовали аутобусом или возом, док је изванредан број чак и пешачио. Ти ђаци су доста времена проводили у путу, а у школи нису имали адекватну просторију за учење, као уосталом ни интернат.³⁰

Због недостатка простора школа је радила у две смене. У једној је био I и III, а у другој II и IV разред. Што се тиче здравственог стања ученика током ове школске године оно је било добро. Није било већих епидемија нити дужег одсуствовања због болести.³¹

На завршни испит у јануарском испитном року изашло је 35 кандидата колико их се и пријавило (књиговодствени 26, комерцијални четири, административни пет). Испитни рок је одржан од 22. јануара до 10. фебруара 1968. године. Испит је положило 26 кандидата, док је њих девет упућено на поправни.³²

Завршни испит у јунском року ове године полагао је 87 кандидата (61 редован и 26 ванредних). На књиговодственом одсеку испит је полагао 73 кандидата, административном 12, а комерцијалном два. Завршни испит одржан је од 25. маја до 25. јуна 1968. године. Испит је успешно положило 79 кандидата, што је био одличан успех. Писмени рад рађен је ван школе, с тим што су ученици током његове израде долазили на консултације са испитном комисијом.³³

У августовском испитном року било је пријављено 30 кандидата (27 књиговодствени, два комерцијални, један административни). Испитни рок је одржан од 21. августа до 5. септембра 1968. године.³⁴ На испит су изашли сви пријављени кандидати. Положило је њих 26, док су четири кандидата упућена на поправни.³⁵

У овој школској години школа је имала 15 редовних предавача, укључујући и директора. Деветоро је било са факултетом, троје са I степеном факултета, а исто толико их је било и са средњом школом. Предавачи са средњом школом предавали су дактилографију, физичко васпитање и предвојничку обуку. Поред њих, у школи је радило и пет

[29] Исто, Годишњи извештај за школску 1967/1968. годину, док. 166/68-12; Исто, Извештај Економске школе за 1967. годину, док. 11/68-2.

[30] Исто, Школски извештај за школску 1967/1968. годину, док. 166/68-12.

[31] Исто.

[32] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1965–1968, Записник са седнице Испитног одбора одржане 19. јануара 1968. године; Записник са седнице Испитног одбора одржане 12. фебруара 1968. године.

[33] Исто, Извештај о току завршног испита у јунском испитном року 1967/1968. године, док. бр. 166/68-4.

[34] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1965–1968, Записник са седнице Испитног одбора одржане 21. августа 1968. године.

[35] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1968–1971, Записник са седнице Испитног одбора одржане 7. септембра 1968. године.

хоноарних предавача. Нестручних наставника није било, као ни недостатка наставног кадра. Наставни кадар у овој школској години чинили су:

- Злата Сретеновић, српско-хрватски језик – I и II разред;
- Нада Јевтовић, српско-хрватски језик – III разред;
- Миљана Ђорђевић, српско-хрватски језик – IV разред;
- Милан Радојковић, руски језик – I и III разред;
- Славка Јовановић, руски језик – II разред;
- Даница Глишовић, француски језик;
- Вера Петровић, енглески језик;
- Јован Ристовић, економска географија – I и II разред;
- Милена Нешовић, историја;
- Љубо Милић, математика;
- Милан Глишовић, познавање робе са технологијом, економија предузећа – I разред;
- Радмила Миловановић, политичка економија;
- Јеврем Савић, економија предузећа – II и III разред; статистика;
- Бериша Пауновић, економија предузећа – IV разред; књиговодство – I и IV разред;
- Синиша Радојичић, књиговодство – II и III разред;
- Бисенија Деспотовић, дактилографија са биротехником;
- Милица Петровић, право – III и IV разред;
- Живорад Марјановић, физичко васпитање;
- Слободан Тиосављевић, предвојничка обука.³⁶

Практична настава одвијала се у оквиру *Ђачкој њривредној друшћва* и радних организација са територије општине. Праксу у *Ђачком њривредном друшћву* похађали су ученици II разреда. Овај вид практичне наставе био је замена за ону у радним организацијама коју су похађали ученици III разреда. И ове школске године остварена је добра сарадња са радним организацијама у месној комуни. Радне организације су, поред тога што су прихватале ученике на праксу, помагале и у материјалу за завршни испит. Циљ ове практичне наставе био је повезивање теорије, која је изучавана у школи, са њеном применом у радним организацијама, као и упознавање технолошког процеса радних места разних струка. Ученици IV разреда нису имали праксу, већ су били обавезни да израде завршни рачун *Ђачкој њривредној друшћва*.³⁷

Поред практичне наставе, доста драгоценог искуства ученици су стицали и приликом посета радним организацијама, као и на екскурзијама. На њима су, поред посете музејима и културно-уметничким споменицима, посећивали и радне организације. У овој школској години ученици III разреда обавили су екскурзију која је имала маршруту Горњи Милановац – Београд – Загреб – Љубљана – Постојна – Ријека – Сењ – Бихаћ – Бања Лука – Јајце – Сарајево – Горњи Милановац. Ученици IV разреда посетили су *Београдски сајам моде*, а ученици II разреда *Новосадски сајам*.³⁸

У школи је и током ове школске године настављен рад на образовању одраслих путем ванредних испита по двогодишњем, трогодишњем и четворогодишњем програму, као и

[36] Исто, Школски извештај за школску 1967/1968. годину, док. 166/68-12.

[37] Исто.

[38] Исто.

формирањем редовног одељења за одрасле по трогодишњем програму књиговодственог и административног смера.³⁹

Бачка њривредна организација Економске школе награђена је у овој години *Сейџембарском наџрагом* Општине Горњи Милановац.⁴⁰

Директор у овој школској години био је инжењер Слободан Ђорђевић.⁴¹

Школска 1968/1969. година

И ове школске године школа није мењала зграду, а проблем са кровом и фасадом и даље био није саниран. Инвентар је био задовољавајући, али недовољан и најнужнији. У овој години није било набавке нове опреме. Школа је располагала са три кабинета (књиговодствени, дактилографски и кабинет за хемију) који су уједно коришћени и као учионице. Кабинет за дактилографију имао је 30 писаћих машина. Школа је имала две библиотеке, наставничку и ђачку. Постојао је и ђачки клуб у коме је била смештена ђачка библиотека. Амбуланта, кухиња и интернат још увек нису били отворени.⁴²

На почетку ове школске године уписано је 229 ученика, док је до краја остало њих 219. Напуштање школе било је проузроковано различитим разлозима (удаја, искључење због великог броја негативних оцена на крају првог полугодишта итд). Од 219 ученика, позитиван успех на крају школске године имало је њих 123 (56,2%), што показује да је општи успех био бољи у односу на претходну годину. Разред је понављало 19 ученика (8,7%), међу којима је једна ученица изгубила право на даље школовање. Поправни испит из једног предмета полагао је 29 ученика (13,2%), а 46 ученика (21%) из два предмета. Значи, 75 ученика (34,2%) имало је слаб успех.⁴³ Њихов успех по разредима и одељењима на крају школске године приказан је у следећој табели:

Предмети	Разред	Укупно ученика	Одличних	Врло добрих	Добрих	Довољних	Укупно позитивних	Недовољних	Неоцењених и ослобођених	Средња оцена
Српскохрватски језик	II	68	-	6	11	32	49	19	-	2,05
	III	73	-	8	21	33	62	11	-	2,39
	IV	78	3	11	26	29	69	9	-	2,63
Страни језик	II	68	2	6	20	35	63	5	-	2,02
	III	73	3	17	15	30	65	8	-	2,39
	IV	78	8	16	22	32	78	-	-	2,55
Историја	II	68	1	10	19	33	63	5	-	2,55
	III	73	2	18	24	28	72	1	-	2,88
	IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-

[39] Исто.

[40] Исто.

[41] Исто.

[42] Исто, Годишњи извештај за школску 1968/1969. годину, док. 113/69-8.

[43] Исто.

Географија	II	68	4	10	35	17	66	2	-	2,84
	III	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Математика	II	68	-	8	7	41	56	12	-	2,16
	III	73	-	11	16	22	49	23	1	2,20
	IV	78	1	10	21	40	72	6	-	2,49
Технологија са познавањем робе	II	68	3	3	3	48	57	11	-	2,10
	III	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Политичка економија са привредним системом СФРЈ	II	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	III	73	4	14	17	28	63	10	-	2,62
	IV	78	9	19	25	25	78	-	-	3,16
Право	II	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	III	73	3	16	12	34	65	8	-	2,60
	IV	78	6	15	25	30	76	2	-	2,96
Економија предузећа	II	68	4	6	15	29	54	14	-	2,22
	III	73	10	4	21	34	69	4	-	2,70
	IV	78	8	19	33	18	78	-	-	3,22
Књиговодство	II	68	2	7	9	37	55	13	-	2,23
	III	73	-	17	12	22	51	21	1	2,36
	IV	78	8	9	15	39	71	7	-	2,58
Статистика	II	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	III	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	IV	78	1	13	26	25	65	13	-	2,53
Дактилографија са биротехником	II	68	1	16	13	38	64	4	-	2,59
	III	73	7	8	15	36	66	7	-	2,61
	IV	78	7	22	28	21	78	-	-	3,20
Телесно васпитање	II	60	4	15	39	2	60	-	-	3,23
	III	67	12	20	35	-	67	-	-	3,67
	IV	75	15	36	24	-	75	-	-	3,75
Предвојничка обука	II	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	III	73	5	16	12	32	65	8	-	2,56
	IV	77	5	15	27	28	75	2	-	2,91

Табела 10: Прејлед оцена по предметима на крају школске 1968/1969. године

Услови боравка ученика у школи нису се променили у односу на претходну школску годину. Школа је и даље радила у две смене и то II и III разред у првој, а I и IV разред у другој смени. Током школске године није било прекида у раду, здравствено стање ученика било је добро, а већих епидемија и одсуствовања ученика због болести није било.⁴⁴

За завршни испит у јануарском испитном року пријавило се 14 кандидата и то сви са књиговодственог смера. Испит је одржан од 22. јануара до 12. фебруара 1969. године. Испит је положило 10 кандидата, док су четворица упућена на поправни.⁴⁵

[44] Исто.

[45] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1968–1971, Записник са седнице Испитног одбора одржане 22. јануара 1969. године; Записник са седнице Испитног одбора одржане 14. фебруара 1969. године.

На завршном испиту у јунском року укупно су полагала 73 кандидата (редовних 53 и ванредних 20). На књиговодственом одсеку полагало је њих 70, на административном два и на комерцијалном један кандидат. Испит је успешно положило 56 кандидата што је био добар успех. Испит је одржан од 2. јуна до 27. јуна 1969. године. Писмени рад рађен је ван школе с тим што су ученици током његове израде долазили на консултације са испитном комисијом.⁴⁶

У августовском испитном року било је пријављено 44 кандидата (42 за књиговодствени и по један за комерцијални и административни смер). Испитни рок је одржан од 21. августа до 6. септембра 1969. године. На завршни испит изашла су 43 кандидата. Испит је положио је 31 кандидат, док је 12 њих морало поново да полаже.⁴⁷

Ове школске године школа је радила са десет редовних предавача, укључујући и директора. Од њих десет, шест је било са факултетом, двоје са I степеном факултета и двоје са вишом спремом. Поред њих у школи су радила и три хонорарна професора, два са факултетом и један са средњом стручном спремом који је предавао књиговодство и дактилографију. Велике проблеме, што се наставног кадра тиче, донела је Одлука СО Горњи Милановац о укидању школе. Та одлука проузроковала је осипање кадра, па су до краја октобра школу напустили директор и шесторо предавача, а у децембру 1968. и фебруару 1969. године то су урадила и оба предавача књиговодства. Ипак, школа је током истих месеци проналазила замене.⁴⁸ За вршиоца дужности директора школе постављена је, 28. фебруара 1969. године, Радмила Миловановић.⁴⁹

Наставни кадар у овој школској години чинили су:

- Милорад Даничић, српско-хрватски језик;
- Вишња Радојковић, руски језик;
- Мирјана Танасковић, енглески језик;
- Вера Петровић, немачки језик;
- Даница Глишовић, француски језик (ученици спајани са ученицима Гимназије);
- Милена Нешковић, историја;
- Драгутин Вучковић, математика – II разред, политичка економија – III разред, економија предузећа – II разред;
- Љубомир Милић, математика – III и IV разред;
- Милан Глишовић, познавање робе са технологијом;
- Радмила Миловановић, политичка економика – IV разред;
- Драган Николић, економија предузећа – III и IV разред;
- Берина Пауновић, књиговодство – II разред;
- Јеврем Савић, књиговодство – III разред, статистика;
- Сениша Радојичић, књиговодство – IV разред;
- Бисенија Деспотовић, дактилографија са биротехником;
- Милица Петровић, право – III и IV разред;
- Живорад Марјановић, физичко васпитање;
- Слободан Тиосављевић, предвојничка обука.⁵⁰

[46] Исто, Извештај о току завршног испита у јунском испитном року школске 1968/1969. године, док. бр. 113/69.

[47] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1968–1971, Записник са седнице Испитног одбора одржане 21. августа 1969. године; Записник са седнице Испитног одбора одржане 6. септембра 1969. године.

[48] Исто. Више речи о укидању школе дато је у наставку рада (п. п. аутора).

[49] Исто, Решење Окружног привредног суда у Крагујевцу од 28. фебруара 1969. године (док. без сигнатуре).

[50] Исто, Годишњи извештај за школску 1968/1969. годину, док. 113/69-8.

Практична настава извођена је у радним организацијама (ученици III разреда), а практична искуства ученици су стицали и током посета радним организацијама. Настава у школи извођена је према плану и програму без већих измена. И ове школске године школа је радила на образовању одраслих, путем ванредних испита за двогодишња, трогодишња и четворогодишња занимања. Ученици III разреда извели су екскурзију са маршрутом Горњи Милановац – Сарајево – Дубровник – Херцег Нови – Титоград – Г. Милановац. Ученици II разреда посетили су током екскурзије Приштину, Скопље, Охрид и Ниш, поред културно-историјских споменика, посећивали су и разна предузећа и фабрике, а у октобру су извели излет до Крагујевца и посетили Шумарице.⁵¹

За вршиоца дужности директора у овој школској години постављена је Радмила Миловановић.⁵²

Укидање школе

На заједничкој седници Савета за образовање, културу и физичку културу и Извршног одбора заједнице образовања, одржаној 30. маја 1967. године, разматрани су стање и проблеми школства у општини Горњи Милановац. На овој седници закључено је, на основу дотадашњих показатеља, да Заједница образовања у свом фонду неће имати довољно средстава за издржавање постојећих школа у општини за текућу годину. Због тога су предложене неке радикалне мере које би за циљ имале смањивање трошкова у области образовања. Једна од њих била је и та да се Економска школа у Горњем Милановцу постепено угаси и обустави упис ученика у прву годину за школску 1967/1968. годину.⁵³ Међутим, Савет Економске школе је на својој седници од 5. јуна 1967. године одлучио да не прихвати овај предлог оценивши га као неблагоприятан и неоснован. У образложењу своје одлуке Савет наводи да је Заједница образовања разматрала питање уписа ученика у прву годину средњих школа и дозволила Економској школи, 12. маја 1967. године, упис два одељења првог разреда. На основу те одлуке школа је 15. маја отпочела са уписом у први разред и он је у тренутку доношења спорне одлуке био у току (одређен број ученика је већ био уписан). Поред тога, у образложењу Савета стоји и да су чланом 138. *Закона о средњем образовању* дефинисани разлози због којих нека школа може бити укинута (ако не испуњава образовно-васпитне задатке; ако не постоји друштвена потреба за њеним постојањем; ако три године узастопно не уписује прописани минимум ученика у једном или више разреда; ако после одређеног рока не уклони недостатке због којих је обустављен њен рад) и да школа испуњава све наведене критеријуме, те да у *Закону* нигде не стоји да школа може бити укинута зато што оснивач није у стању да је финансира.⁵⁴ Са овом одлуком био је упознат и Секретаријат за образовање СР Србије од којег је тражено мишљење о оправданости и законитости предлога Савета за образовање СО Горњи Милановац.⁵⁵ Секретаријат је у свом одговору од 16. јуна 1967. године навео да његово мишљење о укидању нека школе не претходи одлуци, тј.

[51] Исто.

[52] Исто. Она је предложена на ову дужност одлуком Савета Економске школе од 25. септембра 1968, а потврђена Решењем Комисије за кадровска питања, избор и именовање СО Г. Милановац од 4. фебруара 1969. године. Она је на нову дужност ступила још 1. октобра 1968. године, у трајању од шест месеци (Исто, Одлука Савета Економске школе од 25. септембра 1968. и Решење Комисије за кадровска питања, избор и именовање СО Г. Милановац од 4. фебруара 1969. године, док. без броја).

[53] Исто, Закључак са заједничке седнице Савета за образовање, културу и физичку културу и Извршног одбора заједнице образовања, одржаној 30. маја 1967. године (док. без сигнатуре).

[54] Исто, Одлука Савета Економске школе донета на седници одржаној 5. јуна 1967. године, док. бр. 111/1.

[55] Исто, Допис Економске школе Секретаријату СР Србије бр. 198/1 од 19. јуна 1967. године, док. бр. 128/67.

доношењу решења о укидању неке школе од стране оснивача, већ претходи таквој одлуци које доноси Републичко извршно веће. Због тога, наводи се у одговору, оснивач своју одлуку мора да упути Републичком извршном већу, а оно да затражи мишљење од Секретаријата. Поред тога, скренута је пажња СО Горњи Милановац да у решењу о укидању неке школе мора да стоји тачан датум када она престаје са радом и школска година у којој престаје са уписом нових ученика, као и мишљење надлежног школског органа школе која се укида и мишљење заинтересованих органа и организација.⁵⁶ После овог одговора постаје јасно да обустављање уписа за школску 1967/1968. годину, који је предлагала Скупштина општине, правно није изводљиво. Због тога је у Општини одлучено да крену у испуњавање свих законом предвиђених процедура које претходе одлуци о укидању неке школе.

На својој седници од 18. децембра 1967. године СО Горњи Милановац донела је одлуку о реорганизацији школске мреже на својој територији и укидању појединих школа, међу којима је била и Економска. Она је поводом те своје одлуке упутила захтев за мишљење Савету за образовање СО Горњи Милановац, као и другим друштвеним и привредним чиниоцима са своје територије. Стога су сви одговори, који су током фебруара 1968. године стизали на писарницу Скупштине општине, били сагласни са том одлуком. Савет за образовање и културу упутио је 9. фебруара 1968. године предлог Скупштини општине да се Економска школа укине, да са радом престане школске 1971/1972. и да се упис ученика у први разред обустави од школске 1968/1969. године.⁵⁷

Овај предлог одлуке изгласан је на седници СО Горњи Милановац одржаној 30. априла 1968. године. Уводно излагање око тачке дневног рада под којом је била одлука о укидању школе имао је директор Економске школе Слободан Ђорђевић. Он је изнео низ примедби око доношења ове одлуке и указао да процедура поново није испоштована, јер није прибављено мишљење свих заинтересованих друштвених и привредних чинилаца са територије општине, као ни неких надлежних републичких институција. После дуже расправе, предлог о укидању школе стављен је на гласање и усвојен са 34 гласа „за” и 22 „против”.⁵⁸

Свакако да је школа била противна овој одлуци, а против ње био је и Збор бирача за насељено место Горњи Милановац.⁵⁹ Због тога школа, 27. маја 1968. године, подноси тужбу против Општине Већу за управне спорове Врховног суда Србије и захтева поништење одлуке од 30. априла 1968. године.⁶⁰

У својој тужби наводи низ пропуста који су учињени, односно корака који нису учињени, а који су морали да претходе акту Општине о гашењу школе:

Према чл. 139. став 1 *Закона о средњошколском образовању*, школа се може укинути уз претходно обавештавање Републичког извршног већа, најмање годину дана пре доношења акта о укидању школе, што Општина није учинила;

У образлагању своје одлуке Општина се позива на чл. 138. став 2 поменутог Закона, у ком су наведени разлози због којих се нека школа може укинути, а Општина је изабрала

[56] МИАЧ, Скупштина општине Горњи Милановац (у даљем тексту СО Г. Милановац), Записници са седница Савета за просвету, културу и физичку културу 1968/1969, Материјал о укидању Економске школе у Г. Милановцу 1967/1968, Одговор Секретаријата за образовање и културу од 19. јуна 1967. године, док. бр. 4503/67.

[57] Исто, више докумената.

[58] Исто, Извод из записника са седнице СО Г. Милановац одржане 30. априла 1968. године.

[59] Исто, Извод из записника са седнице Збора бирача насељеног места Г. Милановац одржане 6. маја 1968. године.

[60] Исто, Економска школа – Горњи Милановац 1958–1972, К-1, Тужба школе Врховном суду Србије, док. бр. 1968-7. Школа је поднела тужбу и Уставном суду Србије, али се он прогласно ненадлежним у овом поступку (Исто, Решење Уставног суда Србије бр. 256/68 од 11. 6. 1968, док. без броја).

као оправдање свог поступка „непостојање друштвене потребе за постојањем школе”. Али, у чл. 143. истог закона наведене су радње које је оснивач, тј. општина, била дужна да учини пре доношења акта о укидању школе, а које она није предузела;

Оснивач је био дужан да прибави мишљење школе чије се укидање предлаже, што није учињено. Такође, морао је прибавити и мишљење Републичког завода за просветно-педагошку службу, на шта га је обавезивао поменути чл. 143, као и мишљење других заинтересованих органа и организација са територије Општине. Нити једно мишљење Општина није прибавила пре доношења свога акта од 30. априла.⁶¹

Пропусти су начињени и током седнице СО Горњи Милановац на којој је спорна одлука и изгласана. Наиме, одборници у припремном материјалу за седницу нису имали објашњење овог предлога, јер се он није налазио на дневном реду, већ је накнадно у њега уврштен. Такође, одборници су у дискусији већином били против предлога о укидању школе, нарочито због тога што нема ниједног стручног и аргументованог друштвено-политичког образложења. Међутим, овај предлог је подржан од стране одборника и одлука је изгласана.⁶²

Тако је одлука о укидању школе донета без дискусије у ма којој организацији Социјалистичког савеза на територији Општине. Једино је о овој одлуци дискусија вођена на Збору бирача, тачније на седници одржаној 6. маја 1968. године. Одборници су након живе дискусије изгласали одлуку да СО Горњи Милановац поништи своју одлуку од 30. априла којом је одлучено да се Економска школа у Горњем Милановцу укине. У свом образложењу тужбе тужилац ниједног тренутка није спорио Општини да има право да укине школу, али да је то морала учинити у складу са законским регулативама и уз претходно прибављено мишљење свих радних и друштвено-политичких организација са територија Општине Горњи Милановац. Због свега горе наведеног, тужилац је тражио од Суда да се спорна одлука поништи.⁶³

Општина је у свом одговору порекла све наводе који су у њој изнети и остала при својој одлуци. Врховни суд Србије пресудио је да тужба није допуштена. У свом образложењу пресуде Суд наводи да се према члану 6. став 1. *Закона о ујравним сјоровима* управни спор може водити само против управног акта, а одлука Општине о укидању Економске школе није управни акт према одредбама става 2 поменутог *Закона*. Сходно томе Уставни суд је тужбу одбацио.⁶⁴

Ова одлука донела је Економској школи велике и непремостиве проблеме. Одлука о укидању школе повукла је за собом забрану уписа нових ђака, а самим тим буџет школе је умањен за значајна новчана средства. Такође, дошло је до осипања радника који су прихватили сигурније радно место у другим школама, тако да је школа спала на седам запослених који су само чекали прилику да напусте своја дотадашња радна места. Због акта о укидању, школа није могла запослити нове раднике иако их је било на тржишту

[61] Исто, Тужба школе Врховном суду Србије, док. бр. 1968-7. Мишљења радних организација, основних школа, као и Просветно-педагошког завода прибављена су пре доношења одлуке. С друге стране, мишљење Републичког завода за стручно образовање и Републичког завода за образовање и културу прибављена су након доношења скупштинске одлуке од 30. априла. Сва та мишљења била су сагласна са одлуком.

[62] Исто.

[63] Исто, Тужба школе Врховном суду Србије, док. бр. 1968-7; Исто, Записник са седнице Збора бирача насељеног места Горњи Милановац одржане 6. маја 1968. године (док. без сигнатуре).

[64] Исто, Записници са седница Савета за просвету, културу и физичку културу 1968/1969, Материјал о укидању Економске школе у Г. Милановцу 1967/1968, Решење Уставног суда Србије бр. 5719/68 од 28. октобра 1968. године.

рада. Због тога је нову школску годину дочекала са немогућношћу организовања наставе за 11 од 18 предмета, чиме је њено функционисање озбиљно доведено у питање.⁶⁵

Школа је на све начине покушавала да преброди новонасталу кризу. Радни колектив Економске школе донео је на референдуму, одржаном 28. августа 1968. године, једногласну одлуку о припајању школе Школском центру који је у свом саставу Машинску техничку школу и Школу за квалификоване раднике. Међутим, овај покушај спасавања је пропао, јер је колектив Школског центра одбио спајање са Економском школом.⁶⁶

На крају Савет школе шаље молбу СО Горњи Милановац да донесе решење за ову ситуацију на првој наредној седници СО, која је била заказана за 5. септембар.⁶⁷ Међутим, на тој седници одборници нису изгласали предлог једног одборника да се у дневни ред уврсти и тачка у оквиру које би се разматрао проблем Економске школе. Овај предлог допуне дневног реда имао је 19 гласова „за” и 37 „против”.⁶⁸

Школска 1969/1970. година

Школа се и ове године налазила у истој згради као и претходних година. Због њеног укидања, у овој школској години она је имала четири стално запослена наставника, директора школе и два помоћна службеника.⁶⁹

У школи је предавало укупно 17 наставника. Наставни кадар у овој школској години чинили су следећи наставници:

- Радмила Миловановић, политичка економија;
- Милица Петровић, право;
- Милорад Даничић, српско-хрватски језик;
- Живорад Марјановић, физичко васпитање;
- Слободан Тиосављевић, предвојничка обука;
- Јеврем Савић, књиговодство, статистика;
- Рада Марић, економија предузећа;
- Милан Глишовић, познавање робе са технологијом;
- Берина Пауновић, књиговодство;
- Драгутин Вучковић, математика, политичка економија, економија предузећа;
- Милена Нешковић, историја;
- Драган Николић, економија предузећа;
- Бисенија Деспотовић, дактилографија са биротехником;
- Вишња Радојковић, руски језик;
- Мирјана Танасковић, енглески језик;
- Љубомир Милић, математика,
- Гордана Мишовић, дипломирани економиста.⁷⁰

[65] Исто, Економска школа – Горњи Милановац 1958–1972, К-1, Молба школе упућена СО Г. Милановац, док. бр. 272/68.

[66] Исто, Резултати референдума од 28. 8. 1968, док. бр. 260/68; Исто, Допис Школског центра Републичком секретаријату за образовање и културу (док. без броја).

[67] Исто, Молба Савета Економске школе СО Г. Милановац, док. бр. 272/68.

[68] Исто, СО Г. Милановац, Записници са седница СО Г. Милановац за 1968. годину, Записник са седме седнице СО Г. Милановац одржане 5. септембра 1968. године.

[69] Исто, Економска школа – Горњи Милановац 1958–1972, К-1, Финансијски извештај школе за 1970. годину, док. бр. 27/71-2.

[70] Исто, Платни спискови за 1969. годину (док. без броја); Исто, Платни спискови за 1970. годину (док. без броја).

Што се тиче успеха ученика у овој школској години, он је био следећи:

Трећи разред: У одељењу III₁ било је укупно 24 ученика. Од тог броја 15 их је успешно завршило разред (62,5%). Један ученик (4,17%) је полагао поправни из једног предмета, док је осам ученика (33,3%) полагало поправни из два предмета. У одељењу III₂ од укупно 22 ученика њих 16 је успешно завршило разред (72,7%). Са једном негативном била су два ученика (9,09%), са две недовољне три ученика (13,63%), а један је морао да понавља разред. У трећем одељењу трећег разреда од укупно 21 ученика, њих 11 (52,38%) било је позитивно на крају школске године. Са једном недовољном било је пет ученика (23,8%), са две недовољне четири ученице (19,05%), а једна ученица је, због пет негативних оцена, упућена да понови разред.⁷¹

Четврти разред: Од укупно 33 ученика одељења IV₁, свега 23 ученика су завршила разред (69,70%). Са једном недовољном била су четири ученика (12,12%), са две недовољне пет ученика (15,15%), а разред је понављала једна ученица. У одељењу IV₂ од укупно 29 ученика 16 њих је завршило разред (55,17%), са једном недовољном било је осам ученика (27,6%), са две слабе пет (17,24%), док поноваца није било.⁷²

На завршни испит у јануарском испитном року ове школске године изашло је 19 ученика, колико их се и пријавило (18 за књиговодствени и један за административни смер). Испит је одржан од 9. до 22 јануара 1970. године. Испит је положило 14 ученика, а пет је морало поново да га полаже.⁷³

У јунском испитном року било је пријављено 49 кандидата (47 на књиговодственом и по један кандидат на комерцијалном и административном смеру). Испит је одржан од 1. до 20. јуна 1970. године. Сви пријављени су изашли на полагање, а испит је успешно положило 38 кандидата, док је 11 њих морало поново да га полаже.⁷⁴

За августовски рок било је пријављено 36 кандидата (34 са књиговодственог и два са комерцијалног смера). Испит је одржан од 25. августа до 8. септембра 1970. године.⁷⁵ Нажалост, записник није сачуван.

Школска 1970/1971. година

У овој школској години број наставника се смањивао како се година приводила крају, а самим тим и укидање школе постајало све ближе. Наставни кадар у овој школској години чинили су следећи наставници:

- Радмила Миловановић, политичка економија;
- Јеврем Савић, књиговодство, статистика;
- Рада Марић, економија предузећа;
- Живорад Марјановић, физичко васпитање;
- Слободан Тиосављевић, предвојничка обука;
- Милица Петровић, право;
- Милорад Даничић, српско-хрватски језик;

[71] Исто, Књига записника са седница Наставничког већа 1967–1971, Записник са седнице Наставничког већа одржане 25. јуна 1970. године.

[72] Исто, Записник са седнице Наставничког већа одржане 21. маја 1970. године.

[73] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1968–1971, Записник са седнице Испитног одбора одржане 18. децембра 1969. године; Записник са седнице Испитног одбора одржане 23. јануара 1970. године.

[74] Исто, Записник са седнице Испитног одбора одржане 1. јуна 1970. године; Записник са седнице Испитног одбора одржане 22. јуна 1970. године.

[75] Исто, Записник са седнице Испитног одбора одржане 25. августа 1970. године.

- Милан Глишовић, познавање робе са технологијом;
- Каћуша Вучићевић, професор;
- Жана Адоновић, професор;
- Стојанка Павловић, наставник;
- Љубомир Милић, математика.⁷⁶

Пошто је школа ове школске године коначно ликвидирана, то се и број њених наставника свео на четири стално запослена. Њеном коначном ликвидацијом остао је проблем неколицине запослених који су остали без радних места. Петоро бивших наставника Економске школе преузела је Гимназија:

1. Радмила Миловановић, професор, директор школе;
2. Слободан Тиосављевић, стручни наставник предвојничке обуке;
3. Милена Ђировић, секретар школе;
4. Светомир Ратковић, помоћни радник;
5. Олга Ратковић, помоћни радник.

Међутим, двоје радника нису били квалификовани за наставнике Гимназије или нису могли бити распоређени због попуњености фонда часова, те су остали нераспоредени. То су били Живорад Марјановић, наставник физичког, и Рада Марић, наставник економије предузећа. Због тога се директорка укинута Економске школе, Радмила Миловановић, обратила дописом Савету за просвету СО Горњи Милановац и председнику Општине, да се питање ова два наставника што пре реши.⁷⁷

У јануарском испитном року било је пријављено 14 кандидата за завршни испит и то 12 на књиговодствени и по један кандидат на комерцијални и административни смер. Испитни рок је трајао од 4. до 19. јануара 1971. године. На испит су изашли сви пријављени кандидати и сви су га положили.⁷⁸

На следећем испитном року у овој школској години, у јуну месецу, било је пријављено 52 кандидата, од чега њих 50 на књиговодствени и по један за комерцијални и административни смер. Испитни рок трајао је од 31. маја до 18. јуна 1971. године. Сви пријављени кандидати су изашли на завршни испит (положило је 39 кандидата, док је њих 13 морало поново да полаже).⁷⁹

За августовски испитни рок било је пријављено 55 кандидата (49 књиговодствени, пет административни, један комерцијални смер). Испитни рок одржан је од 17. августа до 5. септембра 1971. године. На завршни испит изашли су сви пријављени кандидати. Испит је положило 38 кандидата, док је 17 њих морало да га понови.⁸⁰

Економска школа у Горњем Милановцу званично је престала са радом 30. септембра 1971. године.⁸¹ Проћи ће две деценије пре него што поменути град поново добије своју Економску школу.⁸²

[76] Исто, Платни спискови за 1970. годину (док. без броја); Исто, Платни спискови за 1971. годину (док. без броја).

[77] Исто, Допис директора Економске школе од 16. септембра 1971. године, док. бр. 113/71-2.

[78] Исто, Књига записника Испитног одбора Економске школе Г. Милановац 1968–1971, Записник са седнице Испитног одбора одржане 24. децембра 1970. године; Записник са седнице Испитног одбора одржане 19. јануара 1971. године.

[79] Исто, Записник са седнице Испитног одбора без датума одржавања; Записник са седнице Испитног одбора одржане 18. јуна 1971. године.

[80] Исто, Записник са седнице Испитног одбора одржане 18. августа 1971. године; Записник са седнице Испитног одбора одржане 5. септембра 1971. године.

[81] Исто, Књига записника колектива школе 1965–1971, Записник са седнице колектива школе одржане 28. септембра 1971. године.

[82] Економска школа у Горњем Милановцу, која данас носи назив „Књаз Милош“, поново је отворена 1. јуна 1990. године (<https://www.etsgm.edu.rs/about>, преузето: 16. 10. 2022).

Закључак

Економска школа у Горњем Милановцу радила је од 1959. до 1971. године. У школи су била заступљена три смера: књиговодствени, комерцијални и административни. Поред рада са редовним ученицима школа је образовала и ванредне ученике, као и одрасле, који због година старости нису могли редовно да је похађају. Поред матичне школе у Горњем Милановцу она је имала и издвојена одељења на Руднику, у Љигу, Лајковцу и Лазаревцу. За све године постојања није имала своју школску зграду, већ је била смештена у једном делу зграде Гимназије. За дванаест година, колико је постојала, образован је 1341 економиста, највише књиговодственог смера. Школа је одлуком СО Горњи Милановац од 30. априла 1968. престала са уписом нових ученика, а свој рад коначно је прекинула 30. септембра 1968. године. Сам чин укидања школе и начин на који је оно спроведено оставља утисак да није постојало ни воље ни искрене намере да се пронађе неко компромисно решење и да школа, упркос свим својим проблемима, настави са радом, а да се њено укидање избегне. Па ипак, није било баш тако. Разлози укидања

ове школе лежали су у чињеници да Општина Горњи Милановац није била у могућности да материјално и финансијски издржава толики број школа на својој територији. И сама чињеница да је она, од свог отварања па до укидања, сваке година имала проблем са смештајем који се није побољшао за све године колико је школа радила. Напротив, из године у годину бивао је све тежи. Поред тога, на не тако великој удаљености, у Чачку и Крагујевцу, постојале су средње школе економске струке. Кад се све ове чињенице сагледају постаје јаснија одлука СО Горњи Милановац да при реструктурирању мреже средњих школа на својој територији укине баш Економску школу, а не неку другу. Тако су сви они свршени основци из Милановца и његове ближе околине били принуђени да у наредних двадесет година образовање у економској струци стичу у околним већим градовима, првенствено Чачку и Крагујевцу.

ПРИЛОЗИ:

Документ 1: Одлука СО Горњи Милановац о укидању школе

Документ 2: Списак ученика који су завршили школу (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

THE SCHOOL OF ECONOMICS GORNJI MILANOVAC. PART TWO (ACADEMIC YEARS 1965/1966 – 1970/71)

The School of Economics in Gornji Milanovac operated from 1959 to 1971. The school offered three majors: accounting, commerce and administration. In addition to working with regular students, the school educated part-time students as well as adults who could not attend school regularly due to their age. In addition to the main school in Gornji Milanovac, the school also had branches in Rudnik, Ljig, Lajkovac and Lazarevac. During all those years of its existence, the school never had its own school building, but was located in one part of the Gymnasium building. For 12 years of existence, the school educated 1,341 economists, most of them accounting majors. The school stopped enrolling new students on 30 April 1968, by decision of the Municipal Assembly of Gornji Milanovac, and it finally closed its doors on 30 September 1968. The closing of the school and the way in which it was carried out leave the impression that there was neither will nor sincere intention to find a compromise solution so that the school could continue to work and avoid the closure despite all the

problems. However, this is not what happened. The reasons for the closure of this school lay in the fact that the Municipality of G. Milanovac was not able to materially and financially support such a big number of schools in its territory. In addition to that, the school always had problems with finding a suitable building and that situation did not improve over the years of the school's operation. On the contrary, from year to year it became more and more difficult. Moreover, not so far away, there was a high school of economics in Čačak, as well as a little further, in Kragujevac. When all these facts are considered, one can better understand the decision of the Municipality of G. Milanovac to close down the School of Economics, and not another one, during the restructuring of the network of secondary schools in its territory. Thus, in the following twenty years, all the primary school graduates from Milanovac and its immediate surroundings had to go the nearest larger cities, primarily Čačak and Kragujevac, to acquire education in economics.

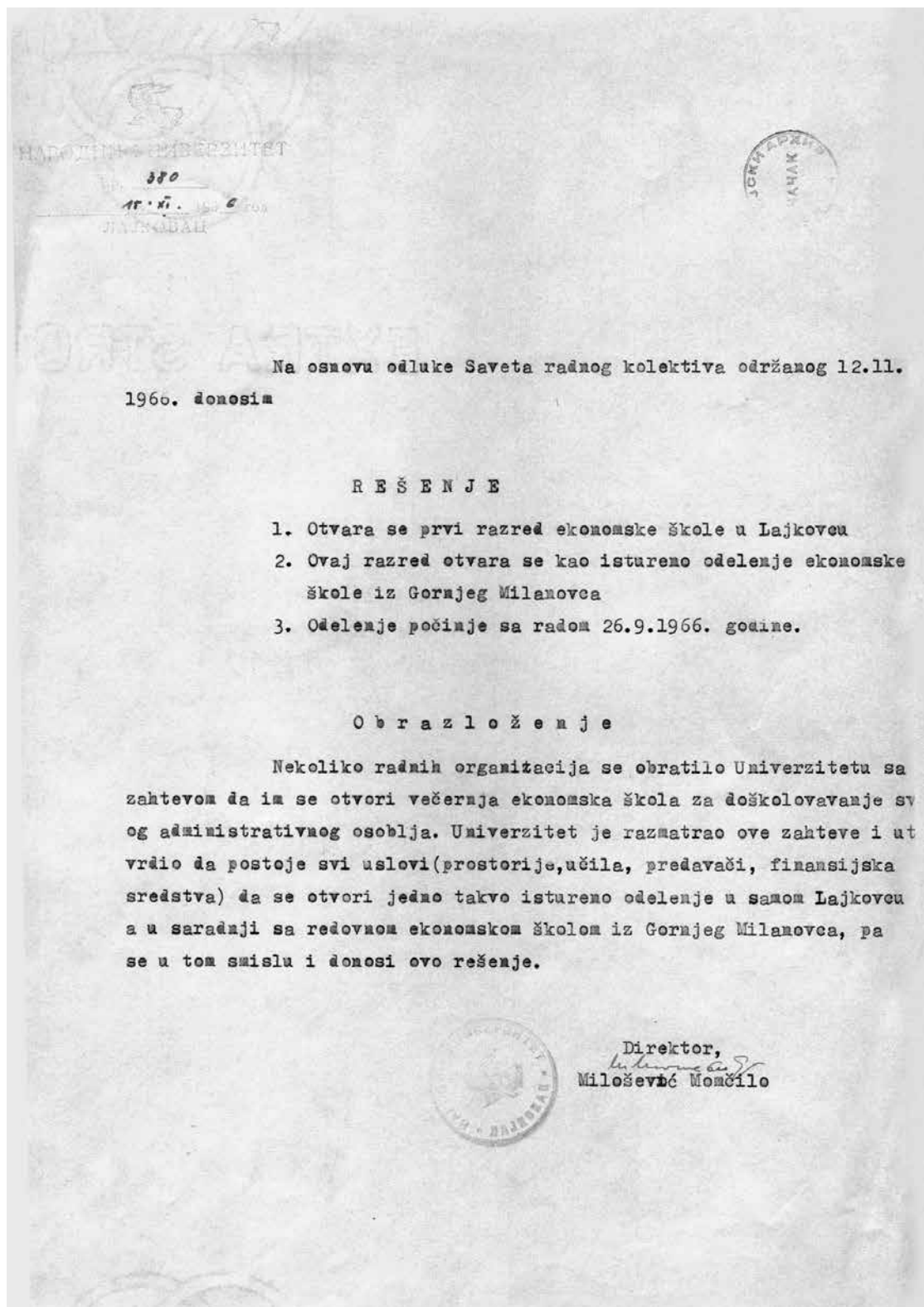
Miroslav PURIĆ

LE LYCÉE DE SCIENCES ÉCONOMIQUES À GORNJI MILANOVAC (ANNÉE SCOLAIRE 1965/1966-1970/1971)

Le lycée de sciences économiques à Gornji Milanovac exista de 1959 à 1971. Au lycée existèrent trois filières: sections de comptabilité, commerciales et administratives. En outre du travail avec les élèves fréquentant le lycée régulièrement, l'établissement forma aussi des élèves externes, tout comme des adultes, qui en raison de leur âge, ne pouvaient pas fréquenter le lycée régulièrement. Mis à part l'établissement communal à Gornji Milanovac, l'établissement posséda des classes à part à Rudnik, Ljig, Lajkovac et Lazarevac. Durant toutes les années d'existence, l'établissement posséda des classes à part à Rudnik, Ljig, Lajkovac et à Lazarevac. Durant toutes les années d'existence, l'établissement ne posséda pas son propre bâtiment scolaire, mais fut placé dans le bâtiment du lycée. Pour 12 années, autant que l'école exista, 1341 titulaires de diplômes de sciences économiques furent instruits, surtout de section de comptabilité. Le lycée n'inscrivit plus de nouveaux élèves le 30 avril 1968, par la décision de la Mairie de Gornji Milanovac et cessa son activité le 30 septembre 1968. L'acte de suppression de l'établissement scolaire et la manière suivant laquelle cette activité fut effectuée laisse une impression qu'il n'exista

ni de désir, ni d'intentions sincères pour trouver une solution adéquate pour que le lycée, mis à part ses problèmes, continua son activité et d'éviter qu'il soit fermé. Toutefois, ce ne fut pas ainsi. Les raisons pour fermer cet établissement scolaire étaient du fait que la mairie de Gornji Milanovac finança matériellement un grand nombre d'établissements scolaires sur son territoire. Le fait même que le lycée, de son début à sa fin d'activité, eut, chaque année un problème d'hébergement et qu'il ne s'améliora pas avec les années tant que le lycée exista. Bien au contraire, d'années en années, ce fut de plus en plus difficile. En dehors de cela, non loin de là, à Cacak, exista un lycée de sciences économiques et, un peu plus loin, à Kragujevac également. En prenant en compte tous ces faits, la décision de la Mairie de Gornji Milanovac fut plus claire pour fermer le lycée de sciences économiques d'après la restructuration du réseau des lycées sur son territoire et pas un autre établissement. Ainsi, tous les élèves de Gornji Milanovac et de ses alentours, furent dans l'obligation de terminer leur instruction dans la section des sciences économiques dans les villes des alentours, avant tout à Cacak et à Kragujevac.

Miroslav PURIĆ

Na osnovu člana 138 stav 2. člana 139 stav 1 Zakona o srednjem obrazovanju i člana 187 Statuta Opštine Gornji Milanovac, Skupština opštine Gornji Milanovac na svojoj sednici, održanoj na dan 30. aprila 1968. godine, donela je

O D L U K U

O UKIDANJU EKONOMSKE ŠKOLE U GORNJEM MILANOVCU

Član 1.

Ukida se Ekonomska škola u Gornjem Milanovcu osnovana rešenjem narodnog odbora opštine Gornji Milanovac broj 02-2922/4 od 13.VI 1968 godine.

Član 2.

Škola prestaje sa radom školske 1971/72 godine, a prestaje da vrši upis učenika u I razred školske 1968/69. godine.

Član 3.

Ovu odluku objaviti u "Službenom Glasniku SR Srbije".

Član 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja u "Opštinskom službenom glasniku".

SKUPŠTINA OPŠTINE GORNJI MILANOVAC

Broj 02- 2045
3a april 1968. godine

PREDSENIK
Opštinske skupštine
/ M.P./ Pavlović Dragoljub s.r.

Da je prepis veran originalu tvrdi i oberava:

V.D. direktor
Pav. Murovanski, dr. prof.

Ред. бр.	ОПШТИ ПОДАЦИ				ПОДАЦИ О		
	Презиме очево име и име	Рођен		Народност и држављанство	Завршио школу		
		Дан, месец и година	Место, срез и Република		Место и назив школе	Школска година	Завршни разред
1	АВРАМОВИЋ Љубомир ДРАГОСЛАВА	15. март 1937.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
2	АВРАМОВИЋ Милан МИРА	27. мај 1950.	Прањани, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
3	АВРАМОВИЋ Радисав ЗЛАТА	17. август 1946.	Коштунићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
4	АДАМОВИЋ Велизар ЉИЉАНА	16. септембар 1948.	Врнчани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
5	АДАМОВИЋ Драган ВЕРА	20. фебруар 1948.	Рељинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
6	АДАМОВИЋ Драган ВЕРА	20. фебруар 1948.	Рељинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
7	АДАМОВИЋ Милорад МИРЈАНА	9. мај 1946.	Врнчани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
8	АЛДОБАШИЋ Срадил ЗИЈАДА	9. септембар 1944.	Добој, БиХ	СФРЈ	Зеница, Економска школа	1966/67.	IV
9	АЛЕКСИЋ Живота СНЕЖАНА	27. септембар 1950.	Топоница, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
10	АЛЕКСИЋ Миодраг ПЕТАР	13. јун 1946.	Богатић, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
11	АНДРЕЈЕВИЋ Живојин ПРЕДРАГ	5. новембар 1951.	Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
12	АНДРИЋ Милорад ЉУБИЦА	19. септембар 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
13	АНЂЕЛКОВИЋ Кузман ЦВЕТИНА	5. децембар 1950.	Лозањ, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
14	АНИЧИЋ Тихомир ГРОЗДАНА	8. фебруар 1941.	Орашац, Србија	српска, СФРЈ	Младеновац, Економска школа	1962/63.	II
15	АНТОНИЈЕВИЋ Светислав МИЛИЦА	27. новембар 1938.	Бистрица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Економска школа Београд, издвојено одељење Лазаревац	1962/63.	II
16	АРСЕНИЈЕВИЋ Милоје АЛЕКСАНДАР	3. новембар 1922.	Живковци, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II
17	АРСЕНИЈЕВИЋ-МИЛОВАНОВИЋ Љубисав РАДОЈКА	16. новембар 1944.	Партизани, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Економска школа Младеновац	1963/64.	II
18	АЋИМОВИЋ Драгољуб ДУШАН	27. март 1936.	Крушевица, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
19	АЋИМОВИЋ Милорад ДРАГОСЛАВ	22. јануар 1935.	Земун, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III
20	АЦОВИЋ Миливоје ДЕСАНКА	6. март 1940.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
21	АЦОВИЋ Миливоје ДЕСАНКА	6. март 1940.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
22	АЦЕМОВИЋ Адем ЦВЕТКО	26. фебруар 1938.	Радаљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III
23	БАКИЋ Радојица БИСА	13. новембар 1952.	Рудник, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
24	БАЛТИЋ Живорад РАДОЈКА	17. новембар 1949.	/	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
25	БАНКОВИЋ Драго МИЛОЈЕ	11. децембар 1925.	Баљковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
26	БАНКОВИЋ Драго МИЛОЈЕ	11. децембар 1925.	Баљковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
27	БЕЛИЋ Јездимир НАДА	23. мај 1948.	Прислоница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
28	БЕЛИЋ Миленко МИРА	30. септембар 1949.	Остра, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV

ШКОЛОВАЊУ			ЗАВРШНИ ИСПИТ			НАПОМЕНА
Одсек	Смер	УСПЕХ	Школска година	Оспособио се за:		
административни	/	Положила завршни испит	1967/68.	рад у административној служби		
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.			
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1965/66.	послове књиговодства		
комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове комерцијалне службе		
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства		
комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	послове комерцијалне службе		
књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства		
комерцијални	/	Положио завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе		
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства		
књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства		
књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму	
књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму	
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1969/70.	послове књиговодства		
књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму	
књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства		
књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.			
административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.			
административни	/	Положила завршни испит	1967/68.	рад у административној служби		
административни	/	Положио завршни испит	1970/71.	рад у административној служби		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства		
књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства		
књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.			
књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле као ванредни кандидат по двогодишњем програму	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства		

29	БЕЛИЋ Милован МИЛА	19. децембар 1948.	Остра, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
30	БЕЧАНОВИЋ Добрица ВИНКА	12. фебруар 1950.	Гунцат, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
31	БЈЕЛЕТИЋ Милош РАДОВАН	15. август 1932.	Восиљевац, Куршумлија, Србија	српска, СФРЈ	Ваљево, Економска школа	1969/70.	III
32	БЛАГОЈЕВИЋ Богосав РАДОЈКА	6. јула 1951.	Заграђе, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
33	БЛАГОЈЕВИЋ Сретен ЖИВКА	21. новембар 1938.	Стубица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
34	БОБИЋ Милисав МИЛЕВА	8. јануар 1942.	Цветановци, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II
35	БОГИЋЕВИЋ Миодраг СЕКУЛА	17. март 1933.	Качулице, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II
36	БОГОЈЕВИЋ Радојица ДАНИЦА	17. новембар 1947.	Трудељ, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
37	БОГОЈЕВИЋ Радојица ДАНИЦА	17. новембар 1947.	Трудељ, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
38	БОЖОВИЋ Божидар ДУШАНКА	2. новембар 1946.	Прислоница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
39	БОЖОВИЋ Божидар ДУШАНКА	2. новембар 1946.	Прислоница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
40	БОЖОВИЋ Божидар ДУШАНКА	2. новембар 1946.	Прислоница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
41	БОЖОВИЋ Милан БОЖИДАР	14. април 1926.	Лозањ, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
42	БОЈОВИЋ Војимир СВЕТЛАНА	13. мај 1947.	Крива Река, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
43	БОЈОВИЋ Војимир СВЕТЛАНА	13. мај 1947.	Крива Река, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
44	БОЈОВИЋ Војимир СВЕТЛАНА	13. мај 1947.	Крива Река, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
45	БОСНИЋ Милан НЕНАД	17. септембар 1946.	Романовци, Бања Лука, БиХ	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II
46	БОШКОВИЋ Радоје МИЉКА	3. октобар 1942.	Бутково, Т. Ужице, Србија	српска, СФРЈ	Београд, Економска школа	1965/66.	II
47	БОШКОВИЋ Радоје МИЉКА	3. октобар 1942.	Бутково, Т. Ужице, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
48	БОШКОВИЋ Радоје МИЉКА	3. октобар 1942.	Бутково, Т. Ужице, Србија	СФРЈ	Београд, Економска школа	1965/66.	II
49	БОШЛАГИЋ Ћзим МИЛОСАВ	23. новембар 1948.	Ковин, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
50	БОШЊАКОВИЋ Будимир МИЛАН	5. март 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
51	БРАЛОВИЋ Будимир ЉИЉАНА	11. август 1951.	Прањани, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
52	БРЕКЛ Хусо АДИЛА	28. децембар 1944.	Зеница, БиХ	СФРЈ	Зеница, Економска школа	1966/67.	IV
53	БРКИЋ Милисав ДРАГАНА	4. фебруар 1930.	Смедеревска Паланка, Смедерево, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1964/65.	II
54	БРКИЋ Ристо ВЕРА	4. децембар 1933.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
55	БРКОВИЋ Драгутин МИЛЕНА	25. јануар 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
56	БРКОВИЋ Ђорђе ВОЈКО	15. мај 1932.	Бабајић, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
57	БРКОВИЋ Милован ЉУБОМИР	29. март 1947.	Бершићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
58	ВАСИЛИЈЕВИЋ Боривоје БОШКО	5. јун 1947.	Шуме, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1965/66.	IV
59	ВАСИЛИЈЕВИЋ Миломир МИЉАНА	27. мај 1951.	Леваја, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит са добрим успехом	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	административни	/	Положила завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
	административни	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	рад у административној служби	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	административни	/	Положио завршни испит	1965/66.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	административни	/	Положио завршни испит са одличним успехом	1966/67.	рад у административној служби	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1967/68.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	

60	ВАСИЛИЋ Драгомир ДАРКО	1. фебруар 1925.	Трудово, Србија	српска, СФРЈ	Цазин, Економска школа	1965/66.	II	
61	ВАСИЛИЋ Драгомир ДАРКО	1. фебруар 1925.	Трудово, Србија	српска, СФРЈ	Цазин, Економска школа	1965/66.	II	
62	ВАСИЛИЋ Драгомир ДАРКО	1. фебруар 1925.	Трудово, Србија	српска, СФРЈ	Цазин, Економска школа	1965/66.	II	
63	ВАСИЛИЋ Драгослав МИЛЕНА	1. јул 1950.	Д. Врбава, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
64	ВАСИЉЕВИЋ Василије РАДУЛА	2. фебруар 1938.	Горачићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1964/65.	II	
65	ВАСИЉЕВИЋ Василије РАДУЛА	2. фебруар 1938.	Горачићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1964/65.	II	
66	ВАСИЉЕВИЋ Драгиша ДЕСАНКА	7. јануар 1951.	Семедраж, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
67	ВАСИЉЕВИЋ Драгиша МИЛКА	10. април 1952.	Семедраж, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
68	ВАСИЉЕВИЋ Живадин РАЈНА	16. јула 1949.	Каменица, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
69	ВАСИЋ Милош МИЛЕНА	11. октобар 1933.	Миросавци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
70	ВАСОВИЋ Бранислав РАДОЈКА	25. јула 1946.	Коњевићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
71	ВАСОВИЋ Бранислав РАДОЈКА	25. јула 1946.	Коњевићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
72	ВАСОВИЋ Бранислав РАДОЈКА	25. јула 1946.	Коњевићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
73	ВАСОВИЋ Димитрије ЈУЛКА	28. август 1949.	Вучак, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
74	ВАСОВИЋ Димитрије ЈУЛКА	28. август 1949.	Вучак, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
75	ВАСОВИЋ Димитрије ПЕТАР	27. јануар 1947.	Вучак, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
76	ВЕСКОВИЋ Драгослав МИЛАНКА	14. новембар 1952.	Коштунићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
77	ВИДАКОВИЋ Миливоје ДРИНКА	19. децембар 1948.	Прањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
78	ВОЉАРЕВИЋ Обрен МИЛКА	5. децембар 1951.	Луњевица, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
79	ВУЛОВИЋ Миломир БРАНКА	22. јануар 1950.	Брђани, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
80	ВУЛОВИЋ Милош МИЛКА	16. мај 1950.	Неваде, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
81	ВУКАДИНОВИЋ Радојко МАРА	5. март 1948.	Бресница, Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
82	ВУКАДИНОВИЋ Радојко МАРА	5. март 1948.	Бресница, Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
83	ВУКАЈЛОВИЋ Милан МИЛКА	12. август 1948.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
84	ВУКАЈЛОВИЋ Недељко АЛЕКСАНДАР	10. јануар 1935.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
85	ВУКАЈЛОВИЋ Недељко АЛЕКСАНДАР	10. јануар 1935.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
86	ВУКАЈЛОВИЋ Светислав СВЕТЛАНА	19. јул 1949.	Чачак, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
87	ВУКАШИНОВИЋ Добривоје ЉИЉАНА	20. септембар 1946.	Калиманићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
88	ВУКАШИНОВИЋ Добривоје ЉИЉАНА	20. септембар 1946.	Калиманићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
89	ВУКИЋ Милорад ЖИВОМИР	30. јануар 1925.	Вреоци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
90	ВУКОВИЋ Драгана МИРА	5. јун 1951.	Чачак, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	

/	финансијско књиговодство	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму финансијско-књиго- водственог смера.
/	финансијско књиговодство	Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
/	финансијско књиговодство	Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени	индустријски	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по тропогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1969/70.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по тропогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
комерцијални	/	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
административни	/	Положио завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		

91	ВУКОВИЋ Драгана МИРА	5. јун 1951.	Чачак, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
92	ВУКОВИЋ Ђорђе РАДАВА	19. новембар 1949.	Дружетићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
93	ВУКОСАВЉЕВИЋ Крста ДОБРИЛА	6. јануар 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
94	ВУКОТИЋ Томислав РАДМИЛА	10. децембар 1948.	Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
95	ВУЛИЋЕВИЋ Велимир БОРИСАВ	2. новембар 1923.	Пркосава, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
96	ВУЛОВИЋ Живојина ЉИЉАНА	4. фебруар 1952.	Давидовица, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
97	ВУЛОВИЋ Радивоје РАДОЈКО	8. октобар 1924.	Давидовица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
98	ВУЛОВИЋ РАДОЈКО	8. октобар 1924.	Давидовица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
99	ВУЛОВИЋ Радојко НАДА	27. јула 1949.	Давидовица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
100	ВУЧИЋЕВИЋ Мелентије ЉИЉАНА	11. децембар 1950.	Ручићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
101	ВУЧИЋЕВИЋ Милорад МИЛИЦА	14. јануар 1948.	Г. Врбава, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
102	ВУЧИЋЕВИЋ Милун ЉИЉАНА	29. март 1949.	Г. Врбава, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
103	ВУЧИЋЕВИЋ Милун ЉИЉАНА	29. март 1949.	Г. Врбава, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
104	ВУЧИЋЕВИЋ Милун ЉИЉАНА	29. март 1949.	Г. Врбава, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
105	ВУЧИЋЕВИЋ Милун СЛАВОЉУБ	28. мај 1946.		СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
106	ВУШКОВИЋ Рашко МИРЈАНА	19. април 1941.	Лесковац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	III
107	ВУШКОВИЋ Рашко МИРЈАНА	19. април 1941.	Лесковац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	III
108	ВУШКОВИЋ Рашко МИРЈАНА	19. април 1941.	Лесковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	III
109	ГАВРИЛОВИЋ Милојко МИЛЕНА	22. април 1937.	Лозница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1963/64.	II
110	ГАВРИЛОВИЋ Милојко МИЛЕНА	22. април 1937.	Лозница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1963/64.	II
111	ГАВРИЛОВИЋ Милојко МИЛЕНА	22. април 1937.	Лозница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1963/64.	II
112	ГАГИЋ Веселин МИЛКА	1. децембар 1948.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
113	ГАЛОВИЋ Милутин РУЖА	3. март 1946.	Вујетинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
114	ГАЛОВИЋ Милутин РУЖА	3. март 1946.	Вујетинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
115	ГЕНСЈА Станислав АНА	28. август 1935.	Копаноник, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
116	ГЛИГОРИЈЕВИЋ Бранко АНЂЕЛИЈА	18. април 1951.	Неваде, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
117	ГЛИГОРИЈЕВИЋ Бранко АНЂЕЛИЈА	18. април 1951.	Неваде, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
118	ГЛИГОРИЈЕВИЋ Данило СТОЈАНА	10. април 1950.	Неваде, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
119	ГЛИГОРИЈЕВИЋ Драгиша ДРАГАН	30. април 1934.	Попадић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
120	ГЛИГОРИЈЕВИЋ Драгиша ДРАГАН	30. април 1934.	Попадић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
121	ГЛИГОРИЈЕВИЋ Миодраг ЗОРА	6. октобар 1942.	Прњавор, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	комерцијални	/	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.		
	књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	послове комерцијалне службе	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит са одличним успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		Завршила економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1970/71.		
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит			Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	административни	/	Положила завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	административни	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	рад у административној служби	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	административни	/	Положио завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму

122	ГЛИГОРИЈЕВИЋ Миодраг НАДЕЖДА	16. јануар 1947.	Неваде, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
123	ГЛИШИЋ Виктор БОРИВОЈЕ	27. октобар 1927.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
124	ГЛИШИЋ Виктор БОРИВОЈЕ	27. октобар 1927.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
125	ГЛИШИЋ Селимир ЗОРИЦА	1. новембар 1948.	Прањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
126	ГЛИШОВИЋ Крста ДОБРИВОЈЕ	5. април 1930.	Д. Сабанта, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1964/65.	II	
127	ГЛИШОВИЋ Милорад ВЕЛИБОР	7. октобар 1948.	Заграђе, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
128	ГОЈКОВИЋ Љубомир ВЕРА	15. октобар 1950.	Г. Трепча, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
129	ГОЈКОВИЋ Љубомира НАДА	15. октобар 1950.	Г. Трепча, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
130	ГОЛУБОВИЋ Миланко ДУШАНКА	7. фебруар 1934.	Босанска Дубица, БиХ	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	III	
131	ГОЛУБОВИЋ Миланко ДУШАНКА	7. фебруар 1934.	Босанска Дубица, БиХ	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	III	
132	ГРУБОР Василија СТАНОЈЕ		Црна Гора	црногорско	Београд, Економска школа	1969/70.	III	
133	ГРУБОР Симо ЉИЉАНА	16. август 1950.	Мургаш, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
134	ГРУОВИЋ Милош МИЛУНИКА	22. октобар 1947.	Остра, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
135	ГРУОВИЋ Милош МИЛУНИКА	22. октобар 1947.	Остра, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
136	ГУСКИЋ Љубомир ЕМИЛИЈА	10. април 1947.	Каран, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
137	ДАМЉАНОВИЋ Бранко ДРАГИЦА	13. јул 1951.	Коштунићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
138	ДАМЉАНОВИЋ Кузман РАДОМИРКА	8. мај 1951.	Шарани, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
139	ДАМЉАНОВИЋ Чедомир ВЕРА	28. децембар 1947.	Коштунићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
140	ДАНИЛОВИЋ Вељко СЕЛЕНА	29. април 1946.	Узићи, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
141	ДАНИЛОВИЋ Вељко СЕЛЕНА	29. април 1946.	Узићи, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
142	ДАНИЛОВИЋ ДРАГИША	16. јануар 1916.	Заграђе, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
143	ДАНИЛОВИЋ Милић ВЕРА	2. новембар 1951.	Таково, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
144	ДАНИЧИЋ Градимир ЉИЉАНА	21. септембар 1944.	Цветановац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
145	ДАНИЧИЋ Томислав ДРАГАН	16. јун 1952.	Брезна, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
146	ДЕСПОТОВИЋ Милијан НАДА	13. децембар 1950.	Мојсиње, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
147	ДЕСТАНИ Бајрам СЕЈИД	8. новембар 1948.	Враниште, КиМ, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
148	ДИМИТРИЈЕВИЋ Десимир РАДОШ	10. фебруар 1948.	Д. Бранетићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
149	ДИМИТРИЈЕВИЋ Драгослав НАДА	16. мај 1948.	Бечевица, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
150	ДИМИТРИЈЕВИЋ Милорад НАДА	5. март 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
151	ДМИТРОВИЋ Јеремија ЈОВАН	3. фебруар 1936.	Шилопај, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Пирот, Економска школа	1967/68.	II	
152	ДМИТРОВИЋ Радован ДОБРИЛА	27. октобар 1946.	Шилопај, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	

	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршила економску школу по четворогодишњем програму као ванредни кандидат
	административни	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени		Положио завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	

153	ДМИТРОВИЋ Радован ДОБРИЛА	27. октобар 1946.	Шилопај, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
154	ДОБРОСАВЉЕВИЋ Милутин КАТАРИНА	22. јун 1941.	Пшаник, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
155	ДРАГИЋЕВИЋ Јездимир МИЛКА	15. септембар 1949.	Бечевица, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
156	ДРАГУТИНОВИЋ Вукоман ЖИВОРАД	10. март 1927.	Каленићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
157	ДРАЖИЋ Боривоје СИНИША	17. јун 1934.	Дрен, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
158	ДРАЖИЋ Боривоје СИНИША	17. јун 1934.	Дрен, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
159	ДРАЖИЋ Боривоје СИНИША	17. јун 1934.	Дрен, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
160	ДРАШКИЋ Бошко РАДОЈЕ	26. фебруар 1950.	Полом, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
161	ДРАШКИЋ Бошко РАДОЈЕ	26. фебруар 1950.	Полом, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
162	ДРАШКИЋ Милорад ВЕРА	25. јул 1951.	Полом, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
163	ДРИЊАКОВИЋ Вукоман СТАНИМИРКА	7. децембар 1946.	Таково, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
164	ДРИЊАКОВИЋ Вукоман СТАНИМИРКА	7. децембар 1946.	Таково, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
165	ДРОБЊАК Мирослав РАДМИЛА	30. децембар 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
166	ДРОБЊАКОВИЋ Благоје РАДОВАН	5. октобра 194	Трудово, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
167	ЂЕНАДИЋ Живорад ДУШАН	10. октобар 1928.	Ратковац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
168	ЂОКИЋ Милинко ДОНА	4. октобар 1951.	Лозница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
169	ЂОКИЋ Милинко ДОНА	4. октобар 1951.	Лозница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
170	ЂОКИЋ Предислав МИЛИЦА	10. децембар 1948.	Бресница, Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
171	ЂОКИЋ Предислав МИЛИЦА	10. децембар 1948.	Бресница, Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
172	ЂОКИЋ Предислав МИЛИЦА	10. децембар 1948.	Бресница, Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
173	ЂОКИЋ Станимир БЛАГОЈЕ	18. август 1940.	Кусовац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
174	ЂОКОВИЋ Момир НАЦА	23. март 1947.	Комарани, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1966/67.	IV	
175	ЂОРЂЕВИЋ Михајло СНЕЖАНА	21. август 1947.	Београд, Београд, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
176	ЂОРЂЕВИЋ Михајло СНЕЖАНА	21. август 1947.	Београд, Београд, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
177	ЂОРЂЕВИЋ Момчило ЈАРОСЛАВ	23. март 1929.	Средојевци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
178	ЂОРЂЕВИЋ Рајица ДРАГАНА	3. октобар 1948.	Каменица, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
179	ЂОРЂЕВИЋ Тодор ДРАГАНА	10. фебруар 1953.	Врњачка Бања, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
180	ЂОРЂЕВИЋ Урош МИЛИНКА	5. јануар 1947.	Угриновци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
181	ЂОРЂЕВИЋ Урош МИЛИНКА	5. јануар 1947.	Угриновци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
182	ЂОРОВИЋ Милија МИЛОШ	23. јул 1928.	Честина, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1964/65.	II	
183	ЂОРОВИЋ Стеван АРСЕНИЈЕ	8. фебруар 1928.	Честина, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1964/65.	II	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле као ванредни кандидат по трогодишњем програму
	књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	рад у административној служби	
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1967/68.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове комерцијалне службе	Завршио економску школу за одрасле као ванредни кандидат по четворогодишњем програму
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		Завршила је економску школу као ванредни кандидат по четворогодишњем програму
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1967/68.	послове комерцијалне службе	Завршила је економску школу као ванредни кандидат по четворогодишњем програму
	књиговодствени		Положио завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму

184	ЂУКИЋ Јован ДРАГУТИН	26. септембар 1949.	/	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
185	ЂУРЂЕВИЋ Драгомир НАДА	5. април 1950.	Вршац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
186	ЂУРЂЕВИЋ Милинко БРАНИСЛАВ	9. октобар 1936.	Мионица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
187	ЂУРЂЕВИЋ Милорад МИЛУНКА	17. јул 1947.	Лазаревац, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
188	ЂУРЂЕВИЋ Светислав ДРАГИША	24. јун 1934.	Рукладе, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
189	ЂУРИЋ Добровоје СВЕТИСЛАВ	18. јун 1931.	Д. Врбава, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1963/64.	III
190	ЂУРИЋ Радослав ЖИВАНА	14. септембар 1940.	Јунковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
191	ЂУРИЋ Радослав ЖИВАНА	14. септембар 1940.	Јунковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
192	ЂУРИЋ Светислав СОЊА	14. јун 1950.	Илок, Хрватска	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
193	ЂУРИЧИЋ Радомир ЉИЉАНА	6. фебруар 1947.	Београд, Београд, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
194	ЂУРКОВИЋ Драгослав ЉИЉАНА	29. мај 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
195	ЂУРОВИЋ Будимир МИЛАН	11. април 1945.	Таково, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV
196	ЂУРОВИЋ Будимир МИЛАН	11. април 1945.	Таково, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV
197	ЂУРОВИЋ Будимир РАДМИЛА	16. октобар 1942.	Таково, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
198	ЂУРОВИЋ Владимир ГОРДАНА	12. јун 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
199	ЂУРОВИЋ Владимир ГОРДАНА	12. јун 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
200	ЕРИЋ Драгић ЛИДИЈА	23. фебруар 1951.	Горичани, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
201	ЕРИЋ Јанко ГОРДАНА	15. јануар 1948.	Заблаће, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
202	ЕРИЋ Милоје АНЂА	23. април 1952.	Прањани, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
203	ЕРИЋ Милоје АНЂА	23. април 1952.	Прањани, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
204	ЕРИЋ Мирко ДЕСАНКА	18. април 1946.	Г. Бањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
205	ЕРИЋ Мирко ДЕСАНКА	18. април 1946.	Г. Бањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
206	ЕРИЋ Радомир СЛОБОДАНКА	25. новембар 1947.	Г. Црнућа, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
207	ЖАРКОВИЋ Хранислав СЛАВИЦА	18. септембар 1952.	Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
208	ЖИВАНОВИЋ Благоје МИЛОСАВ	26. јун 1933.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1964/66	II
209	ЖИВАНОВИЋ-ШИШОВИЋ Светислав МИЛОЈКА	1. јун 1938.	Гојна Гора, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	III
210	ЖИВКОВИЋ Божидар ВАСИЛИЈЕ	14. јануар 1948.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
211	ЖИВКОВИЋ Велизар МИЛУТИН	6. фебруар 1947.	Прислоница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
212	ЖИВКОВИЋ Добросав РАДОВАН	27. април 1930.	Сокуља, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
213	ЖИВКОВИЋ Љубомир МИЛОРАД	12. октобар 1930.	Трбушнице, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III
214	ЖИВКОВИЋ Милосав ЗОРА	28. децембар 1947.	Бечањ, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положила завршни испит са одличним успехом	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	административни	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	индустријски	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	индустријски	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	Завршила је економску школу за одрасле, као ванредни кандидат, по четворогодишњем програму.
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле као ванредни кандидат по трогодишњем програму
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	

215	ЖИВКОВИЋ Светомир ЗАГОРКА	8. јануар 1946.	Барошевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III
216	ЖИЖОВИЋ Владан СРЕЋКО	22. август 1948.	Ручићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
217	ЖИЖОВИЋ Милоје ВОЈМИР	15. април 1945.	Врнчани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
218	ЖИЖОВИЋ Милоје ДЕСАНКА	7. септембар 1946.	Г. Бранетићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
219	ЖИЛОВИЋ Милован АЛЕКСАНДАР	11. октобар 1948.	Липовац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
220	ЖУНИЋ Спасоје БОРИВОЈЕ	29. август 1930.	Лајковац, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III
221	ЗЕКОВИЋ Урош СЕЛМА	7. децембар 1952.	Котор, Црна Гора	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
222	ЗЛОПАРУБОВИЋ Радосав ВЕЛИМИР	29. јануар 1926.	Перућац, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1966/67.	II
223	ЗЛОПАРУБОВИЋ Радосав ВЕЛИМИР	29. јануар 1926.	Перућац, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1966/67.	II
224	ИВАНИЋ Животије НЕДЕЉКО	14. април 1946.	Велике Пчелице, Србија	СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1965/66.	IV
225	ИВАНКОВИЋ Милован НИКОЛА	20. март 1938.	Шопић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	II
226	ИВАНОВИЋ Александар БРАНИСЛАВ	18. април 1948.	Јабучја, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
227	ИВАНОВИЋ Велисав МИРЈАНА	24. јануар 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
228	ИВАНОВИЋ Милета МИЛЕНА	26. децембар 1951.	Мутањ, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
229	ИВАНОВИЋ Милутин ЖИВОМИР	30. март 1937.	Јунковци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	II
230	ИВАНОВИЋ Момир БУДИМИР	14. јул 1949.	Давидовица, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
231	ИГЊАТОВИЋ Радомир СТАНИЦА	2. новембар 1939.	Рудовци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
232	ИГЊАТОВИЋ Тихомир ДОБРИНКА	1. јул 1932.	Белановица, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
233	ИЛИЋ Живота ЉИЉАНА	19. јун 1950.	Сврачковци, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
234	ИЛИЋ Илија ЖИВОЈИН	23. фебруар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
235	ИЛИЋ Илија МИРОЉУБ	25. октобар 1946.	Чачак, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1965/66.	IV
236	ИЛИЋ Љубомир БРАТИСЛАВ	28. јул 1940.	Сврачковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
237	ИЛИЋ Љубомир БРАТИСЛАВ	28. јул 1940.	Сврачковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
238	ИЛИЋ Миодраг ЉИЉАНА	15. август 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
239	ИЛИЋ Славољуб МИЛИЈАНКА	26. септембар 1951.	Лочевци, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
240	ЈАКОВЉЕВИЋ Љубиша АНКА	30. јун 1948.	Ручићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
241	ЈАКОВЉЕВИЋ Новак РАДЕ	8. април 1947.	Д. Врбава, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
242	ЈАКОВЉЕВИЋ Новак РАДЕ	8. април 1947.	Д. Врбава, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
243	ЈАКОВЉЕВИЋ Радомир МИЛОЈЕ	27. мај 1920.	Трећак, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
244	ЈАКОВЉЕВИЋ Радомир МИЛОЈЕ	27. мај 1920.	Трећак, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
245	ЈАНИЋ Петроније ЖИВАНА	29. март 1937.	Венчани, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
246	ЈАНКОВИЋ Божидар МИЛОРАД	19. септембар 1938.	Корићани, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1965/66.	IV

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле као ванредни кандидат по трогодишњем програму
	комерцијални	/	Положила завршни испит са одличним успехом	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу по четворогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	комерцијални	/	Положила завршни испит са одличним успехом	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле као ванредни кандидат по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	административни	/	Положила завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	комерцијални	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит са одличним успехом	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио је економску школу за одрасле по четворогодишњем програму.

247	ЈАНКОВИЋ Вукоман ВЕРОЉУБ	27. новембар 1926.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1963/64.	II	
248	ЈАНКОВИЋ Драгомир БОСАНКА	12. новембар 1943.	Јабланица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
249	ЈАНКОВИЋ Милинко ДИВНА	30. август 1946.	Араповач, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Економска школа Београд, издвојено одељење Лазаревац	1962/63.	II	
250	ЈАНКОВИЋ Милинко ДИВНА	30. август 1946.	Араповач, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Београд, II економска школа	1962/63.	II	
251	ЈАНКОВИЋ Милинко ДИВНА	30. август 1946.	Араповач, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Економска школа Београд, издвојено одељење Лазаревац	1962/63.	II	
252	ЈАНКОВИЋ Милош ДЕСАНКА	15. новембар 1941.	Миротрпци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
253	ЈАНКОВИЋ Милош ДЕСАНКА	15. новембар 1941.	Миротрпци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
254	ЈАЋИМОВИЋ Милутин РАДИША	14. јануар 1926.	Липница, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
255	ЈЕВЋОВИЋ Милан СТАНА	9. септембар 1946.	Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
256	ЈЕВЋОВИЋ Милан СТАНА	9. септембар 1946.	Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
257	ЈЕВРЕМОВИЋ Милош КРСТИНА	9. мај 1948.	Бресница, Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
258	ЈЕВРЕМОВИЋ Милош КРСТИНА	9. мај 1948.	Бресница, Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
259	ЈЕВТИЋ Добросав НАДА	26. септембар 1948.	Заграђе, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
260	ЈЕВТИЋ Добросав НАДА	26. септембар 1948.	Заграђе, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
261	ЈЕВТИЋ Љубинко МИРЈАНА	6. новембар 1943.	Велико Орашје, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
262	ЈЕВТИЋ Радомир ДАРИНКА	11. јул 1934.	Зеок, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
263	ЈЕВТИЋ Радомира МИОДРАГ	24. фебруар 1924.	Страгари, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1963/64.	II	
264	ЈЕВТОВИЋ Љубише ЛЕПОСАВА	25. октобар 1949.	Леушићи, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
265	ЈЕВТОВИЋ Љубише ЛЕПОСАВА	25. октобар 1949.	Леушићи, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
266	ЈЕВТОВИЋ Милутин ДОБРИЛА	24. јануар 1946.	Љубић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
267	ЈЕВТОВИЋ Милутин ДОБРИЛА	24. јануар 1946.	Љубић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
268	ЈЕВТОВИЋ Проко ДРАГОСЛАВА	15. септембар 1950.	Дружетићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
269	ЈЕЛИЋ Добрица ГОРДАНА	5. септембар 1949.	Мајдан, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
270	ЈЕЛИЋ Радојица РАДОСЛАВ	14. октобар 1938.	Мајдан, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
271	ЈЕЛИЋ Радојица РАДОСЛАВ	14. октобар 1938.	Мајдан, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
272	ЈЕРЕМИЋ Радивоје МИРОСАЊДА	23. октобар 1951.	Трнава, Чачак, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
273	ЈОВАКАРИЋ Станко МИЛИЦА	22. јун 1947.	Подравска Слатина, Осиек, Хрватска	хрватска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
274	ЈОВАКАРИЋ Станко МИЛИЦА	22. јун 1947.	Подравска Слатина, Осиек, Хрватска	хрватска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
275	ЈОВАНОВИЋ Божидар ДУШАНКА	20. јун 1950.	Прељина, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
276	ЈОВАНОВИЋ Божидар ДУШАНКА	20. јун 1950.	Прељина, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.		
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	

277	ЈОВАНОВИЋ Будимир РАДОВИНКА	18. новембар 1947.	Клатичево, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
278	ЈОВАНОВИЋ Војин ВЕЛИМИР	14. април 1935.	Ракош, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
279	ЈОВАНОВИЋ Вукашин СЛАВОЉУБ	28. октобар 1932.	Крента, Зајечар, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
280	ЈОВАНОВИЋ Драгиша ВЕРА	8. јул 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
281	ЈОВАНОВИЋ Драгиша ВЕРА	8. јул 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
282	ЈОВАНОВИЋ Милан ВИДОСАВА	12. август 1935.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III
283	ЈОВАНОВИЋ Милан СТОЈАНКА	27. јануар 1933.	Неваде, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
284	ЈОВАНОВИЋ Милисав ДРАГИША	16. септембар 1924.	Пепељевац, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Обреновац, Економска школа	1964/65.	II
285	ЈОВАНОВИЋ Милисав ДРАГИША	16. септембар 1924.	Пепељевац, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Обреновац, Економска школа	1964/65.	II
286	ЈОВАНОВИЋ Милоје ЗОРИЦА	13. фебруар 1953.	Станчићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
287	ЈОВАНОВИЋ Миодраг ВЕРА	25. август 1948.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III
288	ЈОВАНОВИЋ Момчило ЉИЉАНА	9. октобар 1949.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
289	ЈОВАНОВИЋ Превислав ДРАГОМИР	9. јануар 1943.	Пепељевац, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III
290	ЈОВАНОВИЋ Радисав МИЛАДИН	22. септембар 1935.	Пепељевац, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III
291	ЈОВАНОВИЋ Радован ПЕТАР	5. август 1935.	Лајковац, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	III
292	ЈОВАНОВИЋ Радош КОСАНА	11. септембар 1936.	Прислоница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III
293	ЈОВАНОВИЋ Станимир ЉИЉАНА	8. септембар 1950.	Рудник, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
294	ЈОВАНОВИЋ Трајан МИЛОРАД	1. новембар 1926.	Косовска Каменица, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
295	ЈОВАШЕВИЋ Богољуб ДУШАНКА	1. јануар 1953.	Прељина, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
296	ЈОВАШЕВИЋ Бранислав НАДЕЖДА	21. април 1951.	Чачак, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
297	ЈОВАШЕВИЋ Бранислав НАДЕЖДА	21. април 1951.	Чачак, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
298	ЈОВАШЕВИЋ Марко РАДОСЛАВ	14. август 1938.	Прељина, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
299	ЈОВАШЕВИЋ Радош МАРГИТА	23. октобар 1949.	Прељина, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
300	ЈОВИЋЕВИЋ Василије ИСИДОР	12. децембар 1932.	Медовина, Т. Ужице, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
301	ЈОВОВИЋ Добривоје РАДОСЛАВ	17. јул 1924.	Рамаћа, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
302	ЈОКСИЋ Милош СЛАВИЦА	8. март 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
303	ЈОКСИЋ Милош СЛАВИЦА	8. март 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
304	ЈОНТУЛОВИЋ Светозар РАДМИЛА	5. јануар 1950.	Ракова, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
305	ЈОНТУЛОВИЋ Светозар РАДМИЛА	5. јануар 1950.	Ракова, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
306	ЈОНТУЛОВИЋ Светозар РАДОЈКА	8. јануар 1948.	Ракова, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
307	ЈОЦКОВ Драгиша МИЛОСАВА	11. октобар 1928.	Чичковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	послове комерцијалне службе	
књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
административни	/	Положио завршни испит	1965/66.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове комерцијалне службе	Завршила је економску школу као ванредни кандидат по четворогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
административни	/	Положила завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	
књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму као ванредни кандидат
књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	Завршио економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
административни	/	Положио завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
административни	/	Положио завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове комерцијалне службе	
књиговодствени	индустријски	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	

308	КАМЕНИЦА Боривоје МИЛИЈАН	10. април 1934.	Ђелије, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
309	КАМЕНИЦА Војислав РАДОМИР	5. мај 1946.	Ђелије, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
310	КАМЕНИЦА Војислав РАДОМИР	5. мај 1946.	Ђелије, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
311	КАНДИЋ Милорад МИЛАН	25. фебруар 1938.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
312	КАРАН Бошко ДЕСИМИР	27. март 1943.	Лајковац, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
313	КАРАН Бошко ДЕСИМИР	27. март 1943.	Лајковац, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
314	КАТАНИЋ Радомир МИЛЕНА	5. фебруар 1949.	Каменица, Крагујевац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
315	КЕЦОВИЋ Живорад МИЛИВОЈЕ	21. август 1929.	Гојна Гора, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
316	КИЋАНОВИЋ Рајко МАРИЈА	23. децембар 1950.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
317	КИЋАНОВИЋ Рајко МАРИЈА	23. децембар 1950.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
318	КНЕЖЕВИЋ Милан ЉУБО	15. јул 1940.	Рачић, Бихаћ, БиХ	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1964/65.	II	
319	КНЕЖЕВИЋ Угрен МИОДРАГ	7. март 1923.	Драгољовићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
320	КНЕЖЕВИЋ Угрен МИОДРАГ	7. март 1923.	Драгољовићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
321	КОВАЧЕВИЋ Гвозден МИЛЕНА	4. децембар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
322	КОВАЧЕВИЋ Гвозден МИЛЕНА	4. децембар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
323	КОВАЧЕВИЋ Милан НАТАЛИЈА	25. јун 1948.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
324	КОВАЧЕВИЋ Милорад ЋОРЋЕ	1. јул 1949.	Неваде, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
325	КОВАЧЕВИЋ Милорад ЛАЗАР	27. септембар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
326	КОВАЧЕВИЋ Милорад ЛАЗАР	27. септембар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
327	КОВАЧЕВИЋ Радослав ДРАГИША	13. јануар 1950.	Неваде, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
328	КОВАЧЕВИЋ Чедомир НАТАЛИЈА	11. септембар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
329	КОВАЧЕВИЋ Чедомир НАТАЛИЈА	11. септембар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
330	КОЗОДЕРОВИЋ Милутин МИЛАНКА	12. децембар 1952.	Теочин, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
331	КОЗОДЕРОВИЋ Радовин МИЛУТИН	2. фебруар 1947.	Теочин, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
332	КОЈИЋ Драгољуб ДАРА	6. април 1947.	Штавица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
333	КОЈИЋ Драгољуб ДАРА	6. април 1947.	Штавица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
334	КОЈИЋ Драгољуб СЛАВКА	28. септембар 1949.	Штавица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
335	КОЈИЋ Драгољуб СЛАВКА	28. септембар 1949.	Штавица, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
336	КОЈИЋ Драгољуб СЛАВКА	28. септембар 1949.	Штавица, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
337	КОЛЈЕВИЋ Антоније ЉИЉАНА	14. март 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
338	КОЛЈЕВИЋ Антоније ЉИЉАНА	14. март 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		Завршио економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		Завршио економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	комерцијални	/	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.		
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	

339	КОЉАЈИЋ Никола МИЛКА	6. јануар 1938.	Рудник, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	III
340	КОНДИЋ Милорад МИЛАН	25. фебруар 1938.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III
341	КОС Дмитар ВЕРА	7. јануар 1931.	Дракчићи, Србија	СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1951/52.	III
342	КОСТАДИНОВИЋ Душан ЈУЛИЈАНА	22. март 1928.	Земун, Србија	СФРЈ	Београд, Државна трговачка академија	1947/48.	III
343	КОСТИЋ Александар ВЕРА	9. новембар 1951.	Д. Бањани, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
344	КОСТИЋ Александар ВЕРА	9. новембар 1951.	Д. Бањани, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
345	КОСТИЋ Радојко ЉИЉАНА	6. август 1949.	Пландиште, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
346	КРАСОЈЕВИЋ Момир ЈЕЛЕНА	19. мај 1949.	Г. Црнућа, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
347	КРСМАНОВИЋ Петар МИРА	4. новембар 1952.	Прислоница, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
348	КРСМАНОВИЋ Петар МИРА	4. новембар 1952.	Прислоница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
349	КРСМАНОВИЋ Радојица РУЖИЦА	1. децембар 1944.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
350	КРСМАНОВИЋ Радојица РУЖИЦА	1. децембар 1944.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
351	КРСМАНОВИЋ Слободан НАТАЛИЈА	28. фебруар 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
352	КРЦИЋ Предраг МИРЈАНА	5. септембар 1951.	Г. Горевница, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
353	КУЗМАНОВИЋ Јелисије РУЖА	29. март 1947.	Д. Тречпа, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
354	КУЗМАНОВИЋ Милан МИЛОВАН	10. јун 1928.	Липовац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III
355	КУЗМИЋ Милан ДЕСАНКА	18. фебруар 1950.	Латковић, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
356	ЛАЗАРЕВИЋ Владан ОЛГА	11. октобар 1947.	Озрем, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Београд, Економска школа	1965/66.	IV
357	ЛАЗАРЕВИЋ Владан ОЛГА	11. октобар 1947.	Озрем, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Београд, Економска школа	1965/66.	IV
358	ЛАЗАРЕВИЋ Љубивоје МИЛАН	14. март 1922.	Јунковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
359	ЛАЗАРЕВИЋ Михаило РАДОСЛАВА	14. новембар 1949.	Пласковац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
360	ЛАЗИЋ Драгољуб СНЕЖАНА	22. септембар 1951.	Сврачковци, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
361	ЛАЗИЋ Драгољуб СНЕЖАНА	22. септембар 1951.	Сврачковци, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
362	ЛАЗИЋ Живота МИЛИЦА	6. јануар 1948.	Сврачковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
363	ЛАЗИЋ Здравко ДАНИЦА	30. јул 1952.	Сврачковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
364	ЛАЗИЋ Љубисав ЗЛАТИЈА	14. јануар 1947.	Сврачковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
365	ЛАЗИЋ Момир МИЛА	11. март 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
366	ЛАЗИЋ Момир МИЛА	11. март 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
367	ЛАЗИЋ Момир МИЛОРАД	12. октобра 1947.	Сврачковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
368	ЛАЗИЋ Тијосав АНДРИЈАНА	16. фебруар 1948.	Дренова, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
369	ЛАЗИЋ Тијосав АНДРИЈАНА	16. фебруар 1948.	Дренова, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	Завршила економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
комерцијални	/	Упућије се да понови цело завршни испит	1970/71.		
/		Положила завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	Завршила економску школу по трогодишњем програму
/		Положила завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	Завршила економску школу по трогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цело завршни испит	1969/70.		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цело завршни испит	1970/71.		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цело завршни испит			
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове комерцијалне службе	
административни	/	Положио завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цело завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
административни	/	Положио завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цело завршни испит	1969/70.		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове комерцијалне службе	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цело завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цело завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	

370	ЛАЗОВИЋ Борисав СВЕТЛАНА	21. август 1948.	Грабовица, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
371	ЛАЗОВИЋ Радојица СВЕТЛАНА	6. децембар 1951.	Миоковци, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
372	ЛАУДАНОВИЋ Аранђел ЗАГОРКА	20. август 1950.	Бољковци, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
373	ЛАУДАНОВИЋ Аранђел ЗАГОРКА	20. август 1950.	Бољковци, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
374	ЛАУДАНОВИЋ Сретен РАДОВАН	26. септембар 1938.	Бољковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
375	ЛЕКИЋ Радиша НАДЕЖДА	10. новембар 1947.	Гривац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
376	ЛЕКИЋ Радиша НАДЕЖДА	10. новембар 1947.	Гривац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
377	ЛЕКОВСКИ Лазар ЗАГОРКА	13. јун 1927.	Пожаревац, Смедерево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
378	ЛЕНОВИЋ Омер СНЕЖАНА	2. јун 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
379	ЛИКИЋ Љубиша НАТАЛИЈА	7. септембар 1951.	Церова, Т. Ужице, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
380	ЛОМОВИЋ Драгиша НАДА	8. јул 1945.	Брезна, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
381	ЛОМОВИЋ Љубиша БРАНКА	26. април 1951.	Брезна, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
382	ЛОМОВИЋ Љубиша РАНКО	26. април 1951.	Брезна, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
383	ЛОНЧАРЕВИЋ Радиша МИЛИЈАНКА	31. август 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
384	ЛУКИЋ Иван МИЛУНКА	25. фебруар 1947.	Живковци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
385	ЛУКИЋ Радојко ЖИВОЈИН	17. јун 1951.	Борач, Кнић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
386	ЛУКИЋ Радојко ЖИВОЈИН	17. јун 1951.	Борач, Кнић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
387	ЛУКОВИЋ Михаило СВЕТЛАНА	27. април 1949.	Бело Поље, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
388	ЛУЧИЋ Милорад ЉИЉАНА	6. новембар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
389	ЛУЧИЋ Стеван СТРАИН	17. новембар 1952.	Миоковци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
390	ЉУБОЈЕВИЋ Милан МИЛУН	17. децембар 1936.	Врбово, Т. Ужице, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1961/62.	II	
391	ЉУТИЋ Милош СОФИЈА	26. јун 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
392	МАЈОШЕВИЋ Драгољуб МИХАИЛО	22. октобар 1926.	Зајечар, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
393	МАЈСТОРОВИЋ Милун СЛАВКО	25. јануар 1926.	Липница, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
394	МАКСИМОВИЋ Богосав ДАНА	15. јануар 1949.	Бресница, Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
395	МАКСИМОВИЋ Тадија ДРАГИША	4. децембар 1921.	Пећ, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
396	МАКСИЋ Миливоје РАЈКА	9. септембар 1949.	Озрем, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
397	МАКСИЋ Миливоје РАЈКА	9. септембар 1949.	Озрем, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
398	МАЛЕТКОВИЋ Симо ДУШАНКА	28. новембар 1940.	Саница, БиХ	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
399	МАЛЕТКОВИЋ Станоје ВЕРА	9. фебруар 1948.	Банатски Карловац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
400	МАНИЋ Милорад ЈЕЛИСАВЕТА	18. фебруар 1946.	Д. Горевница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	рад у административној служби	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустријски	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршила је економску школу као ванредни кандидат по четворогодишњем програму
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле као ванредни кандидат по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	

401	МАЊАК Милисав МАРТА	26. новембар 1928.	Коштунићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1949/50.	III	
402	МАРИЈАНОВИЋ Боровоје МИЛАНКА	13. децембар 1952.	Ивановци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
403	МАРИЈАНОВИЋ Милорад ДРАГИЦА	20. април 1950.	Јежевица, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
404	МАРИЈАНОВИЋ Радисав СЛОБОДАН	25. септембар 1951.	Београд, Београд, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
405	МАРИНКОВИЋ Драгомир НАТАЛИЈА	30. април 1948.	Сврачковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
406	МАРИНКОВИЋ Живорад МОМЧИЛО	17. октобар 1931.	Барзиловица, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1963/64.	II	
407	МАРИНКОВИЋ Љубомир ЗОРИЦА	15. мај 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
408	МАРИНКОВИЋ Чедомир ЈОВАН	11. септембар 1932.	Д. Врбава, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II	
409	МАРИЋ Слободан СИБИН	17. септембар 1947.	Качулице, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
410	МАРИЈАНОВИЋ Живко МОМЧИЛО	13. октобар 1925.	Раља, Београд, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
411	МАРКЕЉИЋ Драгољуб ГОРДАНА	25. март 1947.	Шарани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
412	МАРКЕЉИЋ Радивоје ЈУЛКА	10. јун 1947.	Шарани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
413	МАРКЕЉИЋ Радивоје ЈУЛКА	10. јун 1947.	Шарани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
414	МАРКОВИЋ Богдан БОРИСАВ	24. октобар 1929.	Кочарим, Србија	српска, СФРЈ	Т. Ужице, Економска школа	1965/66.	II	
415	МАРКОВИЋ Богић НАДЕЖДА	21. април 1947.	Г. Горевница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
416	МАРКОВИЋ Божидар ДРАГОЉУБ	26. август 1925.	Липница, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1965/66.	II	
417	МАРКОВИЋ Будимир НАДА	29. август 1950.	Синошевићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
418	МАРКОВИЋ Витомир МИЛАШИН	3. марта 1947.	Богданица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
419	МАРКОВИЋ Витомир РАДИША	7. август 1947.	Љубичевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
420	МАРКОВИЋ Витомир РАДИША	7. август 1947.	Љубичевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
421	МАРКОВИЋ Драгослав ЖИВОЈИН	28. април 1936.	Лајковац, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
422	МАРКОВИЋ Драгослав ЖИВОЈИН	28. април 1936.	Лајковац, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
423	МАРКОВИЋ Живота РАЈКА	2. децембар 1949.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
424	МАРКОВИЋ Јаков ЉУБА	8. август 1926.	Лазаревац, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
425	МАРКОВИЋ Миодраг ВЕРКА	1. октобар 1947.	Милићевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
426	МАРКОВИЋ Миодраг ВЕРКА	1. октобар 1947.	Милићевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
427	МАРКОВИЋ Момчило ДРАГИЦА	14. јануар 1953.	Семедраж, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
428	МАРКОВИЋ Момчило СВЕТАНА	24. јануар 1951.	Семедраж, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
429	МАРКОВИЋ Паун ПРИБИСЛАВ	10. новембар 1935.	Ѓуњаџи, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
430	МАРКОВИЋ Радиша МИЛИЦА	12. децембар 1949.	Липовац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
431	МАТИЈЕВИЋ Добривоје МИЉАНА	9. мај 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

књиговодствени	индустријски	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
административни	/	Положио завршни испит	1965/66.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.		
комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	послове комерцијалне службе	
књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
административни	/	Положила завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
комерцијални	/	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	Завршила је економску школу као ванредни кандидат, по четворогодишњем програму.
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		

432	МАТИЈЕВИЋ Добривоје МИЉАНА	9. мај 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
433	МАТИЋ Здравко МАТИЈЕ	10. мај 1947.	Трудел, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
434	МАТОВИЋ Војислав МИЛИЦА	10. април 1951.	Брђани, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
435	МАТОВИЋ Војислав СПАСОЈЕ	10. јун 1948.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
436	МАТОВИЋ Здравко ДЕСАНКА	12. јануар 1948.	Г. Бањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
437	МАТОВИЋ Здравко ДЕСАНКА	12. јануар 1948.	Г. Бањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
438	МАТОВИЋ Стеван ЉИЉАНА	15. септембар 1946.	Г. Бањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV	
439	МАТОВИЋ Стеван ЉИЉАНА	15. септембар 1946.	Г. Бањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV	
440	МИЈАЛКОВА Игњат ВИОЛА	10. септембар 1942.	Поља, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
441	МИЈАТОВИЋ Милан ОЛИВЕРА	31. мај 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
442	МИКИЋ Владимир МИЛАН	4. март 1949.	Уздин, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
443	МИЛАНКОВИЋ Димитар СНЕЖАНА	19. октобар 1951.	Луњевица, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
444	МИЛАНОВИЋ Гојко НАДЕЖДА	9. јул 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
445	МИЛАНОВИЋ Драгомир СТАНИЈА	26. април 1941.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
446	МИЛАНОВИЋ Јован ГОРДАНА	22. фебруар 1947.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
447	МИЛАНОВИЋ Милић ДРАГИЦА	15. септембар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
448	МИЛАНОВИЋ Трифун МИРЈАНА	10. септембар 1950.	Јерменовци, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
449	МИЛЕНКОВИЋ Сава ВИТОМИР	15. новембар 1925.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
450	МИЛЕТИЋ Никола ВУКОСАВА	3. септембар 1943.	Јунковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
451	МИЛЕТИЋ Никола ВУКОСАВА	3. септембар 1943.	Јунковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
452	МИЛИЈАНОВИЋ Радисав ЖИВОТА	21. новембар 1929.	Зеоке, Србија	српска, СФРЈ	Аранђеловац, Економска школа	1967/68.	III	
453	МИЛИЋ Димитрије ВЕРА	21. април 1936.	Брусница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
454	МИЛИЋЕВИЋ Бранко НАДА	6. септембар 1939.	Сарајево, БиХ	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
455	МИЛИЋЕВИЋ Саво НАЦА	13. март 1950.	Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
456	МИЛОВАНОВИЋ Милисав МИЛКА	9. фебруар 1950.	Клатичево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
457	МИЛОВАНОВИЋ Милисав МИЛКА	9. фебруар 1950.	Клатичево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
458	МИЛОВАНОВИЋ Радован МИЛИЦА	1. новембар 1951.	Д. Горевница, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
459	МИЛОВИЋ Драгић АНИЦА	24. септембар 1949.	Г. Трепча, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
460	МИЛОВИЋ Петар ВИДА	28. децембар 1948.	Г. Трепча, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
461	МИЛОВИЋ Петар ВИДА	28. децембар 1948.	Г. Трепча, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
462	МИЛОЈЕВИЋ Симеун ЉУБИЦА	1. јуна 1944.	Соколићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	комерцијални	/	Положила завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са одличним успехом	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	Завршила је економску школу као ванредни кандидат по четворогодишњем програму
	комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	Завршила је економску школу као ванредни кандидат по четворогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	

463	МИЛОЈЕВИЋ Симеун ЛЈУБИЦА	1. јуна 1944.	Соколићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
464	МИЛОСАВЉЕВИЋ Живорад ДРАГОСЛАВ	13. јануар 1928.	Коштунићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1964/65.	II	
465	МИЛОСАВЉЕВИЋ Милојко БРАНКА	27. мај 1946.	Бечањ, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
466	МИЛОСАВЉЕВИЋ Милојко БРАНКА	27. мај 1946.	Бечањ, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
467	МИЛОСАВЉЕВИЋ Милојко БРАНКА	27. мај 1946.	Бечањ, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
468	МИЛОСАВЉЕВИЋ Светозар НАДЕЖДА	22. септембар 1940.	Ракова, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1966/67.	II	
469	МИЛОШЕВИЋ Видосав БРАНКА	13. јун 1937.	Прислоница, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
470	МИЛОШЕВИЋ Видосав БРАНКА	13. јун 1937.	Прислоница, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
471	МИЛОШЕВИЋ Гојко НАДЕЖДА	9. јул 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
472	МИЛОШЕВИЋ Драгиша ДУШАНКА	3. мај 1952.	Баршићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
473	МИЛОШЕВИЋ Живана ОЛГА	18. мај 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
474	МИЛОШЕВИЋ Љубинко ВЕРКА	19. јануар 1947.	Лалинци, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
475	МИЛОШЕВИЋ Љубинко ВЕРКА	19. јануар 1947.	Лалинци, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
476	МИЛОШЕВИЋ Миленко МИЛЕТА	2. август 1926.	Лалинци, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II	
477	МИЛОШЕВИЋ Радојко СТАНИ-МИРКА	27. јул 1950.	Прислоница, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
478	МИЛОШЕВИЋ Чедомир ЉУБИША	18. јун 1922.	Стубица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Економска школа Београд, издвојено одељење Лазаревац	1962/63.	II	
479	МИЛОШЕВИЋ Чедомир ЉУБИША	18. јун 1922.	Стубица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Београд, II економска школа, издвојено одељење Лазаревац	1962/63.	II	
480	МИЛУТИНОВИЋ Милорад МИРЈАНА	21. април 1949.	/	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
481	МИЛУТИНОВИЋ Танасије МЛАДЕНКА	27. март 1950.	Дружетићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
482	МИЉАНИЋ Милван КРСТА	4. новембар 1931.	Јабучје, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
483	МИЉКОВИЋ Александар СРЕТЕН	16. децембар 1935.	Ждраљица, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1964/65.	II	
484	МИЉКОВИЋ Александар СРЕТЕН	16. децембар 1935.	Ждраљица, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1962/63.	II	
485	МИРКОВИЋ Миливоје БОШКО	23. фебруар 1929.	Кочарим, БиХ	српска, СФРЈ	Т. Ужице, Економска школа	1966/67.	II	
486	МИРЧИЋ Војин ЖИВКО	15. септембар 1927.	Медашевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	II	
487	МИРЧИЋ Војин ЖИВКО	15. септембар 1927.	Медашевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	II	
488	МИТОРВИЋ Милош РАДОВАН	27. март 1937.	Рељинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
489	МИТРОВИЋ Богић БРАНКА	7. фебруар 1939.	Прањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
490	МИТРОВИЋ Бранко БРАНКА	7. фебруар 1939.	Прањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
491	МИТРОВИЋ Ненад МИЛАН	18. новембар 1926.	Ивановци, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II	
492	МИЋОВИЋ Мирко ОЛГА	12. јул 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		Завршила економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршила економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	Завршио економску школу по двогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	административни	/	Положио завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		

493	МИЋОВИЋ Мирко ОЛГА	12. јул 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
494	МИЋОВИЋ Станимир РАДОСЛАВ	13. новембар 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
495	МИХАИЛОВИЋ Благоје ВЛАДИМИР	25. септембар 1934.	Ратковић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
496	МИХАИЛОВИЋ Благоје ВЛАДИМИР	25. септембар 1934.	Ратковић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
497	МИХАИЛОВИЋ Благоје ВЛАДИМИР	25. септембар 1934.	Ратковић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
498	МИХАИЛОВСКИ Стерија ТОМИСЛАВ	7. мај 1944.	Гостивар, Македонија	македонска, СФРЈ	Гостивар, Економска школа	1963/64.	IV	
499	МИШКОВИЋ Жико РАДОСЛАВ	27. јул 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
500	МИШКОВИЋ Милан РАДОВИНКА	27. јануар 1948.	Г. Горевница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
501	МИШКОВИЋ Милан СТАНКА	9. септембар 1950.	Г. Горевница, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
502	МИШКОВИЋ Михаило МИЛЕНА	12. октобар 1944.	Бајевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
503	МОЈСИЛОВИЋ Видосав РАДОЈКА	15. октобар 1950.	Чачак, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
504	МОМЧИЛОВИЋ Радивоје НАДЕЖДА	23. мај 1951.	Вујетинци, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
505	МОМЧИЛОВИЋ Радивоје НАДЕЖДА	23. мај 1951.	Вујетинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
506	МОМЧИЛОВИЋ Радивоје НАДЕЖДА	23. мај 1951.	Вујетинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
507	МУТАПОВИЋ Милош МИЛКА	9. јун 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
508	НАСТИЋ Милан БРАНКО	2. април 1945.	Прељина, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
509	НЕГОВАНОВИЋ Родољуб НЕВЕНА	12. фебруар 1949.	Остра, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
510	НЕДЕЉКОВИЋ Илија ДРАГАН	15. јануар 1922.	Рудник, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
511	НЕДЕЉКОВИЋ Милисав МИЛИЦА	22. март 1949.	Рудник, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
512	НЕДЕЉКОВИЋ Павле МИЛАН	13. август 1921.	Мајдан, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1963/64.	II	
513	НЕДИЋ Тодор ЛЕНКА	27. новембар 1949.	Милићевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
514	НЕДИЋ Тодор ЛЕНКА	27. новембар 1949.	Милићевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
515	НЕНАДОВИЋ Бранко МИЛОШ	16. август 1947.	Д. Врбава, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
516	НЕНАДОВИЋ МИЛЕНА			српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
517	НЕШКОВИЋ Драгољуб РАДА	10. септембар 1947.	Бечањ, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
518	НЕШКОВИЋ Миленко МИЛАН	17. мај 1920.	Врачевићи, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
519	НЕШКОВИЋ Миленко МИЛАН	17. мај 1920.	Врачевићи, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
520	НЕШОВИЋ Кузман МИРЈАНА	19. септембар 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
521	НИКЕТИЋ Драгољуб МИРЈАНА	15. октобар 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
522	НИКЕТИЋ Жарко ВИДОСАВА	21. децембар 1950.	Врнчани, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
523	НИКОЛИЋ Бошко МИЛКА	21. фебруар 1949.	Г. Горевница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	

	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле као ванредни кандидат по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положила завршни испит са одличним успехом	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	послове књиговодства	
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	административни	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	

524	НИКОЛИЋ Војин ЉИЉАНА	27. децембар 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
525	НИКОЛИЋ Добривоје БРАНКА	3. јун 1947.	Д. Тречка, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
526	НИКОЛИЋ Драгослав СТОИМИРКА	16. новембар 1943.	Дренова, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1963/64.	IV	
527	НИКОЛИЋ Милисав ДРАГОЉУБ	16. мај 1919.	Струганик, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
528	НИКОЛИЋ Милован МИЛИСАВ	29. август 1928.	Бакионица, Т. Ужице, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
529	НИКОЛИЋ Миодраг МИЛУНИКА	25. октобар 1947.	Каменица, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
530	НИКОЛИЋ Никола ЉУБИША	25. април 1946.	Коштунићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
531	НИКОЛИЋ Никола ЉУБИША	25. април 1946.	Коштунићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
532	НИКОЛИЋ Радован ДРАГАНА	25. март 1948.	Рудник, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
533	НИКОЛИЋ Светомир МИЛОШ	9. октобар 1927.	Коштунићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1961/62.	II	
534	НИКОЛИЋ Христивоје БОРЈАНА	7. јул 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
535	НИКОЛИЋ Христивоје СТАНИЈА	15. септембар 1948.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
536	НИКШИЋ Петар ЉИЉАНА	26. август 1950.	Милићевци, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
537	НИНИЋ Живорад ЉУБИЦА	12. новембар 1937.	Крушевица, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
538	НИНКОВИЋ Будимир СТАМЕНКА	24. октобар 1943.	Бољковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
539	НИЦОВИЋ Веселин ДОБРОСАВ	3. мај 1932.	Милићевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
540	НИЦОВИЋ Веселин ДОБРОСАВ	3. мај 1932.	Милићевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
541	НИЦОВИЋ Веселин ДОБРОСАВ	3. мај 1932.	Милићевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
542	НИЦОВИЋ Драгиша БОШКО	14. новембар 1936.	Милићевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II	
543	НИЦОВИЋ Драгиша БОШКО	14. новембар 1936.	Милићевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II	
544	НОВАКОВИЋ Боривоје БРАНКА	14. март 1953.	Карловац, Хрватска	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
545	НОВАКОВИЋ Јездимир БРАНКО	2. мај 1939.	Озрем, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
546	НОВАКОВИЋ Љубиша ЈАСМИНКА	4. новембар 1946.	Чачак, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1965/66.	IV	
547	НОВАКОВИЋ Љубиша СВЕТАНА	23. фебруар 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
548	НОВАКОВИЋ Радован РОСА	28. октобар 1949.	Бресница, Мрчајевици, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
549	ОБРАДОВИЋ Богољуб ЖИВОЛИН	28. март 1937.	Санковић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
550	ОБРАДОВИЋ Владан ТОМИСЛАВ	7. новембар 1939.	Бошњакловић, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
551	ОБРАДОВИЋ Војислав РАДМИЛА	5. март 1939.	Београд, Београд, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
552	ОБРАДОВИЋ Војислав РАДМИЛА	5. март 1939.	Београд, Београд, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
553	ОБРАДОВИЋ Драгољуб ВЕЛИМИР	26. октобар 1947.	Јабланица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
554	ОБРАДОВИЋ Драгољуб ВЕЛИМИР	26. октобар 1947.	Јабланица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит	1965/66.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	административни	/	Положио завршни испит	1965/66.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1967/68.	послове комерцијалне службе	
	комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршила економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1967/68.	послове комерцијалне службе	Завршила је економску школу као ванредни кандидат по четворогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	

555	ОБРАДОВИЋ Живадин ВЕРА	25. август 1950.	Д. Црнућа, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
556	ОБРАДОВИЋ Живорад МИХАИЛО	8. новембар 1940.	Врачевићи, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
557	ОБРАДОВИЋ Јовиша МИРЈАНА	1. фебруар 1946.	Прислоница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	II	
558	ОБРАДОВИЋ Радомир ЉИЉАНА	6. фебруар 1951.	Балуга, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
559	ОБРАДОВИЋ Рајица РАДОМИР	11. септембар 1949.	Теочин, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
560	ОБРЕНОВИЋ Радомир СЛОБОДАНКА	1. јуна 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
561	ОБУЋИНА Милорад РАДОЈКО	6. октобар 1951.	Озрем, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
562	ОСТОЈИЋ Ратко МИЛИЈАНА	16. јун 1949.	Пољанице, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
563	ПАВЛОВИЋ Данило БРАНКА	27. новембар 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
564	ПАВЛОВИЋ Добросав СВЕТОМИР	12. децембар 1912.	Г. Трнава, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
565	ПАВЛОВИЋ Миленко ЉИЉАНА	30. септембар 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
566	ПАВЛОВИЋ Милојко МИЛАН	7. јула 1946.	Дудовица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
567	ПАВЛОВИЋ Милојко МИЛАН	7. јул 1936.	Дудовица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
568	ПАВЛОВИЋ Милутин ВЕРА	10. јун 1939.	Јунковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
569	ПАВЛОВИЋ Миодраг МИЛЕНА	1951.	Бољари, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
570	ПАВЛОВИЋ Срећко ЗЛАТА	20. јун 1949.	Г. Врбава, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
571	ПАЈЕВИЋ Петар ЗОРКА	28. јун 1949.	Рогојевац, Србија	СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1968/69.	IV	
572	ПАЈТИЋ Милић ЉУБИЦА	30. јул 1949.	Дренова, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
573	ПАЛИБРК Кузман ПРЕДРАГ	2. октобар 1936.	Бобовик, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
574	ПАНИЋ Милан БОЖИДАР	6. децембар 1943.	Мрчајевиц, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
575	ПАНОВИЋ Станислав ВЕСНА	10. мај 1950.	Раковица, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
576	ПАНОВИЋ Станислав ВЕСНА	10. мај 1950.	Раковица, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
577	ПАНТЕЛИЋ Градимир ЛЕЛА	3. новембар 1950.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
578	ПАНТЕЛИЋ Драгомир МИЛЕНА	21. април 1937.	Плужац, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
579	ПАНТЕЛИЋ Живан РАДИСАВ	5. децембар 1927.	Барошевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
580	ПАНТЕЛИЋ Савко ОЛГА	18. јул 1941.	Дучаловићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
581	ПАНТИЋ Бошко МИРЈАНА	8. август 1949.	Бољковци, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
582	ПАНТИЋ РАДОВАН	13. август 1935.	Бошњаковић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
583	ПARIЋ Момчило ДРАГОСЛАВ	23. децембар 1930.	Катрга, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
584	ПАУНОВИЋ Комнен МИЛОМИР	17. фебруар 1935.	Дучаловићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
585	ПАУНОВИЋ Милан ЖИВКО	1. август 1929.	Велики Црљени, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	рад у административној служби	
	административни	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	рад у административној служби	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	административни	/	Положио завршни испит	1965/66.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	административни	/	Положила завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустријски	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	административни	/	Положила завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	административни	/	Положио завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	

586	ПАУНОВИЋ Мирослав РАДОЈИЦА	1. септембар 1916.	Д. Трпача, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1963/1964.	II	
587	ПАУНОВИЋ Михаило ЉУБИСАВ	23. септембра 1929.	Зеоке, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
588	ПЕРИШИЋ Драгомир ИВАНКА	27. мај 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
589	ПЕРТИЋ Лазар СОФИЈА	11. октобар 1922.	Мохач, Мађарска	мађарска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
590	ПЕРУНОВИЋ Перо ДУШАНКА	5. новембар 1933.	Агиђи, БиХ	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
591	ПЕТКОВИЋ Велисав БРАНИСАВ	20. фебруар 1929.	Вреоци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
592	ПЕТКОВИЋ Драгиша ЉУБИЦА	29. април 1948.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
593	ПЕТКОВИЋ Драгослав РАДОЈИЦА	25. август 1936.	Луњевица, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
594	ПЕТКОВИЋ Драгослав РАДОЈИЦА	25. август 1936.	Луњевица, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
595	ПЕТРИЋЕВИЋ Ђорђе МИЛАНКА	22. фебруар 1948.	Бресница, Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
596	ПЕТРИЋЕВИЋ Ђорђе МИЛАНКА	22. фебруар 1948.	Бресница, Мрчајевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
597	ПЕТРИЋЕВИЋ Милојко ЛЕЛА	23. април 1947.	Дренова, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
598	ПЕТРИЋЕВИЋ Милојко ЛЕЛА	23. април 1947.	Дренова, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
599	ПЕТРИЋЕВИЋ Милојко ЛЕЛА	23. април 1947.	Дренова, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
600	ПЕТРОВИЋ Александар РАДИША	26. октобра 1931.	Прњавор, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
601	ПЕТРОВИЋ Борисав ГОРДАНА	31. мај 1949.	Д. Врбава, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
602	ПЕТРОВИЋ Борисав ГОРДАНА	31. мај 1949.	Д. Врбава, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
603	ПЕТРОВИЋ Властимир РОКСАНДА	29. мај 1937.	Јунковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
604	ПЕТРОВИЋ Војислав НАДЕЖДА	22. март 1952.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
605	ПЕТРОВИЋ Војислав НАДЕЖДА	22. март 1952.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
606	ПЕТРОВИЋ Гвозден РАДОШ	7. новембар 1927.	Мајдан, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
607	ПЕТРОВИЋ Гојко ДУШАНКА	14. јул 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
608	ПЕТРОВИЋ Десимир ГОРДАНА	18. април 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
609	ПЕТРОВИЋ Драгољуб МИЛИЈА	31. јул 1947.	Љубичевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
610	ПЕТРОВИЋ Драгољуб МИЛИЈА	31. јул 1947.	Љубичевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
611	ПЕТРОВИЋ Милић МИРЈАНА	23. мај 1950.	Јабланица, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
612	ПЕТРОВИЋ Милић МИРЈАНА	23. мај 1950.	Јабланица, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
613	ПЕТРОВИЋ Милојко РАДМИЛА	19. новембра 1947.	Штавица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
614	ПЕТРОВИЋ Милојко РАДМИЛА	19. новембра 1947.	Штавица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
615	ПЕТРОВИЋ Милош МИОДРАГ	13. октобар 1921.	Пирот, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
616	ПЕТРОВИЋ Миодраг ЉУБИНКА	12. јул 1943.	Љубићевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1970/71.	III	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени		Положио завршни испит са врло dobrим успехом	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	административни	/	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	рад у административној служби	
	административни	/	Положила завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
	административни	/	Положио завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	Завршио економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит	1970/71.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	административни	/	Положила завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит са врло dobrим успехом	1967/68.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло dobrим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	

617	ПЕТРОВИЋ Михаило ДОБРИЛА	19. јануар 1947.	Козељ, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
618	ПЕТРОВИЋ Михаило ДОБРИЛА	19. јануар 1947.	Козељ, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
619	ПЕТРОВИЋ Михаило ДОБРИЛА	19. јануар 1947.	Козељ, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
620	ПЕТРОВИЋ Момчило ЗАГОРКА	15. јун 1952.	Прислоница, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
621	ПЕТРОВИЋ Новица МИРЈАНА	14. новембар 1951.	Дренова, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
622	ПЕТРОВИЋ Спасоје МИЛЕНА	15. март 1952.	Станчићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
623	ПЕТРОВИЋ Спасоје МИЛЕНА	15. март 1952.	Станчићи, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
624	ПЕТРОВИЋ Сретен НАДЕЖДА	19. фебруар 1939.	Шушњар, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Београд, II економска школа	1962/63.	II	
625	ПЕТРОНИЈЕВИЋ Милутин МИЛЕНА	7. јун 1951.	Бечевица, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
626	ПЕТРОНИЈЕВИЋ Симо ДРАГОСЛАВА	3. децембар 1947.	Бечевица, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
627	ПЕШАНОВИЋ Ђоко ДУШАНКА	23. фебруар 1948.	Просјек, БиХ	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
628	ПЛАТАНИЋ Радисав МИЛОШ	22. децембар 1933.	Бистрица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
629	ПОЛИЧАК Иван АНТЕ	16. децембар 1946.	Огулин, Хрватска	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
630	ПОЊАВИЋ Гвозден РАДМИЛА	12. октобар 1948.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
631	ПОЊАВИЋ Добривоје МИКОСАВА	27. октобар 1947.	Неваде, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
632	ПОЊАВИЋ Добривоје МИКОСАВА	27. октобар 1947.	Неваде, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
633	ПОЊАВИЋ Радомир ВЕРА	24. мај 1947.	Неваде, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
634	ПОЊАВИЋ Станимир МИЛОРАД	10. март 1928.	Неваде, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
635	ПОПОВИЋ Милан МИЛИЦА	14. септембар 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
636	ПОПОВИЋ Момчило СЛОБОДАН	6. септембар 1942.	Јабучје, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	II	
637	ПРОКИЋ Драгутин МИЛИЈАНА	19. август 1951.	Топола, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
638	ПРОКОВИЋ Душан ДУШАНКА	22. јануар 1951.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
639	ПРОКОВИЋ Душан ДУШАНКА	22. јануар 1951.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
640	ПРСТОЈЕВИЋ Тура ДУШАНКА	22. октобар 1941.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
641	ПУХ Радовин МИЛИЦА	4. мај 1944.	Г. Бранетићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
642	РАДИВОЈЕВИЋ Момчило СЛАВОЉУБ	30. септембар 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
643	РАДИЋ Јован ЈОВИЦА	14. јануар 1923.	Уталица, Сисак, Хрватска	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
644	РАДИШИЋ Милана НАДЕЖДА	17. август 1933.	Чачак, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
645	РАДМИЛАЦ Агатон ВЕРА	25. септембар 1948.	Вујетинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
646	РАДМИЛАЦ Агатон ВЕРА	25. септембар 1948.	Вујетинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
647	РАДМИЛАЦ Драган ВЕРА	20. фебруар 1948.	Рељинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	индустријски	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		Завршио економску школу по четворогодишњем програму као ванредни кандидат
	административни	/	Положио завршни испит са одличним успехом	1966/67.	рад у административној служби	
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1968/69.		Завршио економску школу по четворогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		Завршио економску школу за одрасле као ванредни кандидат по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит			Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		

648	РАДОВАНОВИЋ Драгомир ВЕЛИБОР	9. април 1929.	Жупањац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
649	РАДОВАНОВИЋ Драгослав АНЂЕЛИЈА	10. март 1947.	Козељ, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
650	РАДОВАНОВИЋ Љубомир РАДОВАН	6. април 1916.	Гуча, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
651	РАДОВАНОВИЋ Станимир НИКОЛА	24. јануар 1948.	Прељина, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
652	РАДОВАНОВИЋ Тихомир ОСТОЈА	11. март 1922.	Коњевићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II	
653	РАДОВИЋ Васо ВЕРА	29. април 1951.	Сисак, Хрватска	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
654	РАДОЈЕВИЋ Малиша МИЛКА	24. новембар 1934.	Рубрибеца, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
655	РАДОЈЕВИЋ Малиша МИЛКА	24. новембар 1934.	Рубрибеца, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
656	РАДОЈЕВИЋ Тадија МИЛИЦА	6. децембар 1936.	Грабовица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1955/56.	IV	
657	РАДОЈЧИЋ Будимир МИЛИЦА	17. фебруар 1947.	Рељинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
658	РАДОЈЧИЋ Василије МИЛКА	20. јун 1947.	Рељинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
659	РАДОЈЧИЋ Гојко СЛАВИЦА	9. август 1952.	Чачак, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
660	РАДОЈЧИЋ Живојина НАДА	18. фебруар 1951.	Осјек, Хрватска	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
661	РАДОЈЧИЋ Милутин МИЛЕНА	2. новембар 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
662	РАДОЈЧИЋ Милутин МИЛЕНА	2. новембар 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
663	РАДОЈЧИЋ Момчило МИЛИЦА	16. мај 1951.	Мочиоци, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
664	РАДОЈЧИЋ Светислава РАТОМИРКА	19. април 1950.	Обреновац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
665	РАДОЊИЋ Адам МИЛОВАН	24. март 1946.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
666	РАДОЊИЋ Адам ОЛГА	15. октобар 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
667	РАДОЊИЋ милош ДРАГИЊА	27. јануар 1947.	Г. Бранетићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
668	РАДОСАВЉЕВИЋ Душан ЉИЉАНА	23. фебруар 1947.	Крагујевац, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1966/67.	IV	
669	РАДОСАВЉЕВИЋ Мирко РАДОСЛАВА	5. мај 1946.	Клатичево, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
670	РАЈИЋ Војислав ЖИВКО	17. јул 1938.	Шопић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
671	РАЈИЧЕВИЋ Иван РАДУЛКА	26. септембар 1950.	Прањани, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
672	РАЈИЧИЋ Пантелија МИЛИЈА	15. октобар 1928.	Град, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II	
673	РАЈИЧИЋ Пантелија МИЛИЈА	15. октобар 1928.	Град, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II	
674	РАЈЧЕВИЋ Драгољуб МИЛИЦА	23. новембар 1947.	Дружетићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
675	РАКИЋ Рајко НАДА	28. децембар 1949.	Краљево, Србија	СФРЈ	Краљево, Економска школа	1968/69.	IV	
676	РАЛОВИЋ Милорад ОЛГА	3. септембар 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
677	РАНКОВИЋ Видосав ДОБРОСАВ	5. јануар 1935.	Зеоке, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
678	РАНКОВИЋ Љубисав СТАНИС- ЛАВ	21. децембар 1935.	Стрмово, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	административни	/	Положио завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит			
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	административни	/	Положио завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит			Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	административни	/	Положио завршни испит	1966/67.	рад у административној служби	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове књиговодства	

679	РАТКОВИЋ Милован МИРЈАНА	16. април 1952.	Остра, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
680	РАТКОВИЋ Милојко БЛАГОМИР	28. март 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
681	РАШИЋ Александар МИОДРАГ	21. јануар 1943.	Рељинци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV
682	РАШИЋ Серафим ЗАГОРКА	16. јун 1946.	Заграђе, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
683	РЕЉИН Владан МИЛУНКА	2. октобар 1938.	Пријевор, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III
684	РЕЉИН Владан МИЛУНКА	2. октобар 1938.	Пријевор, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III
685	РИСТАНОВИЋ Остоја МИЛОМИР	23. октобар 1950.	Грабовица, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
686	РИСТАНОВИЋ Остоја МИЛОМИР	23. октобар 1950.	Грабовица, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
687	РИСТАНОВИЋ Радослав ЉИЉАНА	27. јул 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
688	РИСТАНОВИЋ Радослав ЉИЉАНА	27. јул 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
689	РИСТИВОЈЕВИЋ Милован РАДОЈКА	22. фебруар 1947.	Козељ, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
690	РИСТИЋ Бошко ГОРДАНА	25. октобар 1944.	Ниш, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
691	РИСТИЋ Радомир РАЈКА	6. јануар 1951.	Лозањ, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
692	РИСТИЋ Радомир РАЈКА	6. јануар 1951.	Лозањ, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
693	РОДИЋ Јован СМИЉА	13. мај 1939.	Скопље, Македонија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
694	САБОВ Милисав НАДЕЖДА	13. октобар 1938.	Лазаревац, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
695	САВИЋ Александар ДРАГОМИР	7. август 1952.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV
696	САВИЋ Божидар ЛЕНКА	6. октобар 1950.	Загужане, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV
697	САВИЋ Драгољуб ЉУБИЦА	18. јул 1947.	Г. Горевница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
698	САВИЋ Драгољуб ЉУБИЦА	18. јул 1947.	Г. Горевница, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV
699	САВИЋ Љубивоје ЈЕЛИЦА	7. фебруар 1944.	Јабучје, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III
700	САВИЋ Милинко СЛОБОДАН	14. јануар 1935.	Високо, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II
701	САВИЋ Милорад СТАКИЈА	9. мај 1949.	/	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
702	САВИЋ Милорад СТАНИЈА	9. мај 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
703	САВИЋ Миљко МИЛАДИН	14. јул 1942.	Туларе, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III
704	САВИЋ Мирослав ПЕРСА	10. децембар 1947.	Брђани, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV
705	САВКОВИЋ Милун ЉИЉАНА	18. новембар 1950.	Шилопај, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
706	САВКОВИЋ Милун ЉИЉАНА	18. новембар 1950.	Шилопај, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV
707	САЈИЋ Живота МИОДРАГ	7. мај 1934.	Штавица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	II
708	САРИЋ Миливоје РАДМИЛА	2. мај 1950.	Лалинци, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV
709	САТАРИЋ Радосав ВОЈИСЛАВ	5. новембар 1918.	Миросалци, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1966/67.	II

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		Завршила економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	административни	/	Положила завршни испит	1968/69.	рад у административној служби	Завршила економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле као ванредни кандидат по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршила економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	административни	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	рад у административној служби	
	комерцијални	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са одличним успехом	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са одличним успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму

710	СИМИЋ Живота МИЛАН	2. новембар 1935.	Рудовци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
711	СИМИЋ Миленко ДУШАН	13. децембар 1947.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
712	СИМИЋ Светомир ЂОРЂЕ	18. јануар 1944.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
713	СИМИЋ Светомир ЉУБИЦА	23. април 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
714	СИМОВИЋ Александар МАРИЈА	10. октобар 1949.	Сврачковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
715	СИМОВИЋ Милан РАДОВАН	13. јануар 1951.	Брестовац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
716	СИМОВИЋ Михаила ДРАГИЋ	17. април 1935.	Д. Врбава, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
717	СЛАВКОВИЋ Јаћим МИЛОШ	20. фебруар 1946.	Прељина, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
718	СМИЉАНИЋ Станко ГОРДАНА	16. јануар 1951.	Коњевићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
719	СМИЉАНИЋ Станко ГОРДАНА	16. јануар 1951.	Коњевићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
720	СОВИЋ Павле МИЛИНА	14. октобар 1947.	Радановци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
721	СОВИЋ Павле МИЛИНА	14. октобар 1947.	Радановци, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
722	СОКИЋ Михаило ДРАГИЊА	7. новембар 1949.	Бресница, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
723	СОКИЋ Михаило ДРАГИЊА	7. новембар 1949.	Бресница, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
724	СОКИЋ Радиша СЛАВИЦА	27. септембар 1950.	Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
725	СОКИЋ Радиша СЛАВИЦА	27. септембар 1950.	Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
726	СОКИЋ Радиша СЛАВИЦА	27. септембар 1950.	Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
727	СПАСОЈЕВИЋ Никодије ЉУБИНКА	5. март 1949.	Бечевица, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
728	СПОЛИЋ Радовин ЗОРИЦА	6. март 1951.	Кусовац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
729	СРДАНОВИЋ Велисав АНЂЕЛИЈА	3. новембар 1949.	Клатичево, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
730	СРДАНОВИЋ Велисав МИЛЕНА	8. децембар 1957.	Клатичево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
731	СРЕДОЈЕВИЋ Добривоје ЉИЉАНА	22. јануар 1950.	Прњавор, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
732	СРЕДОЈЕВИЋ Добривоје ЉИЉАНА	22. јануар 1950.	Прњавор, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
733	СРЕТЕНОВИЋ Божидар ГОРДАНА	12. август 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
734	СРЕТЕНОВИЋ Бошко РАДМИЛА	20. новембар 1950.	Миоковци, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
735	СРЕТЕНОВИЋ Драгиша НЕВЕНКА	15. јул 1940.	Рачић, Бихаћ, БиХ					
736	СРЕТЕНОВИЋ Драгиша НЕВЕНКА	1. новембар 1946.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV	
737	СРЕТЕНОВИЋ Живорад МИОДРАГ	14. мај 1928.	Ћелије, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
738	СРЕТЕНОВИЋ Здравко ВЛАДАН	14. мај 1945.	Калиманићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
739	СРЕТЕНОВИЋ Милан МИЈОДРАГ	20. септембар 1924.	Баљковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
740	СРЕТЕНОВИЋ Мирослав ВЕРА	15. фебруар 1951.	Врнчани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
741	СРЕТЕНОВИЋ Петар НИКОЛА	19. децембар 1947.	Рудник, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	административни	/	Положила завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит са одличним успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1968/69.		

742	СРЕЋКОВИЋ Гвозден ЉУБИША	17. јуна 1940.	Мали Крчмар, Крагујевац, Србија	српска, СФРЈ	Крагујевац, Економска школа	1964/65.	II	
743	СТАЈЧИЋ Грујица СЛОБОДАНКА	27. новембар 1937.	Петка, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
744	СТАЈЧИЋ Милан РАЈКО	29. децембар 1938.	Шопић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
745	СТАКИЋ Божо ДУШАН	18. јун 1945.	Вуковине, Добој, БиХ	српска, СФРЈ	Бановићи, Економска школа	1964/65.	IV	
746	СТАНОЈЧИЋ Мирко ВЕЛИМИР	12. децембар 1932.	Г. Горевница, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
747	СТЕВАНИЋ Мирко МАРИНКО	12. јануар 1932.	Ерчеге, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	II	
748	СТЕВАНОВИЋ Драгослав ЗЛАТА	17. новембар 1948.	Липовац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
749	СТЕВАНОВИЋ Првослав НАДЕЖДА	14. фебруар 1947.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
750	СТЕВАНОВИЋ Првослав НАДЕЖДА	14. фебруар 1947.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
751	СТЕКОВИЋ Милош СЛАВКА	22. јануар 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
752	СТЕФАНОВИЋ Борисав ЉУБИЦА	6. март 1947.	Бело Поље, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
753	СТЕФАНОВИЋ Миломир РАДМИЛА	17. октобар 1948.	Давидовица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
754	СТЕФАНОВИЋ Миломир РАДМИЛА	17. октобар 1948.	Давидовица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
755	СТЕФАНОВИЋ Милорад МИРЈАНА	23. јануар 1951.	Т. Ужице, Т. Ужице, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
756	СТЕФАНОВИЋ Милорад МИРЈАНА	23. јануар 1951.	Т. Ужице, Т. Ужице, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
757	СТЕФАНОВИЋ Радослав СЛАВИЦА	25. мај 1952.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
758	СТОЈАНОВИЋ Миломир ВОЈИН	30. јул 1938.	Тометно Поље, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
759	СТОЈИМИРОВИЋ Никодије ЈОВИЦА	2. новембар 19398.	Влашки Дреновац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	III	
760	СТОЈИМИРОВИЋ Никодије ЈОВИЦА	2. новембар 19398.	Влашки Дреновац, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
761	СУБОТИЋ Сретен ДРАГАН	26. јануар 1950.	Чачак, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
762	ТАЛОВИЋ Радован МИЛИЈАНКА	26. март 1951.	Остра, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
763	ТАНАСИЈЕВИЋ Драгољуб ВЛАДЕТА	18. август 1928.	Моравци, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
764	ТАНАСИЈЕВИЋ Драгољуб ВЛАДЕТА	18. август 1928.	Моравци, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
765	ТАНАСКОВИЋ Витомир ДОБРИЛА	25. март 1943.	Јунковци, Србија	српска, СФРЈ	Т. Ужице, Економска школа	1965/66.	II	
766	ТАНАСКОВИЋ Витомир ДОБРИЛА	25. март 1943.	Јунковци, Србија	српска, СФРЈ	Т. Ужице, Економска школа	1965/66.	II	
767	ТАНАСКОВИЋ Драгослав ЗОРА	18. април 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
768	ТАНАСКОВИЋ Драгутин ДРАГИША	3. октобар 1948.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
769	ТАНАСКОВИЋ Сретен АНА	1. јун 1935.	Вар, Лајковац, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	II	
770	ТАСИЋ Бојана РУЖА	12. мај 1948.	Суви Дол, Врање, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
771	ТАСИЋ Властимир ЗОРИЦА	9. април 1950.	Шилопај, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
772	ТАТИЋ Душан ДИВНА	16. август 1940.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	административни	/	Положила завршни испит са одличним успехом	1966/67.	рад у административној служби	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	финансијско књиговодство	општи	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	административни	/	Положио завршни испит	1968/69.		Завршио економску школу по двогодишњем програму као ванредни кандидат
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	
	административни	/	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	административни	/	Положио завршни испит са добрим успехом	1969/70.	рад у административној служби	Завршио економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле као ванредни кандидат по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустријски	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	Завршила је економску школу као ванредни кандидат по четворогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	

773	ТЕШАНОВИЋ Ђоко ДУШАНКА	23. фебруар 1948.	Просјек, БиХ	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
774	ТЕШИЋ Владимир МИЛОМИР	1922.	Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	III	
775	ТЕШОВИЋ Војмир МИЛЕНА	12. април 1945.	Озрем, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV	
776	ТЕШОВИЋ Војмир МИЛЕНА	12. април 1945.	Озрем, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV	
777	ТЕШОВИЋ Момчило РАДА	19. октобар 1952.	Коштунићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
778	ТИМОТИЈЕВИЋ Љубисав ЖИКИЦА	12. август 1949.	Бечевица, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
779	ТИОСАВЉЕВИЋ Александар ВИДА	19. јун 1929.	Велереч, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
780	ТОДОРОВИЋ Добросав СТАНИМИР	31. март 1938.	Шилопај, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
781	ТОДОРОВИЋ Драгослав РОСАНДА	7. септембар 1947.	Сврачковци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
782	ТОДОРОВИЋ Драутин СМИЉКА	4. април 1934.	Љубић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
783	ТОДОРОВИЋ Марјан НЕНАД	16. октобар 1931.	Прилике, Т. Ужице, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
784	ТОДОРОВИЋ Петар МИЛИЈА	10. децембар 1925.	Рашковић, Кнић, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	II	
785	ТОДОРОВИЋ Станко ГОРДАНА	1. јануар 1947.	Лајковац, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
786	ТОДОРОВИЋ Станко ГОРДАНА	1. јануар 1947.	Лајковац, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
787	ТОДОРОВИЋ Станко ГОРДАНА	1. јануар 1947.	Лајковац, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
788	ТОЛИЋ Радовин МИЛОМИРКА	6. јануар 1946.	Прањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV	
789	ТОЛИЋ Радовин МИЛОМИРКА	6. јануар 1946.	Прањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV	
790	ТОМАШЕВИЋ Божидар ПРЕДРАГ	24. фебруар 1946.	Лочевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
791	ТОМАШЕВИЋ Божидар ПРЕДРАГ	24. фебруар 1946.	Лочевци, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
792	ТОМАШЕВИЋ Милун МИРЈАНА	8. децембар 1947.	Јаблица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
793	ТОМИЋ Живко РАДМИЛА	3. август 1947.	Чачак, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
794	ТОМИЋ Комнен ДИМИТРИЈЕ	21. новембар 1919.	Козељ, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
795	ТОМИЋ Комнен ДИМИТРИЈЕ	21. новембар 1919.	Козељ, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
796	ТОМИЋ Милета ВЕРА	8. март 1946.	Прањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
797	ТОМИЋ Радовин МИЛОМИРКА	6. јануар 1946.	Прањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV	
798	ТОМОВИЋ Здравко МИЛЕНА	8. јун 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
799	ТОМОВИЋ Здравко МИЛЕНА	8. јун 1951.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
800	ТОМОВИЋ Милан ДУШАНКА	30. јун 1949.	Коштунићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
801	ТОМОВИЋ Милан ДУШАНКА	30. јун 1949.	Коштунићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
802	ТОМОВИЋ Миливоје ЦМИЉКА	7. март 1948.	Коштунићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
803	ТОМОВИЋ Миодраг БОСИЉКА	3. септембар 1952.	Коштунићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

комерцијални	/	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове комерцијалне службе	
књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		
књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
административни	/	Положио завршни испит са добрим успехом	1970/71.	рад у административној служби	
књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму као ванредни кандидат
књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		Завршила економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
књиговодствени	индустијски	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	Завршила економску школу по трогодишњем програму као ванредни кандидат
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
комерцијални	/	Положио завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
књиговодствени	индустијски	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.		
књиговодствени	индустијски	Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1970/71.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.		
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1970/71.		

804	ТОМОВИЋ Миодраг БОСИЉКА	3. септембар 1952.	Коштунићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
805	ТОМОВИЋ Павле РАДИКА	25. август 1938.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	III	
806	ТОМОВИЋ Тихомир СТАНИЦА	22. март 1947.	Коштунићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
807	ТОМОВИЋ Тихомир СТАНИЦА	22. март 1947.	Коштунићи, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
808	ТОПАЛОВИЋ Бошко БИЉАНА	2. октобар 1948.	Прељина, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
809	ТОПАЛОВИЋ Вељко ГОРДАНА	17. фебруар 1947.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
810	ТОПАЛОВИЋ Иван ПЕРО	10. јануар 1953.	Чачак, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
811	ТОПАЛОВИЋ Михаило БРАНКА	10. фебруар 1946.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1966/67.	IV	
812	ТОШОВИЋ Сениша МИЛИЦА	21. септембар 1947.	Радаљево, Ивањица, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
813	ТРИФУНОВИЋ Славољуб МИЛОЈКО	22. децембар 1952.	Прањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	IV	
814	ТРИШИЋ Живота АНЂЕЛИЈА	30. март 1950.	Рудник, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
815	ТРИШИЋ Живота АНЂЕЛИЈА	30. март 1950.	Рудник, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
816	ЋИРКОВИЋ Милан БОРИВОЈЕ	24. јун 1947.	Козаре, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
817	ЂУРДИЋ Секула АНА	10. март 1940.	Пожега, Т. Ужице, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
818	ЂУРЧИЋ Драгољуб ЦВЕТКО	10. фебруар 1939.	Казановиће, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
819	ЂУРЧИЋ Миодраг МИЛКА	18. новембар 1946.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV	
820	ЂУРЧИЋ Миодраг МИХАИЛО	18. новембар 1946.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
821	ЂУРЧИЋ Миодраг МИХАИЛО	18. новембар 1946.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
822	ЂУРЧИЋ Радомир ЉИЉАНА	6. фебруар 1947.	Београд, Београд, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
823	УРОШЕВИЋ Боровоје МИЛИВОЈЕ	7. април 1933.	Пепељевац, Ваљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	III	
824	УРОШЕВИЋ Костадин ТЕОФАН	22. фебруар 1918.	Ресник, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
825	УРОШЕВИЋ Миодраг МИЛЕНА	31. мај 1942.	Мионица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
826	УРОШЕВИЋ Миодраг МИЛЕНА	31. мај 1942.	Мионица, Ваљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	II	
827	ФИЛИПОВИЋ Милољуб МИЛЕНА	10. август 1929.	Г. Бранетићи, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
828	ФИЛИПОВИЋ Милосав ЖИВКА	16. март 1944.	Озрем, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	III	
829	ФИЛИПОВИЋ Милосав ЖИВКА	16. март 1944.	Озрем, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	III	
830	ФИЛИПОВИЋ Радисав ЈЕЛИСАВЕТА	14. октобар 1935.	Брезна, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	
831	ФИЛИПОВИЋ Родољуб МАРА	26. септембар 1948.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
832	ХАЦИЋ Данико МИЛАНКА	11. март 1948.	Јабланица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
833	ХАЦИЋ Десимир АНГЕЛИНА	6. децембар 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
834	ХАЦИЋ Десимир АНГЕЛИНА	6. децембар 1949.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	административни	/	Положила завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Није изашла на испит због болести	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.		
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит саодличним успехом	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1970/71.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1969/70.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1970/71.		
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	административни	/	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	рад у административној служби	
	административни	/	Положио завршни испит	1967/68.	рад у административној служби	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	комерцијални	/	Упућије се да понови цео завршни испит			
	комерцијални	/	Положио завршни испит	1965/66.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени		Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	индустријски	Положио завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по трогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.		
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени		Положила завршни испит са врло добрим успехом	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по трогодишњем програму
	административни	/	Положила завршни испит	1970/71.	рад у административној служби	
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	комерцијални	/	Положила завршни испит	1966/67.	послове комерцијалне службе	
	књиговодствени		Упућије се да понови цео завршни испит	1967/68.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	

835	ХАЦИЋ Десимир МИЛИЦА	1. мај 1948.	Јабланица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	IV	
836	ХАЦИЋ Миодраг ВУКОСАВА	28. јануар 1948.	Јабланица, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1965/66.	IV	
837	ЦВЕТИЋ Богдан РАДОСЛАВ	6. мај 1930.	Церова, Т. Ужице, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1964/65.	II	
838	ЦВЕТИЋ Богдан РАДОСЛАВ	6. мај 1930.	Церова, Т. Ужице, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1964/65.	II	
839	ЦВЕТИЋ Богдан РАДОСЛАВ	6. мај 1930.	Церова, Т. Ужице, Србија	српска, СФРЈ	Чачак, Економска школа	1964/65.	II	
840	ЦВЕТКОВИЋ Вујице МИЛА	28. август 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
841	ЦВЕТКОВИЋ Десимир МИОДРАГ	26. септембар 1940.	Д. Врбава, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1966/67.	II	
842	ЦВЕТКОВИЋ Миливоје ЛЈУБИЦА	7. новембар 1926.	Чачак, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	II	
843	ЦВЕТКОВИЋ Наско СЛОБОДАНКА	јун 1949.	Топоница, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
844	ЧУТОВИЋ Драгован БОГОМИР	31. јануар 1939.	Прањани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	III	
845	ШЕНЧЕВИЋ-РАШИЋ Властимир МИЛЕВА	14. децембар 1944.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1964/65.	IV	
846	ШКИПИЋ Марко РАДОВАН	17. октобар 1950.	Чачак, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
847	ШКИПИЋ Радомир ЛЈУБИНКА	16. јул 1950.	Прислоница, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
848	ШКОЉЕВИЋ Драгутин РАДИША	18. октобар 1941.	Брђани, Краљево, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1967/68.	IV	
849	ШУТИЋ Миленко ЗОРАН	3. фебруар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
850	ШУТИЋ Миленко ЗОРАН	3. фебруар 1950.	Г. Милановац, Краљево, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
851	ШУТИЋ Павле ЛЈИЉАНА	26. октобар 1950.	Неваде, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1969/70.	IV	
852	ШУТИЋ Павле СНЕЖАНА	26. октобар 1950.	Неваде, Србија	СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1968/69.	IV	
853	ШУТИЋ Предраг СТАНОЈЕ	15. новембар 1937.	Неваде, Србија	српска, СФРЈ	Г. Милановац, Економска школа	1970/71.	III	

ЕКОНОМСКА ШКОЛА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ (школска 1965/1966 – 1970/1971. година)

	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1966/67.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са врло добрим успехом	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	Завршио економску школу за одрасле по двогодишњем програму као ванредни кандидат
	књиговодствени	индустријски	Положила завршни испит	1965/66.	послове књиговодства	Завршила економску школу за одрасле по двогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит са одличним успехом	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	књиговодствени		Положио завршни испит	1967/68.	послове књиговодства	Завршио економску школу као ванредни кандидат по четворогодишњем програму
	књиговодствени	трговински	Упућије се да понови цео завршни испит	1968/69.		
	књиговодствени	трговински	Положио завршни испит	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит са добрим успехом	1969/70.	послове књиговодства	
	књиговодствени	трговински	Положила завршни испит	1968/69.	послове књиговодства	
	административни	/	Положио завршни испит	1970/71.	рад у административној служби	

796.323.2(497.11)
791.011:316

**Др Милош
ТИМОТИЈЕВИЋ**
музејски саветник
Народни музеј Чачак
slapovi@gmail.com

КОШАРКА И КОНСТРУКЦИЈА ЛОКАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА ЧАЧКА

АПСТРАКТ: *Идентитет је процес стварања смисла на основу низа културних атрибуција којима се даје вредност у односу на друге изворе постојећивања. У модерном друштву спорти је кроз ривалство и наметњања постао веома важна основа за стварање индивидуалних и групних идентитета. На локалном нивоу ови процеси истичу регионалну посебност са низом специфичних културних обележја, што је у случају Чачка постало кошарка. Конструкција посебно „кошаркашког идентитета“ Чачка темељила се на појачавању већ постојеће локалне особености, дисинкције у односу на сеоско и регионално окружење и појави оштра Београда.*

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *модерност, град, Чачак, спорт, кошарка, дисинкција, наметњање, оштра, идентитет*

Иако се индивидуални идентитет гради на основу сасвим појединачног искуства, утицај живота у заједници је одлучујући, јер група функционише као катализатор процеса постојећивања. Стварање идентитета сачињава динамичан скуп различитих елемента, комплементарних и конфликтних у исто време, из којих проистичу „идентитетске стратегије“ помоћу којих човек настоји да брани своје постојање и интеграцију у заједницу.¹

Спорт је у модерном друштву постао веома важан за конструкцију индивидуалних и групних идентитета. Све врсте наметања стварају снажно постојећивање (подједнако у победама и поразима), при чему се осећај припадања групи гради кроз однос према другима.² Осећај припадности

веома је снажан и ствара се од најранијег детињства и учешћа у школским екипама, потом преко клубова, а затим и широк оквир идентификације са градовима и регионима, па све до нације.³

За стварање „спортског идентитета“ пресудну улогу имају медији.⁴ Новинари своје редовне извештаје најчешће обликују у дискурсу авантуре, што омогућава идентификацију „малог човека“ са појединцима који захваљујући својим способностима стичу

Ruano-Borbalan (Beograd : Clío, 2009), 276-382; Часлав Копривица, *Ното Maximus : елементи философије спорта* (Београд : Центар за изучавање традиције Украјина, 2018), 63-70, 85-89.

[3] Rože Kajoа, *Igre i ljudi : maska i zanos : drugo izdanje* (Beograd : Nolit, 1979), 66, 67, 132; Eugen Fink, *Osnovni fenomeni ljudskog postojanja* (Beograd : Nolit, 1984), 350; Скот Кречмар, Марк Дајерсон, Метју Луелин, Џон Гливс, *Историја и филозофија спорта и физичке активности* (Нови Сад : Факултет спорта и физичког васпитања, 2020), 173-195.

[4] Иван Ђорђевић, „Чија је ово игра? Један поглед на улогу фудбала у конструкцији националног идентитета“, *Етноантрополошки проблеми* 1 (2014), 83-103; Иван Ђорђевић, „Производња 'другости' : етнографске белешке са фудбалског терена“, *Етноантрополошки проблеми* 2 (2017), 566-581.

[1] Žan-Klod Ruano-Borbalan, „Izgradnja identiteta“, u: *Identitet (1) : pojedinac, grupa, društvo*, pr. Katrin Halpern, Žan-Klod Ruano-Borbalan (Beograd : Clío, 2009), 5-16.

[2] Kristijan Brombarže, „Fudbal: navijačka strast“, u: *Identitet (1) : pojedinac, grupa, društvo*, pr. Katrin Halpern, Žan-Klod

„успех”.⁵ Иако је то посредничка улога у односу на саме спортске догађаје, улога новинара је одлучујућа, јер су у могућности да шире или сужавају димензије спортских успеха или неуспеха, афирмишу одређене друштвене вредности или спортске дисциплине.⁶

Идентитет и модерно друштво

Глобални процес динамичних и свеобухватних промена живота у последња два века најчешће се назива модернизација (јединствен спој технологија, установа и вредности). Преображај друштава био је таквог обима да нема паралелу са неким сличним историјским периодом из прошлости.⁷ Процес модернизације у другој половини XX века није заобишао ни социјалистичке земље, уз одређене посебности које нису утицале на главни ток трансформације друштва.⁸

Модеран начин живота покренуо је и „идентитетски проблем”, јер људи који су живели потпуно интегрисани у традиционалну заједницу нису имали проблеме таквог типа у савременом смислу. Заправо, са све бржим променама у друштву почели су да се мењају и наши идентитети.⁹

Нови облици живота у индустријским урбаним срединама током XX века створили су и „слободно време”, временски интервал ослобођен сваке врсте обавезе и усмерен ка постизању задовољства, при чему су његов садржај, обим и форма испољавања одређивани квантитативним и квалитативним променама целокупног друштва. Људи су

почели да стварају „заједништво у доколици” тренутно ослобођени контроле и забрана, што је омогућавало слободније учешће у стимулативнијем и узбудљивијем окружењу.¹⁰

Нове врсте удруживања условиле су и нове облике идентификације, а поистовећивање са групом (удруживање енергија, одушевљења и способности) омогућило је превазилажење појединачне немоћи. Зато се група и разликује од обичног окупљања, јер ствара међузависност њених чланова (функционалну, нормативну, имагинарну).¹¹

Идентитет је заправо процес стварања смисла на основу низа културних атрибута којима се даје предност у односу на друге изворе поистовећивања. У многим случајевима заједнички културни идентитет конструише се током процеса друштвене мобилизације (откривање и одбрана заједничких интереса), која потом обликује и колективно памћење локалне заједнице. Често су то одбрамбени идентитети изграђени око специфичних културних вредности који служе као емоционално уточиште и друштвено поље за стварање солидарности.¹²

Град, спорт и идентитет

Град је у модерно доба постао место све убрзанијих интензивних сусрета и мешања најразличитијих култура, што је на нов начин утицало на индивидуализацију и личну афирмацију. Нови културни идентитети грађени су на симболичким конструкцијама у којима сваки појединац налази своје место у свакодневном животу, често у контексту позиционирања спрам „другога”.¹³

[5] Kaspar Maze, *Bezgranična zabava : uspon masovne kulture 1850–1970*. (Beograd : Službeni glasnik, 2008), 63-64.

[6] Sandra Radenović, *Sport i društvo : sociologija sa sociologijom sporta, treće dopunjeno i izmenjeno izdanje* (Beograd : Univerzitet Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, 2021), 216-217.

[7] Antoni Giddens, *Posledice Modernosti* (Beograd : Filip Višnjić, 1998), 16-17, 57.

[8] Милош Тимотијевић, *Модернизација балканског прага (1944–1989) : комјарашивна анализа развоја Чачка и Београда у епохи социјализма* (Чачак : Народни музеј Чачак, 2012), 46-53.

[9] Katrin Halpern, „Treba li prestati da se govori o identitetu?”, u: *Identitet (I) : pojedinac, grupa, društvo*, pr. Katrin Halpern, Žan-Klod Ruano-Borbalan (Beograd : Clio, 2009), 17-27.

[10] K. Maze, *Bezgranična zabava*, 25-51; Ratko Božović, „Od slobodnog vremena do dokolice”, *Kultura : časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 120 (2008), 101-122; Ričard Đulijanoti, *Sport : kritička sociologija* (Beograd : Clio, 2008), 215-218.

[11] Dominik Oberle, „Živeti zajedno : grupa u društvenoj psihologiji”, u: *Identitet (I) : pojedinac, grupa, društvo*, pr. Katrin Halpern, Žan-Klod Ruano-Borbalan (Beograd : Clio, 2009), 145-158.

[12] Manuel Castells, *Moć identiteta* (Zagreb : Golden marketing, 2002), 15-22, 68-73.

[13] Branimir Stojković, „Grad kao okvir zavičajnog identiteta”, *Kultura : časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku*,

Иако је модернизација појачала процесе уједначавања многих животних пракси на глобалном нивоу, сваки град и даље поседује скуп обележја која га чине другачијим од осталих. Сви они заједно чине његов идентитет који му обезбеђује трајну препознатљивост. Заправо, град у смислу физичког простора постаје „место” које за људе добија значај тек када се у њега упише историја са својим садржајима.¹⁴

Један од потпуно нових облика организације живота и забаве у модерним градовима био је и спорт, који су после завршетка радних обавеза упражњавали (као учесници или гледаоци) све бројнији житељи урбаних насеља.¹⁵ Човек је као гледалац или активни играч могао да компензује и уравнотежи многе индивидуалне, друштвене и националне недостатке и напетости.¹⁶ При томе је спорт увек био „релативно аутономан” у односу на „велике” догађаје у економској и друштвеној историји.¹⁷

Истовремено, он је на локалном нивоу отворио могућности да се на један нови начин истакне и потврди посебан регионални идентитет са својим културним обележјима, што је било карактеристично за разне врсте надметања у предмодерном добу.¹⁸ Такве карактеристике увек имају потенцијал да се каналишу у одговарајући покрет („регионализам”) који би још јаче

истакао „посебности” и „права” одређене регије.¹⁹

СТИЦАЈЕМ ОКОЛНОСТИ ЈУГОСЛОВЕНСКА КОШАРКА је током епохе социјализма имала велике успехе на репрезентативном нивоу, чиме је омогућавала идентификацију омладине са спортом који је временом постао и део популарне културе.²⁰ После распада Југославије кошарка није изгубила на актуелности, па је у једном периоду истицана и као део српског „националног идентитета”.²¹

Идентификација са кошарком није била важна само на државном нивоу, јер је обухватала и мање целине, регионе, нарочито градове, укључујући и Чачак који је веома рано добио епитет „града кошарке”, чему су снажно допринели локални новинари својим натписима („Чачак је град кошарке”, „Кошарка је спорт Чачка”, „Чачак и спорт постали су нераздвојни”). Није се све зауставило на спорту, јер се појавило схватање да Чачак који је „кошаркашка метропола” последично поседује и поједине елементе живота „велеграда”.²²

[19] Klaus Hermsdorf, „Region”, u: *Leksikon savremene kulture : teme i teorije, oblici i institucije od 1945. do danas*, pr. Ralf Šnel (Beograd : Plato Books, 2008), 589-591; R. Dž. Džonston, „Region”, u: *Enciklopedija društvenih nauka, tom 2 (N-Ž)*, pr. Adam Kuper, Džesika Kuper (Beograd : Službeni glasnik, 2009), 1182-1184; Džon Kertis, „Sistem vlasti”, u: *Enciklopedija društvenih nauka, tom 2 (N-Ž)*, pr. Adam Kuper, Džesika Kuper (Beograd : Službeni glasnik, 2009), 1257-1260.

[20] *Leksikon yu mitologije* [ur. Iris Adrić, Vladimir Arsenijević, Đorđe Matić] (Beograd : Rende; Zagreb : Postscriptum, 2005), 68-70, 85, 88-89, 96, 189-190, 197, 306-308, 358-360, 366, 417.

[21] Иван Ђорђевић, „Утеривање патриотизма: антрополошка анализа конструисања културне кошаркашке репрезентације Србије у спортској штампи”, *Културне паралеле: свакодневна култура у постсоцијалистичком периоду. Зборник Етнографског института САНУ 25*, ур. Драгана Радојичић (Београд, САНУ, 2008), 85-96; Иван Ђорђевић, „Владе Дивац – недовршена транзициона бајка”, *Гласник Етнографског института LV/1* (2007), 61-75.

[22] П. К., „Куда иде чачанска кошарка : тмурно небо”, *Чачански џас*, 12. јул 1963, 6; З. М., „Кошаркаши 'Борца' у 1967 : очекујући помоћ читавог града”, *Чачански џас*, 1. јануар 1967, 12; З. М., „Припрема за годишњу скупштину КК 'Борца' : први неаматерски кораци”, *Чачански џас*, 27. јануар 1967, 8; З. М., „Успеси доносе бриге: о материјалним проблемима било је највише речи на скупштини КК 'Борца'”, *Чачански џас*, 10. фебруар 1967, 8; З. М., „За покривање кошаркашког стадиона : заједничка акције : уколико се обезбеде средства стадион би био под кровом у фебруару”, *Чачански џас*, 1. јануар 1968, 14;

122/123 (2009), 41-53; Marija Ristivojević, „Grad kao izvoriste kulturnih identiteta”, u: *Културни идентитети као немајеријално културно наслеђе : зборник радова са научної скупштини Културни идентитети у XIX веку* (Београд : Српски генеалогски центар : Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета, 2011), 57-72.

[14] Ivana Spasić, Vera Backović, *Gradovi u potrazi za identitetom* (Beograd : Univerzitet, Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja, 2017), 16, 25, 36.

[15] K. Maze, *Bezgranična zabava*, 25-51, 63-64; Grejam Skembler, *Sport i društvo: istorija, moć i kultura* (Beograd : Clio, 2007), 58-65.

[16] Mario Lais, „Sport”, *Leksikon savremene kulture : teme i teorije, oblici i institucije od 1945. do danas*, pr. Ralf Šnel (Beograd : Plato Books, 2008), 645-647.

[17] R. Đulijanoti, *Sport...*, 30-31, 240.

[18] G. Skembler, *Sport i društvo...*, 194.

Облик и садржај конструкције овог идентитета најизразитије се испољавао у три друштвена поља: појачавању већ постојеће локалне особености, дистинкције у односу на сеоско и регионално окружење и, на крају, потреби отпора централној управи из Београда.

Регионална посебност Чачка

Сваки град поседује скупину обележја која га чини посебним, препознатљивим и различитим. У питању је својеврстан „територијални капитал“ који се односи на истакнуте локалне ресурсе које одређена насеља поседују. Осим географског положаја и природних богатстава, истакнуту важност имају моменти заједничког искуства и колективно памћење који стварају многе симболичке облике, а затим утичу на конструкцију локалног идентитета.²³

Чачак је у епохи Обреновића имао важну улогу као регионални административни центар, али и део проширеног династичког завичаја са истакнутим значајем Љубића као места на коме је 1815. обновљена ново-вековна српска државност. Када је краљ Александар Обреновић оженио Драгу Машин (девојачки Луњевица), значај Чачка као родног места мајке нове српске краљице додатно је порастао.²⁴ Било је то доба када је краљ Алек-

Зоран Максимовић, „Годишња скупштина КК ‘Борца’ : тешки услови такмичења”, *Чачански тлас*, 26. јануар 1968, 10; Александар Стефановић, *Кош на обали Мораве* (Чачак: Кошаркашки клуб Борац, 1995), 13; Милош Тимотијевић, „Град, спорт и идентификација: ривалство кошаркашких клубова из Чачка и Краљева (1945–1991)”, у: *Публицистика у развоју друштва и државе II, научни скупи, Свеска резимеа*, ур. Љубодраг П. Ристић (Краљево: Народни музеј; Београд: Институт за политичке студије: Правни факултет Универзитета, 2022), 31.

[23] I. Spasić, V. Backović, *Gradovi i potrazi za identitetom*, 7.

[24] Милош Тимотијевић, „Бој на Љубићу у званичној репрезентативној култури Чачка током XIX и XX века”, у: *Српска револуција и обнова државности Србије: двеста година од Другој српској устанци*, ур. Радомир Ј. Поповић (Београд: Историјски институт; Чачак: МИАЧ, 2016), 215–241; Милош Тимотијевић, „Култ светитеља, места сећања и политички митови: пример манастира Вујан, гробне цркве породице Луњевица”, *Годишњак за друштвену историју* 3 (2016), 33–63; Милош Тимотијевић, „Празнични сјај завичајне светковине: Посета краља Александра и краљице Драге Чачку 1901. године”, *Зборник радова*

сандар Обреновић због наклоности према Драги Машин имао намеру да се окружи људима заслужним за обнову српске државности, тако да се чак говорило и о могућој обнови племства.²⁵

Модернизација Чачка током XIX века била је резултат директне државне интервенције, што је имало далекосежне позитивне последице по развој насеља. Најразличитије функције града шириле су његово гравитационо подручје изван поља економије и саобраћаја, чиме су и његови становници подизали свој углед и престиж. Тако је Чачак од доба Милоша Обреновића па до 1962. непрекидно био важан окружни центар на контакту Шумадије и југозападне Србије.²⁶ Престиж Чачана није био значајан, а локално сећање на важне моменте из времена српских устанака и буна с почетка XIX века није нестало ни у другој половини XX века.²⁷

Заправо, сама чињеница да се живи у граду у једној изразито аграрној земљи била је довољна за осећај „посебности”. Наиме, 1834. проценат градског становништва тадашње Србије био је свега 6,84%, да би до 1874. порастао на 10,25% и стабилизовао се око 13% пред ослободилачке ратове (1910), да би на простору „уже” Србије у следећих четрдесет година имао минималан пораст (1921 – 10,0%; 1931 – 13,4%; 1948 – 15,2%). У читавом међуратном периоду, као и у првим годинама после Другог светског рата, централна Србија задржала је обележја

Народној музеја I (2020), 71–79; Милош Тимотијевић, „‘Вазда’ верни поданици: списак особа које су добиле орден на рођендан Краљице Драге Обреновић 11. септембра 1901. године”, *Зборник радова Народној музеја*, XLVIII (2018), 45–54.

[25] Борозан, Игор, *Рејрезенцијативна култура и иполичка пројатанда: сјоменик кнезу Милошу у Нејојину* (Београд: Филозофски факултет, Катедра за историју уметности новог века, 2006), 82–95.

[26] Милош Тимотијевић, „У лавиринту унутрашњих граница – положај Чачка у територијалној подели Србије 1804–2009. године”, *Зборник радова Народној музеја* XXXVIII (2008), 139–190.

[27] М. Тимотијевић, „Бој на Љубићу...”, 215–241.

неразвијеног сеоског подручја са високом аграрном пренасељеношћу.²⁸

Иако мали, градови у Србији имали су значајну улогу у процесу модернизације и еманципације урбаног становништва које је брже и темељније прихватало нова цивилизацијска достигнућа и културне навике у односу на село. Захваљујући другачијим занимањима и животном искуству, као и бољој заради, грађани су живели слободније и квалитетније него сељаци, уз демонстрирање господственог држања у јавности.²⁹

Чачани су већ почетком XX века испољавали посебну гордост због чињенице да живе у градском подручју, тако да су себе сматрали својеврсном елитом у односу на „сеоско море“ из кога су израсли, ословљавајући се међусобно са „племићу“. Социјализам ништа није променио у том погледу, па су и после 1945. готово сви Чачани староседеоци у расправама узносито називали себе „племићима“, иако су највећим делом потицали из сиромашних варошких породица. Подела на „варошане“ и „сељаке“ имала је свој одраз и у свакодневици, јер је на Корзоу свако знао своје место и није било мешања.³⁰

Људи са стране приметили су половином XX века да Чачани развијају „самодопадљивост“ у форми „мангупства“ и „фрајерства“.³¹ Окренутост величању прошлости свога града била је опште место које су сви уочавали, као и снажну жељу за дружењем,

ведрину, али и циничност која се понекад трансформише у „злочестост“.³²

После Другог светског рата „стари Чачани“ нису благонаклоно прихватили новопришло сеоско становништво, коме су оспоравали учешће у конзумирању многих облика популарне урбане културе, какав је на пример био џез.³³ Идентитетска ознака „племића“ у означавању градског начина живота била је веома снажна, тако да је и један рокенрол бенд крајем шездесетих (у коме су свирали Радомир Михаиловић Точак и Бора Ђорђевић) назван „Чачански племићи“.³⁴

Кошарка је због техничких захтева била и остала спортска дисциплина карактеристична за урбана подручја. Сеоска омладина живела је у традиционалној заједници (простор „слободног времена“ није ни постојао као у граду) и није поседовала ни основне организационе и техничке услове за играње кошарке, за разлику на пример од фудбала.

Зато је кошарка као нови, модеран, урбан, па и егзотичан спорт који је захтевао посебне спретности, вештину и размишљање, била својеврсни медијум преко кога се на још један начин могла потврдити и појачати самосвест чачанских „племића“, да би затим постала начин да се придошлице у град на најбржи начин прихвате (ако испоље потребна „знања“), а потом и идентификују са средином у коју су дошли. Због значајних спортских успеха, посебно у млађим категоријама, кошарка у Чачку је већ почетком 50-их година XX века градској омладини омогућила позитивну идентификацију и потврду „посебности“ путем спортских надметања.³⁵

[28] Милован Радовановић, „Антропогеографске и демографске основе развоја насељености у Србији: развој насељености до Другог светског рата“, *Зборник радова Географској инстџиуџиџа „Јован Цвиџић“ САНУ*, 43 (1991), 57-91; Бојана Миљковић-Катић, *Сџируџиџура џрадској сџановнишџива Србије средином XIX века* (Београд: Историјски институт, 2002), 17-24, 27.

[29] Мирослав Перишић, *Ваљево: џрад у Србији крајем 19. века (1970-1903), друџио издање* (Београд: Институт за новију историју Србије; Ваљево: Скупшџина опшџине Ваљево, 1998), 257-263.

[30] Милош Тимотијевић, „Град у унутрашњости: облици, простори и границе приватног и јавног у 20. веку“, у: *Приваџни живоџ код Срба у дваџесетом веку*, ур. Милан Ристовић (Београд: Сlio, 2007), 579-611.

[31] Мустафа Карахасан, „Из чачанског живота: размишљања и жеље“, *Чачански џлас*, бр. 30, 10. август 1955, 3.

[32] Даница Оташевић, „Њујорк може да завиди Чачку: интервју са Момом Капором“, *Чачански џлас*, 20. март 1992, 7. Негативне црте менталитета имале су свој одраз и у преступничком понашању, али које се ипак није потпуно пресликало на спортске приредбе (М. Тимотијевић, *Модернизација балканској џраџа...*, 422-446).

[33] М. Тимотијевић, *Модернизација балканској џраџа...*, 435.

[34] Zoran Branković, *Како је џаџак заволео рокенрол* (Паџак: Dom kulture, 2013), 17, 22, 57.

[35] Милош Тимотијевић, „Кошарка у Чачку 1940-1951.“, *Зборник радова Народной музеја LI/ LI1* (2021/2022), 299-341.

Било је то време када су кошарку у Чачку још увек играли искључиво момци из града („племџи”). Није било играча из других градова, а први „странац” (Радивоје Живковић) дошао је у тим „Борца” тек крајем шездесетих из оближњег села Трнаве.³⁶ Сличну традицију имао је и „Железничар” код кога су све до краја XX века сви тренери били Чачани и претходно су играли кошарку у овом клубу.³⁷

Спорт и дистинкција

Спорт поседује снажну дистинктивну симболичку вредност (дистрибутивну и позиционистичку), јер поприма нарочита својства ако је редак или је везан за одређену друштвену групу. На тај начин бављење изабраним спортом потврђује разлику у односу на друге групе и појединце. Из тих разлога вероватноћа бављења одређеним спортовима зависи од економског и културни капитала, слободног времена и процене користи за статус одређене друштвене групе.³⁸

По много чему кошарка је постала друштвено поље у коме су Чачани демонстрирали дистинкцију (повлачењем граница према другима, али у своју корист), чиме су обезбеђивали „супериорност” на основу низа избора симболичне природе. Наиме, релациона својства групе настају на основу њеног положаја у систему разлика, при чему је категорија „укуса” (манифестује се кроз низ избора симболичке природе) веома важна за заједнички идентитет.³⁹

Када је у питању Чачак, дистинкција се у пољу кошарке демонстрирала на два начина – као разлика у односу на село и околне вароши, што је остала трајна карактеристика, и као истицање посебности интелектуалне омладине, што је била пролазна појава.

У првој деценији развоја кошарке у Чачку ученици Гимназије и студенти чинили су већину играча. У питању је био спорт интелектуалне омладине који није захтевао велике атлетске способности, физичка напрезања и агресију, што су потврђивала и правила игре. Све до 1958. није било ограничења напада и држања лопте код играча, а свака грубост је санкционисана.⁴⁰ Кошарка је нарочито била популарна у Гимназији, где су школска такмичења изазивала велико интересовање ученика, што је локална штампа додатно подстицала.⁴¹

Била је то и својеврсна дистинкција, демонстрирање стицања и поседовања специфичног културног „капитала”, потом акумулације и преношења школским системом у најпрестижнијој школској установи у вароши, чиме су гимназијалци показивали да су другачији.⁴²

Доминација интелектуалаца у првој деценији ширења кошарке у Чачку била је потпуна. Тако су тим „Борца” који је 1952. постао члан Прве југословенске лиге чинили искључиво интелектуалци.⁴³

Природна смена генерација у спорту и измена правила која су условила динамичнију игру условили су ширење популарности кошарке код свих социјалних група у Чачку. По „правилу” појединци из нових социјалних слојева и са другачијим образовним „капиталом” у спорт доносе „иновације”, следећи већ

[36] Зоран Антоновић, *Највеће победе Борца : мала сенџи-менџиална историја једног великог клуба : 75 година Кошаркашког клуба Борац* (Чачак : Народни музеј Чачак, 2022), 27, 30.

[37] Светислав Љ. Марковић, Гвозден Оташевић, Милован Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019.* (Чачак : КК Железничар, 2020), 84.

[38] Pjer Burdije, *Distinkcija : društvena kritika suda* (Podgorica : CID, 2013), 93, 216-220.

[39] Ivana Spasić, „Distinkcija na domaći način : diskursi statusnog diferenciranja u današnjoj Srbiji”, *Nasleđe Pjera Burdijea : pouke i nadahnuća*, prir. Miloš Nemanjić, Ivana Spasić (Beograd : Institut za filozofiju i društvenu teoriju : Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 2006), 137-171.

[40] Аноним, „Честитамо на успеху : 'Борац' је нови члан Савезне кошаркашке лиге”, *Чачански глас*, 6. новембар 1951, 4; Аноним, „Висока победа која не одушевљава : 'Борац' – 'Раднички' (Ваљево) 71:51”, *Чачански глас*, 21. август 1957, 7; М. Тимотијевић, „Кошарка у Чачку 1940–1951.”, 320.

[41] М. З., „У такмичењу за куп Мушке гимназије у кошарци победила екипа VIII-1”, *Слободни глас*, 7. март 1950, 3.

[42] P. Burdije, *Distinkcija...*, 27, 221, 225-226.

[43] М. Тимотијевић, „Кошарка у Чачку 1940–1951.”, 320.

постављене културне циљеве, али с применом сопствених средстава за њихово остварење.⁴⁴

У питању је био уобичајени процес који спортове који су на почетку представљали уживање за више класе преображава у „народна” надметања, како по друштвеном пореклу играча и публике, тако и по вредностима које се истичу (снага, отпорност, сила, спремност на „жртвовање”).⁴⁵

Нове генерације донеле су један другојачији „животни стил” и дистанцу према интелектуалцима (запостављање учења у средњој школи, прекидање студија, коришћење дувана, конзумирање алкохола, све чешћа демонстрација насиља).⁴⁶

Дистинкцију унутар самог града потпуно је заменила дистинкција према другим варошима. Ривалитет са околним насељима и нарочито отпор доминацији екипа из Београда добили су важну улогу у том процесу.

Идентитет и отпор

Један од важних упоришта у изградњи идентитета је и отпор. Осећај отуђености удружен са негодовањем због неправедног искључивања (политичког, економског, друштвеног) може постати основа за изградњу посебног одбрамбеног идентитета и појачавања стварања „границе”, што може довести и до цепања друштва у скуп супротстављених група. Такве одбрамбене реакције постају извори смисла и идентитета у процесу изградње нових културних кодова на темељу старијег наслеђа.⁴⁷

Спорт се, између осталог, може посматрати и у оквиру стратегије „отпора” друштва према наметнутим нормама, својеврсног „прекршаја” (дискурс карневализације) у оквиру противљења доминантној култури.⁴⁸

После Другог светског рата играње кошарке у Београду било је својеврсна „опозициона” активност која је по свом садржају суштински (иако без свесне политичке намере) била усмерена против званичних вредности комунистичког друштва, јер је пропагирала једну америчку игру и западну популарну културу која ју је пратила.⁴⁹

Изостанак свесне политичке намере био је условљен и чињеницом да је омладина на тај начин стварала и свој посебан свет ограђен од ауторитета одраслих.⁵⁰ Такав вид отпора „култури одраслих” био је карактеристичан и за Чачак, где је кошарка привлачила омладину као игра и разонода која је по самој својој „природи” измицала идеолошким калупима, тако да није била део свесног политичког отпора социјалистичком уређењу.

Трагање за забавом и узбуђењима било је одлучујуће, а присуствовање спектаклу најважније, о чему сведоче и подаци о изузетној посећености кошаркашких утакмица. На пример, пријатељски меч „Партизана” и „Борца” одигран 6. јуна 1950. у Чачку привукао је чак 3.000 гледалаца у време када је град имао око 12.000 житеља.⁵¹

Тако је било и у наредним деценијама. Утакмице у Чачку игране су редовно у „спектакларном” амбијенту, посебно ако би у госте долазила екипа са репрезентативцима Југославије. Надметање са играчима који су на међународном нивоу остваривали успехе годило је целом граду. Интересовање је било огромно, а посете на таквим мечевима велике (око 3.000 гледалаца).⁵² За град који је до 1971. имао преко 38.000 становника, број навијача који су долазили на „Борчев”

[44] R. Đulijanoti, *Sport...*, 27-28.

[45] P. Burdije, *Distinkcija...*, 221.

[46] З. Антоновић, *Највеће победе Борца...*, 27, 30.

[47] M. Castells, *Моћ идентитета*, 15-22

[48] R. Đulijanoti, *Sport...*, 93.

[49] Aleksandar Miletić, *Džez basket* (Beograd : Laguna, 2013), 131-143.

[50] K. Maze, *Bezgranična zabava*, 161, 188-189.

[51] Аноним, „Гостовање К. К. 'Партизан' у Чачку: 'Партизан' (Београд) – 'Борац' 33:19”, *Слободни глас*, 9. јун 1950, 4.

[52] Аноним, „Друго коло савезне кошаркашке лиге : бољи није морао да победи : 'Борац' – 'Олимпија' 72:82 (35:39)”, *Чачански глас*, 3. јун 1966, 8.

стадион био је импресиван (скоро 10% градске популације).⁵³

Спортска такмичења природно стварају ривалства, која се због многих утицаја могу појачати и прелити у друга друштвена поља. Тако су утакмице чачанских кошаркашких клубова са београдским тимовима од надметања прерасле у сукобе „центра и периферије”, „метрополе и провинције”.

Почетни кошаркашки успеси Чачана појачали су и амбиције, а отворени сукоби са Београдом почели су након завршетка првог дела прве прволигашке сезоне „Борца” 1952. године. Због мењања правила током такмичарске сезоне „Борац” је био оштећен, а Кошаркашки савез Југославије тумачио је правила у складу интереса београдских клубова. Чачани се нису мирили са недоследношћу, јавно су реаговали на критике Београђана и истакли борбу за права „провинцијског” клуба.⁵⁴ Био је то почетак „кошаркашког рата” Чачка и Београда.⁵⁵ У наредним годинама овај сукоб се наставио, појачавао, продубио и добио нове заплете и суштински никада није ни престао.⁵⁶

Веома рано искуство сукоба са београдским клубовима и кошаркашким организацијама било је важно за стицање „кошаркашког идентитета”. Символ отпора постао је Радмило Мишовић („Маршал са Мораве”), петоструки најбољи стрелац Прве југословенске лиге за кога није било места у репрезентацији Југославије.⁵⁷ Мишовић је у локалној митологији постао „Бог сиромашне и

скромне Србије и маленог Чачка, а против богатих престоничних клубова и играча”.⁵⁸

Чачани су деценијама имали осећај да су (када је питању кошарка) доспели у положај „обезвређености” применом логике доминације југословенске метрополе према провинцијским градовима, што је створило самосвест о потреби отпора с циљем „преживљавања”, опстанка у прволигашком друштву и односу у статусу кошаркашког „велеграда”. Кошарка је тако постала важно идентитетско упориште не само за одређену социјалну групу, већ за цео град.

Током епохе социјализма кошарка је због успеха репрезентације постала популаран спорт градске омладине, укључујући и Чачак, али са неколико особености које су условиле да она постане важно идентитетско упориште многих генерација.

Стицајем околности чачански кошаркаши су у првој послератној деценији имали више спортских успеха него други колективни спортови у граду, што је омладини пружио пример за позитивну идентификацију. Тако су кошаркашки терени у Чачку постали простор за стварање личног идентитета и односа са спољашњим светом који је младим људима омогућавао да развију схватање о себи као посебном делу локалне заједнице.

Дистинкција према другим градовима и сеоском окружењу била је стара локална баштина („племићи”) која је преко кошарке добила нови облик испољавања. Најпре је то било друштвено поље у коме су интелектуалци демонстрирали своју посебност, да би са ширењем популарности кошарка обухватила и друге друштвене слојеве као облик практичног деловања који је стварао посебне менталне структуре. Тако је Чачак у свести својих житеља веома рано постао „град кошарке”, што је идеја коју су потом годинама истрајно ширили спортски новинари.

[53] М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага...*, 60.

[54] Аноним, „Кошарка: да ли ће 'Борац' остати у Савезној лиги?”, *Чачански Ћлас*, 10. јун 1952, 4; Светислав Љ. Марковић, *Професор са Мораве: [монографија о Александру Сиџфановићу]* (Чачак: Удружење спортских новинара Града Чачка, 2019), 53.

[55] Аноним, „Кошарка: спортисти Чачка одобрили рад К. К. 'Борац'”, *Чачански Ћлас*, 15. јул 1952, 4.

[56] Аноним, „Реаговање СОФК општине Чачак на одлуку Такмичарске комисије КСЈ: кривца треба казнити”, *Чачански Ћлас*, 17. новембар 1967, 10; З. М., „Некоректан став КСС према 'Железничару': атак на чачанску кошарку”, *Чачански Ћлас*, 22. март 1968, 10; З. М., „Чачанска кошарка у немилости форума: два аршина”, *Чачански Ћлас*, 5. април 1968, 10.

[57] Светислав Љ. Марковић, *Радмило: [монографија о Радмилу Мишовићу]* (Чачак: Удружење Мајстор баскета, 2013), 61-67.

[58] З. Антоновић, *Највеће њобеге Борца...*, 63-65.

За идентитет локалне заједнице процес одбране заједничких „кошаркашких интереса“ у сукобу са тимовима и кошаркашким организацијама (републичким и федералним) из Београда имао је такође важно место, што је затим постало део памћења локалне заједнице које се обнављало у свакој новој првенственој кошаркашкој сезони.

Стадиони и кошаркашке утакмице постали су простор у коме су стваране, а затим и потврђиване „посебне“ културне вредности, од навијања за свој клуб и град, уживања у игри, до вербалне и физичке агресије према противницима и свих других облика локалне солидарности. Све се одвијало у урбаном простору и епохи убрзане модернизације, при чему је сваки појединац могао да се укључи у локалну „спортску драму“, наротив који је омогућавао осећај припадништва нечему много већем него што је „обичан“ свакодневни живот.

На тај начин кошарка је надрасла све друштвене групе и слојеве и постала облик локалне самоперцепције и потврде особености у којој је у својству играча, тренера, спортских функционера, родбине, пријатеља и навијача учествовала већина становништва вароши која је постала „град кошарке“.

Извори и литература:

Штампа:

Слободни глас, 1945–1950.

Чачански глас, 1951–2022.

Литература:

Антоновић, Зоран. *Највеће победе Борца : мала сенциментална историја једној великој клубу : 75 година Кошаркашкој клубу Борац*. Чачак : Народни музеј Чачак, 2022.

Vožović, Ratko. „Od slobodnog vremena do dokolice“. *Kultura : časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 120 (2008), 101-122.

Борозан, Игор. *Рејезенцијивна култура и њолишчка њројајанда : сјоменик кнезу Милошу у Нејојину*. Београд : Филозофски факултет, Катедра за историју уметности новог века, 2006.

Branković, Zoran. *Kako je Čačak zavoleo rokenrol*. Čačak : Dom kulture, 2013.

Brombarže, Kristijan. „Fudbal: navijačka strast“, u: *Identitet (I) : pojedinac, grupa, društvo*, pr. Katrin Halpern, Žan-Klod Ruano-Borbalan, Beograd : Clio, 2009, 276-382.

Burdije, Pjer. *Distinkcija : društvena kritika suda*. Podgorica : CID, 2013.

Gidens, Entoni. *Posledice Modernosti*. Beograd : Filip Višnjić, 1998.

Ђорђевић, Иван. „Владе Дивац – недовршена транзициона бајка“. *Гласник Етнографској инстџијуа* LV/1 (2007), 61-75.

Ђорђевић, Иван. „Производња 'другости' : етнографске белешке са фудбалског терена“. *Етноанџројолошки џроблеми* 2 (2017), 566-581.

Ђорђевић, Иван. „Утеривање патриотизма : антрополошка анализа конструисања култа кошаркашке репрезентације Србије у спортској штампи“. *Кулџурне џаралеле: свакодневна кулџура у џосџсоцијалистџичком џериогу*. *Зборник Етнографској инстџијуа САНУ* 25, ур. Драгана Радојичић, Београд, САНУ, 2008, 85-96.

Ђорђевић, Иван. „Чија је ово игра? Један поглед на улогу фудбала у конструкцији националног идентитета“. *Етноанџројолошки џроблеми* 1 (2014), 83-103.

Ђулијаноти, Рићард. *Sport : kritička sociologija*. Beograd : Clio, 2008.

Kajoa, Rože. *Igre i ljudi : maska i zanos : drugo izdanje*. Beograd : Nolit, 1979.

Castells, Manuel. *Moć identiteta*. Zagreb : Golden marketing, 2002.

Kertis, Džon. „Sistem vlasti“, u: *Enciklopedija društvenih nauka, tom 2 (N-Ž)*, pr. Adam Kuper, Džesika Kuper, Beograd : Službeni glasnik, 2009, 1257-1260.

Копривица, Часлав. *Ното Махџмџс : елементџи философије сџорџа*. Београд : Центар за изучавање традиције Укронија, 2018.

Кречмар, Скот и Дајерсон, Марк и Луелин, Метџу и Гливс, Џон. *Истџорија и филозофија сџорџа и физичке акџивносџи*. Нови Сад : Факултет спорта и физичког васпитања, 2020.

Lais, Mario. „Sport“, *Leksikon savremene kulture : teme i teorije, oblici i institucije od 1945. do danas*, pr. Ralf Šnel, Beograd : Plato Books, 2008, 645-647.

Leksikon yu mitologije [ur. Iris Adrić, Vladimir Arsenijević, Ђорђе Матић]. Beograd : Rende; Zagreb : Postscriptum, 2005.

Maze, Kaspar. *Bezgranična zabava : uspon masovne kulture 1850–1970*. Beograd : Službeni glasnik, 2008.

Марковић, Светислав Љ. и Оташевић, Гвозден и Вуловић, Милован. *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. Чачак : КК Железничар, 2020.

- Марковић, Светислав Љ. *Професор са Мораве : [монографија о Александру Сџефановићу]*. Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019.
- Марковић, Светислав Љ. *Рагмило : [монографија о Рагмилу Мишовићу]*. Чачак : Удружење Мајстор баскета, 2013.
- Miletić, Aleksandar. *Džez basket*. Beograd : Laguna, 2013.
- Миљковић-Катић, Бојана. *Сџрукџура ѓрагској сџановнишџва Србије среџином XIX века*. Београд : Историјски институт, 2002.
- Oberle, Dominik. „Živeti zajedno : grupa u društvenoj psihologiji”. *Identitet (I) : pojedinac, grupa, društvo*, pr. Katrin Halpern, Žan-Klod Ruano-Borbalan. Beograd : Clio, 2009.
- Перишић, Мирослав. *Ваљево : ѓраг у Србији крајем 19. века (1970–1903), групо издање*. Београд : Институт за новију историју Србије; Ваљево : Скупштина општине Ваљево, 1998.
- Radenović, Sandra. *Sport i društvo : sociologija sa sociologijom sporta, treće dopunjeno i izmenjeno izdanje*. Beograd : Univerzitet Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, 2021.
- Радовановић, Милован. „Антропогеографске и демографске основе развоја насељености у Србији : развој насељености до Другог светског рата”. *Зборник радова Географској инстџијуџа „Јован Цвиџић” САНУ*, 43 (1991), 57-91.
- Ristivojević, Marija. „Grad kao izвориште kulturnih identiteta”, у: *Кулџурни идентџиџџџи као немаџеријално кулџурно наслеђе : зборник радова са научној скуџа Кулџурни идентџиџџџи у XIX веку*, Београд : Српски генеалошки центар : Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета, 2011, 57-72.
- Ruano-Borbalan, Žan-Klod. „Izgradnja identiteta”. *Identitet (I) : pojedinac, grupa, društvo*, pr. Katrin Halpern, Žan-Klod Ruano-Borbalan, Beograd : Clio, 2009, 5-16.
- Skemblem, Grejam. *Sport i drustvo: istorija, moć i kultura*. Beograd : Clio, 2007.
- Spasić, Ivana i Backović, Vera. *Gradovi u potrazi za identitetom*. Beograd : Univerzitet, Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja, 2017.
- Spasić, Ivana. „Distinkcija na домаћи начин : diskursi statusnog diferenciranja u данашњој Србији”, *Nasleđe Pjera Burdijea : pouke i nadahnuća*, prir. Miloš Nemanjić, Ivana Spasić, Beograd : Institut za filozofiju i društvenu teoriju : Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 2006, 137-171.
- Стефановић, Александар. *Кош на обали Мораве*. Чачак : Кошаркашки клуб Борац, 1995.
- Stojković, Branimir. „Grad kao okvir zavičajnog identiteta”. *Kultura : časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 122/123 (2009), 41-53.
- Тимотијевић, Милош. „’Вазда’ верни поданици : списак особа које су добиле орден на рођендан Краљице Драге Обреновић 11. септембра 1901. године”. *Зборник радова Народної музеја*, XLVIII (2018), 45-54.
- Тимотијевић, Милош. „Бој на Љубићу у званичној репрезентативној култури Чачка током XIX и XX века”, у: *Срџска револуџија и обнова државности Србије : двестџа ѓодина од Друџој срџској усџанка*, ур. Радомир Ј. Поповић, Београд : Историјски институт; Чачак : МИАЧ, 2016, 215-241.
- Тимотијевић, Милош. „Град у унутрашњости : облици, простори и границе приватног и јавног у 20. веку”, у: *Приваџни живоџ код Срба у двадесетом веку*, ур. Милан Ристовић, Београд : Clio, 2007, 579-611.
- Тимотијевић, Милош. „Град, спорт и идентификација: ривалство кошаркашких клубова из Чачка и Краљева (1945–1991)”, у: *Публицистџика у развоју друшџва и државџе II, научни скуџ, Свеска резимеа*, ур. Љубодраг П. Ристић, Краљево : Народни музеј; Београд : Институт за политичке студије : Правни факултет Универзитета, 2022, 31.
- Тимотијевић, Милош. „Кошарка у Чачку 1940–1951”. *Зборник радова Народної музеја LI/ LII (2021/2022)*, 299-341.
- Тимотијевић, Милош. „Култ светитеља, места сећања и политички митови: пример манастира Вујан, гробне цркве породице Луњевица”. *Годишњак за друшџвену историју*, св. 3 (2016), 33-63.
- Тимотијевић, Милош. „Празнични сјај завичајне светковине: Посета краља Александра и краљице Драге Чачку 1901. године”. *Зборник радова Народної музеја L (2020)*, 71-79.
- Тимотијевић, Милош. „У лавиренту унутрашњих граница : положај Чачка у територијалној подели Србије 1804–2009. године”, *Зборник радова Народної музеја XXXVIII (2008)*, 233-284.
- Тимотијевић, Милош. *Модернизација балканској ѓрага (1944–1989) : комџарашџивна анализа развоја Чачка и Блаџовџрага у џјохи социјализма*. Чачак : Народни музеј Чачак, 2012.
- Fink, Eugen. *Osnovni fenomeni ljudskog postojanja*. Beograd : Nolit, 1984.
- Halpern, Katrin. „Trebа li prestati da se govori o identitetu?”. *Identitet (I) : pojedinac, grupa, društvo*, pr. Katrin Halpern, Žan-Klod Ruano-Borbalan, Beograd : Clio, 2009, 17-27.
- Hermisdorf, Klaus. „Region”, у: *Leksikon savremene kulture : teme i teorije, oblici i institucije od 1945. do danas*, pr. Ralf Šnel, Beograd : Plato Books, 2008, 589-591.
- Džonston, R. Dž. „Region”, у: *Enciklopedija društvenih nauka, Tom 2 (N-Ž)*, pr. Adam Kuper, Džesika Kuper, Beograd : Službeni glasnik, 2009, 1182-1184.

BASKETBALL AND CREATION OF THE LOCAL IDENTITY OF ČAČAK

Identity is the process of making sense of a set of cultural attributes that are given priority over other sources of identification. In modern society, through rivalry and competition, sport has become a very important basis for the creation of individual and group identities. At the local level, these processes emphasize regional specificity with a number of specific cultural characteristics and in Čačak basketball became one of them. The creation of the identity was based on strengthening the already existing local peculiarity, distinction in relation to the rural and regional environment and the need to resist Belgrade. Stadiums and basketball games became a space where "special" cultural values were created and

then confirmed, from supporting one's club and city, enjoying the game, to verbal and physical aggression towards opponents and all other forms of local solidarity. Everything took place in an urban space during an era of rapid modernization, where each individual could become involved in the local "sports drama", a narrative that allowed a sense of belonging to something much larger than "ordinary" everyday life. In this way, basketball outgrew all social groups and layers and became a form of local self-perception and confirmation of individuality in which the majority of the population of the town, which became the "city of basketball", participated as players, coaches, sports officials, relatives, friends and fans.

Miloš TIMOTIJEVIĆ, PhD

LE BASKET-BALL ET LA CONSTRUCTION DE L'IDENTITÉ LOCALE DE CACAK

L'identité est le processus de création de la signification d'après une série d'attributs culturels, auxquels on donne de la valeur par rapport aux autres sources auxquelles on s'identifie. Dans cette société moderne, le sport devient, à travers la rivalité et la compétition, une base très importante pour la création d'identités individuelles et de groupe. La construction de l'identité se base sur le renforcement de la caractéristique locale déjà existante, une distinction par rapport aux environs rurales et régionales et leur nécessité de résister à Belgrade. Les stades et les matchs de basket-ball devinrent un espace dans lesquels elles furent créées, puis certifiées, comme valeurs culturelles, "particulières", d'encourager leur club et leur ville,

de s'amuser en jouant jusqu'à l'agression verbale et physique envers les adversaires et autres formes de solidarité locale. Tout se déroula dans l'espace urbain et à l'époque de la modernisation urbaine, d'après quoi tout individu pouvait s'intégrer au "drame sportif" local, narratif qui permit une sensation d'appartenance à quelque chose de plus grand que la "simple" vie quotidienne. Ainsi, le basket-ball surpassa tous les groupes et couches sociales et devint une forme d'auto-conception locale et d'attestation d'excentricité dans laquelle, en qualité de conducteur, d'entraîneur, de fonctionnaire sportif, de famille, d'ami et de supporter participa la majorité de la population de la ville qui devint "la ville du basket-ball".

Dr Milos TIMOTIJEVIĆ

316.775.4:796.323.2(497.11)"1970/2023"
316.644-058.5:796.323.2

М.А. Милан ЛИШАНЧИЋ
историчар Чачак
mlisancic1984@gmail.com

„ВРУЋЕ ГОСТОВАЊЕ” – СОЦИОЛОШКО-КУЛТУРОЛОШКИ ФЕНОМЕН ПУБЛИКЕ НА ПРИМЕРУ ЧАЧАНСКЕ КОШАРКЕ

АПСТРАКТ: Рад се бави анализом социолошких и културолошких феномена јублице на сјорјским јирепредбама на јримеу чачанске кошарке. Кошарка у Чачку веома брзо јосјаје део идентитетна града а њена јублика у дворани крај Мораве мијска заједница која јосјаје и осјаје јознаја широм земље и региона. У раду се разматра феноменологија јублике из ујла домаћих и јосјујућих акћера (јирача и јиренера), као и самих конзуметна (навијача) у јериоду од 70-их јодина ХХ века до данас и анализира и ујоређује различитије социолошке и културолошке ајектје и мојиве сјецифичне микро заједнице чачанске кошаркашке јублике и њеној односа јрема сјорју, кошарци, јири, забави, као и самим односима унујар чачанске заједнице и њене валоризације кошарке као јримарној и унікајној чачанској јроизвода.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: кошарка, јублика, навијачи, сјорј, хала, јосјовање, сјекјакл

Спорт и кошарка

Обављање разних активности својствено је човеку као индивидуи, духовном и друштвеном бићу и повезано је са задовољавањем потреба које се односе на његов биолошки, духовни и културни живот, као и за функционисање заједнице као целине (породице, рода, фамилије, града, државе и друго). Спортска активност у том смислу јесте постала атрактивна, популарна и препознатљива јер задовољава више сегмената друштвених функција. По Крсмановићевом мишљењу спорт би се „могао дефинисати као психофизичка активност појединаца и група (специфично вежбање, тренинг и такмичење), остварена у осамостаљеним облицима моторног вежбања (игри, такмичарском и школском спорту и рекреацији), усмерена ка највишим достигнућима

спортиста (резултатима, успесима, публици и спортском тржишту), а у циљу задовољења хуманистичких потреба”.¹ Оваква дефиниција указује на форме активности које су значајне за друштво, али и на то да је спорт уједно и антрополошка потреба човека, културно-морална активност и вредност, као и ствар ширег схватања конзумеризма и модерних потреба тржишта. Повеља европске комисије Европске уније наводи да „спорт означава све облике физичке активности који, кроз повремено или организовано учешће, имају за циљ изражавање или побољшање физичке спремности и менталног благостања, формирање друштвених односа или постизање резултата у такмичењу на свим нивоима”.²

[1] Вишеслав Крсмановић, *Социологија сјорја* (Београд: Факултет за менаџмент у спорту, 2006), 193-198.

[2] https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?Objec-tID=09000016804c9dbb (приступљено 25. 4. 2023).

Са становишта друштва и друштвених односа, спорт кроз усавршавање човекове природе (ума, тела) у оквиру заједнице афирмише појединце и њихов таленат, способности и достигнућа и тако ствара призму просветитељства где су спортски актери друштвени светионик за развијање потреба за бављење спортом, али и спона ка културној интеграцији понашања и достигнућа у спорту са друштвеном микро/макро средином. Опет, спортисти сопствену активност користе као друштвену активност ка личној афирмацији, интересу (углед, новац) и комуникацији (однос са публиком), док је спорт катализатор афирмације друштвене средине (здрав живот, образовање, васпитање, народ, држава и друго), економске сврсисходности (спонзори, профит, бизнис), као и нових вредности кроз резултате који могу подићи углед заједници. Дакле, спорт пружа појединцима задовољавање ега, осећаје задовољства, радости и поноса као и слободу кроз релативну аутономност деловања у оквиру микро групе (тима), уважавања његових талената и могућности (награде, признања), флексибилност одабира и као такве их потврђује у оквиру групе/а (клуб, репрезентација), али и појединачно (звезде, асови), дајући тако себи и спортистима специфично место у социо-економским, морално-културним, статусним и другим друштвеним односима у оквиру заједнице.³ Друштвени систем и вредности нуде повољне или мање оптималне услове за развој спорта, а његова организација зависи од вредносних оријентација које друштво пропагира јер спорт није и не може бити изван начина живота, микро/макро културне климе, вредносних и моралних норми једне заједнице.

За потребе овог рада важно је да се истакне још једна, можда и најважнија друштвена карактеризација спорта, нарочито из аспекта конзумената (публике), која се односи на испољавање емоција и

задовољства што је кључно за спорт и његову спектакуларност, гледљивост, митологизацију и ритуализацију, али и драматичност са понекад траги-комичним, апокалиптичним и аутентичним елементима и доживљајима. Спорт и спортске активности као друштвена целина подразумевају не само непосредне елементе (спортисте, такмичења, резултате, рекорде), већ и такозване посредне који укључују публику, културу понашања, страст, правду, па и насиље, као и све што нема везе са директним бављењем спортом и спортским актерима. У том смислу, феномен такмичења јесте специфичност спорта као друштвене активности која на неки начин представља спону између два поменутог елемента. Према мишљењу Роберта Сајмона, такмичење се може описати у најширем смислу речи као „учествовање у спортском надметању са намером, или главним циљем, да се порази противник. У таквим јасним случајевима, такмичење изгледа као позиција у којој нечији успех мора бити праћен адекватним губитком оне друге стране (*zero-sum game*)”.⁴ Узимајући овако свеобухватну дефиницију такмичења у обзир, можемо указати на дејства које оно има на саме непосредне актере (победа, пораз, награда и др), као и на непосредне (публика), што укључује и дугорочне културне последице на заједницу у целини (баштина, идентификација, историјски и легендарни моменти сећања).

Спорт као елемент човековог развоја почива на (само)контроли, дисциплини, правилима и такмичењу али и самој игри који су оквири, односно темељи организације спорта као друштвене активности и као такви генеришу напетост, ужитак, драму и усхићење. Током историје, различити спортски догађаји реферисали су феномен спорта као културолошку појаву која је, као код средњовековних витешких турнира, имала смисао како самог такмичења и борбе, тако

[3] В. Крсмановић, *Социологија спорта*, 199-206.

[4] Robert L. Sajmon, *Fer-plej etika sporta* (Beograd: Službeni glasnik, 2006), 38-46.

и исказивања поноса, спектакла, церемонијалности и симболима у којима су емоције, агресија и напетост како код актера, тако и код гледалаца, стварале његову културу. Торстен Веблен наводи двобој (дуел) који из приватне прелази у друштвену обавезу одбране части, ривалства и такмичења, али и поштовања одређених културних норми и правила својствених одређеним културним заједницама. Са тим у вези, спорт има и ту тамну друштвену страну „пљачкашке људске природе”⁵ која је склона варању, изигравању правила, превари, окрутности, лукавству и изругавању у циљу победе, остваривања задатака и савладавању препрека, што код актера, а посебно публике, изазива различите и подељене емоције и реакције.

Како бисмо што темељније поставили проблематику социолошко-културолошког феномена публике, морамо поделити спортове по свом типу, али и својеврсним друштвеним карактеристикама како бисмо што подробније разумели не само кошарку, већи и њену публику. Спорт се по типу може поделити на: атлетику (односи се на догађаје који тестирају издржљивост, снагу и брзину - трчање, ходање, скакање и друго), спортове са лоптом (кошарка, фудбал, одбојка), борилачке спортове (бокс, рвање, карате), мотоспорт (рели, формула), спортове са рекетом (тенис, бадминтон) и многе друге. Ако спорт посматрамо у оквиру друштвених карактеристика навешћемо три различите дихотомије - индивидуални (тенис, снукер, голф) и тимски/колективни (кошарка, фудбал, одбојка), агресивни (рвање, рагби) и неагресивни (тенис, пливање), стилски (гимнастика, уметничко пливање) и нестилски (хокеј, фудбал).⁶

Оваква стандардна и колоквијална подела може се ипак на неки начин

предефинисати уколико се укључе одређене појединости и финесе кошарке. У својој суштини, она је тимски спорт који играју два противничка тима која имају задатак да постигну што више кошева/поена. Победник кошаркашке утакмице је екипа која постигне више поена од својих противника на крају регуларног времена. Међутим, пре више од 100 година, Џејмс Нејсмит је у Сједињеним Америчким Државама створио нову игру лоптом (кошарку) засновану на основној идеји да људи треба да вежбају на здрав и цивилизован начин у затвореном простору. Поред тога, наставник из Канаде и протестантски пастор 15. јануара 1892. године објавио је прва кошаркашка правила (13 правила кошарке) из којих се јасно види да је желео да направи јасну дистинкцију од рагбија/америчког фудбала желећи да креира спорт са лоптом који би био неоптерећен агресијом и грубошћу. Правило број 2 да је лопту могуће ударити у било ком правцу помоћу једне или две руке, али не и песницом, и данас је на снази. Разлог из којег је уведено јесте Нејсмитова жеља да се ограничи могућност употребе физичке силе приликом борбе за лопту. Стриктно правило фаула код Правила бр. 5, 6 и 7 – (5) Забрањено је ударање раменом, држање, саплитање или ударање противника. У случају првог прекршаја, играчу ће бити досуђен фаул. Уколико понови исти чин, биће искључен до следећег поготка, док ће играч, уколико је постојала јасна намера изазивања повреде, бити избачен са утакмице без права замене; (6) Фаулови су ударање лопте песницом, као и кршења правила 3, 4, или 5; (7) У случају три узастопна фаула једне екипе, противнички тим добија поен⁷ – јасно говори о намери новог спорта да буде далеко софистициранији и окренутији вештини без оптерећења насиља и агресије уз поштовање правила понашања. Са тим у

[5] Dragan Koković, *Društvo, nasilje i sport* (Novi Sad: Mediterran publishing, 2010), 59-66.

[6] Daniel L. Wann, Frederick G. Grieve, Ryan K. Zapalac, and Dale G. Peas, „Motivational Profiles of Sport Fans of Different Sports”, *Sport Marketing Quarterly* 17 (2008), 6-19.

[7] <https://www.usab.com/history/dr-james-naismiths-original-13-rules-of-basketball.aspx> (приступљено 26. 4. 2023).

вези, Џонсон наводи да је рагби „увек био и остао физички тежак спорт, прожет „сочним” инцидентима, за које би неки рекли да су неопходни и сасвим одговарајући”, а насиље у рагбију је је, према Данинговом ставу, намерно и није изазвано провокацијом, озбиљно и стварно и на крају легитимно (по правилима/дозвољено).⁸ Природу рагбија најбоље описује изјава бившег капитена репрезентације Енглеске Лоренса Далајла који је рекао: „Пре него што почнете да се бавите било којом врстом рагбија морате да се докажете, морате иза себе имати победе у физичким борбама, кавге и туче.”⁹ На примеру ова два дијаметрално супротна става и културе спорта видимо да је кошарка настала и наставила да се развија на курсу неагресивног тимског спорта са високом културом стилизације, односно трансформације како би била што гледљивија, атрактивнија, бржа и спектакуларнија. Са напретком друштва, она је еволуирала у модеран спортски догађај са богатим конотацијама, атрактивним вештинама, жестоким ривалствима и широко је популаризирана широм света. Њен значај се не своди на обим спорта и игре, већ је све више обдарена друштвеним факторима и изражава трансцендентност савременог човека према себи, развоју ума и тела, односу према јавности, али и културним захтевима специфичних заједница и свеукупног развоја друштва.

Кошарка је тимски спорт који се константно мења у сваком аспекту игре, правила, утицаја и друштвене атракције. Током деценија њена правила су се знатно променила или усложнила, односно еволуирала сходно развоју друштва, потреба, технолошког развоја и захтева нових генерација. Уз то, кошарка је један од ретких тимских спортова који нема стандардизована

правила на глобалном нивоу, а пример су разлике у НБА и ФИБА правилима. Уз то, она су се углавном мењала како би кошарка остала егалитарна, спектакуларна и атрактивна за публику. Пример су правило за извођење слободних бацања, увођење правила 5 секунди леђима, затим правило силазне путање, играња одбране (*handchecking* у НБА) и многа друга.¹⁰ Правила се мењају сходно култури гледалаца и простора познавања спорта, па и навијања, те се стога кошарка може посматрати као игра перманентне флексибилности и трансформације. Кошаркашка игра се исто тако временом веома преобразила ради промоције спектакла, лепршавости и атрактивности. У односу на оригинална правила, уведен је дриблинг да би играчи били што покретљивији, затим популарна „тројка” (1984. године уведена у Југословенску савезну лигу) која се такође временом трансформисала (6,25м – 6,75м ФИБА; 6,25м – 6,75м – 7,25м НБА) што је утицало на промену читаве концепције игре и тактике.¹¹ Посредством модерних технологија, развоја модерног и дигиталног друштва кошарка постаје глобална и видљива, друштвено ангажована и едукативна, привлачећи на тај начин младе, заљубљенике у игру и фанове широм света, ширећи свој културолошки утицај и креирајући велику глобалну базу кошаркашких навијача и публике. Мисија Вилијема Вајланда 1923. године у Београду донела је кошарку на ове просторе, а преко Калемегдана и других центара на југословенском простору (Зрењанин, Загреб, Љубљана, Задар, Сплит) стиже у маргиналне кутке тог простора – Чачак – где се етаблира као идентитет и представља културну баштину града на Западној Морави. Кошарка је постала и

[8] Grejem Skemler, *Sport i društvo: istorija, moć i kultura* (Београд: Clio, 2007), 154-160.

[9] G. Skemler, *Sport i društvo...*, 159.

[10] <https://dunkorthree.com/nba-rule-change-history/> (приступљено 26. 4. 2023); <https://thesportjournal.org/article/strategically-driven-rule-changes-in-nba-causes-and-consequences/> (приступљено 26. 4. 2023).

[11] Више о разликама у правилима ФИБА-НБА у: <https://www.fiba.basketball/rule-differences> (приступљено 26. 4. 2023).

својеврсна друштвена и културна атракција. Опонашање звезда, музика (хип хоп), друштвена ангажованост и промоција спортских, моралних и егалитарних вредности, неке су од стандардних и општеприсутних мотива кошарке и њене публике. Њена култура и природа у сваком аспекту утицали су на стварање специфичне и препознатљиве кошаркашке публике која се диференцира од фанова осталих спортова, а у случају Чачка она постаје део мејнстрим културе заједнице, фокална тачка идентитета и једна од најважнијих историјских баштина града.

Методологија истраживања

Рад анализира специфичности чачанске кошаркашке публике, њену препознатљивост, идентитет и природу. Аспекти који ће бити укључени у ову анализу јесу публика (навијачи) и њихова визија и визија кошарке, игре и односа према тиму и противницима, затим непосредни актери игре (противнички/домаћи играчи и тренери) и њихова визија чачанске кошаркашке публике, као и однос саме кошарке и њен утицај на природу публике у Чачку.

За потребе истраживања и анализе чачанске кошаркашке публике биће коришћена дневна штампа у периоду зенита КК „Борац“ (1970–1990) и у фокусу ће бити историја и генеза КК „Борац“ као најзначајнијег носиоца кошаркашког идентитета Чачка. За потребе рада коришћени су и интервјуи са бившим играчима „Борца“ и „Железничара“ Мирком Дробњаком и Дејаном Мијатовићем, бившим играчем и новим/старим тренером КК „Борац“, бившим играчем КК „Борац“, ФМП, КК „Игокеа“ и других клубова Бранком Јоровићем, бившим играчем и тренером КК „Борац“ Марком Мариновићем Малином, као и просветним радником и бившим кошаркашом Браниславом Баном Бокићем (КК „Студент“, КК „Борац“). Уз поменуто, у обзир ће бити укључена и лична искуства аутора овог

текста и интервјуи навијача КК „Борац“ из периода од средине 60-их до данас – Душка Ниновића и Рата Смиљанића.

Публика – основне одлике

Теорије дефинишу идентификацију као оријентацију себе у односу на друге објекте, укључујући особу или групу, која резултира осећањем или осећањима блиске привржености. Идентификација у спорту, па и кошарци, изражава ниво психолошке повезаности коју навијачи осећају према свом тиму као продужетку њиховог идентитета. Публика осећа емоционалну повезаност са својим тимом а појединци са јаким степеном идентификације сматрају (не)успех своје екипе лично својим.¹² Присуствовање спортским догађајима један је од најпопуларнијих облика активности у слободно време широм света, који сваке недеље привлачи милионе поклоника. Навијање као врста фолклора и културе одувек је постојала у виду уживања у игри, емоцији, подржавању екипе, локалног тима, државе/репрезентације или појединаца. Масовна идентификација публике са локалним и (над)националним заједницама учинили су да стадиони и/или хале постану „храмови“ и центри окупљања људи, односно на неки начин „фронтови модерног доба“ и спорта који је тако постао „сукоб без оружја“. Развој спорта у последњих 150 година створио је основне носиоце и непосредне актере попут спортиста, тренера, руководица и публике, а уз развој модерног друштва и технологија (медији, архитектура, компјутери и интернет и друго) и спортску јавност, друштвени ентитет који није организован и који се може поделити на спортско јавно мњење, пасивну публику и навијаче.¹³

Спортску публику по дефиницији карактеришу заједнички интереси за

[12] Ramazan Timucin Gencer, „The relationship between team identification and service quality perceptions in professional football“, *African Journal of Business Management* 5 (2011), 2140-2150.

[13] В. Крсмановић, *Социологија сјорџа*, 307-316.

спорт, непосредно учествовање у спортским догађајима, као и заједничка забава и потреба за (додатном) социјализацијом. Посматрајући социолошке теорије колективног понашања, публика (навијачи) као „гомила” користи симболичко понашање како би изразила своје интересе, ставове и жеље. Према мишљењу Густава Ле Бона и његовој теорији униформисаности¹⁴ у публици појединац губи индивидуалност али добија „вођу”, а на основу Блумерове теорије конвергенције, публика је експресивна, бунтовничка и конвенционална са заједничким ставовима, осећајима, реакцијама, али и склона изазивању експлицитних догађаја (бука, инциденти), као и деструктивном понашању.¹⁵ Смелсерова кумулативна теорија указује да публика „види решење” у општим уверењима (фаул, судијске гршке, „кораџи”), реагује на ситуације (свађе на терену, бурне реакције након постигнутог коша), али и спремност на мобилност (устајање, гестикација, добацавање, „скакање” на одлуку).¹⁶ Класна и интеракционистичка теорија сматрају да, код прве, публика јесте директан одраз класних конфликта у друштву, док је код друге спорт свет за себе а публика, као посматрач, апсорбује „драму” са терена и преноси је не само на трибине, већ и на заједницу.¹⁷

Пре него што пређемо на саму анализу природе чачанске кошаркашке публике, требало би истаћи неке од основних одлика публике. Психолошко-социолошка обележја укључују неструктурираност публике као групе (различити друштвени слојеви, у случају Чачка различито микро порекло село/град), хомогенизација културе, историје, менталитета и идентитета града преко и кроз саму публику, стварање спортских идола и „божанстава” (Радмило Мишовић,

Драган Кићановић, Драган Арсић, Жељко Обрадовић). Уз поменуто, такмичење је за публику емоционална забава и својеврсно „пражњење”, спортска приредба изазива дружење, вербалну и невербалну комуникацију са (не)истомишљеницима и доноси одређена очекивања публике (победа, добра игра, спектакл) и њене реакције. Културно-спортска обележја публике и навијача истичу бодрене и поштовање актера, уживање у естетици спортског догађаја, истицање личне културе и социјализација у друштву путем партиципације у публици. Треба поменути и хулиганство и вандализам као културно обележје и то да публика као спортски мотив има заједнички интерес за тим („Борац”, „Желе”) и град, као и интеракцију (аплауз) према праведности, пожртвовању и достојанству.¹⁸

Кошарка као генератор чачанске кошаркашке културе и идентитета

Историја и природа кошаркашке игре генерисала је специфичности и идентитет чачанске кошаркашке публике. Историја развоја игре важна је како би се створила слика постојаности кошарке у Чачку, док је сама природа игре, уз историјски развој, донела Чачку и чачанској заједници важан друштвени фактор који ће временом постати њихов неодвојиви део идентитета.

Кошарка је настала 1891. године на УМСА (*Young Men's Christian Association*) колеџу у Спрингфилду (Масачусетс, САД) и креација је канадског наставника физичког васпитања, свештеника и лекара Џејмса Нејсмита (*James A. Naismith*). Игра је постала прилично брзо популарна и ван оквира Сједињених Америчких Држава, тако да се до краја међуратног периода (1918–1939) проширила широм света у Европу, Азију и Јужну Америку.¹⁹

[14] <https://academyofideas.com/2013/07/the-nature-of-crowds/> (приступљено 27. 4. 2023).

[15] В. Крсмановић, *Социологија сјорџа*, 308.

[16] Gary T. Marx, „Looking at Smelser's Theory of Collective Behavior After Almost 50 Years: A Review and Appreciation”, *The American Sociologist* 43 (2012).

[17] В. Крсмановић, *Социологија сјорџа*, 310.

[18] R. Sajmon, *Fer-plej etika sporta*, 38-46.

[19] Milorad Sokolović, *Sve o košarci* (Gornji Milanovac: Dečje novine, 1975), 9-20; <https://springfield.edu/where-basketball-was-invented-the-birthplace-of-basketball> (приступљено 28. 4. 2023).

Кошарка се у Краљевини Југославији појавила у јесен 1923. године и популарисана је доласком мисије Америчког црвеног крста. У тој делегацији био је и Вилијем Вајланд који је био задужен да демонстрира нове спортове, између осталог и кошарку. Иако савременицима није била претерано занимљива (називали су је „женским“ и „млаким“ спортом који не изискује велике атлетске способности), кошарка ипак постаје веома популарна на простору Југославије, нарочито након 1945. године када се игра под обручима појављује и устројава и у Чачку.²⁰

Прва табла са обручем у Чачку је постављена априла 1945. година када се и узима да је настао КК „Борац“. Четири године касније настаје КК „Железничар“, а до данас су настајали и нестајали многи кошаркашки клубови попут КК „Студент“ (1976), ЖКК „Градац“ (1986), ОКК „Ча 94“ (1994; данашња КК „Младост“) и многи други.²¹ Кошарка као нов, атрактиван и занимљив спорт брзо се развијао и услед природе комунистичке и социјалистичке власти и система који је кроз физкултуру и здрав живот промовисао новог, социјалистичког омладинца и човека. Тако КК „Борац“ већ 1952. и 1954.²² постаје део југословенске елите у Првој савезној лиги, а Чачак који је свакако био на маргини југословенске државе и друштва добија право да се опроба против најбољих у великим кошаркашким центрима попут Љубљане, Задра, Сплита, Загреба и Београда. Након деценије дугог таворења у Другој савезној лиги КК Борац поново постаје део елите 1965, где остаје са кратким прекидима све до 1990. године.

[20] Aleksandar Miletić, *Džez basket* (Beograd: Laguna, 2013), 53-67.

[21] Зоран Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (1)“, *Чачанске новине*, 6. новембар 2007, 30-31; Зоран Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (2)“, *Чачанске новине*, 13. новембар 2007, 26-27; Светислав Љ. Марковић, Гвозден Оташевић, Милован Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар 1949-1999-2019* (Чачак: КК Железничар Чачак, 2020), 17-19; А. Стефановић, „Жирафе са Мораве“, *Чачански глас*, 1990, 8; Интервју Бранислава Бокића, наставника у пензији и бившег кошаркаша КК Студент, дата Милану Лишанчићу 1. фебруара 2023. године.

[22] Зоран Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (3)“, *Чачанске новине*, 20. новембар 2007, 26-27.

Током година КК „Борац“ генерише најпре локалне кошаркашке легенде попут Бола Денића, Александра Пуша Стефановића, браће Икодиновић, до Радмила Мишовића који постаје први, можда и једини прави спортски суперстар чачанског спортског идентитета, а који је уједно био и препознатљив на државном и националном нивоу бранећи боје КК „Борац“ чак 21 сезону и освојивши притом пет пута титулу најбољег стрелца лиге.²³ Преко Радмила Мишовића и учешћа КК „Борац“ у елитној Првој савезној лиги, чачанска кошарка постаје генератор асова попут Радивоја Живковића, Драгана Кићановића, Драгана Арсића, Жељка Обрадовића, Марка Ивановића, Влада Андројића, Мирослава Радошевића, Марка Мариновића, Бранка Јоровића и многих других који су пренели и понели чачанску кошарку на различите меридијане региона и Европе.

Поменута култура и природа кошарке као спорта и игре која је замишљена као софистициранија, елегантнија и атрактивнија верзија тимских спортова обликовала је чачанску кошаркашку публику током деценија доминације у односу на остале спортове. Бавећи се овом тематиком, текстови у чачанској штампи наводе важности и предности кошарке у односу на остале спортове јер се може практиковати и зими у загрејаним и комфорним дворанама и пружити забаву гледаоцима током иначе туробних и хладних зимских дана.²⁴ Друго, играчи не губе на припремама, кондицији, вештини и снази, не зависе од времена, а комодитет затвореног и пријатног простора додаје на јачању фокуса који је кључан за спорт у коме, по речима Дејана Мијатовића, „читав живот и време некада стане у пола секунде“.²⁵

[23] Светислав Љ. Марковић, *Радмилу : [монографија о Радмилу Мишовићу]* (Чачак: Удружење мајстора баскета, 2013), 120.

[24] Аноним, „Кошарка у центру пажње“, *Чачански глас*, 3. јануар 1978.

[25] Интервју Дејана Мијатовића, бившег играча и актуелног тренера КК „Борац“, дата Милану Лишанчићу 1. јула 2022. године.

Дугогодишњи навијач КК „Борац“ током 60-их и 70-их година, бивши аматерски фудбалер и ТВ техничар, Рато Смиљанић из свог искуства тврди да је фудбалска навијачка култура доста вулгарнија од кошаркашке и да „није било толико вулгарности на кошаркашким утакмицама”.²⁶ Наравно, вулгарност као одјек микро културе простора може се широко посматрати али у домену природе кошарке као спорта, тврдња овог навијача није без основа. Он је мање груб, тежи елеганцији и лепоти игре и потеза, прецизности и талента који заједно изостре и обликују укус и тип публике. Тако је марта 1978. године изашло саопштење руководства КК „Борац“ да ће забранити бесплатан улазак навијачима који вулгарно вређају противничке играче.²⁷

Атрактивност, грациозност покрета и потеза, брзина, прецизност и луцидност карактеришу основну природу тимског спорта који је Џејмс Нејсмит замислио и желео да створи. Популарна закуцавања, додавања „иза леђа”, дриблинзи „крз ног”, шутеви из даљине, „тројке” и многи други потези „пуне хале” и ТВ *highlights*-е широм планете. Грубо речено, кошарка се у југословенској школи делила на атрактивну и брзу *run and gun* („трчи и пуцај”) кошарку Ранка Жеравице и „тврду” кошарку засновану на јакој одбрани професора Александра Аца Николића.²⁸ Чувена чачанска шутерска школа, Радмило Мишовић као перјаница и бековски суперстар југословенске кошарке, мит о „прању руку у Морави” за добар шут чачанског професора Александра Стефановића и плејада других шутера обликовали су укус за кошарку чачанске публике. Атрактивни, брзи потези и прецизан шут које је етаблирао Мишовић и пренео на млађе генерације, утиснути су у ДНК чачанског кошаркашког

навијача. Према речима Бранислава Бокића „увек се на баскету тражио трик, „фора”, луцидан потез који ће да насмеје и дигне публику на ноге”²⁹, док Дејан Мијатовић истиче да су „многи активни играчи патили и губили на локалним теренима од аматера који „не маше” шут и да чачанска публика воли шут из даљине а не „роварење” центара испод коша”³⁰, а Бранко Јоровић преноси да га тренери у екипама где је играо нису ни питали да ли је прецизан из даљине јер ако долази из Чачка – „значи имаш добар шут”.³¹ Из овога се види да је деценијама стварана култура игре постала препознатљива не само код конзументата (публике) већ и раширена као производ чачанске школе и културе кошарке. То се може приметити и код разних наслова који хвале/критикују начин игре. У победи „Борца” против београдског „БЕКО”-а 1979. године резултатом 88:86 и „тесном” поразу од „Радничког” из Београда (84:81) пред ТВ камерама 1978. године преноси се да су навијачи изашли и били незадовољни неатрактивном игром и поред релативно високог броја поена, имајући у виду да се играло без „тројки”.³² Овај и многи примери где су и поред победе навијачи у хали крај Мораве звиждали домаћим играчима због „лоше игре” говоре о култури и очекивањима чачанске публике од њиховог омиљеног спорта. Са друге стране, локални дербији 1976. и 1980. године између „Борца” и „Железничара” у Другој савезној лиги пред препуним гледалиштем „морају” оправдати очекивања атрактивне *run and gun* кошарке, па је у тим дуелима (опет без „тројки” које су

[26] Интервју Рата Смиљанића, навијача КК „Борац”, великог фана Радмила Мишовића и ТВ техничара у пензији, дата Милану Лишанчићу 10. фебруара 2023. године.

[27] Аноним, „Стоп! За навијаче”, *Чачански глас*, 3. март 1978.

[28] Интервју Дарка Рајаковића, помоћног тренера у „Memphis Grizzlies”-има, дата Милану Лишанчићу 15. јула 2022. године.

[29] Интервју Бранислава Бокића, наставника у пензији и бившег кошаркаша КК „Студент”, дата Милану Лишанчићу 1. фебруара 2023. године.

[30] Интервју Дејана Мијатовића, бившег играча и актуелног тренера КК „Борац”, дата Милану Лишанчићу 1. јула 2022. године.

[31] Интервју Бранка Јоровића, бившег играча КК „Борац” и актуелног помоћног тренера у КК „Црвена Звезда”, дата Милану Лишанчићу 20. јула 2022. године.

[32] А. Б., „Против Бека увек тешко”, *Чачански глас*, 1. јануар 1979; Аноним., „Водили па се уморили”, *Чачански глас*, 3. март 1978.

уведене 1984. године) било оба пута преко 220 поена по утакмици (117:109; 120:110).³³ Атрактивне бравуре и „харлемовска одавања и вратоломије“ Радмила Мишовића против „Партизана“ у Чачку³⁴ пресликавају „глад“ публике за одређеним типом и природом игре која их обликује и како се наводи „многе екипе које су долазиле у Чачак не само да су се имале бојазан од пораза већ и да не изађу осрамоћени“³⁵, што говори о аури и енергији кошаркашке публике у Чачку која валоризује кошарку као атракцију и естетичку сензацију. Пример победе „Борца“ над „Пиротом“ у Другој савезној лиги 1977. године невероватним резултатом 156:90³⁶ и истицањем атрактивне и полетне игре пред „верном публиком“ показује наклоност ка високом резултату и константној атракцији за навијаче који имају висока спортско-естетска очекивања.

Чачак је у периоду након Другог светског рата, све до данас, остао изван главних центара земље (земаља) чији је био део. У ФНРЈ/СФРЈ у геостратешком и друштвено-политичком аспекту био је ван центара попут Београда, Загреба, Љубљане, Сарајева и других, док је након распада Југославије у СРЈ и СЦГ, па и данас, ипак у другом реду фокуса који су већином на Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Нишу. Изградња фабрика и индустријализација након 1945. („Слобода“, 1948; Фабрика резног алата, 1953; Централна електрорадионица, 1953; Технички ремонтни завод чачак и друге)³⁷ повећала је прилив и број становника (27.642 становника 1961;

38.244 становника 1971; 47.855 становника 1981)³⁸, али удаљеност од главних саобраћајница, друштвено-политичка, па и економска маргина сврставала је Чачак у ред средњих, па и нижих центара важности.

Из ове перспективе, кошарка као друштвени и културолошки феномен учинила је Чачак и Чачане препознатљивима, примећенима и делом *big picture* (шире слике) на простору бивших земаља, што је случај и данас. Кошарка и чачански клубови нису доносили трофеје (осим у млађим категоријама који се не сврставају у оне највеће), највећи индивидуални успеси нису били чести и опште место, осим у случају Радмила Мишовића, али су чачанска публика и Чачак суботом у 19 часова били део велике Југославије када су у играчи „Борца“ гостовали у Загребу, Задру, Београду, Љубљани, Скопљу и другим великим центрима, али највише када су у халу крај Западне Мораве долазили Пино Ђерђа, Крешимир Ђосић, Радивоје Кошаћ, Душан Дуда Ивковић, Дражен Далипагић, Дуци Симоновић, Мирза Делибашић, Дражен Петровић, Тони Кукоч, Ранко Жеравица, Александар Николић и армија великих југословенских, европских и светских легенди. Тако је кошарка донела цео регион, Европу и свет у један град на маргини, а чачанска публика и њена култура, познавање кошарке и односа према игри, пронела *visa-versa* име Чачка кроз поменути простор који је посредством феноменолошких и културолошких фактора баштине и наслеђа тамо и остао у сложенем историјском и друштвено-политичком простору Балкана.

Чачак преко кошарке успева да одолева највећим центрима кошарке у Југославији, а чачанска публика је имала привилегију да гледа уживо и најбоље кошаркаше из Италије (Куп Радивоја Кораћа – данас Еврокуп), Мексиканце (Емануел Рага), Совјете, па и Американце који су играли углавном у италијанским екипама и који су долазили на разне

[33] Аноним, „Локални дерби одушевио“, *Чачански глас*, 29. новембар 1976; Аноним, „На прволигашком нивоу“, *Чачански глас*, 7. новембар 1980.

[34] З. М., „То је вредело видети“, *Чачански глас*, 21. децембар 1973.

[35] Интервју Дејана Мијатовића, бившег играча и актуелног тренера КК „Борац“, дата Милану Лишанчићу 1. јула 2022. године.

[36] Аноним, „Кошаркаши Пирота на ногама“, *Чачански глас*, 18. фебруар 1977.

[37] Милош Тимотијевић, *Модернизација балканској прага (1944-1989)* (Чачак: Народни музеј Чачак, 2012), 159-163.

[38] М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага...*, 58.

ревијалне турнире на којима је и „Борац“ учествовао.³⁹ Такође, годинама уназад Чачанин Желимир Жељко Обрадовић је своје екипе из Евролиге препуне кошаркашких звезда („Панатенаикос“ и „Фенербахче“) доводио на пријатељске утакмице против „свог“ „Борца“ где је овдашња публика била део европског и регионалног спортског и културолошког спектра. Кошарка је Чачанима и Чачку приредила разне атрактивне моменте који су их установили као неодвојиви део југословенског спортског и културолошког миљеа. Тако су 1976. године пред одлучујући дуел за опстанак у Чачку против „Локомотиве“ (данас „Цибона“) играчи гостујуће екипе тражили да утакмица почне сат времена раније да би стигли на воз за Загреб.⁴⁰ Прослава 30 година КК „Борац“ 1975. обележена је утакмицом против репрезентације Југославије са Крешимиром Ћосићем, Драженом Далипагићем, Дамиром Шолманом, Николом Плећашом и другима и тренером Мирком Новоселом, а са Драганом Кићановићем у дресу „Борца“ за ту свечану прилику. Уз то, остварена су „братимљења“ и специјална сарадња са сарајевском „Босном“ и загребачком „Локомотивом“, што додатно говори о томе да је кошарка допринела етаблирању Чачку у највише друштвене, културне и спортске прилике и оквире на простору читаве Југославије.⁴¹ Чачани су имали прилике да се упознају и са странцима преко учешћа на разним турнирима попут једног у Чачку 1975. године када је гостовала француска екипа „Каена“ са три америчка играча и тај дуел је најављен као велики спектакл.⁴² Чачани су од кошарке добили понекад и осећај више

вредности кад су остављали „велике центре“ иза себе што, на пример, говори занимљива најава утакмице против „Црвене Звезде“ са Дуцијем Симоновићем у саставу која се бори за опстанак и мора да се „вади“ против Борца и „вруће“ чачанске публике.⁴³ Кошарка је и преко ексклузивних ТВ преноса имала прилику да Чачак приближи мејнстрим дешавањима у Југославији, па је након пораза од „Кварнера“ у гостима (104:90), игра обележена као неприхватљива, а чачанска кошарка се тако показала „лоше“ пред милионским аудиторијумом.⁴⁴ Спектакуларних победа у хали у Чачку у историји југословенске и српске кошарке било је у многим навратима, што је Чачане чинило важнима у једном веома софистицираном свету југословенске кошарке која је доминирала европском па и светском сценом, што свакако даје посебан оквир у светлу културолошког и друштвеног аспекта односа и утицаја кошарке на чачанску заједницу, идентитет и културу у оквиру великих система вредности. Победа над „Југопластиком“ (105:97) Петра Скансија са Јерковим и Тврдићем у постави у препуној хали у Чачку на крилима Драгана Арсића (50 поена) и бравурозном и атрактивном игром са обе стране⁴⁵ обједињавају природу односа кошарке која је као друштвени феномен обликовала чачанску публику а чачанску кошарку и мит о „посебној“ публици из града на Морави ставила на мапу не само региона, већ и Европе, па и света.

Чачанска публика као идентитетски маркер

Кроз одређивање избора заменица и униформисаности (дресеви, шалови, рекевизити), појединци уживају у рефлектујућој слави свог тима, посебно у односу победе и

[39] Интервју Дејана Мијатовића, бившег играча и актуелног тренера КК „Борац“, дата Милану Лишанчићу 1. јула 2022. године; Аноним, „Ух, какав финиш“, *Чачански глас*, 18. јануар 1980; Аноним, „Програм 30-годишњег јубилеја кошарке“, *Чачански глас*, 7. фебруар 1975.

[40] Аноним, „Борац – Локомотива у 18 часова“, *Чачански глас*, 6. фебруар 1976.

[41] Аноним, „Програм 30-годишњег јубилеја кошарке“, *Чачански глас*, 7. фебруар 1975.

[42] Аноним, „Посебан спектакл“, *Чачански глас*, 12. фебруар 1975.

[43] Аноним, „Симоновић велико појачање Београђана“, *Чачански глас*, 16. децембар 1979.

[44] Аноним, „Одлука одмах после одмора“, *Чачански глас*, 17. март 1978.

[45] З. М., „Сузе због победе“, *Чачански глас*, 21. новембар 1975.

пораза. Они носе одећу која приказује назив или лого њиховог тима и користе заменицу „ми“ када говоре о свом омиљеном тиму, чешће након победе.⁴⁶ Супротно томе, чешће су користили заменицу „они“ када су описивали пораз противничког тима. Идентификација и присвајање својих карактеристика и природу нове, модерне и атрактивне игре и спорта који се установио 1945. године у Чачку, а дугогодишње присуство током наредних деценија у елити обликовало је чачанску кошаркашку публику и створило једну субзаједницу која је задобила свој сопствени идентитет. Однос према кошарци, противницима, руководству, играчима (домаћим и противничким), ривалства, али и хулиганизам, представљају црте и идентитетске маркере чачанске публике и поливалентност појма и новинарске фразе „вруће гостовање“ у хали крај Мораве.

„Чачански глас“ је априла 1973. године објавио једну упечатљиву фотографију из Овчар Бање која говори о кошарци као „спорту број један“ у Чачку и напору тамошњих мештана да сопственим рукама направе конструкцију за кош и обруч не би ли и они имали прилику да имитирају Радмила Мишовића и друге асове.⁴⁷ Слика говори о томе да је кошарка специфичан друштвени елемент чачанске заједнице, градске и приградске, која представља интегришући и еманципаторски елемент микро друштва. Како је кошарка урбани спорт градских средина која је као таква прихваћена и у чачанској градској вароши након 1945. године, више од две деценије сматрана је као привилегија „Чачана“, градских „типова“ и „фаца“ који су преко Александра Стефановића, Милољуба Бола Денића, Радмила Мишовића и других утискивали пут кошарке као „чачанског“

спорта. Публика је гледала готово искључиво Чачане, без „странаца“ из „сеоског мора“, али су велики успех „Борца“ и играње у кошаркашкој југословенској елити омогућили ширење утицаја кошарке ван градске средине, па је тако кошарка постала један од важнијих фактора асимилације становништва које је у таласима долазило у Чачак након убрзане индустријализације током 50-их и 60-их година 20. века.⁴⁸ Тако увећана и „одшколована“ публика прихватила је касније и „странце“ из Краљева, Крушевца, Ужица и других места који су, преко кошарке, постали „инстант“ Чачани. Локална публика је тако постајала заједница која је своја колективна осећања преносила и на индивидуалне аспирације и „гурала“ масу појединаца да се укључе у кошаркашки „супер“ садржај југословенског кошаркашког простора. Посматрајући и анализирајући текстове из штампе у вези са ценом улазница видимо да су оне имале за циљ да не „испровоцирају“ веома захтевну чачанску публику па се посебна пажња посвећивала популарним и ретко мењаним ценама⁴⁹ и мерама јефтинијих карата за ђаке и војску (1973)⁵⁰, а када су повећаване, руководство се правдало финансијском кризом и опстанком клуба (1975–1985)⁵¹. Природа чачанске кошаркашке публике која је структурално разнородна и која се разликује по доби, полу, старости, социјалном статусу и друго, а која кошарку гледа као на „свој“ спорт, има тенденцију брзе адаптације и креативности. Чачански навијач Душко Ниновић, који прати КК „Борац“ већ пуних 50 година, говорио је како се публика „довијала“ на недостатак новца или распродатих улазница.

[46] Charles H. Hillman, Bruce N. Cuthbert, James Cauraugh, Harald T. Schupp, Margaret M. Bradley, and Peter J. Lang, „Psychophysiological Responses of Sport Fans“, *Motivation and Emotion* 24 (2000), 13-15.

[47] Аноним, „Будућност кошарке“, *Чачански глас*, 13. април 1973.

[48] Милош Тимотијевић, „Кошарка у Чачку 1940-1951“. *Зборник народној музеја LI/LII* (2021/2022), 309-316.

[49] Аноним, „Цене улазница непромењене“, *Чачански глас*, 1. децембар 1971.

[50] Аноним, „Јевтиније улазнице за ђаке и војнике“, *Чачански глас*, 1. децембар 1973.

[51] Аноним, „Повећане цене улазница“, *Чачански глас*, 1. октобар 1985; Аноним, „Повећане цене улазница“, *Чачански глас*, 10. октобар 1975.

Деца и ђаци средњих школа су се некада сакривали након преподневног тренинга испод трибина и сатима чекали утакмицу у 19 часова, млађа деца су тражила било ког старијег навијача да их уведу у халу као „своју”, али је било и фалсификовања улазница када су носили улазницу из претходног кола играног у Чачку код кројача који би им „проштепао” улазницу а чувар на вратима због превелике гужве не би ни приметио да то није актуелна карта.⁵² Креативност, страст и воља, као што видимо, неки су од основних идентитетских маркера чачанске кошаркашке публике.

Грађевине као репрезенти и маркери идентитета представљају важније стубове препознавања културе једне заједнице. У реду најатрактивнијих туристичких атракција управо су Сикстинска капела, Емпајер стејт билдинг, пирамиде, Храм Св. Саве, Хиландар, Катедра Св. Јована на Малти и друге грађевине које су светионици специфичних идентитетских и културолошких аспеката већих или мањих култура и заједница. Као таква, хала „Борца” крај Мораве у чачанској микро заједници свакако представља једну од таквих типова грађевина која не само да представља спортски, искључиво кошаркашки објекат, већ и место окупљања и испољавања културолошких и социолошких карактеристика и специфичности чачанске публике, па и самог Чачка. Хала крај Мораве отворена је 19. јануара 1969. године као један од стожера високе културе Чачка, која је преко ове грађевине упознала и представљала себе у самом врху и крему југословенског и српског спорта и друштва кроз кошаркашку игру.

Наведено кретање броја становника Чачка и посете хали КК „Борац” током 70-их и 80-их година показује да је у хали некада било и преко 10% од укупног становништва

града.⁵³ Гледаоце су привлачили атрактивна игра, учествовање у елити, велики играчи југословенске/српске и европске кошарке, али и велика ривалства попут оних КК „Борца” и београдских клубова „Црвене звезде” и „Партизана”.⁵⁴ Како се наводи у штампи, утакмице против ових тимова увек су изазивале велико интересовање и управо у оваквим утакмицама чачански аудиторијум је добио епитет „врुће” и незгодне кошаркашке публике која је чинила гостовање у Чачку првокласним искуством и сензацијом. У тексту из 1973. године наводи се да је град, заједно са Управом клуба, смањио број посетилаца због безбедности играча „Црвене звезде”⁵⁵, а неколико примера из марта 1973, јануара 1975. и фебруара 1986. године, када је хала била „пуна као око” и када су оборени сви рекорди посећености (1973. било је 4.500 гледалаца), деловало је да је цео Чачак дошао на утакмицу.⁵⁶ Посебно интересантно је било децембра 1979. („Борац” „разбија” „Црвену звезду” пред више од 4.000 гледалаца (117:91) уз скандирање Чачана „Друга лига, Друга лига!”)⁵⁷ и марта 1974. године када је „Борац” победио „Црвену звезду” резултатом 83:82 пред више од 4.500 гледалаца која је остала у хали више од једног сата после утакмице да виде епилог одлуке судија о регуларности коша Радмила Мишовића у последњој секунди. Притиснути атмосфером унутра и споља и под заштитом полиције одлучили су у корист „Борца” који

[53] Против „Црвене Звезде” и „Партизана” било је преко 4.500 и 5.000 гледалаца у хали крај Мораве што је више од 10 процената од укупног броја становника Чачка ако узмемо у обзир попис из 1971. године (38.244 становника); Аноним, „Звезда сијала у Чачку”, *Чачански Ћлас*, 1. јануар 1975; 3. М., „Борац – Партизан 84-87”, *Чачански Ћлас*, 30. јануар 1976.

[54] Ривалитет између два највећа београдска клуба и КК „Борац” изродио се због чувених „крађа” играча од стране „Црвене Звезде” и „Партизана” нарочито у случајевима Драгана Кићановића, Радивоја Живковића и Горана Грбовића. Руководство КК „Борац”, чачанска јавност и публика оптуживали су Београђане да „мутне радње” и неморал.

[55] Аноним, „Ограничен број гледалаца”, *Чачански Ћлас*, 16. март 1973.

[56] Аноним, „Надиграна Звезда”, *Чачански Ћлас*, 7. фебруар 1986.

[57] Аноним, „Игра „мачке и миша””, *Чачански Ћлас*, 23. децембар 1979.

[52] Интервју Душка Ниновића, инжењера „Слободе” у пензији и великог навијача КК „Борац”, дата Милану Лишанчићу 10. фебруара 2023. године.

је забележио још једну историјску победу над „гордим“ Београђанима.⁵⁸

Велики ривалитет против београдског „Партизана“ био је тема деценијских препричавања (како данас каже Душко Ниновић „направе се два реда испред улаза по два човека а нас „клинце“ старији бацају преко људи не би ли први дошли до улаза и карте“).⁵⁹ Исти саговорник наводи и да се након уласка у „гротло“ трибина публика морала пробијати до „својих“ места, па се тако гледало и ко је физички способнији за то јер „морали смо да се „веремо“ по огради и конструкцијама да би дошли до нашег друштва а поједини су се пели и на кров хале кроз који су гледали утакмицу“.⁶⁰ Велике утакмице против „Партизана“ такође су „пуниле“ халу и обарале рекорде (март 1973, јануар 1976), а посебно се истиче утакмица из марта 1978. године када је „Борац“ пред више од 5.000 гледалаца „и још толико испред хале“ изгубио од „Партизана“ невероватним резултатом 116:128 са дуом Драган Кићановић – Дражен Далипагић који су заједно дали 81 поен.⁶¹

Чачанска кошаркашка публика показивала је лојалност кошарци великим посетама упркос атрактивним ТВ преносима „великих екипа“, као што је то био случај јануара 1974. године против загребачке „Локомотиве“, упркос ТВ преносу шампионске „Црвене звезде“ против „Работничког“.⁶² Монолитност комунистичке и социјалистичке идеологије која се преливала у дуалитет „државања производа“ (који имамо и данас у смислу наднационалног и локалног одабира „Црвена звезда“/„Партизан“) одолевала је код

чачанске кошаркашке публике која је имала „свог“, локалног великана и друштвену организацију (тима) са којим се поистовећивала и која их је престављала у „спољнем свету“ и „бранила“ од девалоризације од стране „великих центара“. Ситуација из јануара 1982. године говори о томе да су навијачи „Жела“ на утакмици у хали крај Мораве против београдског „ИМТ“-а „ослушкивали“ на транзисторима и након победе „Борца“ у Загребу против „Локомотиве“ одушевљено поздравили велики тријумф.⁶³ Идентитет Чачана преко кошарке био је у константном „конфлику“ са „великима“ и пресликавала причу о Давиду и Голијату на кошаркашке терене, стварајући на тај начин једну дистинктивну, аутентичну и специфичну чачанску културу.

Висока очекивања публике која су постављена од стране успешних генерација чачанских кошаркаша 50-их, 60-их и 70-их година, створила су изузетан степен одговорности, како клубова и њихових руководства, тако и самог града Чачка, па и саме публике. Ниска посећеност у хали крај Мораве била је резултат испадања из елите Прве савезне лиге у „срамотну“ и „недостојну“ Другу савезну лигу, затим лоше и неатрактивне игре без обзира на успешност, као у случају победе над загребачком „Локомотивом“ 1972. године (102:91) пред „само“ 1.500 гледалаца, а као разлоге слабе посећености навијачи су видели у забрани пушења у халама, ТВ преносу, високој цени улазница, али највише слабој игри која не завређује потребе елите и очекивања публике.⁶⁴ Слично се видело и у европском Купу Радивоја Кораћа и поразу против италијанског „Иноћентија“ (79:80) када се „једва окупило 2.000 људи“ и ценама улазница које су

[58] Аноним, „Обезбеђен опстанак“, *Чачански глас*, 8. март 1974.

[59] Интервју Душка Ниновића, инжењера „Слободе“ у пензији и великог навијача КК „Борац“, дата Милану Лишанчићу 10. фебруара 2023. године.

[60] Интервју Душка Ниновића, инжењера „Слободе“ у пензији и великог навијача КК „Борац“, дата Милану Лишанчићу 10. фебруара 2023. године.

[61] Аноним, „Кићановићева „симултанка“, *Чачански глас*, 1. март 1978.

[62] Аноним, „Права кошарка поле одмора“, *Чачански глас*, 1. јануар 1974.

[63] Аноним, „Прислушкивање“, *Чачански глас*, 29. јануар 1982; Аноним, „Са транзисторима на ушима“, *Чачански глас*, 26. март 1982.

[64] Аноним, „Лечић незадовољан игром у одбрани“, *Чачански глас*, 29. новембар 1972.

неадекватне за слабе игре „Борца”.⁶⁵ У дуелима и поразима против „Шибенке” предвођене Драженом Петровићем (1982), београдског „ИМТ”-а (1985) и „Задра” (1988; 600 гледалаца), слаба игра резултирала је „бојкотом” код захтевне и високо софистициране чачанске публике.⁶⁶ Текст из новембра 1978. године анализира да је слаба посећеност (1.000 гледалаца против „Босне”) резултат ТВ преноса и неиграње Радмила Мишовића који се повукао, али и реакције публике на високе цене карата које су озбиљан ударац на њихов буџет јер се кошарка у Чачку сматра породичним спортом који као такав постаје скуп.⁶⁷

Чачанска публика носила је „врућ” домаћи терен и изван Чачка. Присуство студената и радника у Београду, као и организованих одлазака на кошаркашке утакмице „Борца” у престоницу представљали су још један културолошки и социолошки феномен кошарке у Чачку. Печалбари у престоници су као Чачани у Београду били повезани са родним крајем између осталог и преко кошарке, па су победама над „Београђанима” желели свој „мали тријумф” Давида против Голијата, док су Чачани из града на Морави носили са собом страст и навијачку културу, али и особености града из кога долазе. Тако су забележени интересантни дуели против ОКК „Београда” у „Хали спортова” на Новом Београду 1971. године (88:73 за домаће) и хали „Пинки” у Земуну 1974. (97:102 за госте) када су Чачани „уз паролe, амблеме и заставе” „напунили” „Халу спортова”, нагласали домаћу публику и употпунили сјајну атмосферу уз 4.000 гледалаца, док је у Земуну од 1.800 гледалаца Чачана било више од 1.000, тако да се стварао утисак да је „Борац” играо на домаћем

терену.⁶⁸ Слично је забележено и у победи против „Радничког” (Београд) 1980. године када је преко 1.000 Чачана певало „Са Овчара и Каблара”, док је један од најважнијих и историјских момената у историји чачанске кошарке забележен у хали „Пионир” када је „Борац” 1978. године по први пут победио „Црвену звезду” у гостима пред 5.000 гледалаца од којих је био добар део Чачана који су скадирали име клуба „које је одзвањало двораном”.⁶⁹ Друштвено-политичка и економска инфериорност малих центара, као и удаљеност од главних културних токова по дефиницији је случај у модерним државама и управо у том смислу је чачанска публика преко „њене” кошарке успевала да буде део „великог” и модерног света и да се такмичи са „највећима” креирајући у перспективи неутуђиву културу понашања и идентитет заједнице којој припадају.

Публика је по дефиницији „додатак спорту” а не главни актер, јер спорт публику „негује, усмерава, тајно и јавно контролише и социјализује”.⁷⁰ Спортска активност је стваралачка (вежбање, таленат, такмичење, резултати), базира се на начелима правде и једнакости (правила, судије, пропозиције) и има за циљ претварање спортских приредби у културне догађаје. Публика/навијачи као друштвена категорија идентификују се са одређеним симболима и групама (клуб, држава, асови, грб) које сматрају „својима” док су противници „они” и у оба случаја је циљ победити. Спортско навијање укључује разне праксе и реквизите – заставе, песме, слогане, транспаренте и друго – који би требало да буду у складу са писаним и неписаним правилима спортског понашања. Насиље и хулиганизам представљају конфликтно понашање публике које је, као део модерне навијачке

[65] Аноним, „Пораз за два минута”, *Чачански глас*, 9. новембар 1973.

[66] Аноним, „Никад мање гледалаца”, *Чачански глас*, 6. април 1988.

[67] Аноним, „Погрешна рачуница”, *Чачански глас*, 29. новембар 1978.

[68] Аноним, „Чачани се обрुकали”, *Чачански глас*, 1. децембар 1971; Аноним, „И Београд је савладан”, *Чачански глас*, 18. октобар 1974.

[69] Аноним, „И Звезда на коленима”, *Чачански глас*, 15. децембар 1978.

[70] В. Крсмановић, *Социологија сјорџа*, 316-318.

културе, резултат сложених друштвених околности модерног друштва.⁷¹

Друштвени фанатизам спортске публике која производи хулиганизам ослања се на фузију идентификације (асови, клуб, држава) и друштвених околности из којих долазе. Иако су спортски научници и професионалци у спортском маркетингу испитали широк спектар одговора љубитеља спорта, једно од дубљих линија истраживања фокусирано се на последице идентификације са спортским тимом. Утврђено је да је идентификација степен до којег навијач осећа психолошку повезаност са тимом или спортистом и да представља важан предиктор посећености и агресије гледалаца. Надаље, истраживања показују да је идентификација тима повезана са друштвеним благостањем навијача. Што се тиче појединаца, фактори идентификације укључујући потребу за заједницом, утицај социјализације, успех тима и сличност са играчима/асовима.⁷² Друштвено-политичке и социјално-културне теме попут национализма, сиромаштва, социјалне неједнакости, друштвене улоге, етно-културолошке и обичајне разлике и друго, уз стандардне спортске и такмичарске тежње попут жеље за победом, надигравањем и сензацијом, доводе до појаве хулиганизма. Када је чачанска кошаркашка публика 70-их и 80-их година у питању, разлози за испаде су велика локална ривалства (Краљево, Ужице), борба против „великих“, „неправда“ према слабијем, где су на удару углавном били делиоци правде – судије. Новински текстови почетком 80-их говоре о „навијаштву“ публике које је присутно углавном код младих, али и код „оних који носе кравате“, а као узроци се наводе погрешна перцепција спорта који се гледа

само кроз победу, агресију и „погибелност“ насупрот таленту.⁷³

Посебно је интересантна анализа понашања навијача на утакмици против „Партизана“ јануара 1982. године у „дупке пуној хали“ у Чачку. Навијачима, или хулиганима како се наводи, спочитавају се звиждуци великанима Далипагићу и Кићановићу који је брендиран као „издајник“ као и Горан Грбовић, што је додатно појачало ривалитет два клуба и самим тим реакције публике. Ситни предмети су летели ка клупи „Партизана“ и бацане су чак и петарде, па се наводи да је бачена „црна етикета“ на чувену „чачанску публику“.⁷⁴ Инцидената када је полиција морала да брани судије било је доста (1975. и 1978. против „Босне“, петарда „у главу“ судији против „Партизана“ 1984) и готово „опште место“ када је у питању хулиганизам публике, али и насиља према играчима као 1986. године у поразу „Борца“ против Рађине „Југопластике“ (69:78) када је капитен Сплићана гађан „свим и свачим“.⁷⁵

Хулиганизам као део фолклора публике у модерном спорту био је фрагмент „врџе гостовања“ у Чачку који је, као и сваки сензационализам, остао упамћен и преношен „са колена на колено“ наредним генерацијама које су слушале речи Дина Рађе да се, због атмосфере, играч „ствара у Чачку“.

Чачанска публика „споља“

Да бисмо употпунили слику и позицију чачанске кошаркашке публике у сфери специфичне идентификације града и кошарке као спорта, морамо да се осврнемо на гледишта „споља“ на публику у Чачку. Навијачи који долазе на гостовања својих тимова али и

[71] D. Koković, *Društvo, nasilje i sport*, 109-121.

[72] Nicholas D. Theodorakis, James Dimmock, Daniel Wann, Achilleas Barlas, „Psychometric Evaluation of the Team Identification Scale among Greek Sport Fans: A Cross-validation Approach“, *European Sport Management Quarterly* 10 (2010), 289-291.

[73] Љубиша Зимоњић, „Емоционално пражњење“ или невоспитање!, *Чачански глас*, 7. новембар 1980.

[74] Аноним, „Хулиганско понашање гледалаца“, *Чачански глас*, 8. јануар 1982.

[75] Аноним, „Пораз који забрањава“, *Чачански глас*, 14. новембар 1975; Аноним, „Једва Босна-поносна“, *Чачански глас*, 10. март 1978; Аноним, „Умало прекид“, *Чачански глас*, 19. јануар 1985; Аноним, „Умало прекид“, *Чачански глас*, 14. март 1986.

сами актери (играчи), својеврсни су туристи у градовима у којима играју. Комуникација са противничким играчима на терену (утакмица) и ван њега (обилазак града, дружење), као и однос са домаћом публиком, део је специфичног облика туризма и упознавања различитих културних и друштвених пракси што је нарочито била тема на мултиетничком југословенском простору. Већина научника се слаже да постоји разлика између појединаца који путују да би активно учествовали у спорту (активни спортски туризам) и оних који путују да би гледали спортски догађај (спортски туризам догађаја). У ствари, широм света хиљаде људи отпутују на значајне удаљености да би редовно гледали своје омиљене спортове.⁷⁶ Са тим у вези, Чачанима је кошарка била једна од ретких прилика да се упознају са различитим центрима и крајевима Југославије и обрнуто.

Тимови који гостују у Чачку имају наспрам себе тим „Борца“, софистицирану, зналачку, префињену и понекад „незгодну“ публику, кошаркашку халу која је „светиња“ и „тврђава“ за поменута два социолошка фактора (тим/публика), али и многе друге аспекте који се укључују у културолошки феномен „врућег“ гостовања. Током 70-их и 80-их „гости“ су се у неколико наврата жалили да су против себе имали и „квар“ на семафору, па се време мерило штоперицом, што је резултирало краћим нападима за госте.⁷⁷ Посебно питање била је загушљивост због дозвољеног пушења у хали и „димне завесе“ због које су се жалили како гостујући тимови, тако и Радио-телевизија Београд која није могла адекватно да реализује ТВ пренос из Чачка, као у случају утакмице

против шампиона државе „Југопластике“ марта 1971. године.⁷⁸

Тренери „Борца“, играчи и руководство често су у тешким и одлучујућим тренуцима „веровали у чачанску публику“ да им помогне „сад или никад“ и да би успеси „без њих били далеко скромнији“.⁷⁹ Руководство клуба је, на пример, априла 1980. године апеловало на навијаче да против „братске Цибоне“⁸⁰ покажу да воле кошарку и да се тако „на муци познају јунаци“⁸¹, као и у случају тренера Слободана Цоње Копривице који позива на коректност и праву природу чачанске публике пред дуел против „Задра“ новембра 1983. године.⁸² Домаћи играчи и актери реаговали су на неки начин као медијум и повезивали, арбитрирали и црпели енергију и знање чачанске публике у важним ситуацијама за чачанску кошарку.

Коментари и изјаве гостујућих актера говоре о кошаркашкој писмености, амбијенту и страсти чачанске публике која воли спорт под обручима. Велики Крешимир Ћосић је након лаке победе и бриљантне „симултанке“ у Чачку октобра 1974. године (72:91; 32 његова поена) изјавио да му је посебно драго због игре његове екипе „пред дивном чачанском публиком“ која је аплаудирала на атрактивну кошарку једног од најбољих кошаркаша свих времена на простору Европе.⁸³ Два месеца касније, „Олимпија“ из Љубљане, предвођена Винком Јеловцем (36

[76] Heather J. Gibson, Cynthia Willming, Andrew Holdnak, „Small-scale event sport tourism: fans as tourists“, *Tourism Management* 24 (2003), 181-183.

[77] З. М., „Сумњив квар“, *Чачански глас*, 18. фебруар 1983; Аноним, „Кваран семафор“, *Чачански глас*, 12. фебруар 1987; Аноним, „Шампион је шампион“, *Чачански глас*, 26. март 1987.

[78] Аноним, „Првенство је почело“, *Чачански глас*, 1. новембар 1971.

[79] Аноним, „Борба за четврто место“, *Чачански глас*, 30. март 1973; Аноним, „Помоћ публике сад или никад“, *Чачански глас*, 28. март 1980.

[80] „Братимљење“ спортских колектива КК „Борац“ и КК „Локомотиве“ из Загреба (од 1975. „Цибона“) обављено је за време прославе јубилеја 30-годишњице клуба КК „Борац“ 1975. године када је озваничена иста пракса и са КК „Босна“ из Сарајева; Аноним, „Програм 30-годишњег јубилеја кошарке“, *Чачански глас*, 7. фебруар 1975.

[81] Аноним, „На муци се познају јунаци“, *Чачански глас*, 11. април 1980.

[82] Аноним, „Биће тешко“, *Чачански глас*, 3. новембар 1983.

[83] З. М., „Шампион је, ипак, шампион“, *Чачански глас*, 25. октобар 1974.

поена), тесно је победила „Борац“ (113:116), а тренер гостију Петер Бремени похвалио је изванредну атмосферу истакавши да је чачански терен „врућ“, да је публика бучна и да је познато да „тимови који у Чачку освајају бодове обично постају и прваци Југославије”.⁸⁴ Петар Сканси, чувени тренер „Југопластике”, изјавио је 1975. да је тешко играти у дворани у Чачку, а Богдан Тањевић, тренер европског шампиона „Босне”, након пораза од „Борца” (81:79) 1978. године и победе годину дана касније (76:87), није био изненађен тежином утакмице у Чачку.⁸⁵ Божидар Маљковић је такође хвалио висок степен кошаркашког амбијента у Чачку 1982. („Раднички”, Београд) и 1986. када је гостовао са шампионом Европе „Југопластиком” предвођеном младим Тонијем Кукочем, Перасовићем и Дином Рађом, а исто коментарише и Жељко Павлићевић, тренер шампионске „Цибоне” из Загреба 1985. године и додаје да „одавно није доживео да се тако топло и свесрдно дочекају противнички играчи”.⁸⁶

Нарав и култура чачанске кошаркашке публике постаје део фолклора, идентитета и опште препознатљивости и као таква представља део нематеријалне културне баштине чачанске заједнице. Кошарка постаје „чачански ДНК” и део је профила Чачанина као друштвене јединке која доводи до стварања културе „града кошарке” као својеврсног културолошког феномена ван главних центара дешавања у земљи и региону.

Извори и литература

Штампа:

Чачански глас, 1951–2021.

Чачанске новине, 2007–2021.

[84] З. М., „Борац – Олимпија 113-116”, *Чачански глас*, 20. децембар 1974.

[85] Аноним, „Први бодови од шампиона”, *Чачански глас*, 29. новембар 1978; З. М., „Бодови одоше брига оста”, *Чачански глас*, 7. децембар 1979.

[86] Аноним, „Умало „од готовог вересија””, *Чачански глас*, 1. јануар 1982; З. М., „Борац – Југопластика 75-81”, *Чачански глас*, 11. децембар 1986.

Интернет извори:

<https://www.fiba.basketball/>

Интервјуи:

Интервју Бранислава Бокића, наставника у пензији и бившег кошаркаша КК „Студент”, дата Милану Лишанчићу 1. фебруара 2023. године

Интервју Бранка Јоровића, бившег играча КК „Борац” и актуелног помоћног тренера у КК „Црвена Звезда”, дата Милану Лишанчићу 20. јула 2022. године

Интервју Дејана Мијатовића, бившег играча и актуелног тренера КК „Борац”, дата Милану Лишанчићу 1. јула 2022. године

Интервју Дарка Рајаковића, помоћног тренера у „Memphis Grizzlies”-има, дата Милану Лишанчићу 15. јула 2022. године

Интервју Душка Ниновића, инжењера „Слободе” у пензији и великог навијача КК „Борац”, дата Милану Лишанчићу 10. фебруара 2023. године

Интервју Рата Смиљанића, навијача КК „Борац”, великог фана Радмила Мишовића и ТВ техничар у пензији, дата Милану Лишанчићу 10. фебруара 2023. године

Интернет литература:

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804c9dbb (приступљено 25. 4. 2023)

<https://www.usab.com/history/dr-james-naismiths-original-13-rules-of-basketball.aspx> (приступљено 26. 4. 2023)

<https://dunkorthree.com/nba-rule-change-history/> (приступљено 26. 4. 2023)

<https://thesportjournal.org/article/strategically-driven-rule-changes-in-nba-causes-and-consequences/> (приступљено 26. 4. 2023)

<https://academyofideas.com/2013/07/the-nature-of-crowds/> (приступљено 27. 4. 2023)

<https://springfield.edu/where-basketball-was-invented-the-birthplace-of-basketball> (приступљено 28. 4. 2023)

Литература:

Gencer Ramazan Timucin. „The relationship between team identification and service quality perceptions in professional football”, *African Journal of Business Management* 5 (2011).

Gibson Heather J., Willming Cynthia, Holdnak Andrew. „Small-scale event sport tourism: fans as tourists”, *Tourism Management* 24 (2003).

- Koković Dragan. *Društvo, nasilje i sport*. Novi Sad: Mediterran publishing, 2010.
- Крсмановић Вишеслав. *Социологија сјорџа*. Београд: Факултет за менаџмент у спорту, 2006.
- Марковић Светислав Љ., Гвозден Оташевић, Милован Вуловић. *Кошаркашки клуб Железничар 1949-1999-2019*. Чачак: КК „Железничар” Чачак, 2020.
- Марковић Светислав Љ. *Радмило : [монографија о Радмилу Мишовићу]*. Чачак: Удружење мајстора баскета, 2013.
- Marx Gary T. „Looking at Smelser’s Theory of Collective Behavior After Almost 50 Years: A Review and Appreciation”, *The American Sociologist* 43 (2012).
- Miletić Aleksandar. *Džez basket*. Beograd: Laguna, 2013.
- Sajmon Robert L. *Fer-plej etika sporta*. Beograd: Službeni glasnik, 2006.
- Skemblem Grejem. *Sport i društvo: istorija, moć i kultura*. Beograd: Clio, 2007.
- Sokolović Milorad. *Sve o košarci*. Gornji Milanovac: Dečje novine, 1975.
- Тимотијевић Милош. *Модернизација балканској прага (1944–1989)*. Чачак: Народни музеј Чачак, 2012.
- Тимотијевић Милош. „Кошарка у Чачку 1940–1951”. *Зборник радова Народној музеја LI/LII (2021/2022)*.
- Theodorakis Nicholas D., Dimmock James, Wann Daniel, Barlas Achilleas. „Psychometric Evaluation of the Team Identification Scale among Greek Sport Fans: A Cross-validation Approach”, *European Sport Management Quarterly* 10 (2010).
- Hillman Charles H., Cuthbert Bruce N., Cauraugh James, Schupp Harald T., Bradley Margaret M., and Lang Peter J., „Psychophysiological Responses of Sport Fans”, *Motivation and Emotion* 24 (2000).
- Wann Daniel L., Grieve Frederick G., Zapalac Ryan K. and Peas Dale G. „Motivational Profiles of Sport Fans of Different Sports”, *Sport Marketing Quarterly* 17 (2008).

„TOUGH HOME COURT“ - A SOCIOLOGICAL AND CULTURAL PHENOMENON OF THE AUDIENCE ON THE EXAMPLE OF BASKETBALL IN ČAČAK

The paper analyses sociological and cultural phenomena of the audience at sports events on the example of basketball. Basketball in Čačak very quickly becomes part of the city's identity, and its audience a mythical community that becomes and remains known throughout the country and region. The paper deals with the phenomenology of the audience from the point of view of local and visiting participants (players and coaches), as well as the consumers themselves (fans) in the period of the zenith of basketball in Čačak in the 70s and 80s and analyzes and compares various sociological and cultural aspects and motives of the specific micro-community of the Čačak basketball audience and its attitude towards sports, basketball, game, entertainment, as well as the relationships within the community and its valorization of basketball as a primary and unique product.

The nature of the basketball game and its aesthetic and sociological importance and role have influenced the formation of the audience in Čačak into a community that accepts the modern and attractive game of basketball. The audience conveyed their aspirations and sent vibrations into Čačak's community everyday life and became its main exponent in the sports, social and cultural scene of Yugoslavia. Specific aspects of the audience's behavior are reflected in the praising of sensational moves, the massive support of the local club in the "big" world of Yugoslav basketball, the fight against rivals and big basketball centers, hooliganism, but also creativity. The audience seen through the eyes of others is also a reflection of the basketball culture in Čačak, which thus becomes a definite representative of Čačak as a social community in general.

Milan LIŠANČIĆ

„SPECTACLE ARDENT“, LE PHÉNOMÈNE SOCIO-CULTUREL DU PUBLIC SUR L'EXEMPLE DU BASKET-BALL DE CACAK

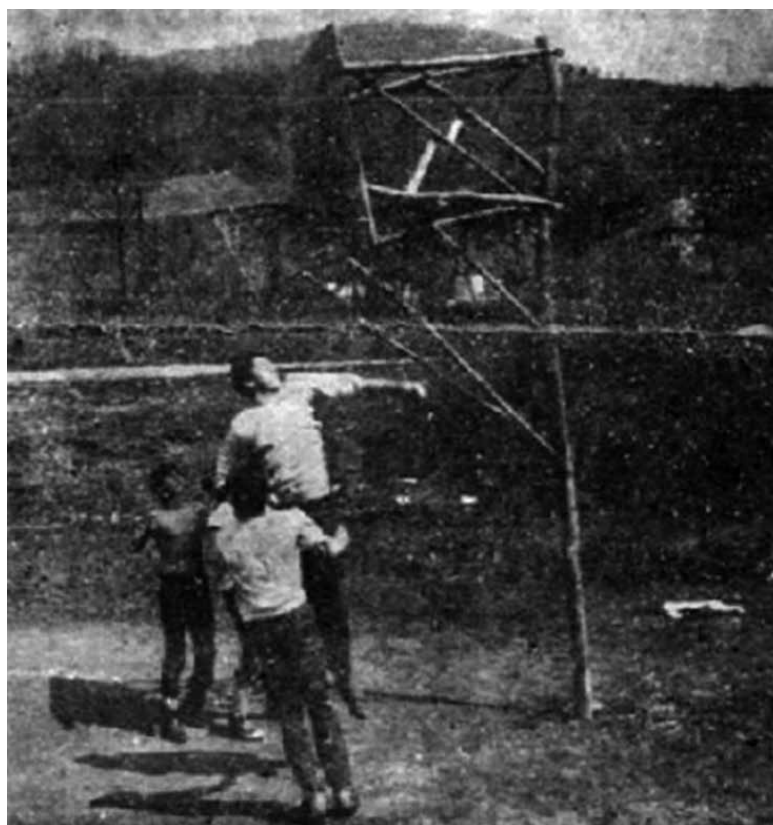
Cette étude s'occupe de l'analyse des phénomènes sociaux et culturels du public aux séances sportives à l'exemple du basket-ball de Cacak. Le basket-ball à Cacak devient très vite une partie de l'identité de la ville et son public dans la salle près de la Morava, une communauté mythique qui devient et reste célèbre dans le vaste monde et dans la région. Cette étude s'occupe de la phénoménologie du public du point de vue des acteurs du pays et de passage (joueurs et entraîneurs), tout comme les consommateurs même (supporters), durant la période du zénith du basket-ball de Cacak des années 70 et 80 du XXème siècle, analyse et compare les divers aspects sociaux et culturologiques, ainsi que les motifs spécifiques des micro-communautés du public amateur de basket-ball et de sport. Le basket-ball, l'ardeur à jouer, passer du bon temps, ainsi que les relations même au sein de la communauté de Cacak et de sa valorisation du basket-ball comme produit de

Cacak primaire et unique. La spécificité liée à la façon de jouer au basket-ball, son importance esthétique et sociale, ainsi que son rôle, eurent de l'importance sur la formation du public de Cacak en une entité qui accepte le jeu moderne et attractif. Le public transmet ses aspirations, envoya ses vibrations dans la vie quotidienne de Cacak et devint le représentant du Statut de Cacak sur la scène sportive, sociale et culturelle de la Yougoslavie. Les aspects spécifiques du comportement du public sont visibles à travers l'adoration de la manière sensationnelle de jouer, le soutien massif du club local dans le "vaste" monde du basket-ball mondial, du combat contre les adversaires et les grands centres de basket-ball, du hurlement des supporters, mais aussi de la créativité. Le public vu par les yeux des autres est aussi le reflet de la culture du basket-ball à Cacak, qui devient ainsi et définitivement le représentant de Cacak comme communauté sociale en général.

Milan LIŠANČIĆ

Слика 1. Публика у Хали крај Мораве

Слика 2. Ентузијазам. Дизање конструкције и коша недалеко од Овчар Бање 1973. године

Слика 3. Чачански глас 7. новембар 1980. Текст о понашању публике на спортским приредбама

Слика 5. Ослушкивање резултата у Загребу од стране Желовић навијача и славље након победе Борца против Цибоне 1982. године

Слика 4. Хумореска из 1978. године у Чачанском гласу која исмева ТВ навијаче

069.5-047.82:796.323.2(497.11)"2021/2023"

**Др Милош
ТИМОТИЈЕВИЋ**
музејски саветник
Народни музеј Чачак
slapovi@gmail.com

Милан ЛИШАНЧИЋ
историчар Чачак
mlisancic1984@gmail.com

КОНЦЕПТ СТАЛНЕ ПОСТАВКЕ „МУЗЕЈА КОШАРКЕ” У ЧАЧКУ

АПСТРАКТ: Сталне поставке представљају најзначајнији вид музејске комуникације са особинама дугог временског трајања у унапред дефинисаном простору. „Музеј кошарке” у Чачку замишљен је као мултифункционална установа са циљем промоције кошарке као дела посебне идентитетске Чачка у сиротињу који има значај на националном нивоу у контексту савремене културе. Поставка ће истраживати развој југословенске/српске кошарке, као и кошарке у Чачку, с наласком на најистакнутије њојединце (Рагмило Мишовић, Драган Кићановић, Желимир Жељко Обрадовић).

КЉУЧНЕ РЕЧИ: сиротиња, кошарка, Чачак, Србија, Југославија, музеји, стална поставка, посебности

Иако су окренути прошлости, музеји су установе садашњости оријентисане ка будућности, о чему говори и актуелна дефиниција на глобалном нивоу из 2022. године: „Музеј је непрофитна трајна институција у служби друштва која се бави истраживањем, прикупљањем, заштитом, тумачењем и излагањем материјалног и нематеријалног наслеђа. Отворени за јавност, приступачни и инклузивни, музеји негују различитост и одрживост. Музеји раде и комуницирају етички, професионално и уз учешће заједница нудећи разноврсне прилике за образовање, уживање, промишљање и размену знања.”¹

Музеји истовремено кроз истицање посебности и уникатности тематских поставки (непоновљиви садржаји на неким другим местима) имају важну улогу у стварању регионалних идентитета и развоја

туризма.² Изложбе су зато најважнији облик комуникације са публиком, нарочито основне („сталне”) поставке које би требало да имају особине временског трајања у одређеној просторној константи. Музејске изложбе поседују инструмент „специфичног говора” којим се предочава одређена идеја путем смишљено и организовано распоређених предмета. Израђивање смисла (дискурса) изложбе креће се од њених аутора (осмишљавање концепта) до посетилаца, који као крајњи рецептори конзумирају предложени дискурс, али и на свој посебан начин доживљавају понуђена значења изложбе.³

[2] Vladimir Krivošejev, *Muzeji, menadžment, turizam : ka savremenom muzeju, od teorije do prakse* (Valjevo : Narodni muzej ; Beograd : Obrazovni informator, 2012), 407-412.

[3] Ivo Maroević, „Interdisciplinarnost i stalni postav u muzejima”, *Informatica museologica* 1-2 (1989), 14-18; Ivo Maroević, „Izložba kao oblik muzejske komunikacije”, *Osiječki zbornik XX* (1994), 287-300; Andre Gob, Noemi Druge, *Muzeologija : istorija, razvoj i savremeni izazovi*, (Beograd : Clio, 2009), 104-106.

[1] Nikola Krstović, „Na stakleni nogama... definicije...”, *ICOM* 16 (2022), 5-8.

Сваки град поседује скуп обележја која га чине другачијим од осталих, што је велики потенцијал за музејску делатност (презентација историјског развоја одређене територије). Ако локална самоуправа препозна значај културног туризма, музејске поставке могу да постану важан „генератор“ привредне активности са изразито важним местом у процесу конструкције локалног идентитета у склопу чувања и промоције културне разноликости.⁴

Наиме, ако се идентитет града успешно уклопи у локалне наративе, грађани стичу утисак да учествују у нечему много већем и ширем него што су то они сами. Заправо, град у смислу физичког простора постаје „место“ које за људе добија значај тек када се у њега упише историја са својим садржајима.⁵

Када је у питању Народни музеј у Чачку, стална поставка никада није презентовала посебан регионални идентитет, већ је истичала важности национално-ослободилачке борбе (за време социјализма радничког, комунистичког и партизанског покрета) у стицању државности, као и улози елита у историјским процесима.⁶

Једна од заобиђених тема је и историја спорта, посебно кошарке која је имала значајан утицај на обликовање посебног идентитета Чачка у другој половини XX века.⁷ Такво виђење није било само део локалног самопоимања Чачана, већ је препознато и у

ширем контексту и простору, што су нарочито промовисали спортски радници и новинари.⁸

Јавност Чачка увек је била заинтересована за чување сећања на велике спортске успехе, тако да су 2011. некадашњи кошаркаши Радмило Мишовић, Милан Пеца Петронијевић и Зоран Биорац презентовали идеју отварања „Музеја кошарке“ у Чачку.⁹ Идеју је касније прихватио шири круг људи, па је формирано и удружење „Мајстори баскета“ с циљем промовисања кошарке као локалне особености Чачка.¹⁰ Замишљени Музеј требало је да се отвори 2015. године на седамдесетогодишњицу од почетка играња кошарке у Чачку, што је и јавно обзнањено.¹¹

Према једном од планова „Музеј кошарке“ најпре је требало да се смести у Ивковића кућу, потом је предложена Хаџићева кућа коју је дуго користила Градска библиотека, а затим је изнета идеја да се подигне посебан објекат на Градском бедему код стадиона ФК „Борца“.¹²

Ови планови нису реализовани, али се није одустало од идеје да се формира „Музеј кошарке“. На конкурс Министарства културе и информисања Републике Србије септембра 2021. године Чачак је добио прилику да реализује пројекат „Престоница културе Србије 2023.“, у коме је поново актуелизована помнута идеја, као и предност у односу на седамнаест других градова јер је „фокус ставио на карактеристике регионалног богатства и

[4] V. Krivošejev, *Muzeji, menadment, turizam...*, 28, 38, 109, 113, 186-187.

[5] Ivana Spasić, Vera Backović, *Gradovi u potrazi za identitetom* (Beograd : Univerzitet, Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja, 2017), 16, 25, 36.

[6] Милош Тимотијевић, „Шест деценија рада Народного музеја у Чачку (1952–2012)“, у: *1952–2012*, ур. Делфина Рајић (Чачак : Народни музеј Чачак, 2013), 15-111; Милош Тимотијевић, „Историјско одељење Народного музеја у Чачку: повест баштињење и структура сталне поставке (1953–2006)“, *XLVI* (2016), 85-96.

[7] Милош Тимотијевић, „Кошарка у Чачку 1940–1951.“, *LI / LIИ* (2021/2022), 299-341; Милош Тимотијевић, „Спорт и идентитет града: једно интимно сведочанство о Чачку и кошарци“, у: Зоран Антоновић, : : 75 (Чачак : Народни музеј Чачак, 2022), 162-165.

[8] Marko Ljubomirović, „Žoc, Kića i Maršal sa Morave – legende i mitovi čačanske košarke“, *Oko magazin RTS-a* (<https://www.rts.rs/page/sport/sr/story/37/kosarka/4094896/zeljko-obradovic-zoc-dragan-kicanovic-kica-radmilo-misovic-mar-sal-sa-morave-legende-i-mitovi-cacanske-kosarke-cacak-borac-zelovo-morava-kosarka-dokumentarni-film-marko-ljubomirovic-okomagazin-rtsh.html>), 2. 10. 2020)

[9] Интервју са Зораном Антоновићем из Чачка, 13. јануар 2023. године.

[10] Према изјави Љубомира Сикоре један од додатних мотива за отварање „Музеја кошарке“ у Чачку било је и настојање да се „ретекне“ град Задар који је 2012. планирао свој „Музеј кошарке“ (Интервју са Љубомиром Сикором, 14. март 2023. године; <http://www.majstorbasketa.rs/index.html>, приступљено 14. 3. 2023).

[11] Аноним „Разлог за...“, бр. 1 (2012), [2, 16]

[12] Интервју са Љубомиром Сикором, 14. март 2023. године.

разноликости, а главни мотив свих предложених активности су људи, њихово стваралаштво, резултати и утицаји који надрастају локални, па и национални наратив”.¹³

Цео пројекат је замишљен као део настојања да Чачак постане „нови релевантни национални центар развоја културе Србије”. Градска управа је одлучила да се у згради некадашње Соколане из 1912. године отвори „Музеј кошарке” замишљен као „мултифункционални музејско-едукативни центар” који би на нов начин повезао музеологију и спорт (приказивање успеха српске и чачанске кошарке на једном месту).¹⁴

Пројекат није уобличен у сарадњи са кустосима Народног музеја у Чачку, већ је био део иницијативе коју је највећим делом обликовао тим из Уметничке галерије „Надежда Петровић” под руководством директора Бранка Ћаловића, а који се наслањао на већ раније покренуте иницијативе у вези са отварањем „Музеја кошарке” у Чачку.

Реализација пројекта ипак је 18. октобра 2021. на крају поверена Народног музеју, а рад на уобличавању концепта сталне поставке прихватили су историчари др Милош Тимотијевић и Милан Лишанчић (који није стално запослени радник у Народног музеју у Чачку).¹⁵ Званично ангажовање на овом послу уследило је почетком 2022, а обновљено је почетком 2023. године.

[13] Аноним, „Конкурс за Престоницу културе Србије 2023” (<https://www.kultura.gov.rs/konkurs/30/6094e63520827>, приступљено 2. 9. 2021); Аноним, „Чачак прва престоница културе Србије 2023. године” (<https://www.srbija.gov.rs/vest/580231/sacak-prva-prestonica-kulture-srbije-2023-godine.php>, приступљено 7. 10. 2021.); З. Л. С., „Проглашена једногласна одлука Радне групе Министарства културе и информисања : Чачак – прва престоница културе Србије 2023.”, 8. октобар 2021, 3.

[14] *Престоница културе Србије : уједињени* [б.м. : б.и., 2022], [2, 16].

[15] Договор о ангажовању Тимотијевића и Лишанчића уобличен је 18. октобра 2021. на састанку са директором Уметничке галерије „Надежда Петровић” који је и уметнички руководилац пројекта „Престоница културе Србије 2023” (Милош Тимотијевић, „Извештај о динамици рада на пословима обликовања поставке за ‘Музеј српске кошарке’ у Соколани и основе (сталне) поставке у згради Старог начелства у Чачку, за период од 18. октобра до 9. новембра 2021. године”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 735/08. 11. 2021).

Већ 27. октобра 2021. предложен је концепт реконструкције зграде Соколане за потребе „Музеја кошарке”.¹⁶ Овај први план постао је основа и за коначну реконструкцију Соколане из фебруара 2023. године.¹⁷

Прелиминарни предлог синопсиса сталне поставке предложен је 18. новембра 2021¹⁸, а потпуни план је уобличен 2. фебруара 2022. године.¹⁹ Јавно представљање идеје о отварању „Музеја кошарке” у Чачку организовано је 14. фебруара 2022. на конференцији за штампу у Галерији Народног музеја у Чачку када је најављено и отварање поставке за 18. октобар 2023, на стогодишњицу одигравања прве кошаркашке утакмице у Србији.²⁰

[16] Милош Тимотијевић, Милан Лишанчић, „Предлог реконструкције зграде Соколане у Чачку и предлог основе (сталне) поставке за ‘Музеј кошарке’ у овом објекту”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 27. 10. 2021).

[17] Душан Тојага [Primavera studio], Идејни пројекат „Музеја кошарке” у Чачку, број техничке документације ИДП 01/2023, број локацијских услова ROP-CAC-22491-LOC-4/2023. Град Чачак, пројектантска кућа којој је поверен пројекат адаптације Соколане и регионални Завод за заштиту споменика културе у Краљеву на крају су самостално уобличили архитектонски пројекат адаптације Соколане за потребе „Музеја кошарке” у Чачку, без консултација са историчарима који су дали први концепт. Све иницијативе да се организује заједнички састанак и исправе недостаци архитектонског плана (распоред и назив изложбених просторија, уклањање уметнутих препрека које ће реметити ходну линију) на крају нису уважене, иако се о тим проблемима континуирано извештавало (Милош Тимотијевић, Милан Лишанчић, „Проблем изостанка информација у вези обликовања архитектонског плана Соколане у Чачку за потребе ‘Музеја кошарке’”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 850/01. 11. 2022; Милош Тимотијевић, Милан Лишанчић, „Проблем обликовања архитектонског плана спрата Соколане у Чачку за потребе просторија намењених приказивању спортске каријере Радмила Мишовића, Драгана Кићановића и Жељка Обрадовића у будућем ‘Музеју кошарке’”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 862/04. 11. 2022; Милош Тимотијевић, „Годишњи извештај за 2022. о обављеним пословима на осмишљавању и обликовању поставке за ‘Музеј кошарке’ у Соколани за период од 1. јануара до 30. децембра 2022. године”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 1029/30. 12. 2022).

[18] Милош Тимотијевић, Милан Лишанчић, „Предлог за обликовање поставке „Музеја српске кошарке” у згради Соколане у Чачку”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 770/18. 11. 2021.

[19] Милош Тимотијевић, Милан Лишанчић, „Предлог синопсиса „Музеја кошарке” у згради Соколане у Чачку” Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 71/02. 02. 2022.

[20] Зорица Лешовић Станојевић, „Почела реализација пројекта ‘Музеј кошарке’ : отварање у години престонице културе, октобра 2023.”, 18. фебруар 2022, 21; На конференцију су говорили Делфина Рајић, директор Народног музеја у Чачку, доктор

Датум свечаног отварања потом је заказан за 18. децембар 2023, Дан Града Чачка и датум свечаног затварања манифестације „Престоница културе Србије 2023”.²¹ У правном смислу „Музеј кошарке” треба да буде депанданс Народног музеја у Чачку.²²

Послови на припремама за обликовање сталне поставке обављани су у континуитету током 2022. године.²³ Дизајнер Славимир Стојановић са Факултета примењених уметности у Београду крајем 2022. обликовао је логотип будућег „Музеја кошарке”.²⁴ Обликовање сајта Музеја започело је у децембру 2022. године.²⁵

Због малог броја оригиналних предмета планирана је и израда копија медаља које су освојиле репрезентација Југославије/Србије у мушкој и женској конкуренцији од 1961. до 2022. године на ФИБА такмичењима, као и дресева репрезентација и кошаркашких клубова из Чачка.

Концепт сталне поставке „Музеја кошарке” у Чачку који се излаже у овом раду скраћена је верзија основног плана од

2. фебруара 2022. и додатних предлога који су уобличавани током 2022. године.²⁶

„Музеј кошарке” у Чачку – кратак контекст обликовања поставке и циљ излагања предмета

- 1. Наслов и поднаслов поставке:** Музеј кошарке – од првог помена кошарке до савременог доба
- 2. Главна порука:** Чачак – град кошарке
- 3. Тип поставке:** комплексна, социокултурно-историјска поставка са елементима мултимедијалног забавног садржаја и просторима за перформансе
- 4. Кратки концепт:** „Музеј кошарке” смештен у зграду Соколане у Чачку замишљен је као простор у коме ће се приказивати развој кошарке у Србији и на простору бивше Југославије, затим Чачку, хол/зид славних кошаркаша и кошаркашких радника који су значајни за историју и развој чачанске кошарке, при чему ће централно место припадати Радмилу Мишовићу, Драгану Кићановићу и Желимиру Жељку Обрадовићу. Посебан део биће одвојен за мултимедијалне презентације, промоције, предавања, пријем истакнутих кошаркаша, анимацију публице, популарисање кошарке и излагање новопридошлих предмета. Архитектура поставке замишљеног Музеја посетиоце треба да асоцира да су у кошаркашкој хали/дворани, чиме ће изложени предмети,

Зоран Антонијевић, играч, лекар и актуелни потпредседник КК „Борац” и један од хроничара кошарке у Чачку, Милан Лишанчић и др Милош Тимотијевић (Милош Тимотијевић, „Трећи (III) извештај за 2022. годину о обављеним пословима на осмишљавању и обликовања поставке за ‘Музеј кошарке’ у Соколани за период од 1. до 15. фебруара 2022. године”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 100/17. 02. 2022).

[21] „Чачанска родна” – Чачак пресјоница културе Србије 2023. [б.м. б.и., 2023], 92.82-83; Датум отварања „Музеја кошарке” зависиће од завршетка грађевинских радова на реконструкцији и адаптацији Соколане. Због обимности и компликованости овог посла, Музеј ће се највероватније отворити 2024. године.

[22] Делфина Рајић, [Допис Мирославу Петковићу, помоћнику градоначелника Чачка за област друштвених делатности, и Милки Станковић, начелници градске управе за друштвене делатности Града Чачка], Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 62/03. 02. 2023.

[23] Милош Тимотијевић, „Годишњи извештај за 2022. о обављеним пословима на осмишљавању и обликовању поставке за ‘Музеј кошарке’ у Соколани за период од 1. јануара до 30. децембра 2022. године”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 1029/30. 12. 2022.

[24] Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 788/05. 10. 2022; 789/05. 10. 2022; 896/21. 11. 2022.

[25] Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 981/09. 12. 2022.

[26] Милош Тимотијевић, Милан Лишанчић, „Предлог синаписа „Музеја кошарке” у згради Соколане у Чачку” Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 71/02. 02. 2022; Милан Лишанчић, Милош Тимотијевић, „Предлог аудио-визуелне и интерактивне поставке будућег ‘Музеја кошарке’ у Чачку”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 869/10. 11. 2022; Милан Лишанчић, Милош Тимотијевић, „Предлог садржаја за електронске уређаје у основној (сталној) поставци ‘Музеја кошарке’ у Чачку”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 951/01. 12. 2022; Милош Тимотијевић, „Предлог легенди за предмете и фотографије у будућем ‘Музеју кошарке’ у Чачку и њиховом распореду у изложбеном простору”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. НМЧ, 1007/23. 12. 2022.

фотографије, мултимедије и конструкције добити додатна значења.

5. Мисија: „Музеј кошарке“ у Чачку треба да буде музеј комплексног типа посвећен изучавању, интерпретацији и промоцији кошарке у Чачку и Србији. Музеј ће имати задатак заштите специфичних културних добара, унапређења знања и тумачења историје кошарке на простору Чачка и Србије у контексту савремене културе. Служиће као извор сазнања, али и игре и забаве, као и активан центар учења с циљем чувања особености локалног и националног идентитета у домену кошарке. Основни циљеви Музеја биће промоција игре, дружења, здравог живота и локалних особености, са нагласком на едукацију и промоцију културе спорта.

6. Визија: „Музеј кошарке“ у Чачку треба да буде најважнији музеолошки центар посвећен кошарци у Србији, узор и модел за друге музеје у земљи и региону, али истовремено да буде и регионални, национални и локални културни центар, незаобилазно и омиљено одредиште за грађане Чачка и суседних градова, као и туристе из земље, региона и света. „Музеј кошарке“ треба да буде препознатљив у јавности, да подстиче радозналост, жељу за бављењем кошарком и спортом, као и да инспирише омладину на заједништво и генерацијску повезаност.

7. Дугорочни циљеви: Музејска поставка, осим забаве и открића посетиоцима, треба да обезбеди и стварање поузданих знања. Кошарка је за Чачак важан део посебног идентитета који се баштини у последњих осам деценија, који је значајан и на националном нивоу, чиме замишљени Музеј добија и образовну функцију, као и улогу чувања специфичних вредности локалне заједнице. Музеј је замишљен и као документациони центар који ће чувати и презентовати сведочанства о спорту који има планетарну популарност.

8. Публика којој се „Музеј кошарке“ обраћа:

Људи из Чачка и најближе околине представљају прву и основну циљну групу код које ће се неговати заједнички идентитет, повезивање у групу и подизање осећаја друштвене одговорности. Друга група су посетиоци из Србије и околних земаља. Трећа група су страна публика из земаља бивше Југославије, али и најближих држава јужне Европе у којима је ова игра популарна (Турска, Грчка), а који су истовремено и туристи који масовније посећују Србију, потом и сви други посетиоци. Код све три групе посебна пажња посветиће се школској омладини и кошаркашким клубовима.

Простор за излагање

Према одлуци Града Чачка простор Соколане одређен је за будући „Музеј кошарке“ који ће кроз реконструкцију, адаптацију и пренамену постати изложбени простор. Приземље ће задржати паркет и линије кошаркашког терена, док ће се комуникација са спратом обезбедити степеништем у средишту терена. На спратном делу посебна галерија повезиваће четири просторије за излагање, а и сама ће имати улогу изложбеног простора. Поред Соколане задржаће се постојећи кошаркашки терен на асфалтној подлози са трибином, као простор за перформансе и анимацију публике.

Архитектура и дизајн сталне поставке

Због минималног броја оригиналних предмета и специфичне поруке дизајн простора треба да буде носилац приче о кошарци у Чачку и Србији. Идејно решење треба да посетиоцима пружи аутентични амбијент, са препознатљивим обликовним вредностима, који ће одсликавати тематику „Музеја кошарке“ и његов значај не само кроз изложбене целине, већ и путем саме ходне линије, као и кроз све друге комуникације и просторне сегменте Музеја.

Како би се омогућило да будући Музеј буде функционалан, идејно решење галеријског дела треба да се заснива на могућностима трансформације изложбених елемената, а самим тим и променама просторних доживљаја. Дизајн треба да буде прилагодљив променама у будућности, да пружа могућности различитих функција и садржаја. Излагачки систем, као важан део поставке, треба да је прилагођен целокупном решењу у ликовно-обликовном и функционалном смислу.

Сваки сегмент графичког дизајна биће прецизиран у склопу главног пројекта и пратиће логотип и визуелни идентитет у дизајну сталне поставке (укључујући и боје) с циљем да се посетиоцима кошарка приближи као игра. Стварање директног односа са овим спортом оствариће се коришћењем карактеристичних мотива (лопте, линије терена, кошеви, обручи, мреже, одговарајући графички и видео материјал). Предложена је и примена уметничких ликовно-просторних инсталација и интервенција.

Систем излагања у будућем Музеју треба да подразумева модларне јединице и склопове којима се простор опрема, са високим степеном комбинаторних могућности усклађивања према потребама, развојним фазама и креативним дорадама, могућом допуном и променом садржаја у будућности. Предвиђа се излагање фотографске документације, као и предмета плитких дубинских мера (медаље и плакете, дресови, заставе разних димензија и слично). Могуће је и излагање предмета крупнијих тродимензионалних габарита као што су лопте, пехари, патике, трофеји и слично.

Систем излагања свакако треба пројектовати у виду модларних паноа, са заштитом изложеног садржаја, који у континуираним линијским сложивим нивовима могу бити аплицирани на зидну или другу носећу подлогу, постављени просторно, бочном страном везани за зид, постаменте

или витрине, где то простор и комуникација омогуће.

На посебан дизајнерски начин треба да се обликују и улазни хол (инфокулт, билетарница, сувенирница), просторија за обезбеђење, запослене и тоалети. Пројектовање ентеријера овог дела Музеја подразумева просторно организовање различитих садржаја у оквиру задатог простора, као и решавање функције сваког од тих садржаја који морају да делују као целина и у ликовном смислу.

Кратак преглед изложбених целина

(I) ПРИЗЕМЉЕ

ЈУГОСЛОВЕНСКА/СРПСКА КОШАРКА

1. Соколи: приказаће се активност соколске организације између два светска рата на пољу развоја кошарке, с освртом на Чачак и зграду Соколане;
2. Развој кошарке у Србији од 1923. до 1945. године: приказаће се најважнији моменти у развоју овог спорта;
3. Развој кошарке у Југославији и Србији од 1945. до 1960. године: приказаће се учешћа репрезентације Југославије на међународним такмичењима;
4. Развој кошарке у Југославији и Србији од 1961. до 1969. („Сребрне године“): приказаће се учешћа репрезентације Југославије на међународним такмичењима;
5. Развој кошарке у Југославији и Србији од 1970. до 1980. („Златне године“): приказаће се учешћа репрезентације Југославије на међународним такмичењима;
6. Развој кошарке у Југославији и Србији од 1981. до 1991. године: приказаће се учешћа репрезентације Југославије на међународним такмичењима;
7. Развој кошарке у СР Југославији (Србија и Црна Гора) од 1995. до 2002. године:

приказаће се учешћа репрезентације Југославије на међународним такмичењима;

8. Развој кошарке у Србији од 2003. до 2022. године: приказаће се учешћа репрезентације Државне заједнице Србије и Црне Горе, од 2006. само Србије, на међународним такмичењима.

Све наведене изложбене целине испуниће се фото-материјалом, оригиналним предметима и копијама (медаље, спортска опрема...).

„Слободан простор” испред изложбених целина предвиђен је за постављање електронске и мултимедијалне опреме (екрани, звучници и друго) који ће презентовати видео и аудио материјал и код посетилаца стварати утисак да су на спортском догађају. Овај простор може се искористити и за презентовање новопридошлих предмета, посебне изложбе, као и посебне аудио-визуелне и интерактивне атракције за посетиоце (*Wingspan*, „стопало”, силуете, *Green Screen*).

(II) ПРИЗЕМЉЕ

простор испод степеништа

„Слободан простор” испод степеништа предвиђен је за одмор, релаксацију, али и анимацију посетилаца путем аудио-визуелних и интерактивних садржаја са комплексних мултимедијалних уређаја (*Touch Screen*), ако крајње архитектонско решење простора омогући такав садржај.

(III) ПРИЗЕМЉЕ

чачанска кошарка

9. „Чачак – град кошарке”: уводна целина која ће путем фото-материјала приказати град Чачак, уз додатак једног интерактивног електронског уређаја (*Green Screen*);

10. „Очеви чачанске кошарке”: целина посвећена Миољубу Болу Денићу и Александру Стефановићу, играчима и тренерима који су најзаслужнији за развој кошарке у Чачку;

11. КК „Борац”: приказаће се историјски развој и најзначајнији успеси клуба;

12. КК „Железничар”: приказаће се историјски развој и најзначајнији успеси клуба;

13. „Мали” чачански кошаркашки клубови: у најсажетијем облику презентоваће се постојање клубова „Студент”, „Градац”, „Чачак 094”, „Младост”, „Морава”;

14. Женска кошарка у Чачку: у најсажетијем облику презентоваће се постојање клубова „Борац”, „Градац”, „Моравац”, „Ча баскет”.

Све наведене изложбене целине испуниће се фото-материјалом, оригиналним предметима и копијама (медаље, спортска опрема...).

„Слободан простор” испред изложбених целина предвиђен је за постављање електронске опреме (екрани, звучници) која ће презентовати видео и аудио-материјал и код посетилаца стварати утисак да су на спортском догађају, као и један интерактивни електронски уређај са екраном (*Touch Screen*). Овај простор може се искористити и за презентовање новопридошлих предмета, као и за мале посебне изложбе.

(IV) ПРИЗЕМЉЕ

простор испред степеништа

„Слободан простор” испред степеништа које води на спрат искористиће се за постављање монитора на зид, чиме би се степениште претворило у трибину са које је могуће посматрати видео-материјал или присуствовати предавањима и промоцијама.

(V) СПРАТ

просторија намењена Радмилу Мишовићу: приказаће се најзначајнији моменти из каријере овог играча путем фото-материјала и копија предмета, уз коришћење мултимедијалних уређаја.

(VI) СПРАТ

просторија намењена Драгану Кићановићу: приказаће се најзначајнији моменти

из каријере овог играча путем фото-материјала и копија предмета, уз коришћење мултимедијалних уређаја.

(VII) СПРАТ

„Хол славних”²⁷ – галерија: на зиду ће се путем фотографија приказати основни подаци о играчима који су значајни за чачанску кошарку организованих у шеснаест потцелина:

(VII - 1)

Срећко Икодиновић (1931–2003), Видосав Виде Новаковић (1931–2002), Љубомир Шаја Радивојевић (1932–2018), Милутин Ковачевић – Мићо Гус (1933–2014);

(VII - 2)

Предраг Прево Вучићевић (1937–2002), Слободан Цоња Копривица (1939–1992);

(VII - 3)

Предраг Курћубић (1936–1994), Никола Рокли Мишовић (1937–2008), Ранко Лаћо Трипковић (1939–2018), Миодраг Марјановић (1940);

(VII - 4)

Томислав Ђамила Ђелошевић (1941–2012), Ратко Јоксић (1941);

(VII - 5)

Маринко Пурић (1946–2003), Предраг Катанић (1947–2014);

(VII - 6)

Драган Ђукић (1949–198?), Радивоје Живковић (1950);

[27] Основни критеријуми за увршћивање у „Хол славних”: 1) каријера у сениорској репрезентацији Југославије/Србије (Олимпијске игре, светска и европска првенства, као и друга нижа такмичења у оквиру ФИБА, затим универзијаде, балканијаде и др.), на првом месту освајача медаља из Чачка, односно играча који су играли или поникли у чачанским клубовима. Овај критеријум подразумева и запажене репрезентативне каријере које нису донеле медаље; 2) клубски успеси на међународном и националном нивоу (првенства, европски купови, НБА); 3) лични успеси (МВП, најбољи стрелац шампионата, прва петорка првенства и други значајни индивидуални успеси); 4) дугочечност кошаркашке каријере (преко 10 година играња за клуб); 5) каријера у кадетској, јуниорској и младој репрезентацији Југославије/Србије.

(VII - 7)

Мирко Дробњак (1948), Обрад Сајо Шаранчић (1953);

(VII - 8)

Милан Пеца Петронијевић (1950), Милош Бохињац (1951), Зоран Биорац (1955), Радосав Шљивић (1957);

(VII - 9)

Драган Арсић (1954), Владимир Андрић (1957);

(VII - 10)

Добрило Јојић (1957), Марко Ивановић (1962);

(VII - 11)

Радисав Ђурчић (1965);

(VII - 12)

Драган Басарић (1975), Бранко Јоровић (1981), Марко Мариновић (1983);

(VII - 13)

Дејан Мијатовић (1968), Владе Јовановић (1973), Дарко Рајакковић (1979);

(VII - 14)

Јосип Јоле Фарчић (1945), Горан Грбовић (1961);

(VII - 15)

Мирослав Радошевић (1973), Бранко Милисављевић (1976);

(VII - 16)

Урош Трипковић (1986), Милош Теодосић (1987).

(VIII) СПРАТ

две просторије (за играчку и тренерску каријеру) намењене Желимиру Жељку Обрадовићу: приказаће се најзначајнији

моменти из каријере овог играча и тренера путем фото-материјала и копија предмета, уз коришћење мултимедијалних уређаја.

(IX) СПРАТ

простор за приказивање кошарке као модерне игре у контексту популарне културе.

Аудио-визуелна и интерактивна поставка будућег „Музеја кошарке“ у Чачку

Предложени концепт обликовања „Музеја кошарке“ у Чачку захтева иновативан приступ овом проблему, у коме ће најистакнутија атракција за посетиоце (која ће истовремено дочарати динамику кошарке и омогућити интерактивну комуникацију са публиком) бити аудио-визуелна анимација.

1. Садржај за мултимедијалне уређаје у приземљу

1.1. *Big Screen* у делу поставке посвећеној прегледу историје југословенске и српске кошарке. Налазио би се на десном боку степеништа које воде на галерију. Идеја је да посетиоци на крају предвиђене ходне линије у изложбеним целинама посвећеним прегледу југословенске/српске кошарке добију осећај спортског спектакла избором приказа најзначајнијих момената са утакмица мушке и женске репрезентације.

1.2. *Big Screen* у делу поставке посвећеној прегледу чачанске кошарке и чачанских кошаркашких клубова. Налазио би се на левом боку степеништа које воде на галерију. Идеја је да посетиоци на крају предвиђене ходне линије буду упућени ка средини простора иза ког ће се налазити мултимедијални уређај који ће у великој мери испунити видокруг, пажњу и створити осећај спектакла приказом делова са кошаркашких утакмица клубова из Чачка, нарочито из 70-их година XX века овог дела сталне (основне) поставке.

1.3. *Big Screen* у делу поставке изнад почетка степеништа које ће водити на спрат Музеја (галерија). Садржај за ову мултимедију треба да буде „растерећен“ и различит од других приказа на екранима у приземљу. Предлог је да он буде мултифункционалан и да приказује посетиоцима опште поруке: најаве, колаж-видео „генеза Музеја кошарке“, најважније моменте идентитета Музеја (лого, стручни кадар, сарадници и друго), обавештења и остало. Још једна од функција ове мултимедије била би пројекцијска, односно користила би се за потребе посебних догађаја.

1.4. *Green Screen* атракција поставила би се иза степеништа у простору који ће носити назив „Чачак – град кошарке“ и који је својеврстан увод за изложбене целине посвећене развоју чачанске кошарке. Уз неопходни софтвер и апликације посетиоци би стали испред *Green Screen*-а док би инсталирана камера или фото-апарат или сами посетиоци својим *smart* телефонима направили фотографију и позадину коју би (зависи од софтвера и технологије) посетилац одабрао и понео са собом као јединствено искуство из Музеја.

2. Холограм у соби Радмила Мишовића на спрату

Планирани садржај овог уређаја требало би да приказује у „преливајућим“ секвенцама карактеристичне и *highlight* потезе чувеног играча „Борца“.

3. Мултимедија у соби Драгана Кићановића

Планирано је да тај уређај буде састављен од неколико *LED* панела, како би садржај могао да се комбинује (више различитих приказа одједном, јединствени приказ, *Split Screen*). Планирани садржај за ову мултимедију је колаж видео-снимака из богате играчке (углавном репрезентативне) каријере Драгана Кићановића, као и секвенце из 70-их година XX века које оличавају време и амбијент у којем је овај кошаркаш био велика звезда.

4. Мултимедијални/интерактивни уређај у „Холу славних”

Због веома малог простора на галерији у овом важном делу основне (сталне) поставке најпогодније је да се на огради постави један *Touch Screen* уређај који би посетиоцима омогућио да сами траже и бирају садржаје који их занимају у вези са чачанском кошарком, конкретно кошаркашима који ће се приказивати у „Холу славних”.

5. Мултимедијални/интерактивни уређаји у соби Желимира Жељка Обрадовића

За потребе поставке посвећене Желимиру Жељку Обрадовићу планирана су три мултимедијална уређаја:

5.1. ТВ/*LED* панели на левој страни од улаза у собу где ће бити приказана Обрадовићева играчка каријера. Садржај ове мултимедије требало би да се бави његовом играчком каријером у клубу и репрезентацији („Борац” 1978–1984; „Партизан” 1984–1991; Сребрна медаља са репрезентацијом Југославије у Сеулу 1988. и златна медаља на Светском првенству 1990. године у Аргентини);

5.2. Интерактивна мултимедија *Touch Screen* уз зид са десне стране од уласка у собу која је посвећена Обрадовићевој тренерској каријери. Садржај би се тицао његове трофејне каријере у Евролиги (*Euroleague journey*), где ће посетиоци кликом на одређене тачке (градове из којих су тимови са којима је освајао титуле – Београд, Истанбул, Мадрид, Бадалона, Атина) бити у могућности да претраже и добију разне информације (аудио, фото, видео и текстуални садржај) о тимовима, градовима и разним другим садржајима који су везани за ову тему (статистика, резултати и друго). План је да се ти садржаји на екрану појаве у виду *pop-up* момената;

5.3. Холограм са леве стране од уласка у собу посвећену тренерској каријери Жељка Обрадовића, који би приказивао суштину његових

тренерских подвига (подизање трофеја, тренерска гестикулација, „цртање акција”...).

6. Мултимедијални/интерактивни уређај у завршном простору галерије

У овом делу изложбеног простора најпогодније је да се на огради постави један *Touch Screen* уређај, који би посетиоцима омогућио да сами траже и бирају садржаје који их занимају. Овога пута то би били играчи/репрезентативци који нису из Чачка, али су играли за чачанске клубове, као и кошаркаши/кошаркашице који су из Чачка и играли су за млађе категорије репрезентације Југославије/Србије.

7. Аудио-ефекти мултимедијалних и интерактивних садржаја у поставци Музеја кошарке у Чачку

Сви наведени мултимедијални садржаји имали би пропратни аудио-садржај, од гласова спортских коментатора до узвика публике.

Легенде које ће пратити изложбени материјал

Користиће се класичан систем музејских легенди, али и могућности за електронско читавање, као и екрани на којима ће се емитовати најразличитији садржаји, чиме ће се олакшати рецепција изложбе и кретање кроз поставку.

Сви основни текстови биће на српском језику и ћириличном писму, упоредо са легендама на енглеском језику. На местима где су одређене табеле због малог простора и потребне читљивости користиће се само енглески језик. Електронски уређаји који ће омогућити додатно читање могу се подесити за српску ћирилицу и латиницу, енглески и све друге језике за које се процени да су важни због посетилаца. Због југословенског контекста развоја српске кошарке и очекиваних посета из земаља бивше Југославије посебни садржаји могу се за те прилике припремити и на латиници.

Користиће се пет нивоа текста: 1) наслов тематских целима од свега неколико речи, с тим да величина слова омогућава да се види из даљине; 2) „Велика легенда” – информативни текст (од 800 до 1000 словних знакова – око 130 речи подељених у три пасуса) који пружа основно образложење одређеног изложбеног простора или појединачних делова; 3) „Мале легенде” – кратки натпис (од 250 до 400 словних знакова – од 40 до 60 речи) који објашњава одређени део сталне поставке. Конкретно то би биле легенде за кошаркаше и тренере у „Холу славних”. Заједно са насловом и „великом легендом” за сваку просторију овакав кратки наслов омогућава да се схвати општа порука тог дела изложбе; 4) Легенде уз предмете, фотографије личности или догађаја, које би поред основних и најкраћих информација од свега неколико речи, само у посебним случајевима када је то неопходно, могле да имају и до 300 словних знакова; 5) додатни текстови који ће се постављати у нарочите одељке поред витрина, који ће бити дужи, на различитим језицима, намењени су заинтересованој публици која ће их уз добровољан додатни напор узимати (штампани листови који ће истовремено бити рекламно-пропагандни материјал музеја, дужине од 2000 до 3500 словних знакова).

Све додатне информације, много прецизније и детаљније, контроверзна питања, другачије гледише од оног које је изложено, биографије неке личности, информације историјског карактера, могу се учинити доступним преко електронских читача.

Интернет сајт будућег „Музеја кошарке” у Чачку

Интернет сајт „Музеја кошарке” у Чачку замишљен је као додатни интерактивни део поставке, с тим да ће се покренути и пре свечаног отварања Музеја. Структура и садржај сајта унапред ће најавити изглед и поруку будуће основне (сталне) поставке.

Сајт је планиран као вишејезична платформа уз могућност коришћења интерактивних и мултимедијалних садржаја које ће се повезати са друштвеним мрежама с циљем подстицања јавности да помогне у прикупљању материјала. Замишљен је као портал који ће осим основних информација о Музеју, поставци, плановима и програмима, материјалу који се чува и излаже, имати и информационо-документациони део у коме ће се прикупљати фотографски, видео, аудио и писани записи о кошаркашима, тимовима, утакмицама и такмичењима, успесима и поразима. На тај начин будући Музеј неће бити само установа која чува, излаже, анимира и забавља посетиоце, већ и едукативни центар не само за теме из историје кошарке у Чачку, већ и Србији, а самим тим и простора некадашње Југославије.

Због ограниченог простора у коме се могу изложити експонати, будући Музеј мора се од самог почетка оријентисати на најважније и најатрактивније теме. На тај начин многе личности и догађаји остали би непознати публици. Путем сајта презентоваће се додатни материјали и уређивати интернет изложбе.

Сајт би у перспективном плану посетиоцима омогућавао не само да добијају правремене информације, већ и да заказују групне посете, купују карте и да се пријављују за предавања и друге едукативне програме.

Публика којој се обраћа „Музеј кошарке” у Чачку (циљне групе)

Основна мисија „Музеја кошарке” у Чачку биће промоција игре, дружења, здравог живота и локалних особености, насупрот свеопштој комерцијализацији спорта, дивинизације рекорда и титула с циљем стицања славе и материјалног богатства.

Публика којој се обраћа замишљени „Музеј кошарке” може се поделити у три категорије: **1. Локална** – људи из Чачка и

најближе околине; **2. Домаћа** – пре свега посете из Србије, али и околних земаља са истог говорног подручја; **3. Страна** – публика из земаља бивше Југославије, али и најближих држава јужне Европе у којима је ова игра популарна (Турска, Грчка), који су истовремено и туристи који масовније посећују Србију, а потом и сви други туристи.

1. Локална публика

Улога „Музеја кошарке“ не посматра се само у строго музеолошком или туристичком смислу, већ има намеру да представља идентитет локалне заједнице с циљем њеног развоја и стварања специфичног друштвеног капитала којим би се на посебан начин дао допринос препороду града. Зато је локална публика из Чачка и најближе околине веома значајна, јер ће замишљени Музеј истовремено бити и обележје њеног посебног идентитета који заиста постоји, али никада није имао прилику да постане део институционалног представљања прошлости. Људи из локалне заједнице који се укључе у музејске програме нису само обични посетиоци, већ и особе код којих ће се изграђивати понос због специфичног наслеђа града у којем живе. Тиме се добија не само верна публика из свих генерација, већ и преношење такве баштине у будућност путем неговања заједничког идентитета, повезивања у групу и подизања осећаја друштвене одговорности. Рад са локалном публиком највећим делом обављаће се преко школске омладине, спортских клубова и разних удружења љубитеља прошлости.

2. Домаћа публика

Планирани „Музеј кошарке“ својим именом сасвим јасно говори да се најпре обраћа публици у својој земљи, као и дијаспори. На тај начин су замишљене и тематске целине основне поставке која прати развој српске кошарке у Југославији, затим заједничкој држави са Црном Гором, а потом и у Србији.

2.1. Школска омладина

Као и у случају локалне публике најважнија циљна група у овој популацији је

омладина из основних и средњих школа свих узраста. Ова група доноси масовност али и даје простор Музеју да се бави едукативним радом. Популарност спорта и кошарке у Чачку и Србији олакшава посао (наравно, уз додатне садржаје – радионице, презентације, „спортски биоскоп“ и сличне перформансе).

2.2. Кошаркашки и спортски клубови

Србија себе често доживљава као „земљу кошарке“, те стога „Музеј кошарке“ има могућност да привуче и оствари неку врсту сарадње са многим клубовима широм земље. Играчи, тренери и особље клубова додатно би проширили знање о постојању „Музеја кошарке“ у Чачку тако што би у својим градовима и местима преносили позитивна искуства својим навијачима, деци и осталима. Појединци који би испред својих клубова учествовали у разним перформансима додатно би привлачили публику. Овај сегмент се посебно односи на спортске, а нарочито кошаркашке клубове млађих категорија који већ поседују пасију ка спорту и кошарци.

2.3. Домаћи туристи

Чачак није истакнуто туристичко место, али ће због мреже ауто-путева у коју се укључује постати једно од три најважнија саобраћајна чворишта у Србији. Самим тим његова доступност биће значајно унапређена, а тиме и могућност посете „Музеју кошарке“ који је и замишљен да на симболичном нивоу постане јединствено обележје града (у маркетиншком смислу „бренд“, али не и у симболици коју таква комерцијализација намеће), установа по којој се Чачак разликује од других места. На тај начин посета туриста из саме Србије постаће уобичајена, као што је то случај са неким другим дестинацијама које су у протеклим деценијама изградиле свој идентитет.

3. Страна публика

Српска кошарка настала је из југословенске кошарке. Многи садржаји, па и кључне личности, који ће се презентовати у Музеју

поникли су у југословенској школи кошарке и познате су на простору бивше државе. У уводном делу поставке, под радним насловом називом „Развој српске кошарке“, неће се прескакати кључне личности из других бивших југословенских република које су биле значајне за успехе кошарке на нивоу некадашње земље. Ипак, због ограниченог простора и основне идеје Музеја такви садржаји биће додатни, а не основни. Чињеница да постоји и Регионална АБА лига такође може да иде у прилог привлачења публике из региона, првенствено преко људи из клубова који ће гостовати у Чачку. То би допринело не само популаризацији и значају будућег Музеја кошарке већ и самог Чачка, па на крају и Србије.

Посете из земаља насталих из бивше Југославије нису најбројније у Србији. Туристи из Турске, Грчке, Бугарске, потом Румуније и Кине, у перспективи и из неких других земаља, могу да чине посебну групу посетилаца замишљеног „Музеја кошарке“. Требало би имати у виду да таква установа не постоји нигде на простору Србије и да ће у мапи путовања туристичких оператера који промовишу Србију будући Музеј у Чачку моћи да заузме важно место. Треба имати у виду да спорт, а посебно кошарка, представља глобални феномен и да се наша земља најчешће на тај начин и препознаје у свету..

Извори и литература:

Архивски извори:

Архива Народног музеја у Чачку

Објављени извори:

Пресјоница културе Србије : уџбеник [б.м. : б.и., 2022]
 „Чачанска родна“ – Чачак *пресјоница културе Србије 2023. Водич кроз њојрам* [б.м, б.и., 2023]

Интервјуи:

Интервју са Зораном Антоновићем из Чачка
 Интервју са Љубомиром Сикором из Чачка

Штампа:

Мајстор баскетџа, 2012.
Чачански глас, 2021–2022.

Интернет извори:

www.kultura.gov.rs
 www.majstorbasket.rs
 www.rts.rs
 www.srbija.gov.rs

Литература:

Gob, Andre i Druge, Noemi. *Muzeologija : istorija, razvoj i savremeni izazovi*. Beograd : Clio, 2009.

Krivošejev, Vladimir. *Muzeji, menadžment, turizam : ka savremenom muzeju, od teorije do prakse*. Valjevo : Narodni muzej ; Beograd : Obrazovni informator, 2012.

Krstović, Nikola. „Na stakleni nogama... definicije...“. *ICOM 16* (2022), 5-8.

Maroević, Ivo. „Interdisciplinarnost i stalni postav u muzejima“. *Informatica museologica 1-2* (1989), 14-18.

Maroević, Ivo. „Izložba kao oblik muzejske komunikacije“. *Osječki zbornik XX* (1994), 287-300.

Spasić, Ivana i Backović, Vera. *Gradovi u potrazi za identitetom*. Beograd : Univerzitet, Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja, 2017.

Тимотијевић, Милош. „Историјско одељење Народног музеја у Чачку: повест баштињење и структура сталне поставке (1953–2006)“. *Зборник радова Народног музеја XLVI* (2016), 85-96.

Тимотијевић, Милош. „Кошарка у Чачку 1940–1951.“. *Зборник радова Народног музеја LI/ LII* (2021/2022), 299-341.

Тимотијевић, Милош. „Спорт и идентитет града: једно интимно сведочанство о Чачку и кошарци“, у: Зоран Антоновић, *Највеће њобеге Борца : мала сенџименџална историја једног великог клуба : 75 година Кошаркашког клуба Борац*, 162-165. Чачак : Народни музеј Чачак, 2022.

Тимотијевић, Милош. „Шест деценија рада Народног музеја у Чачку (1952–2012)“, у: *Сјоменица Народног музеја у Чачку 1952–2012*, 15-111, ур. Делфина Рајић. Чачак : Народни музеј Чачак, 2013.

CONCEPT OF THE PERMANENT EXHIBITION OF THE "BASKETBALL MUSEUM" IN ČAČAK

Each city has a set of characteristics that make it different from the others, which is a great potential for museum activity. In the last eight decades, basketball has significantly influenced the creation of the specific cultural heritage of Čačak, which in 2011 led to the initiative to launch a "Basketball Museum". As part of the "Cultural Capital of Serbia 2023" project, Čačak initiated the realization of this idea and there is a proposal of the concept of a permanent exhibition. The exhibition will be located in the building of Sokolana after its reconstruction

and adaptation, a building from 1910 which is still used as a sports hall. The "Basketball Museum" in Čačak was conceived as a multi-functional institution with the aim of promoting basketball as a part of the special identity of Čačak in a sport that has significance at the national level in the context of contemporary culture. The exhibition will show the development of Yugoslav/Serbian basketball, as well as basketball in Čačak with an emphasis on the most prominent individuals (Radmilo Mišović, Dragan Kićanović, Želimir Željko Obradović).

**Miloš TIMOTIJEVIĆ, PhD
Milan LIŠANČIĆ**

LE CONCEPT DE L'EXPOSITION PERMANENTE DU "MUSÉE DE BASKET-BALL" À CACAK

Chaque ville possède un ensemble d'emblèmes, qui font qu'elles sont différentes par rapport aux autres villes, ce qui est un grand potentiel pour l'activité muséale. Le basket-ball influa, durant les huit dernières décennies à la création du patrimoine culturel spécifique de Cacak, ce qui engendra à ce que l'initiative pour l'ouverture du "Musée du basket-ball" soit effectuée. Dans le cadre du projet "Capitale culturelle de la Serbie 2023", Cacak débuta avec la réalisation de cette idée pour laquelle fut suggéré un concept d'exposition permanente qui, après la reconstitution et l'adaptation, sera placé dans

le bâtiment du gymnase de l'année 1910, qui est encore en fonction de salle de sport. "Le Musée du basket-ball" à Cacak, fut concipé comme un établissement multifonctionnel, d'identité particulière, ayant pour objectif de promouvoir le basket-ball, comme partie de l'identité particulière de Cacak dans le sport, qui a de l'importance au niveau national, dans le contexte de la culture contemporaine. L'exposition montrera l'évolution du basket-ball yougoslave-serbe, tout comme du basket-ball à Cacak, en mettant en évidence des personnalités (Radmilo Misovic, Dragan Kicanovic, Zeljko Obradovic).

**Dr Milos TIMOTIJEVIĆ
Milan LISANCIĆ**

796.323.2.093.1-055.15(497.11)"1964/2022"

796.323.2(4)"1964/2022"

796.323.2(100)"1964/2022"

Стефан НОВИЧИЋ

историчар
Народни музеј Чачак
nolestefan@gmail.com

ЈУГОСЛАВИЈА/СРБИЈА НА МУШКИМ КОШАРКАШКИМ ПРВЕНСТВИМА ЗА МЛАЂЕ КАТЕГОРИЈЕ (1964–2022)

АПСТРАКТ: У раду су приказана најзначајнија међународна мушка кошаркашка такмичења (евројска и светска првенства) за млађе кошаркаше (млади/У-20/22, јуниори/У-18/19 и кадети/У-16/17). Наведени су место и време одржавања првенства, освајачи медаља, као и генерални власман свих селекција на турниру. Резултати наше земље (СФР Југославије, СР Југославије, Србије и Црне Горе и Србије) додато су обрађене, иако ипак су наведене подаци свих селекција које су учествовале на завршним турнирима поменутих такмичења.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: кошарка за мушкарце, кошаркаши, евројско првенство, светско првенство, млади, јуниори, кадети, Југославија, Србија

Прво првенство за млађе категорије кошаркаша одржано је 1964. у Италији за играче млађе од 18 година. Први шампион Старог континента била је селекција Совјетског Савеза, друго место у финалној групи заузела је репрезентација Француске, док је репрезентације СФР Југославије заузела претпоследње, седмо место. Период до 1990. у потпуности је припао двама селекцијама – Совјетског Савеза и СФР Југославије – које су освојиле све трофеје (Совјети осам, а Југословени пет). Први трофеј Југославија је освојила као домаћин турнира 1972. у Задру победивши у финалу репрезентацију Италије (89:65).¹ Репрезентативци наше земље су до данас освојили укупно највише златних и сребрних медаља (16): 10 златних, 6 сребрних и 5 бронзаних.

Прво кадетско првенство (У-16) одржано је 1971. године, такође у Италији, а први

трофеј освојила је репрезентација Југославије победом над Италијом (74:60).² И у овој категорији доминирао је пар Совјетски Савез – Југославија, али не тако убедљиво као у јуниорским селекцијама (до 1989. освојили су осам од десет златних медаља, а од укупно 30 одличја ове две селекције су покупиле 15). Репрезентација наше земље је до данас освојила укупно 19 медаља, од чега десет златних, шест сребрних и три бронзана, па је и у овој селекцији она најуспешнија по броју златних и укупном броју медаља (по 19 Србија и Шпанија).

Европско првенство за младе кошаркаше први пут је одржано 1992. године за играче до 22 године у Грчкој, када наша селекција није имала право наступа због санкција Савета безбедности Уједињених нација. Због тога је први наступ остварен 1996. године у Турској, када је освојена и прва медаља (бронзана).

[1] https://archive.fiba.com/pages/eng/fa/game/p/gid/A/grid/12/rid/561/sid/2333/_/1972_European_Championship_for_Junior_Men/statistic.html

[2] https://archive.fiba.com/pages/eng/fa/game/p/gid/A/grid/12/rid/543/sid/2298/tid/390/_/1971_European_Championship_for_Cadets/statistic.html

Прво злато освојено је на наредном првенству одржаном у Италији, када је у финалу савладана селекција Словеније (92:73).³ Од 2000. године старосна граница је смањена са 22 на 20 година, а до данас је наша селекција освојила још четири злата, те је и у овом узрасту са највише најсјајнијих одличја, док су уз то освојене и три бронзане медаље.

Светска првенства за јуниоре (У-19) одржавају се од 1979, када је турнир организован у Бразилу. Прваци су били репрезентативци Сједињених Америчких Држава, док је репрезентација Југославије освојила четврто место. Прву титулу Југославија је освојила 1987. у Италији, када је у финалу савладана репрезентација Сједињених Америчких Држава (86:76),⁴ док је друго злато освојено против исте селекције 2007. у Новом Саду резултатом 74:69.⁵ До данас су освојене још две сребрне медаље.

Првенства за првака света у кадетској категорији (У-17) одржавају се од 2010, а све досадашње трофеје освојиле су Сједињене Америчке Државе. Наша селекција је учествовала на првом турниру, када је заузела пету

позицију, а након тога су пропуштена само два такмичења. Највећи успех остварен је 2014. године у Дубаију када је освојено бронзано одличје победом у утакмици за треће место над репрезентацијом Шпаније (62:59).⁶

Светска првенства за младе играче одржана су само четири пута, између 1993. и 2005. године. Прва два била су за играче до 22, а друга два за играче до 21 године старости. Наша селекција учествовала је само 1997. године у Аустралији, када је освојена сребрна медаља победом у утакмици за треће место над селекцијом Аргентине (84:72).⁷

У наставку ће бити предочени спискови свих првенстава (европска У-16, У-18 и У-20/22 и светска У-17, У-19, У-21/22) са датумима и местима одржавања, освајачима медаља, коначним пласманом свих селекција и поставом наше селекције (Југославије, Србије и Црне Горе и Србије) ако је учествовала. Такође, на крају ће бити приложена и табела са приказом укупног биланса свих наших селекција на мушким кошаркашким турнирима за млађе селекције (Табела 1).

[3] https://archive.fiba.com/pages/eng/fa/game/p/gid/A/grid/4/rid/1642/sid/2374/_/1998_European_Championship_for_Men_22_and_Under_/statistic.html

[4] https://archive.fiba.com/pages/eng/fa/game/p/gid/A/grid/1/rid/900/sid/2893/_/1987_World_Championship_for_Junior_Men/statistic.html

[5] https://archive.fiba.com/pages/eng/fa/game/p/gid/A/grid/62/rid/5651/sid/3955/_/2007_FIBA_U19_World_Championship_for_Men/statistic.html

[6] https://archive.fiba.com/pages/eng/fa/game/p/gid/A/grid/55/rid/10295/sid/6224/_/2014_FIBA_U17_World_Championship_for_Men/statistic.html

[7] https://archive.fiba.com/pages/eng/fa/game/p/gid/A/grid/1/rid/1552/sid/2916/_/1997_World_Championship_for_Men_22_and_Under_/statistic.html

КАДЕТСКА ЕВРОПСКА ПРВЕНСТВА

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ИТАЛИЈИ 1971. ГОДИНЕ⁸

Такмичење је одржано од 10. до 17. јула 1971. године у Горици. Прво место је заузела Југославија, друго Италија, а треће СССР.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Италија
3. СССР
4. Шпанија
5. Грчка
6. Израел
7. Француска
8. Турска
9. Немачка
10. Шведска
11. Аустрија
12. Швајцарска

Састав Југославије: 4 Драган Тодорић, 5 Предраг Трипковић, 6 Анте Залокер, 7 Драган Кићановић, 8 Марко Мартиновић, 9 Милан Милићевић, 10 Зоран Биорац, 11 Рајко Жижич, 12 Мирза Делибашић, 13 Жељко Морељ, 14 Радмил Луковац, 15 Мирко Гргин

Тренер: Мирко Новосел

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ИТАЛИЈИ 1973. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 19. до 29. јула 1973. године у Сумонтеу и Ангри. Прво место је заузео СССР, друго Шпанија, а треће Југославија.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Шпанија
3. Југославија
4. Италија
5. Грчка
6. Израел
7. Француска
8. Турска
9. Пољска
10. Белгија
11. Чехословачка
12. Шведска
13. Западна Немачка
14. Португал
15. Аустрија
16. Енглеска

Састав Југославије: 4 Душан Божић, 5 Горан Крижнар, 6 Бошко Босиочић, 7 Душан Зупанчић,

[8] Сва првенства од 1964. до 1988. године могу се пронаћи на сајту www.archive.fiba.com; Винко Бајровић, *Алманах Кошаркашкој савеза Југославије: 1945–1988.* (Београд: Кошаркашки savez Jugoslavije, 1989).

9 Будимир Ђосовић, 10 Андро Кнего, 11 Младен Мохоровић, 12 Ратко Радовановић, 13 Драган Прибановић, 14 Драган Вулић, 15 Борђе Боснић

Тренер: Јоша Гагел

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ГРЧКОЈ 1975. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 15. до 24. јула 1975. године у Атини и Солуну. Прво место је заузео СССР, друго Грчка, а треће Југославија.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Грчка
3. Југославија
4. Италија
5. Шпанија
6. Холандија
7. Белгија
8. Чехословачка
9. Западна Немачка
10. Бугарска
11. Израел
12. Шведска
13. Португал
14. Пољска
15. Француска
16. Исланд
17. Аустрија
18. Енглеска
19. Шкотска
20. Велс

Састав Југославије: 4 Младен Остојић, 5 Зоран Копривица, 6 Миленко Бабић, 7 Петер Вилфан, 8 Боран Пилиндавић, 9 Стане Кошник, 10 Слободан Пећирко, 11 Жељко Прибановић, 12 Александар Петровић, 13 Небојша Николић, 14 Бранко Сикирић, 15 Раде Вукосављевић

Тренер: Јанез Дрварич

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ФРАНЦУСКОЈ 1977. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 23. до 30. јула 1977. године у Тукету и Берку. Прво место је заузела Турска, друго Југославија, а треће СССР.

Коначан пласман:

1. Турска
2. Југославија
3. СССР
4. Италија
5. Шпанија
6. Француска
7. Белгија
8. Грчка
9. Пољска

10. Западна Немачка
11. Израел
12. Бугарска

Састав Југославије: 4 Стане Премрл, 5 Драшко Вучетић, 6 Дарко Петронијевић, 7 Сабахудин Билаловић, 8 Жарко Ђуришић, 9 Митја Муха, 10 Богдан Блазник, 11 Давор Доган, 12 Михајло Почек, 13 Горан Мاستиловић, 14 Миленко Савовић, 15 Миленко Манојловић

Тренер: Лука Станчић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У СИРИЈИ 1979. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 19. до 27. јула 1979. године у Дамаску. Прво место је заузела Југославија, друго Италија, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Италија
3. Шпанија
4. Западна Немачка
5. СССР
6. Бугарска
7. Сирија
8. Белгија
9. Грчка
10. Турска
11. Аустрија

Састав Југославије: 4 Срђан Дабић, 5 Небојша Зоркић, 6 Марко Ивановић, 7 Матеј Јанжек, 8 Милан Бенчић, 9 Зоран Чутура, 10 Драган Зовко, 11 Томо Тиригер, 12 Јурица Кос, 13 Роберт Медвед, 14 Жељко Мрњавац, 15 Јурид Кебе

Тренер: Лука Станчић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ГРЧКОЈ 1981. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 18. до 28. августа 1981. године у Солуну и Катеринију. Прво место је заузео СССР, друго Италија, а треће Западна Немачка.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Италија
3. Западна Немачка
4. Финска
5. Југославија
6. Турска
7. Грчка
8. Израел
9. Шпанија
10. Француска
11. Пољска
12. Шведска

Састав Југославије: 4 Невен Цамби, 5 Дражен Петровић, 6 Александар Алексић, 7 Иво Петровић,

8 Стојан Вранковић, 9 Синиша Радоњић, 10 Зоран Сретеновић, 11 Велимир Перасовић, 12 Саша Радунчић, 13 Владимир Мићуновић, 14 Един Пашић, 15 Александар Миливојша

Тренер: Русмир Халиловић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ЗАПАДНОЈ НЕМАЧКОЈ 1983. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 16. до 24. јула 1983. године у Тибингену и Лудвигсбургу. Прво место је заузела Југославија, друго Шпанија, а треће Западна Немачка.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Шпанија
3. Западна Немачка
4. Грчка
5. Италија
6. СССР
7. Француска
8. Холандија
9. Турска
10. Шведска
11. Мађарска
12. Финска

Састав Југославије: 4 Зоран Ливљанић, 5 Бранислав Прелевић, 6 Зоран Јевтић, 7 Јуриј Здовц, 8 Мирослав Пецарски, 9 Иво Накић, 10 Самир Мујановић, 11 Игор Лукачић, 12 Ивица Мавренски, 13 Жарко Паспаљ, 14 Денис Перић, 15 Лука Павићевић

Тренер: Русмир Халиловић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У БУГАРСКОЈ 1985. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 18. до 26. августа 1985. године у Русу. Прво место је заузела Југославија, друго Шпанија, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Шпанија
3. Италија
4. Западна Немачка
5. СССР
6. Бугарска
7. Израел
8. Турска
9. Белгија
10. Финска
11. Шведска
12. Француска

Састав Југославије: 4 Емилио Ковачић, 5 Ненад Трунић, 6 Зоран Калпић, 7 Тони Кукоч, 8 Славиша Копривица, 9 Небојша Илић, 10 Небојша Разић, 11 Раде Милутиновић, 12 Владе Дивац, 13 Џевад Алихоџић, 14 Ненад Видека, 15 Раденко Добраш

Тренер: Светислав Пешић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У МАЂАРСКОЈ 1987. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 8. до 15. августа 1991. године у Секешфехервару и Капошвару. Прво место је заузела Југославија, друго Италија, а треће СССР.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Италија
3. СССР
4. Шпанија
5. Француска
6. Западна Немачка
7. Грчка
8. Румунија
9. Израел
10. Турска
11. Белгија
12. Мађарска

Састав Југославије: 4 Живко Баџим, 5 Оливер Поповић, 6 Растко Цветковић, 7 Жан Табак, 8 Анте Перица, 9 Ненад Грмуша, 10 Борис Орцев, 11 Маријан Краљевић, 12 Обрад Игњатовић, 13 Аријан Комазец, 14 Мирко Павловић, 15 Бојан Поповић

Тренер: Јанез Дрварич

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ШПАНИЈИ 1989. ГОДИНЕ⁹

Такмичење је одржано од 19. до 26. августа 1989. године у Гвадалахари, Таранкону и Куенки. Прво место је заузела Грчка, друго Југославија, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. Грчка
2. Југославија
3. Италија
4. Турска
5. СССР
6. Шпанија
7. Израел
8. Француска
9. Западна Немачка
10. Бугарска
11. Пољска
12. Белгија

Састав Југославије: 4 Владимир Новосел, 5 Никола Лончар, 6 Мирко Јоксимовић, 7 Александар Сурла, 8 Александар Авлијаш, 9 Велибор Радовић, 10 Миро Јурић, 11 Жељко Топаловић, 12 Милатин Мутавцић, 13 Петар Арсић, 14 Бојан Тадић, 15 Предраг Прлинчевић

Тренер: Јанез Дрварич

[9] Сва првенства од 1989. до 2017. године могу се пронаћи на сајту www.archive.fiba.com; www.kss.rs

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ГРЧКОЈ 1991. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 18. до 25. августа 1991. године у Касторији, Комотинију и Солуну. Прво место је заузела Италија, друго Грчка, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Италија
2. Грчка
3. Шпанија
4. Турска
5. СССР
6. Израел
7. Западна Немачка
8. Југославија
9. Бугарска
10. Чехословачка
11. Белгија
12. Швајцарска

Састав Југославије: 4 Игор Перовић, 5 Александар Бјелић, 6 Харис Бркић, 7 Саша Дончић, 8 Ђерђ Палфи, 9 Бранко Синђелић, 10 Златко Болић, 11 Предраг Дробњак, 12 Александар Лазић, 13 Милан Вуксановић, 14 Дејан Мишковић, 15 Душан Јелић

Тренер: Рајко Тороман

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ТУРСКОЈ 1993. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 1. до 8. августа 1993. године у Трабзону, Гиресуну и Самсуну. Прво место је заузела Грчка, друго Шпанија, а треће Русија.

Коначан пласман:

1. Грчка
2. Шпанија
3. Русија
4. Турска
5. Литванија
6. Италија
7. Француска
8. Израел
9. Исланд
10. Немачка
11. Пољска
12. Чешка

Југославија није учествовала, јер је била под санкцијама Савета безбедности Уједињених нација.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ПОРТУГАЛУ 1995. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 23. до 30. јула 1995. године у Сетубалу, Сеишалу и Алмади. Прво место је заузела Хрватска, друго Шпанија, а треће Грчка.

Коначан пласман:

1. Хрватска
2. Шпанија
3. Грчка
4. БЈР Македонија
5. Италија
6. Француска
7. Турска
8. Израел
9. Португал
10. Финска
11. Чешка
12. Енглеска

Југославија није учествовала, јер је била под санкцијама Савета безбедности Уједињених нација.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У БЕЛГИЈИ 1997. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 11. до 20. јула 1997. године у Пепинстеру, Кортријку и Куањерону. Прво место је заузела Југославија, друго Русија, а треће Израел.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Русија
3. Израел
4. Француска
5. Грчка
6. Шпанија
7. Словенија
8. Хрватска
9. Грузија
10. БЈР Македонија
11. Италија
12. Белгија

Састав Југославије: 4 Иван Мичета, 5 Слободан Тошић, 6 Иван Вукадинов, 7 Младен Шекуларац, 8 Митар Црногорац, 9 Владимир Тица, 10 Марко Пековић, 11 Владимир Рончевић, 12 Сретен Лаконић, 13 Предраг Сојић, 14 Миљан Павковић, 15 Петар Јовановић

Тренер: Веселин Матић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У СЛОВЕНИЈИ 1999. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 15. до 24. јула 1999. године у Ползелу, Цељу и Лашком. Прво место је заузела Југославија, друго Грчка, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Грчка
3. Турска
4. Француска
5. Летонија

6. БЈР Македонија

7. Грузија
8. Шпанија
9. Хрватска
10. Пољска
11. Русија
12. Словенија

Састав Југославије: 4 Јован Стефанов, 5 Бојан Бакић, 6 Александар Гајић, 7 Страхиња Згоњанин, 8 Немања Матовић, 9 Милош Павловић, 10 Душан Ђорђевић, 11 Мирко Ковач, 12 Милош Нишавић, 13 Срђан Булатовић, 14 Иван Андонов, 15 Томислав Томовић

Тренер: Петар Родић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ЛЕТОНИЈИ 2001. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 13. до 22. јула 2001. године у Риги. Прво место је заузела Југославија, друго Русија, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Русија
3. Шпанија
4. Литванија
5. Француска
6. Грчка
7. Турска
8. Летонија
9. Израел
10. Италија
11. Грузија
12. Хрватска

Састав Југославије: 4 Стефан Мајсторовић, 5 Млађен Шљиванчанин, 6 Вукашин Алексић, 7 Срђан Живковић, 8 Душан Вучићевић, 9 Владимир Мицов, 10 Вељко Томовић, 11 Дарко Миличић, 12 Владимир Машуловић, 13 Коста Перовић, 14 Милован Раковић, 15 Лука Богдановић

Тренер: Стеван Караџић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ШПАНИЈИ 2003. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 18. до 27. јула 2003. године у Мадриду. Прво место је заузела Југославија, друго Турска, а треће Русија.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Турска
3. Русија
4. Шпанија
5. Француска
6. Словенија
7. БЈР Македонија
8. Грчка

9. Италија
10. Израел
11. Литванија
12. Бугарска

Састав Југославије: 4 Милош Теодосић, 5 Миленко Тепић, 6 Стефан Николић, 7 Марко Ђурковић, 8 Драган Лабовић, 9 Ненад Мијатовић, 10 Душан Трајковић, 11 Ненад Зивчевић, 12 Немања Александров, 13 Бранко Јереминов, 14 Никола Драговић, 15 Бобан Меденица

Тренер: Миодраг Кадија

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ГРЧКОЈ 2004. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 6. до 15. јула 2004. године у Амалијади и Пургосу. Прво место је заузела Француска, друго Русија, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Француска
2. Русија
3. Турска
4. Литванија
5. Грчка
6. Италија
7. Шпанија
8. Словенија
9. Србија и Црна Гора
10. Хрватска
11. Израел
12. Белгија
13. Летонија
14. Пољска
15. Грузија
16. Немачка

Састав Србије и Црне Горе: 4 Никола Копривица, 5 Петар Деспотовић, 6 Слободан Дунђерски, 7 Стефан Новоселски, 8 Никола Баκραчлић, 9 Данило Шибалић, 10 Никола Мемедовић, 11 Стефан Марковић, 12 Бојан Михајловић, 13 Мирослав Радуљица, 14 Марко Кешел, 15 Владимир Дашић

Тренер: Петар Родић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ШПАНИЈИ 2005. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 29. јула до 9. августа 2005. године у Леону. Прво место је заузела Турска, друго Француска, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Турска
2. Француска
3. Шпанија
4. Литванија
5. Украјина
6. Русија
7. Италија

8. Хрватска
9. Израел
10. Србија и Црна Гора
11. Летонија
12. Словенија
13. Грчка
14. Исланд
15. Пољска
16. Белгија

Састав Србије и Црне Горе: 4 Стефан Живановић, 5 Никола Лалић, 6 Филип Човић, 7 Стефан Балмазовић, 8 Иван Смиљанић, 9 Душан Катнић, 10 Стефан Стојачић, 11 Петар Чечур, 12 Милан Мачван, 13 Милојко Василић, 14 Стефан Ђорђевић, 15 Никола Маравић

Тренер: Петар Родић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТ У ШПАНИЈИ 2006. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 11. до 20. августа 2006. године у Мартосу, Андухару и Линаресу. Прво место је заузела Шпанија, друго Русија, а треће Србија и Црна Гора.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Русија
3. Србија и Црна Гора
4. Хрватска
5. Француска
6. Италија
7. Израел
8. Турска
9. Грчка
10. Литванија
11. Летонија
12. Украјина
13. Словачка
14. Португал
15. Немачка
16. Исланд

Састав Србије и Црне Горе: 4 Недељко Богдановић, 5 Филип Шепа, 6 Никша Николић, 7 Богдан Ризнић, 8 Александар Влаховић, 9 Немања Арнаутковић, 10 Александар Митровић, 11 Урош Петровић, 12 Бојан Суботић, 13 Ненад Грујо, 14 Бранислав Бекић, 15 Дејан Мусли

Тренер: Александар Бућан

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ГРЧКОЈ 2007. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 20. до 29. јула 2007. године у Ретимнону и Криту. Прво место је заузела Србија, друго Шпанија, а треће Литванија.

Коначан пласман:

1. Србија
2. Шпанија

3. Литванија
4. Турска
5. Италија
6. Француска
7. Грчка
8. Хрватска
9. Летонија
10. Украјина
11. Израел
12. Грузија
13. Чешка
14. Русија
15. Словенија
16. Португал

Састав Србије: 4 Немања Јарамаз, 5 Александар Поњавић, 6 Никша Николић, 7 Александар Обрадовић, 8 Никола Вукасовић, 9 Стеван Лекић, 10 Данило Анђушић, 11 Лазар Радосављевић, 12 Богдан Јовановић, 13 Никола Рондовић, 14 Бранислав Ђекић, 15 Дејан Мусли

Тренер: Драган Вашчанин

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ИТАЛИЈИ 2008. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 15. до 24. августа 2008. године у Кјету. Прво место је заузела Литванија, друго Чешка, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Италија
2. Чешка
3. Турска
4. Француска
5. Србија
6. Шпанија
7. Хрватска
8. Русија
9. Украјина
10. Летонија
11. Израел
12. Грчка
13. Италија
14. Пољска
15. Мађарска
16. Грузија

Састав Србије: 4 Страхмиња Младеновић, 5 Богић Вујошевић, 6 Александар Цветковић, 7 Вукашин Петковић, 8 Никола Сићевић, 9 Лука Игрутиновић, 10 Александар Раденковић, 11 Никола Силађи, 12 Немања Бешовић, 13 Ђорђе Дреновац, 14 Стефан Настић, 15 Божо Ђумић

Тренер: Драган Вашчанин

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ЛИТВАНИЈИ 2009. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 6. јула до 16. августа 2009. године у Каунасу. Прво место је заузела Шпанија, друго Литванија, а треће Србија.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Литванија
3. Србија
4. Пољска
5. Русија
6. Хрватска
7. Француска
8. Турска
9. Летонија
10. Црна Гора
11. Немачка
12. Италија
13. Израел
14. Грчка
15. Украјина
16. Чешка

Састав Србије: 4 Никола Павловић, 5 Никола Радичевић, 6 Александар Цветковић, 7 Стефан Поповски Турањанин, 8 Саша Аврамовић, 9 Лука Митровић, 10 Ненад Миљеновић, 11 Немања Крстић, 12 Вукашин Вујовић, 13 Ђорђе Милошевић, 14 Немања Безбрадица, 15 Марко Ђировић

Тренер: Ненад Трунић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 2010. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 5. до 15. августа 2010. године у Бару. Прво место је заузела Хрватска, друго Литванија, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Хрватска
2. Литванија
3. Турска
4. Шпанија
5. Србија
6. Француска
7. Русија
8. Црна Гора
9. Италија
10. Грчка
11. Пољска
12. Бугарска
13. Немачка
14. Летонија
15. Израел
16. Данска

Састав Србије: 4 Никола Радичевић, 5 Младен Ђорђевић, 6 Стефан Пот, 7 Лука Анђушић, 8 Василије Мицић, 9 Никола Чворовић, 10 Стефан Зорбас, 11 Никола Јанковић, 12 Никола Мајић, 13 Душан Ристић, 14 Милош Јанковић, 15 Никола Милутинов

Тренер: Саша Никитовић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ЧЕШКОЈ 2011. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 28. јула до 7. августа 2011. године у Храдец Кралову и Пардубици.

Прво место је заузела Хрватска, друго Чешка, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Хрватска
2. Чешка
3. Шпанија
4. Француска
5. Русија
6. Летонија
7. Турска
8. Немачка
9. Србија
10. Италија
11. Грчка
12. Украјина
13. Литванија
14. Пољска
15. Бугарска
16. Црна Гора

Састав Србије: 4 Огњен Јарамаз, 5 Никола Ребић, 6 Василије Пушица, 7 Брано Ђукановић, 8 Марко Гудурић, 9 Душан Мајсторовић, 10 Лука Поповић, 11 Ђорђе Симеуновић, 12 Марко Тејић, 13 Ђорђе Капловић, 14 Ђоко Шалић, 15 Душан Ристић

Тренер: Саша Никитовић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ЛИТВАНИЈИ 2012. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 19. до 29. јула 2012. године у Виљнусу, Венспилсу и Панавезису. Прво место је заузела Турска, друго Француска, а треће Србија.

Коначан пласман:

1. Турска
2. Француска
3. Србија
4. Италија
5. Немачка
6. Пољска
7. Шпанија
8. Хрватска
9. Грчка
10. Летонија
11. Литванија
12. Украјина
13. Русија
14. Словенија
15. Чешка
16. Енглеска

Састав Србије: 4 Стефан Пено, 5 Илија Ђоковић, 6 Иван Даскаловић, 7 Вукан Стојановић, 8 Слободан Јовановић, 9 Душан Ковачевић, 10 Јован Старинчевић, 11 Марко Радовановић, 12 Никола Павловић, 13 Милош Глишић, 14 Василије Вучетић, 15 Стефан Лазаревић

Тренер: Марко Ичелић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У УКРАЈИНИ 2013. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 8. до 18. августа 2013. године у Кијеву. Прво место је заузела Шпанија, друго Србија, а треће Грчка.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Србија
3. Грчка
4. Италија
5. Француска
6. Хрватска
7. Турска
8. Немачка
9. Литванија
10. Украјина
11. Русија
12. Пољска
13. Летонија
14. Белгија
15. Црна Гора
16. Шведска

Састав Србије: 4 Стефан Пено, 5 Никола Ђирковић, 6 Вања Маринковић, 7 Милош Глишић, 8 Никола Ракићевић, 9 Војислав Стојановић, 10 Слободан Јовановић, 11 Бориша Симанић, 12 Филип Аничич, 13 Стефан Кенић, 14 Александар Аранитовић, 15 Давид Миладиновић

Тренер: Вања Гуша

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ЛЕТОНИЈИ 2014. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 20. до 30. августа 2014. године у Риги. Прво место је заузела Француска, друго Летонија, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Француска
2. Летонија
3. Шпанија
4. Турска
5. Италија
6. Србија
7. Немачка
8. Босна и Херцеговина
9. Грчка
10. Литванија
11. Хрватска
12. Русија
13. Финска
14. Украјина
15. Пољска
16. Данска

Састав Србије: 4 Андрија Марјановић, 5 Бојан Нешић, 6 Лазар Николић, 7 Александар Аранитовић, 8 Новак Мусић, 9 Харис Ђућковић, 10 Душан Беслаћ,

11 Бориша Симанић, 12 Алекса Раданов, 13 Матија Радовић, 14 Немања Динчић, 15 Срећко Гашић

Тренер: Владимир Ђокић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ЛИТВАНИЈИ 2015. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 6. до 16. августа 2015. године у Каунасу. Прво место је заузела Босна и Херцеговина, друго Литванија, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Босна и Херцеговина
2. Литванија
3. Турска
4. Шпанија
5. Француска
6. Финска
7. Немачка
8. Србија
9. Хрватска
10. Италија
11. Летонија
12. Црна Гора
13. Грчка
14. Енглеска
15. Израел
16. Русија

Састав Србије: 4 Алекса Ускоковић, 5 Марко Ковачевић, 6 Тадија Тадић, 7 Вук Вуликић, 8 Борис Латинић, 9 Андрија Марјановић, 10 Алекса Матић, 11 Милош Новаковић, 12 Филип Петрушев, 13 Павле Михајловић, 14 Милош Стајчић, 15 Марко Пецацки

Тренер: Владимир Ђокић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ПОЉСКОЈ 2016. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 12. до 20. августа 2016. године у Радому. Прво место је заузела Шпанија, друго Литванија, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Литванија
3. Турска
4. Хрватска
5. Финска
6. Француска
7. Италија
8. Црна Гора
9. Немачка
10. Србија
11. Летонија
12. Шведска
13. Естонија
14. Босна и Херцеговина
15. Пољска
16. Грчка

Састав Србије: 4 Михаило Стојанов, 5 Урош Исаиловић, 6 Лазар Васић, 7 Тома Васиљевић, 8 Богдан Недељковић, 9 Далибор Илић, 10 Зоран Пауновић, 11 Ален Смаилагић, 12 Филип Петрушев, 13 Лазар Живановић, 14 Матеја Јовановић, 15 Марко Пецацки

Тренер: Милан Јосић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 2017. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 11. до 19. августа 2017. године у Подгорици. Прво место је заузела Француска, друго Црна Гора, а треће Србија.

Коначан пласман:

1. Француска
2. Црна Гора
3. Србија
4. Хрватска
5. Турска
6. Литванија
7. Шпанија
8. Летонија
9. Италија
10. Словенија
11. Израел
12. Естонија
13. Немачка
14. Шведска
15. Финска
16. Русија

Састав Србије: 1 Новак Мишковић, 3 Марко Андрић, 5 Марко Павићевић, 6 Стеван Карапандић, 7 Ђорђе Пажин, 8 Стефан Агоч, 9 Лазар Живановић, 10 Лазар Васић, 11 Александар Ланговић, 13 Алекса Марковић, 14 Душан Танасковић, 15 Немања Поповић

Тренер: Слободан Клипа

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У СРБИЈИ 2018. ГОДИНЕ¹⁰

Такмичење је одржано од 10. до 18. августа 2018. године у Новом Саду. Прво место је заузела Хрватска, друго Шпанија, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Хрватска
2. Шпанија
3. Турска
4. Француска
5. Србија
6. Грчка
7. Литванија
8. Летонија
9. Немачка
10. Израел
11. Естонија

[10] Сва првенства од 2018. до 2022. године могу се пронаћи на сајту www.fiba.basketball; www.kss.rs

12. Италија
13. Словенија
14. Црна Гора
15. Холандија
16. Грузија

Састав Србије: 0 Војин Ивковић, 1 Лука Пауновић, 5 Никола Манојловић, 9 Стефан Агоч, 10 Марко Андрић, 11 Лазар Стефановић, 13 Матија Светозаревић, 15 Михаило Мушкић, 21 Лука Тарлаћ, 27 Филип Скобаљ, 34 Лазар Јоксимовић, 99 Иван Павићевић
Тренер: Влада Вукоичић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У ИТАЛИЈИ 2019. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 9. до 17. августа 2019. године у Удинама. Прво место је заузела Шпанија, друго Француска, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Француска
3. Италија
4. Русија
5. Турска
6. Грчка
7. Србија
8. Хрватска
9. Литванија
10. Словенија
11. Израел
12. Северна Македонија
13. Летонија
14. Немачка
15. Естонија
16. Босна и Херцеговина

Састав Србије: 1 Никола Ђуришић, 2 Никола Радовановић, 3 Вук Бошковић, 5 Илија Милијашевић, 6 Стефан Стефановић, 8 Марко Марковић, 9 Никола Шарановић, 10 Михаило Петровић, 11 Матија Белић, 15 Филип Бранковић, 17 Алекса Обрадовић, 20 Стефан Дабовић

Тренер: Саша Никитовић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ 2020. ГОДИНЕ

Требао је да се одржи у Скопљу, али је одложено због пандемије изазване вирусом короне.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ 2021. ГОДИНЕ

Одложено због пандемије изазване вирусом короне.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА КАДЕТЕ У СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ 2022. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 12. до 20. августа 2022. године у Скопљу. Прво место је заузела Шпанија, друго Француска, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. Литванија
2. Шпанија
3. Француска
4. Грчка
5. Израел
6. Италија
7. Словенија
8. Турска
9. Црна Гора
10. Летонија
11. Пољска
12. Северна Македонија
13. Србија
14. Хрватска
15. Холандија
16. Данска

Састав Србије: 2 Урош Ивковић, 4 Мирослав Богдановић, 5 Саво Дрезгић, 6 Александар Гољовић, 7 Огњен Радошић, 9 Петар Милосавчевић, 10 Милош Шојић, 12 Филип Ружичић, 13 Урош Ромчевић, 14 Владимир Поповић, 14 Стефан Плиснић, 23 Алмир Асани

Тренер: Александар Глишић

ЈУНИОРСКА ЕВРОПСКА ПРВЕНСТВА

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ИТАЛИЈИ 1964. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 1. до 5. априла 1964. године у Напуљу. Прво место је заузео СССР, друго Француска, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Француска
3. Италија

4. Бугарска
5. Чехословачка
6. Пољска
7. Југославија
8. Шпанија

Састав Југославије: 4 Тихомир Павловић, 5 Антон Брачун, 6 Миленко Валчић, 7 Јурица Кошта, 8 Слободан Јелић, 9 Данко Хочевар, 10 Момчило Пазмањ, 11 Богдан Тањевић, 12 Срђан Шкулић,

13 Љубиша Станковић, 14 Љубиша Јањић, 15 Андреј Бренк

Тренер: Ранко Жеравица

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ИТАЛИЈИ 1966. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 23. до 28. августа 1966. године у Порто Сан Ђорђу. Прво место је заузео СССР, друго Југославија, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Југославија
3. Италија
4. Чехословачка
5. Бугарска
6. Шпанија
7. Француска
8. Финска

Састав Југославије: 4 Михајло Мановић, 5 Богдан Тањевић, 6 Стерија Андоновски, 7 Коста Грубор, 8 Драгиша Вучинић, 9 Ивица Валек, 10 Драган Капичић, 11 Љубодраг Симоновић, 12 Дамир Шолман, 13 Аљоша Жорга, 14 Жељко Докман, 15 Крешимир Тосић

Тренер: Ранко Жеравица

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ШПАНИЈИ 1968. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 2. до 10. августа 1968. године у Вигу. Прво место је заузео СССР, друго Југославија, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Југославија
3. Италија
4. Турска
5. Шпанија
6. Грчка
7. Израел
8. Финска
9. Пољска
10. Чехословачка
11. Немачка
12. Аустрија

Састав Југославије: 4 Жарко Зечевић, 5 Драган Ђукић, 6 Иван Сарјановић, 7 Вељко Јеловац, 8 Драгиша Вучинић, 9 Зоран Славнић, 10 Михајло Мановић, 11 Љубодраг Симоновић, 12 Дамир Шолман, 13 Станислав Бизјак, 14 Фрањо Луквић, 15 Садик Зејниловић

Тренер: Слободан Ивковић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ГРЧКОЈ 1970. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 6. до 14. августа 1970. године у Атени. Прво место је заузео СССР, друго Грчка, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Грчка
3. Италија
4. Југославија
5. Шпанија
6. Пољска
7. Бугарска
8. Чехословачка
9. Румунија
10. Западна Немачка
11. Турска
12. Белгија

Састав Југославије: 4 Благоје Георгијевић, 5 Недељко Оштарчевић, 6 Радивоје Живковић, 7 Антон Сагадин, 8 Бранко Ковачевић, 9 Бранислав Томић, 10 Горан Ракочевић, 11 Давор Рукавина, 12 Мирољуб Дамјановић, 13 Срећко Јарић, 14 Драган Радосављевић, 15 Марко Гвардијанчић

Тренер: Лазар Лечић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ 1972. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 15. до 23. јула 1972. године у Задру. Прво место је заузела Југославија, друго Италија, а треће СССР.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Италија
3. СССР
4. Израел
5. Чехословачка
6. Француска
7. Шпанија
8. Мађарска
9. Грчка
10. Пољска
11. Турска
12. Бугарска

Састав Југославије: 4 Драган Тодорић, 5 Франц Волај, 6 Милан Грабовац, 7 Драган Кићановић, 8 Рајко Жижић, 9 Милан Милићевић, 10 Борис Беравс, 11 Ратко Каљевић, 12 Мирза Делибашић, 13 Чедомир Перинчић, 14 Бранко Мацура, 15 Жељко Јерков

Тренер: Мирко Новосел

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ФРАНЦУСКОЈ 1974. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 7. до 17. јула 1974. године у Орлеану. Прво место је заузела Југославија, друго Шпанија, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Шпанија
3. Италија

4. Шведска
5. СССР
6. Пољска
7. Грчка
8. Француска
9. Чехословачка
10. Белгија
11. Израел
12. Холандија
13. Турска
14. Немачка
15. Финска
16. Аустрија

Састав Југославије: 4 Бранко Скорче, 5 Горан Крижнар, 6 Бошко Босиочић, 7 Рајко Жижич, 8 Душан Зушанчић, 9 Александар Патерност, 10 Младен Мохоровић, 11 Миховил Накић, 12 Андро Кнего, 13 Дарко Фабулић, 14 Зоран Гавриловић, 15 Ратко Радовановић

Тренер: Богдан Тањевић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ШПАНИЈИ 1976. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 3. до 12. августа 1976. године у Сантијаго де Компостели. Прво место је заузела Југославија, друго СССР, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. СССР
3. Шпанија
4. Бугарска
5. Италија
6. Пољска
7. Грчка
8. Израел
9. Турска
10. Белгија
11. Западна Немачка
12. Шведска
13. Финска

Састав Југославије: 4 Миле Станковић, 5 Александар Петровић, 6 Перо Вучица, 7 Предраг Богосављевић, 8 Дамир Павличевић, 9 Стево Вукасовић, 10 Бранко Сикирић, 11 Жељко Прибановић, 12 Младен Остојић, 13 Чедо Брборић, 14 Миодраг Марић, 15 Раде Вукосављевић

Тренер: Лука Станчић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ИТАЛИЈИ 1978. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 22. до 30. августа 1978. године у Розето дељи Абрुци и Тераму. Прво место је заузео СССР, друго Шпанија, а треће Југославија.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Шпанија

3. Југославија
4. Бугарска
5. Италија
6. Грчка
7. Чехословачка
8. Турска
9. Француска
10. Белгија
11. Румунија
12. Пољска

Састав Југославије: 4 Михаило Почек, 5 Слободан Николић, 6 Петар Поповић, 7 Предраг Богосављевић, 8 Милан Медић, 9 Иван Сунара, 10 Алеш Пипан, 11 Предраг Беначек, 12 Вељко Петрановић, 13 Давор Доган, 14 Нихат Изић, 15 Драган Зрно

Тренер: Лука Станчић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ 1980. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 22. до 30. августа 1980. године у Цељу. Прво место је заузео СССР, друго Југославија, а треће Бугарска.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Југославија
3. Бугарска
4. Шпанија
5. Италија
6. Западна Немачка
7. Израел
8. Чехословачка
9. Турска
10. Шведска
11. Белгија
12. Француска

Састав Југославије: 4 Срђан Дабић, 5 Небојша Зоркић, 6 Марко Ивановић, 7 Матеј Јанжек, 8 Милан Медић, 9 Зоран Чутура, 10 Мирољуб Митровић, 11 Жарко Ђуришић, 12 Томислав Тирингер, 13 Горан Грбовић, 14 Бранко Вукићевић, 15 Никола Лазић

Тренер: Лука Станчић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У БУГАРСКОЈ 1982. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 21. до 28. август 1982. године у Димитровграду и Хаскову. Прво место је заузео СССР, друго Југославија, а треће Бугарска.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Југославија
3. Бугарска
4. Италија
5. Западна Немачка
6. Шпанија
7. Чехословачка

8. Финска
9. Израел
10. Француска
11. Мађарска
12. Норвешка

Састав Југославије: 4 Велимир Перасовић, 5 Дражен Петровић, 6 Ивица Журић, 7 Иво Петовић, 8 Зоран Јовановић, 9 Драган Лукенда, 10 Небојша Букумировић, 11 Стојан Вранковић, 12 Данко Цвијетичанин, 13 Александар Миливојша, 14 Антонио Озмец, 15 Горан Собин

Тренер: Русмир Халиловић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ШВЕДСКОЈ 1984. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 19. до 26. августа 1984. године у Хускварни и Катринехолму. Прво место је заузео СССР, друго Италија, а треће Југославија.

Коначан пласман:

1. СССР
2. Италија
3. Југославија
4. Шпанија
5. Западна Немачка
6. Чехословачка
7. Финска
8. Турска
9. Грчка
10. Бугарска
11. Пољска
12. Шведска

Састав Југославије: 4 Александер Говц, 5 Велимир Перасовић, 6 Ивица Журић, 7 Јуриј Здовц, 8 Зоран Јовановић, 9 Иво Накић, 10 Мирослав Пецарски, 11 Фрањо Араповић, 12 Ивица Мавренски, 13 Мирко Милићевић, 14 Жарко Паспаљ, 15 Лука Павићевић

Тренер: Русмир Халиловић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ИТАЛИЈИ 1986. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 15. до 23. августа 1986. године у Феклабуруку и Гмундену. Прво место је заузела Југославија, друго СССР, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. СССР
3. Италија
4. Западна Немачка
5. Шпанија
6. Грчка
7. Финска
8. Чехословачка
9. Мађарска
10. Француска
11. Холандија
12. Аустрија

Састав Југославије: 4 Ивица Гулин, 5 Лука Павићевић, 6 Небојша Илић, 7 Тони Кукоч, 8 Мирослав Пецарски, 9 Теоман Алибеговић, 10 Александар Ђорђевић, 11 Самир Авдић, 12 Владе Дивац, 13 Раденко Добраш, 14 Дино Рађа, 15 Славиша Копривица

Тренер: Светислав Пешић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ 1988. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 21. до 28. августа 1988. године у Титовом Велесу и Србобрану. Прво место је заузела Југославија, друго Италија, а треће Чехословачка.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Италија
3. Чехословачка
4. Грчка
5. СССР
6. Шпанија
7. Турска
8. Шведска
9. Западна Немачка
10. Израел
11. Финска
12. Холандија

Састав Југославије: 4 Живко Баџим, 5 Предрог Даниловић, 6 Слободан Каличанин, 7 Жан Табак, 8 Оливер Поповић, 9 Ненад Грмуша, 10 Растко Цветковић, 11 Маријан Краљевић, 12 Џевад Алихоџић, 13 Аријан Комазец, 14 Мирко Павловић, 15 Иван Капов

Тренер: Душко Вујошевић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ХОЛАНДИЈИ 1990. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 18. до 25. август 1990. године у Гронингену и Емену. Прво место је заузела Италија, друго СССР, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Италија
2. СССР
3. Шпанија
4. Румунија
5. Југославија
6. Пољска
7. Француска
8. Грчка
9. Турска
10. Холандија
11. Чехословачка
12. Немачка

Састав Југославије: 4 Велибор Радовић, 5 Никола Лончар, 6 Алојзиз Шишко, 7 Вељко Мршић, 8 Миљан Гољовић, 9 Тео Чизмић, 10 Дејан Бодирога,

11 Жељко Ребрача, 12 Миладин Мутавџић, 13 Младен Шилобад, 14 Мирко Павловић, 15 Роман Хорват
Тренер: Душко Вујошевић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У МАЂАРСКОЈ 1992. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 16. до 23. августа 1992. године у Будимпешти, Залаегерсегу и Солноку. Прво место је заузела Француска, друго Италија, а треће Заједница независних држава.

Коначан пласман:

1. Француска
2. Италија
3. Заједница независних држава (бивши СССР)
4. Грчка
5. Израел
6. Шпанија
7. Немачка
8. Финска
9. Пољска
10. Белгија
11. Мађарска

Југославија није учествовала, јер је била под санкцијама Савета безбедности Уједињених нација.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ИЗРАЕЛУ 1994. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 18. до 25. јула 1994. године у Тел Авиву. Прво место је заузела Литванија, друго Хрватска, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Литванија
2. Хрватска
3. Шпанија
4. Италија
5. Француска
6. Грчка
7. Словенија
8. Русија
9. Турска
10. Израел
11. Украјина
12. Немачка

Југославија није учествовала, јер је била под санкцијама Савета безбедности Уједињених нација.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ФРАНЦУСКОЈ 1996. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 7. до 14. јула 1996. године у Ошу, Лурду и Тарбу. Прво место је заузела Хрватска, друго Француска, а треће Југославија.

Коначан пласман:

1. Хрватска
2. Француска
3. Југославија
4. Белгија
5. Турска
6. Италија
7. Грчка
8. Немачка
9. Шпанија
10. Русија
11. Румунија
12. Литванија

Састав Југославије: 4 Јован Здравковић, 5 Марко Угрчић, 6 Игор Ракочевић, 7 Димитрије Матић, 8 Ратко Варда, 9 Синиша Ковачевић, 10 Владимир Видачић, 11 Стеван Нађфеји, 12 Роберт Шаровић, 13 Слободан Савовић, 14 Никола Дачевић, 15 Небојша Шаренац

Тренер: Михаило Павићевић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У БУГАРСКОЈ 1998. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 3. до 12. јула 1998. године у Варни. Прво место је заузела Шпанија, друго Хрватска, а треће Грчка.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Хрватска
3. Грчка
4. Летонија
5. Русија
6. Израел
7. Словенија
8. Бугарска
9. Литванија
10. Француска
11. Турска
12. Италија

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ХРВАТСКОЈ 2000. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 14. до 23. јула 2000. године у Задру. Прво место је заузела Француска, друго Хрватска, а треће Грчка.

Коначан пласман:

1. Француска
2. Хрватска
3. Грчка
4. Италија
5. Југославија
6. Русија
7. Литванија
8. Летонија
9. Словенија
10. Израел

11. Шпанија
12. Бугарска

Састав Југославије: 4 Милутин Алексић, 5 Благота Секулић, 6 Владимир Поповић, 7 Александар Гајић, 8 Марко Јовановић, 9 Јован Копривица, 10 Душан Ђорђевић, 11 Немања Матовић, 12 Бојан Бакић, 13 Никола Оташевић, 14 Александар Јевдић, 15 Милош Павловић

Тренер: Златан Томић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У НЕМАЧКОЈ 2002. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 12. до 21. јула 2002. године у Лудвигсбургу, Еслингену и Беблингену. Прво место је заузела Хрватска, друго Словенија, а треће Грчка.

Коначан пласман:

1. Хрватска
2. Словенија
3. Грчка
4. Литванија
5. Турска
6. Израел
7. Француска
8. Пољска
9. Шпанија
10. Русија
11. Летонија
12. Немачка

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ШПАНИЈИ 2004. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 9. до 18. јула 2004. године у Сарагоси. Прво место је заузела Русија, друго Шпанија, а треће Мађарска.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Турска
3. Француска
4. Италија
5. Србија и Црна Гора
6. Русија
7. Грчка
8. Израел
9. Литванија
10. Бугарска
11. Грузија
12. Летонија

Састав Србије и Црне Горе: 4 Урош Трипковић, 5 Миленко Тепић, 6 Стефан Ивановић, 7 Срђан Живковић, 8 Драган Лабовић, 9 Ненад Мијатовић, 10 Урош Дувњак, 11 Миљан Ракић, 12 Немања Александров, 13 Владимир Голубовић, 14 Иван Мараш, 15 Тадија Драгићевић

Тренер: Миодраг Кадија

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У СРБИЈИ И ЦРНОЈ ГОРИ 2005. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 13. до 24. јула 2005. године у Београду. Прво место је заузела Србија и Црна Гора, друго Турска, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. Србија и Црна Гора
2. Турска
3. Италија
4. Шпанија
5. Русија
6. Француска
7. Израел
8. Летонија
9. Литванија
10. Словенија
11. Хрватска
12. Бугарска
13. Грчка
14. Немачка
15. Пољска
16. Белгија

Састав Србије и Црне Горе: 4 Милош Теодосић, 5 Миленко Тепић, 6 Иван Паунић, 7 Марко Ђурковић, 8 Драган Лабовић, 9 Ненад Мијатовић, 10 Бранко Јереминов, 11 Ненад Зивчевић, 12 Владимир Штимац, 13 Мирослав Радуљица, 14 Никола Драговић, 15 Владимир Дашић

Тренер: Стеван Караџић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ГРЧКОЈ 2006. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 18. до 27. јула 2006. године у Амалијади, Олимпији и Аргостоли. Прво место је заузела Француска, друго Литванија, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Француска
2. Литванија
3. Шпанија
4. Турска
5. Србија и Црна Гора
6. Грчка
7. Италија
8. Бугарска
9. Русија
10. Хрватска
11. Израел
12. Летонија
13. Немачка
14. Словенија
15. Исланд
16. Украјина

Састав Србије: 4 Дарко Кастратовић, 5 Петар Деспотовић, 6 Слободан Дунђерски, 7 Стефан Марковић, 8 Младен Јеремић, 9 Александар Радуловић,

10 Никола Копривица, 11 Бојан Радетић, 12 Милан Мачван, 13 Мирослав Радуљица, 14 Бобан Марјановић, 15 Владимир Дашић

Тренер: Јовица Арсић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ШПАНИЈИ 2007. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 3. до 12. августа 2007. године у Мадриду. Прво место је заузела Србија, друго Грчка, а треће Летонија.

Коначан пласман:

1. Србија
2. Грчка
3. Летонија
4. Литванија
5. Шпанија
6. Француска
7. Хрватска
8. Турска
9. Немачка
10. Русија
11. Израел
12. Естонија
13. Италија
14. Бугарска
15. Словенија
16. Румунија

Састав Србије: 4 Филип Човић, 5 Стеван Тапушковић, 6 Стефан Живановић, 7 Бранко Лазић, 8 Душан Катњић, 9 Дејан Чворо, 10 Стефан Стојачић, 11 Душан Цветковић, 12 Никола Маравић, 13 Иван Смиљанић, 14 Никола Марковић, 15 Милан Мачван

Тренер: Дејан Мијатовић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ГРЧКОЈ 2008. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 25. јула до 3. августа 2008. године у Амалијади и Пиргосу. Прво место је заузела Грчка, друго Литванија, а треће Хрватска.

Коначан пласман:

1. Грчка
2. Литванија
3. Хрватска
4. Француска
5. Шпанија
6. Србија
7. Летонија
8. Русија
9. Турска
10. Израел
11. Италија
12. Украјина
13. Бугарска
14. Немачка
15. Белгија
16. Естонија

Састав Србије: 4 Урош Петровић, 5 Филип Шепа, 6 Богдан Ризнић, 7 Бојан Суботић, 8 Андреја Милутиновић, 9 Александар Митровић, 10 Александар Влаховић, 11 Никола Вукасовић, 12 Светозар Стаменковић, 13 Ненад Грујо, 14 Душан Огњеновић, 15 Дејан Мусли

Тренер: Мирослав Николић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ФРАНЦУСКОЈ 2009. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 23. јула до 2. августа 2009. године у Мецу. Прво место је заузела Србија, друго Француска, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Србија
2. Француска
3. Турска
4. Литванија
5. Шпанија
6. Русија
7. Италија
8. Хрватска
9. Летонија
10. Бугарска
11. Немачка
12. Словенија
13. Грчка
14. Украјина
15. Израел
16. Чешка

Састав Србије: 4 Немања Јарамаз, 5 Немања Поњавић, 6 Петар Торлак, 7 Милош Трипковић, 8 Никола Вукасовић, 9 Милић Благојевић, 10 Данило Анђушић, 11 Лазар Радосављевић, 12 Немања Бешовић, 13 Никола Рондовић, 14 Бранислав Бекић, 15 Дејан Мусли

Тренер: Влада Јовановић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ЛИТВАНИЈИ 2010. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 22. јула до 1. августа 2010. године у Виљнусу. Прво место је заузела Литванија, друго Русија, а треће Летонија.

Коначан пласман:

1. Литванија
2. Русија
3. Летонија
4. Србија
5. Хрватска
6. Пољска
7. Француска
8. Грчка
9. Турска
10. Словенија
11. Шпанија
12. Италија

13. Немачка
14. Украјина
15. Шведска
16. Бугарска

Састав Србије: 4 Вукашин Петровић, 5 Богић Вујошевић, 6 Петар Ламбић, 7 Стефан Настић, 8 Богдан Богдановић, 9 Лука Игрутиновић, 10 Марко Луковић, 11 Марко Гујаничић, 12 Божо Ђумић, 13 Ђорђе Дреновац, 14 Никола Силађи, 15 Немања Бешовић

Тренер: Влада Јовановић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ПОЉСКОЈ 2011. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 21. до 31. јул 2011. године у Вроцлаву. Прво место је заузела Шпанија, друго Србија, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Србија
3. Турска
4. Италија
5. Литванија
6. Пољска
7. Француска
8. Хрватска
9. Русија
10. Летонија
11. Немачка
12. Словенија
13. Украјина
14. Грчка
15. Чешка
16. Финска

Састав Србије: 4 Никола Радичевић, 5 Немања Дангубић, 6 Василије Мицић, 7 Стефан Поповски Турањанин, 8 Саша Аврамовић, 9 Лука Митровић, 10 Ненад Миљеновић, 11 Немања Крстић, 12 Никола Јанковић, 13 Ђорђе Милошевић, 14 Немања Безбрадица, 15 Немања Мишковић

Тренер: Марко Ичелић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ЛИТВАНИЈИ 2012. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 9. до 19. августа 2012. године у Вилњусу и Лијепаји. Прво место је заузела Хрватска, друго Литванија, а треће Србија.

Коначан пласман:

1. Хрватска
2. Литванија
3. Србија
4. Русија
5. Шпанија
6. Летонија
7. Италија
8. Бугарска

9. Турска
10. Словенија
11. Грчка
12. Украјина
13. Француска
14. Немачка
15. Данска
16. Пољска

Састав Србије: 4 Никола Радичевић, 5 Стефан Пот, 6 Брано Ђукановић, 7 Никола Ребић, 8 Никола Чворовић, 9 Душан Кутлешкић, 10 Лука Анђушић, 11 Милош Јанковић, 12 Никола Јанковић, 13 Михајло Андрић, 14 Душан Ристић, 15 Ђоко Шалић

Тренер: Дејан Мијатовић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ЛЕТОНИЈИ 2013. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 18. до 28. јула 2013. године у Лијепаји, Риги и Вентспилсу. Прво место је заузела Турска, друго Хрватска, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Турска
2. Хрватска
3. Шпанија
4. Летонија
5. Литванија
6. Србија
7. Француска
8. Русија
9. Енглеска
10. Италија
11. Грчка
12. Чешка
13. Босна и Херцеговина
14. Украјина
15. Бугарска
16. Словенија

Састав Србије: 4 Огњен Јарамаз, 5 Раде Загорац, 6 Василије Пушица, 7 Алекса Југовић, 8 Драган Апић, 9 Божидар Бабовић, 10 Брано Ђукановић, 11 Миленко Вељковић, 12 Александар Бурсаћ, 13 Стефан Љубенковић, 14 Василије Вучетић, 15 Дејан Давидовац

Тренер: Александар Бућан

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ТУРСКОЈ 2014. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 24. јула до 3. августа 2014. године у Конији. Прво место је заузела Турска, друго Србија, а треће Хрватска.

Коначан пласман:

1. Турска
2. Србија
3. Хрватска
4. Грчка

5. Шпанија
6. Италија
7. Литванија
8. Летонија
9. Француска
10. Русија
11. Црна Гора
12. Босна и Херцеговина
13. Чешка
14. Енглеска
15. Белгија
16. Пољска

Састав Србије: 4 Стефан Пено, 5 Стефан Симић, 6 Урош Чарапић, 7 Данило Остојић, 8 Радован Ђоковић, 9 Вања Маринковић, 10 Илија Ђоковић, 11 Стефан Лазаревић, 12 Никола Павловић, 13 Марко Радовановић, 14 Василије Вучетић, 15 Вук Караџић

Тренер: Александар Бућан

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ГРЧКОЈ 2015. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 23. јула до 2. августа 2015. године у Волосу. Прво место је заузела Грчка, друго Турска, а треће Литванија.

Коначан пласман:

1. Грчка
2. Турска
3. Литванија
4. Босна и Херцеговина
5. Србија
6. Француска
7. Шпанија
8. Немачка
9. Русија
10. Летонија
11. Италија
12. Хрватска
13. Финска
14. Црна Гора
15. Украјина
16. Чешка

Састав Србије: 4 Ђорђе Димитријевић, 5 Никола Ђирковић, 6 Александар Аранитовић, 7 Слободан Јовановић, 8 Милош Глишић, 9 Војислав Стојановић, 10 Алекса Раданов, 11 Никола Поповић, 12 Димитрије Спасојевић, 13 Стефан Кенић, 14 Бориша Симанић, 15 Давид Миладиновић

Тренер: Слободан Клипа

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ТУРСКОЈ 2016. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 16. до 22. децембар 2016. године у Самсуну. Прво место је заузела Француска, друго Литванија, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. Француска
2. Литванија
3. Италија
4. Немачка
5. Шпанија
6. Босна и Херцеговина
7. Русија
8. Финска
9. Грчка
10. Србија
11. Словенија
12. Турска
13. Летонија
14. Хрватска
15. Израел
16. Шведска

Састав Србије: 4 Стефан Ђорђевић, 5 Алекса Ускоковић, 6 Стефан Момиров, 7 Никола Мишковић, 8 Душан Беслаћ, 9 Новак Мусић, 10 Алекса Раданов, 12 Бориша Симанић, 13 Милош Глишић, 15 Алекса Стефановић, 21 Лазар Николић, 22 Ранко Симовић

Тренер: Милан Гуровић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У СЛОВАЧКОЈ 2017. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 29. јула до 6. августа 2017. године у Братислави и Пјештјану. Прво место је заузела Србија, друго Шпанија, а треће Литванија.

Коначан пласман:

1. Србија
2. Шпанија
3. Литванија
4. Турска
5. Италија
6. Француска
7. Грчка
8. Босна и Херцеговина
9. Русија
10. Финска
11. Немачка
12. Украјина
13. Црна Гора
14. Словенија
15. Словачка
16. Летонија

Састав Србије: 1 Никола Мишковић, 3 Балша Копривица, 4 Стефан Момиров, 5 Алекса Ускоковић, 7 Вук Вуликић, 8 Филип Петрушев, 9 Андрија Марјановић, 10 Тадија Тадић, 12 Данило Петровић, 15 Марко Пећарски, 17 Марко Шаренац, 24 Алекса Матић

Тренер: Влада Јовановић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ЛЕТОНИЈИ 2018. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 28. јула до 5. августа 2018. године у Лијепаји, Риги и Вентспилсу. Прво

место је заузела Србија, друго Летонија, а треће Француска.

Коначан пласман:

1. Србија
2. Летонија
3. Француска
4. Русија
5. Литванија
6. Немачка
7. Велика Британија
8. Црна Гора
9. Шпанија
10. Италија
11. Хрватска
12. Турска
13. Финска
14. Грчка
15. Украјина
16. Босна и Херцеговина

Састав Србије: 3 Филип Петрушев, 7 Алтин Исламовић, 8 Богдан Недељковић, 9 Богдан Рутешић, 11 Зоран Пауновић, 12 Урош Трифуновић, 14 Тома Васиљевић, 15 Марко Пецарски, 19 Аријан Лакић, 22 Далибор Илић, 31 Лука Церовина, 33 Павле Кузмановић

Тренер: Александар Бућан

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ГРЧКОЈ 2019. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 27. јула до 4. августа 2019. године у Волосу. Прво место је заузела Шпанија, друго Турска, а треће Словенија.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Турска
3. Словенија
4. Грчка
5. Француска
6. Русија
7. Литванија
8. Велика Британија
9. Италија
10. Србија
11. Немачка
12. Црна Гора
13. Хрватска
14. Финска
15. Холандија
16. Летонија

Састав Србије: 1 Вукашин Машић, 2 Алексеј Покушевски, 3 Марко Андрић, 5 Марко Павићевић, 6 Стеван Карапанџић, 7 Ђорђе Пажин, 8 Никола Манојловић, 9 Ђорђе Ђорђевић, 10 Лазар Васић, 11 Александар Ланговић, 13 Алекса Марковић, 27 Филип Шкобаљ

Тренер: Слободан Клипа

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ТУРСКОЈ 2020. ГОДИНЕ

Требало је да се одржи у Измиру, али је одложено због пандемије изазване вирусом короне.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ТУРСКОЈ 2021. ГОДИНЕ

Требало је да се одржи у Измиру, али је одложено због пандемије изазване вирусом короне.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА ЈУНИОРЕ У ТУРСКОЈ 2022. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 30. јула до 7. августа 2022. године у Измиру. Прво место је заузела Шпанија, друго Турска, а треће Србија.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Турска
3. Србија
4. Словенија
5. Француска
6. Италија
7. Литванија
8. Израел
9. Пољска
10. Чешка
11. Немачка
12. Грчка
13. Хрватска
14. Северна Македонија
15. Велика Британија
16. Црна Гора

Састав Србије: 0 Алекса Миленковић, 3 Лука Андрић, 4 Ђорђе Ђурчић, 5 Илија Милијашевић, 6 Филип Радаковић, 7 Алекса Милошевић, 8 Јован Ристић, 10 Марко Шаренац, 13 Алекса Човичковић, 17 Лазар Ђоковић, 23 Никола Ђапа, 31 Матија Милошевић

Тренер: Владимир Ђокић

ЕВРОПСКА ПРВЕНСТВА ЗА МЛАДЕ

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ (У-22) У ГРЧКОЈ 1992. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 12. до 19. јула 1992. године у Атени. Прво место је заузела Италија, друго Грчка, а треће Француска.

Коначан пласман:

1. Италија
2. Грчка
3. Француска

4. Израел
5. Чехословачка
6. Шпанија
7. Заједница независних држава
8. Белгија
9. Румунија
10. Турска
11. Пољска
12. Немачка

Југославија није учествовала, јер је била под санкцијама Савета безбедности Уједињених нација.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У СЛОВЕНИЈИ 1994. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 3. до 10. јула 1994. године у Марибору, Постojни и Љубљани. Прво место је заузела Белорусија, друго Италија, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Белорусија
2. Италија
3. Шпанија
4. Грчка
5. Израел
6. Турска
7. Русија
8. Словенија
9. Немачка
10. Финска
11. Француска
12. Словачка

Југославија није учествовала, јер је била под санкцијама Савета безбедности Уједињених нација.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ТУРСКОЈ 1996. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 30. јуна до 7. јула 1996. године у Бурси и Истанбулу. Прво место је заузела Литванија, друго Шпанија, а треће Југославија.

Коначан пласман:

1. Литванија
2. Шпанија
3. Југославија
4. Турска
5. Италија
6. Грчка
7. Словенија
8. Русија
9. Израел
10. Белорусија
11. Француска
12. Белгија

Састав Југославије: 4 Владо Шћепановић, 5 Харис Бркић, 6 Драган Луковски, 7 Горан Караџић, 8 Предраг Дробњак, 9 Срђан Ђурић, 10 Златко Болић, 11 Мишел Лазаревић, 12 Никола Јестратијевић, 13 Драган Марковић, 14 Дејан Мишковић, 15 Јово Станојевић

Тренер: Рајко Тороман

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ИТАЛИЈИ 1998. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 14. до 23. јула 1998. године у Трапани. Прво место је заузела Југославија, друго Словенија, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. Словенија
3. Турска
4. Шпанија
5. Француска
6. Италија
7. Немачка
8. Литванија
9. Хрватска
10. Израел
11. Грчка
12. Летонија

Састав Југославије: 4 Милан Дозет, 5 Веселин Петровић, 6 Игор Ракочевић, 7 Александар Глинтић, 8 Стеван Нађфеји, 9 Јово Станојевић, 10 Марко Јарић, 12 Драган Ђеранић, 13 Дејан Милојевић, 14 Ратко Варда, 15 Бојан Обрадовић

Тренер: Горан Бојанић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ (У-20) У МАКЕДОНИЈИ 2000. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 28. јула до 6. августа 2000. године у Охриду. Прво место је заузела Словачка, друго Израел, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Словачка
2. Израел
3. Шпанија
4. Хрватска
5. Југославија
6. Турска
7. Грчка
8. Француска
9. Русија
10. Литванија
11. Македонија
12. Чешка

Састав Југославије: 4 Милош Вујанић, 5 Марко Кијац, 6 Горан Ђакић, 7 Вуле Авдаловић, 8 Ненад Пиштољевић, 9 Владимир Радмановић, 10 Марко Пековић, 11 Жарко Чабаркапа, 12 Милан Бјеговић,

13 Војислав Гојнић, 14 Вања Плиснић, 15 Слободан Поповић

Тренер: Ненад Трајковић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ЛИТВАНИЈИ 2002. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 26. јула до 4. августа 2002. године у Каунасу, Алитусу и Вилњусу. Прво место је заузела Грчка, друго Шпанија, а треће Француска.

Коначан пласман:

1. Грчка
2. Шпанија
3. Француска
4. Русија
5. Литванија
6. Словенија
7. Југославија
8. Хрватска
9. Турска
10. Израел
11. Италија
12. Украјина

Састав Југославије: 4 Миљан Пуповац, 5 Благота Секулић, 6 Бојан Бакић, 7 Јован Копривица, 8 Милутин Алексић, 9 Александар Павловић, 10 Иван Кољевић, 11 Ненад Крстић, 12 Марко Јовановић, 13 Александар Јевд(т?)ић, 14 Марко Мариновић, 15 Бојан Поповић

Тренер: Јовица Арсић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ЧЕШКОЈ 2004. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 23. јула до 1. августа 2004. године у Брну. Прво место је заузела Словачка, друго Израел, а треће Литванија.

Коначан пласман:

1. Словачка
2. Израел
3. Литванија
4. Грчка
5. Србија и Црна Гора
6. Русија
7. Летонија
8. Чешка
9. Белорусија
10. Украјина
11. Шпанија
12. Хрватска

Састав Југославије: 4 Вукашин Алексић, 5 Младен Шљиванчанин, 6 Бојан Стајић, 7 Александар Рашић, 8 Милош Марковић, 9 Бранислав Ратковица, 10 Иван Кољевић, 11 Жарко Ракочевић, 12 Владан Вукосављевић, 13 Коста Перовић, 14 Ненад Мишановић, 15 Иван Раденовић

Тренер: Лука Павићевић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У РУСИЈИ 2005. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 8. до 17. јула 2005. године у Чехову. Прво место је заузела Русија, друго Литванија, а треће Србија и Црна Гора.

Коначан пласман:

1. Русија
2. Литванија
3. Србија и Црна Гора
4. Израел
5. Грчка
6. Француска
7. Летонија
8. Италија
9. Шпанија
10. Словенија
11. Хрватска
12. Турска
13. Немачка
14. Белорусија
15. Украјина
16. Чешка

Састав Југославије: 4 Урош Трипковић, 5 Лука Богдановић, 6 Борис Бакић, 7 Миљан Ракић, 9 Владимир Голубовић, 10 Бранислав Ратковица, 11 Иван Мараш, 12 Тадија Драгићевић, 13 Милован Раковић, 13 Новица Величковић, 14 Никола Пековић, 15 Владимир Мицов

Тренер: Лука Павићевић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ТУРСКОЈ 2006. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 14. до 23. јула 2006. године у Измиру. Прво место је заузела Србија и Црна Гора, друго Турска, а треће Словенија.

Коначан пласман:

1. Србија и Црна Гора
2. Турска
3. Словенија
4. Италија
5. Хрватска
6. Француска
7. Литванија
8. Грчка
9. Бугарска
10. Русија
11. Шпанија
12. Израел
13. Летонија
14. Мађарска
15. Немачка
16. Белорусија

Састав Југославије: 4 Тадија Драгићевић, 5 Миленко Тепић, 6 Борис Бакић, 7 Новица Величковић, 8 Драган Лабовић, 9 Ненад Мијатовић, 10 Бранко Јеремино, 11 Миљан Ракић, 12 Никола

Пековић, 13 Иван Паунић, 14 Никола Драговић, 15 Иван Мараш

Тренер: Мирослав Николић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У СЛОВЕНИЈИ 2007. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 6. до 15. јула 2007. године у Новој Горици. Прво место је заузела Србија, друго Шпанија, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. Србија
2. Шпанија
3. Италија
4. Русија
5. Словенија
6. Израел
7. Турска
8. Бугарска
9. Француска
10. Хрватска
11. Литванија
12. Грузија
13. Грчка
14. Летонија
15. Македонија
16. Мађарска

Састав Србије: 4 Милош Теодосић, 5 Миленко Тепић, 6 Стефан Николић, 7 Марко Ђурковић, 8 Драган Лабовић, 9 Максим Ковачевић, 10 Бранко Јереминов, 11 Ненад Зивчевић, 12 Владимир Штимац, 13 Иван Паунић, 14 Никола Драговић, 15 Урош Николић

Тренер: Влада Вукоичић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ЛЕТОНИЈИ 2008. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 1. до 10. августа 2008. године у Риги. Прво место је заузела Србија, друго Литванија, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Србија
2. Литванија
3. Шпанија
4. Турска
5. Црна Гора
6. Италија
7. Француска
8. Украјина
9. Русија
10. Израел
11. Летонија
12. Хрватска
13. Грчка
14. Словенија
15. Бугарска
16. Грузија

Састав Србије: 4 Младен Јеремић, 5 Стефан Синовец, 6 Петар Деспотовић, 7 Никола Копривица, 8 Марко Кешељ, 9 Душан Катњић, 10 Стефан Стојачић, 11 Бојан Радетић, 12 Бобан Марјановић, 13 Мирослав Радуљица, 14 Марко Чакаревић, 15 Милан Мачван

Тренер: Слободан Клипа

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ГРЧКОЈ 2009. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 16. до 26. јула 2009. године у Родосу. Прво место је заузела Грчка, друго Француска, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Грчка
2. Француска
3. Шпанија
4. Италија
5. Литванија
6. Турска
7. Црна Гора
8. Хрватска
9. Русија
10. Летонија
11. Србија
12. Украјина
13. Словенија
14. Немачка
15. Израел
16. Белгија

Састав Србије: 4 Филип Човић, 5 Владимир Лучић, 6 Александар Митровић, 7 Бранко Лазић, 8 Немања Недовић, 9 Никола Марковић, 10 Стефан Стојачић, 11 Стефан Бирчевић, 12 Драган Милосављевић, 13 Бојан Суботић, 14 Никола Маравић, 15 Душко Бунић

Тренер: Слободан Клипа

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ХРВАТСКОЈ 2010. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 8. до 18. јула 2010. године у Црквеници, Макарској и Задру. Прво место је заузела Француска, друго Грчка, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Француска
2. Грчка
3. Шпанија
4. Хрватска
5. Русија
6. Црна Гора
7. Србија
8. Украјина
9. Литванија
10. Италија
11. Летонија
12. Словенија

13. Турска
14. Немачка
15. Холандија
16. Чешка

Састав Србије: 4 Андреја Милутиновић, 5 Богдан Обреновић, 6 Богдан Ризнић, 7 Бојан Суботић, 8 Немања Недовић, 9 Александар Митровић, 10 Немања Арнаутовић, 11 Ђорђе Мајсторовић, 12 Бранислав Ђекић, 13 Данило Анђушић, 14 Немања Јарамаз, 15 Дејан Мусли

Тренер: Бошко Ђокић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ШПАНИЈИ 2011. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 14. до 24. јула 2011. године у Билбау. Прво место је заузела Шпанија, друго Италија, а треће Француска.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Италија
3. Француска
4. Русија
5. Немачка
6. Турска
7. Црна Гора
8. Летонија
9. Шведска
10. Украјина
11. Словенија
12. Грчка
13. Србија
14. Литванија
15. Аустрија
16. Хрватска

Састав Србије: 4 Немања Јарамаз, 5 Никша Николић, 6 Душан Огњеновић, 7 Филип Ђуран, 8 Немања Недовић, 9 Милић Благојевић, 10 Данило Анђушић, 11 Лазар Радосављевић, 12 Милан Миловановић, 13 Никола Рондовић, 14 Бранислав Ђекић, 15 Никола Калинић

Тренер: Александар Џикић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У СЛОВЕНИЈИ 2012. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 12. до 22. јула 2012. године у Љубљани, Домжалама и Крањској Гори. Прво место је заузела Италија, друго Француска, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Италија
2. Француска
3. Шпанија
4. Србија
5. Немачка
6. Летонија
7. Словенија

8. Грчка
9. Турска
10. Италија
11. Русија
12. Украјина
13. Шведска
14. Црна Гора
15. Естонија
16. Грузија

Састав Србије: 4 Александар Цветковић, 5 Петар Ламбић, 6 Ненад Миљеновић, 7 Немања Дангубић, 8 Богдан Богдановић, 9 Лука Митровић, 10 Марко Гујаничић, 11 Марко Луковић, 12 Немања Бешовић, 13 Ђорђе Дреновац, 14 Иван Маринковић, 15 Стефан Настић

Тренер: Александар Џикић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ЕСТОНИЈИ 2013. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 9. до 21. јула 2013. године у Талину. Прво место је заузела Италија, друго Летонија, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. Италија
2. Летонија
3. Шпанија
4. Русија
5. Грчка
6. Турска
7. Литванија
8. Црна Гора
9. Француска
10. Словенија
11. Немачка
12. Хрватска
13. Србија
14. Бугарска
15. Израел
16. Шведска
17. Чешка
18. Украјина
19. Естонија
20. Грузија

Састав Србије: 4 Павле Рељић, 5 Немања Крстић, 6 Иван Маринковић, 7 Младен Ђорђевић, 8 Саша Аврамовић, 9 Лука Митровић, 10 Ненад Миљеновић, 11 Михаило Андрић, 12 Андрија Бојић, 13 Ђорђе Милошевић, 14 Немања Безбрадица, 15 Милош Јанковић

Тренер: Владимир Јовановић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ГРЧКОЈ 2014. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 8. до 20. јула 2014. године у Ираклиону. Прво место је заузела Турска, друго Шпанија, а треће Србија.

Коначан пласман:

1. Турска
2. Шпанија
3. Србија
4. Хрватска
5. Литванија
6. Грчка
7. Израел
8. Француска
9. Пољска
10. Италија
11. Велика Британија
12. Словенија
13. Русија
14. Немачка
15. Бугарска
16. Летонија
17. Чешка
18. Црна Гора
19. Шведска
20. Мађарска

Састав Србије: 4 Младен Ђорђевић, 5 Никола Ребић, 6 Стефан Пот, 7 Ђорђе Капловић, 8 Огњен Добрић, 9 Петар Аранитовић, 10 Јован Новак, 11 Огњен Јарамаз, 12 Никола Јанковић, 13 Михајло Андрић, 14 Ђоко Шалић, 15 Марко Тејић

Тренер: Дејан Мијатовић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ИТАЛИЈА 2015. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 7. до 19. јула 2015. године у Лињано Сабиадору и Латисани. Прво место је заузела Србија, друго Шпанија, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Србија
3. Турска
4. Француска
5. Летонија
6. Чешка
7. Литванија
8. Белгија
9. Италија
10. Израел
11. Немачка
12. Украјина
13. Словенија
14. Пољска
15. Велика Британија
16. Русија
17. Хрватска
18. Грчка
19. Босна и Херцеговина
20. Бугарска

Састав Србије: 4 Никола Ребић, 5 Раде Загорац, 6 Марко Гудурић, 7 Петар Ракићевић, 8 Драган Апић, 9 Божидар Бабовић, 10 Огњен Јарамаз, 11

Дејан Давидовац, 12 Александар Бурсаћ, 13 Ђорђе Капловић, 14 Ђоко Шалић, 15 Марко Тејић

Тренер: Владимир Ђокић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ФИНСКОЈ 2016. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 16. до 24. јула 2016. године у Хелсинкију. Прво место је заузела Шпанија, друго Литванија, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Литванија
3. Турска
4. Немачка
5. Италија
6. Летонија
7. Чешка
8. Украјина
9. Словенија
10. Шведска
11. Србија
12. Израел
13. Француска
14. Белгија
15. Финска
16. Мађарска

Састав Србије: 4 Стефан Пено, 5 Стефан Симић, 6 Слободан Јовановић, 7 Данило Остојић, 8 Радован Боковић, 9 Вања Маринковић, 10 Илија Ђоковић, 11 Стефан Лазаревић, 12 Младен Грушановић, 13 Марко Радовановић, 14 Василије Вучетић, 15 Стеван Јеремић

Тренер: Александар Бућан

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ГРЧКОЈ 2017. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 15. до 23. јула 2017. године у Ираклиону, Ретиму и Ханији. Прво место је заузела Грчка, друго Израел, а треће Француска.

Коначан пласман:

1. Грчка
2. Израел
3. Француска
4. Шпанија
5. Србија
6. Литванија
7. Немачка
8. Исланд
9. Турска
10. Украјина
11. Црна Гора
12. Шведска
13. Италија
14. Словенија
15. Чешка
16. Летонија

Састав Србије: 4 Стефан Пено, 6 Немања Капетановић, 7 Милош Глишић, 8 Слободан Јовановић, 9 Вања Маринковић, 10 Никола Танасковић, 11 Стефан Ђорђевић, 12 Бориша Симанић, 13 Стефан Кенић, 15 Алекса Стефановић, 30 Новак Мусић, 31 Никола Ракочевић

Тренер: Владимир Ђокић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У НЕМАЧКОЈ 2018. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 14. до 22. јула 2018. године у Кемницу. Прво место је заузео Израел, друго Хрватска, а треће Немачка.

Коначан пласман:

1. Израел
2. Хрватска
3. Немачка
4. Француска
5. Турска
6. Србија
7. Шпанија
8. Италија
9. Литванија
10. Велика Британија
11. Црна Гора
12. Украјина
13. Грчка
14. Шведска
15. Исланд
16. Румунија

Састав Србије: 5 Андрија Марјановић, 6 Вук Вуликић, 7 Александар Аранитовић, 8 Новак Мусић, 9 Душан Беслаћ, 10 Тадија Тадић, 12 Алекса Раданов, 14 Алекса Степановић, 22 Бориша Симанић, 24 Милош Глишић, 45 Стефан Ђорђевић, 77 Стефан Момиров

Тренер: Владимир Јовановић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ИЗРАЕЛУ 2019. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 13. до 21. јула 2019. године у Тел Авиву. Прво место је заузео Израел, друго Шпанија, а треће Немачка.

Коначан пласман:

1. Израел
2. Шпанија
3. Немачка
4. Француска
5. Литванија
6. Турска
7. Хрватска
8. Велика Британија
9. Грчка
10. Украјина
11. Словенија
12. Црна Гора
13. Италија

14. Пољска
15. Србија
16. Летонија

Састав Србије: 1 Никола Мишковић, 4 Алекса Ускоковић, 5 Андрија Марјановић, 6 Вук Вуликић, 10 Тадија Тадић, 11 Ранко Симовић, 12 Михаило Јовичић, 15 Марко Пецарски, 20 Милош Стојчић, 21 Вук Ђорђевић, 24 Алекса Матић, 77 Стефан Момиров

Тренер: Оливер Поповић

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ЛИТВАНИЈИ 2020. ГОДИНЕ

Требало је да се одржи у Клајпеду, али је одложено због пандемије изазване вирусом короне.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 2021. ГОДИНЕ

Требало је да се одржи у Подгорици, али је одложено због пандемије изазване вирусом короне.

ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ЗА МЛАДЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 2022. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 16. до 24. јула 2022. године у Подгорици. Прво место је заузела Шпанија, друго Литванија, а треће Црна Гора.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. Литванија
3. Црна Гора
4. Израел
5. Француска
6. Турска
7. Хрватска
8. Белгија
9. Италија
10. Словенија
11. Немачка
12. Грчка
13. Пољска
14. Португал
15. Чешка
16. Украјина

КАДЕТСКА СВЕТСКА ПРВЕНСТВА

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-17 У НЕМАЧКОЈ 2010. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 2. до 11. јула 2010. године у Хамбургу. Прво место су заузеле САД, друго Пољска, а треће Канада.

Коначан пласман:

1. САД
2. Пољска
3. Канада
4. Литванија
5. Србија
6. Аустралија
7. Кина
8. Немачка
9. Аргентина
10. Шпанија
11. Египат
12. Јужна Кореја

Састав Србије: 4 Александар Цветковић, 5 Никола Радичевић, 6 Марко Радоњић, 7 Немања Дангубић, 8 Никола Чворовић, 9 Лука Митровић, 10 Ненад Миљеновић, 11 Немања Крстић, 12 Никола Јанковић, 13 Ђорђе Милошевић, 14 Немања Безб-радица, 15 Марко Ђировић

Тренер: Ненад Трунић

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-17 У ЛИТВАНИЈИ 2012. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 29. јуна до 8. јула 2012. године у Каунасу. Прво место су заузеле САД, друго Аустралија, а треће Хрватска.

Коначан пласман:

1. САД
2. Аустралија
3. Хрватска
4. Шпанија
5. Канада
6. Аргентина
7. Кина
8. Чешка
9. Литванија
10. Француска
11. Јужна Кореја
12. Египат

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-17 У УЈЕДИЊЕНИМ АРАПСКИМ ЕМИРАТИМА 2014. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 8. до 16. августа 2014. године у Дубаију. Прво место су заузеле САД, друго Аустралија, а треће Србија.

Коначан пласман:

1. САД
2. Аустралија
3. Србија
4. Шпанија
5. Порторико
6. Канада
7. Кина
8. Француска
9. Италија
10. Аргентина

11. Ангола
12. Грчка
13. Египат
14. Јапан
15. Филипини
16. УАЕ

Састав Србије: 4 Стефан Пено, 5 Никола Ђирковић, 6 Вања Маринковић, 7 Младен Армус, 8 Слободан Јовановић, 9 Војислав Стојановић, 10 Никола Ракићевић, 11 Никола Поповић, 12 Иван Бојанић, 13 Стефан Кенић, 14 Александар Аранитовић, 15 Давид Миладиновић

Тренер: Вања Гуша

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-17 У ШПАНИЈИ 2016. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 23. јуна до 3. јула 2016. године у Сарагоси. Прво место су заузеле САД, друго Турска, а треће Литванија.

Коначан пласман:

1. САД
2. Турска
3. Литванија
4. Шпанија
5. Канада
6. Француска
7. Аустралија
8. Јужна Кореја
9. Босна и Херцеговина
10. Кина
11. Доминиканска Република
12. Аргентина
13. Кинески Тајпеј
14. Мали
15. Египат

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-17 У БЕЛОРУСИЈИ 2018. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 30. јуна до 8. јула 2018. године у Росариу и Санта Феу. Прво место су заузеле САД, друго Француска, а треће Порторико.

Коначан пласман:

1. САД
2. Француска
3. Порторико
4. Канада
5. Турска
6. Аустралија
7. Хрватска
8. Црна Гора
9. Доминиканска Република
10. Србија
11. Аргентина
12. Мали
13. Филипини
14. Нови Зеланд

15. Кина
16. Египат

Састав Србије: 0 Владан Мусић, 2 Алексеј Покушевски, 5 Марко Павићевић, 6 Стеван Карапандић, 7 Ђорђе Пажин, 9 Лазар Живановић, 10 Лазар Васић, 11 Александар Ланговић, 13 Алекса Марковић, 14 Душан Танасковић, 15 Немања Поповић, 32 Давид Петрушев

Тренер: Слободан Клипа

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-17 У БУГАРСКОЈ 2020. ГОДИНЕ

Требао је да се одржи у Софији, али је одложено због пандемије изазване вирусом корона.

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-17 У ШПАНИЈИ 2022. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 2. до 10. јула 2022. године у Малаги. Прво место су заузеле САД, друго Шпанија, а треће Француска.

Коначан пласман:

1. САД
2. Шпанија
3. Француска
4. Литванија
5. Србија
6. Аустралија
7. Словенија
8. Пољска
9. Канада
10. Египат
11. Аргентина
12. Нови Зеланд
13. Доминиканска Република
14. Јапан
15. Мали
16. Либан

Састав Србије: 4 Ђорђе Ђурчић, 5 Асим Ђуловић, 6 Богољуб Марковић, 7 Андреј Мушички, 8 Митар Бошњаковић, 9 Павле Николић, 16 Огњен Станковић, 23 Данило Дожић, 31 Матија Милошевић, 34 Филип Јовић, 35 Лазар Гачић, 70 Виктор Микић

Тренер: Драгољуб Аврамовић

ЈУНИОРСКА СВЕТСКА ПРВЕНСТВА

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У БРАЗИЛУ 1979. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 15. до 25. августа 1979. године у Сао Паолу, Президенте Прудентеу, Сао Бернарду и Салвадору. Прво место су заузеле САД, друго Бразил, а треће Аргентина.

Коначан пласман:

1. САД
2. Бразил
3. Аустралија
4. Југославија
5. СССР
6. Италија
7. Канада
8. Уругвај
9. Аустралија
10. Филипини
11. Панама
12. Египат

Састав Југославије: 4 Емир Мутапчић, 5 Зоран Радовић, 6 Дарко Петронијевић, 7 Давор Доган, 8 Милан Медић, 9 Зоран Чутура, 10 Жељко Обрадовић, 11 Жарко Ђуришић, 12 Ђордано Баковић, 13 Горан Грбовић, 14 Миленко Савовић, 15 Сабахудин Билаловић

Тренер: Лука Станчић

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ШПАНИЈИ 1983. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 14. до 28. августа 1983. године у Палма де Маљорки, Ибизи, Маону и Љукмајорки. Прво место су заузеле САД, друго СССР, а треће Бразил.

Коначан пласман:

1. САД
2. СССР
3. Бразил
4. Шпанија
5. Немачка
6. Италија
7. Аргентина
8. Југославија
9. Доминиканска Република
10. Аустралија
11. Кина
12. Уругвај
13. Ангола
14. Канада

Састав Југославије: 4 Саша Радуновић, 5 Велимир Перасовић, 6 Фрањо Араповић, 7 Јуриј Здовц, 8 Зоран Јовановић, 9 Драган Лукенда, 10 Небојша Букумировић, 11 Горан Собин, 12 Данко Цвијетићанин, 13 Ивица Мавренски, 14 Иво Петовић, 15 Александар Миливојша

Тренер: Русмир Халиловић

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ИТАЛИЈИ 1987. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 29. јула до 5. августа 1987. године у Бормију. Прво место је заузела Југославија, друго САД, а треће Италија.

Коначан пласман:

1. Југославија
2. САД
3. Италија
4. Немачка
5. Аустралија
6. Канада
7. СССР
8. Порторико
9. Кина
10. Бразил
11. Кинески Тајпеј
12. Нигерија

Састав Југославије: 4 Зоран Калпић, 5 Лука Павићевић, 6 Небојша Илић, 7 Тони Кукоч, 8 Мирослав Пећарски, 9 Теоман Алибеговић, 10 Александар Ђорђевић, 11 Самир Авдић, 12 Владе Дивац, 13 Раденко Добраш, 14 Дино Рађа, 15 Славиша Копривица

Тренер: Светислав Пешић

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У КАНАДИ 1991. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 26. јула до 4. августа 1991. године у Едмонтону. Прво место су зазеле САД, друго Италија, а треће Аргентина.

Коначан пласман:

1. САД
2. Италија
3. Аргентина
4. Југославија
5. Румунија
6. Шпанија
7. Бразил
8. Канада
9. СССР
10. Кина
11. Аустралија
12. Сирија
13. Ангола
14. Уругвај
15. Нигерија
16. Јапан

Састав Југославије: 4 Дејан Бодирога, 5 Петар Арсић, 6 Никола Лончар, 7 Вељко Мршић, 8 Гаврило Пајовић, 9 Тео Чизмић, 10 Жељко Топаловић, 11 Жељко Ребрача, 12 Велибор Радовић, 13 Млађан Шилобад, 14 Драган Тарлаћ, 15 Звонимир Ридл

Тренер: Душко Вујошевић

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ГРЧКОЈ 1995. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 12. до 22. јула 1995. године у Солуну, Лариси, Петри, Ламији и Атини. Прво место је заузела Грчка, друго Аустралија, а треће Шпанија.

Коначан пласман:

1. САД
2. Аустралија
3. Словачка
4. Хрватска
5. Литванија
6. Аргентина
7. САД
8. Француска
9. Кина
10. Порторико
11. Нигерија
12. Венецуела
13. Италија
14. Ангола
15. Јужна Кореја
16. Јордан

Југославије није могла да се квалификује због санкција Савета безбедности Уједињених нација.

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ПОРТУГАЛУ 1999. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 15. до 25. јула 1999. године у Порту, Авеиру, Алману, Фару и Лисабону. Прво место је заузела Шпанија, друго САД, а треће Хрватска.

Коначан пласман:

1. Шпанија
2. САД
3. Хрватска
4. Аргентина
5. Аустралија
6. Русија
7. Грчка
8. Бразил
9. Летонија
10. Катар
11. Нигерија
12. Венецуела
13. Египат
14. Јапан
15. Кина
16. Португал

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ГРЧКОЈ 2003. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 10. до 20. јула 2003. године у Солуну. Прво место је заузела Аустралија, друго Литванија, а треће Грчка.

Коначан пласман:

1. Аустралија
2. Литванија
3. Грчка
4. Хрватска
5. САД
6. Порторико
7. Словенија
8. Турска
9. Венецуела
10. Аргентина
11. Нигерија
12. Јужна Кореја
13. Ангола
14. Кина
15. Малезија
16. Иран

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У СРБИЈИ 2007. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 12. до 22. јула 2007. године у Новом Саду. Прво место је заузела Србија, друго САД, а треће Француска.

Коначан пласман:

1. Србија
2. САД
3. Француска
4. Бразил
5. Аустралија
6. Аргентина
7. Турска
8. Шпанија
9. Литванија
10. Канада
11. Јужна Кореја
12. Кина
13. Нигерија
14. Либан
15. Мали
16. Порторико

Састав Србије: 4 Младен Јеремић, 5 Петар Деспотовић, 6 Душан Катнић, 7 Стефан Марковић, 8 Марко Кешељ, 9 Александар Радуловић, 10 Стефан Стојачић, 11 Марко Чакаревић, 12 Милан Мачван, 13 Мирослав Радуљица, 14 Бобан Марјановић, 15 Славен Чупковић

Тренер: Мирослав Николић

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 НА НОВОМ ЗЕЛАНДУ 2009. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 2. до 12. јула 2009. године у Окланду. Прво место су заузеле САД, друго Грчка, а треће Хрватска.

Коначан пласман:

1. САД
2. Грчка

3. Хрватска
4. Аустралија
5. Аргентина
6. Порторико
7. Канада
8. Француска
9. Литванија
10. Шпанија
11. Египат
12. Казахстан
13. Нови Зеланд
14. Ангола
15. Иран
16. Сирија

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ЛЕТОНИЈИ 2011. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 30. јуна до 10. јула 2011. године у Лијепаји, Валмијеру и Риги. Прво место је заузела Литванија, друго Србија, а треће Русија.

Коначан пласман:

1. Литванија
2. Србија
3. Русија
4. Аргентина
5. САД
6. Аустралија
7. Пољска
8. Хрватска
9. Бразил
10. Летонија
11. Канада
12. Египат
13. Кина
14. Кинески Тајпеј
15. Јужна Кореја
16. Тунис

Састав Србије: 4 Александар Цветковић, 5 Богић Вујошевић, 6 Петар Ламбић, 7 Немања Крстић, 8 Богдан Богдановић, 9 Лука Митровић, 10 Марко Гујаничић, 11 Никола Силађи, 12 Немања Бешовић, 13 Ђорђе Дреновац, 14 Лука Игрутиновић, 15 Немања Дангубић

Тренер: Дејан Мијатовић

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ЧЕШКОЈ 2013. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 27. јуна до 7. јула 2013. године у Прагу. Прво место су заузеле САД, друго Србија, а треће Литванија.

Коначан пласман:

1. САД
2. Србија
3. Литванија
4. Аустралија
5. Шпанија

6. Канада
7. Кина
8. Хрватска
9. Русија
10. Бразил
11. Иран
12. Аргентина
13. Јужна Кореја
14. Чешка
15. Обала Слоноваче
16. Сенегал

Састав Србије: 4 Стефан Пот, 5 Јован Новак, 6 Милош Јанковић, 7 Никола Јокић, 8 Душан Кутлешић, 9 Василије Мицић, 10 Лука Анђушић, 11 Никола Милутинов, 12 Никола Јанковић, 13 Михајло Анђушић, 14 Огњен Добрић, 15 Ђоко Шалић

Тренер: Дејан Мијатовић

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ГРЧКОЈ 2015. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 27. јуна до 5. јула 2015. године у Хераклиону. Прво место су заузеле САД, друго Хрватска, а треће Турска.

Коначан пласман:

1. САД
2. Хрватска
3. Турска
4. Грчка
5. Канада
6. Италија
7. Аустралија
8. Шпанија
9. Србија
10. Аргентина
11. Египат
12. Јужна Кореја
13. Доминиканска Република
14. Иран
15. Кина
16. Тунис

Састав Србије: 4 Стефан Пено, 5 Александар Аранитовић, 6 Вања Маринковић, 7 Данило Остојић, 8 Радован Ђоковић, 9 Војислав Стојановић, 10 Илија Ђоковић, 11 Стефан Лазаревић, 12 Бориша Симанић, 13 Милош Глишић, 14 Василије Вучетић, 15 Давид Миладиновић

Тренер: Александар Бућан

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ЕГИПТУ 2017. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 1. до 9. јула 2017. године у Каиру. Прво место је заузела Канада, друго Италија, а треће САД.

Коначан пласман:

1. Канада
2. Италија

3. САД
4. Шпанија
5. Немачка
6. Литванија
7. Француска
8. Аргентина
9. Порторико
10. Јапан
11. Нови Зеланд
12. Египат
13. Ангола
14. Јужна Кореја
15. Иран
16. Мали

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ГРЧКОЈ 2019. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 29. јуна до 7. јула 2019. године у Хераклиону. Прво место су заузеле САД, друго Мали, а треће Француска.

Коначан пласман:

1. САД
2. Мали
3. Француска
4. Литванија
5. Русија
6. Порторико
7. Србија
8. Канада
9. Аустралија
10. Грчка
11. Аргентина
12. Летонија
13. Нови Зеланд
14. Филипини
15. Сенегал
16. Кина

Састав Србије: 3 Филип Петрушев, 6 Огњен Мићовић, 7 Алтин Исламовић, 11 Зоран Пауновић, 12 Урош Трифуновић, 13 Лука Церовина, 14 Тома Васиљевић, 15 Марко Пецарски, 17 Лазар Грбовић, 22 Далибор Илић, 23 Алекса Ђубић, 24 Павле Кузмановић

Тренер: Александар Бућан

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-19 У ЛЕТОНИЈИ 2021. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 3. до 11. јула 2021. године у Риги и Даугавпилс. Прво место су заузеле САД, друго Француска, а треће Канада.

Коначан пласман:

1. САД
2. Француска
3. Канада
4. Србија
5. Шпанија

6. Литванија
7. Сенегал
8. Аргентина
9. Турска
10. Аустралија
11. Летонија
12. Иран
13. Мали
14. Порторико

15. Јужна Кореја
16. Јапан

Састав Србије: 0 Петар Ковачевић, 2 Никола Ђуришић, 3 Никола Јовић, 4 Алекса Ковачевић, 7 Стефан Тодоровић, 10 Михаило Петровић, 11 Лазар Стефановић, 13 Војин Медаревић, 21 Лазар Јоксиминовић, 33 Михаило Мушкикић, 37 Матија Белић, 50 Филип Скобаљ

Тренер: Зоран Лукић

СВЕТСКА ПРВЕНСТВА ЗА МЛАДЕ

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-22 У ШПАНИЈИ 1993. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 22. до 31. јула 1993. године у Бургосу, Паленсији и Ваљадолиду. Прво место су заузеле САД, друго Француска, а треће Бразил.

Коначан пласман:

1. САД
2. Француска
3. Бразил
4. Италија
5. Грчка
6. Аргентина
7. Шпанија
8. Аустралија
9. Израел
10. Ангола
11. Јужна Кореја
12. Кинески Тајпеј

Југославија је била под санкцијама Савета безбедности Уједињених нација.

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-22 У АУСТРАЛИЈИ 1997. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 1. до 10. августа 1997. године у Мелбурну. Прво место је заузела Аустралија, друго Порторико, а треће Југославија.

Коначан пласман:

1. Аустралија
2. Порторико
3. Југославија
4. Аргентина
5. САД
6. Турска
7. Шпанија
8. Литванија
9. Јужна Кореја
10. Египат
11. Нови Зеланд
12. Кина

Састав Србије: 4 Владо Шћепановић, 5 Веселин Петровић, 6 Игор Ракочевић, 7 Александар Чубрило,

8 Александар Нађфеји, 9 Јово Станојевић, 10 Драган Басарић, 11 Александар Глинтић, 12 Ђуро Остојић, 13 Ненад Чанак, 15 Драган Луковски

Тренер: Дарко Русо

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-21 У ЈАПАНУ 2001. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 3. до 12. августа 2001. године у Саитами. Прво место су заузеле САД, друго Хрватска, а треће Аргентина.

Коначан пласман:

1. САД
2. Хрватска
3. Аргентина
4. Доминиканска Република
5. Шпанија
6. Словенија
7. Израел
8. Аустралија
9. Египат
10. Катар
11. Јапан
12. Јужна Кореја

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО У-21 У АРГЕНТИНИ 2005. ГОДИНЕ

Такмичење је одржано од 5. до 14. августа 2005. године у Кордоби и Мар дел Плати. Прво место је заузела Литванија, друго Грчка, а треће Канада.

Коначан пласман:

1. Литванија
2. Грчка
3. Канада
4. Аустралија
5. САД
6. Аргентина
7. Порторико
8. Словенија
9. Нигерија
10. Израел
11. Кина
12. Иран

Табела 1: Успеси свих југословенских/српских селекција¹¹

	Наступи/ од могућих	Злато	Сребро	Бронза	Утакмице	Победе	Порази	% победа
У-16	32/34	10	3	6	247	178	69	72,1%
У-18	33/37	10	6	5	249	187	62	75,1%+
У-20/22	20/23	5	0	3	163	119	44	73%
У-17	4/6	0	0	1	29	19	10	65,5%
У-19	10/15	2	2	0	80	54	26	67,5%
У-21/22	1/4	0	0	1	8	5	3	62,5%
Укупно	100/119	27	11	15	776	562	214	72,5%

Извори:

www.archive.fiba.com

www.fiba.basketball

www.kss.rs

Литература:

Бајровић, Винко. *Алманах Кошаркашког савеза Југославије: 1945–1988*. (Београд: КС), 1989.

[11] www.archive.fiba.com; www.fiba.basketball

YUGOSLAVIA/SERBIA AT THE MEN'S BASKETBALL CHAMPIONSHIPS FOR YOUNGER CATEGORIES (1964-2022)

Junior and cadet European and world championships have been held since the 1960s and 1970s. The organization of the cadet and, eventually, youth championships, started soon after that. Many great players achieved their first international success at these tournaments for younger categories. The national team of Yugoslavia and Serbia, as its legal successor, left an important mark in those competitions in which it has actively participated from the

very beginning. Yugoslavia/Serbia participated in 100 out of 119 tournaments organized so far and won 53 medals, 27 of which were gold. The paper presents all championships, both European and world, for cadets (age 16/17), juniors (age 18/19) and youth (age 20/22), including the location, time, general ranking, and finally, the compositions of all the Yugoslav/Serbian teams that participated in the tournaments.

Stefan NOVIČIĆ

LA YUGOSLAVIE / LA SERBIE AU CHAMPIONNAT DE BASKET-BALL POUR HOMMES POUR LES CATÉGORIES PLUS JEUNES (1964-2022)

Les championnats européens et mondiaux pour les juniors et cadets se déroulent de l'année 1960 à l'année 1970 du XXème siècle. Aussitôt commença l'organisation des championnats pour les cadets, puis après pour les adultes. De nombreux grands joueurs obtinrent leurs premières victoires internationales, surtout lors de ces championnats pour les catégories minimes. Les représentants de la Yougoslavie et de la Serbie, qui fut son héritier de droit laissèrent une grande trace lors de ces compétitions, auxquelles ils

participèrent activement depuis le début. Lors de 119 championnats joués jusqu'alors, la Yougoslavie / La Serbie participa à 100 championnats et gagna 53 médailles, dont 27 en or. Dans ce travail furent présents tous les championnats européens et mondiaux, pour les cadets (âge 16-17), les juniors (âge 18/19) et les adultes (âge 20/22), en citant le lieu, l'horaire du déroulement, le classement général, puis à la fin les compositions de toutes les formations yougoslaves serbes qui y participèrent.

Stefan NOVIČIĆ

Богдана ОПАЧИЋ

Завод за проучавање
културног развитка
bogdana@zaprokul.org.rs

Бојана СУБАШИЋ

Завод за проучавање
културног развитка
bojana.subasic@zaprokul.org.rs

Др Милош ПАПИЋ

Универзитет у Крагујевцу,
Факултет техничких наука у Чачку
milos.papic@ftn.kg.ac.rs

316.644-051:316.7(497.11)"2022"
316.644:7.073(497.11)"2022"

АНАЛИЗА СТАВОВА ПУБЛИКЕ О КУЛТУРНОЈ ПОНУДИ ГРАДА ЧАЧКА

АПСТРАКТ: Добијањем истраживања Националне истраживачке културе 2023. године Градска управа Чачак је 2022. донела одлуку о изради Стратегије развоја културе града Чачка за период од 2023. до 2027. године. Документ је истраживачки израђен са Заводом за проучавање културног развитка и усклађен је са Законом о јавном информативном систему који подразумева истраживачки процес и укључивање свих заинтересованих страна, међу којима су и савезници Чачка који посећују програме из културе. Као метода истраживања истраживача програма из културе коришћена је анкета. Анализа ставова публике ојкрила је задовољство истраживача истраживачким савезом у култури, али је донела и бројне препоруке по истраживању учесницима, квалитету и истраживачким дојања. Као кључни проблеми, према мишљењу анкетираних истраживача програма из културе, наведени су недовољна промоција свих програма из културе и недовољан број програма за младе, као и програма у које су укључени млади.

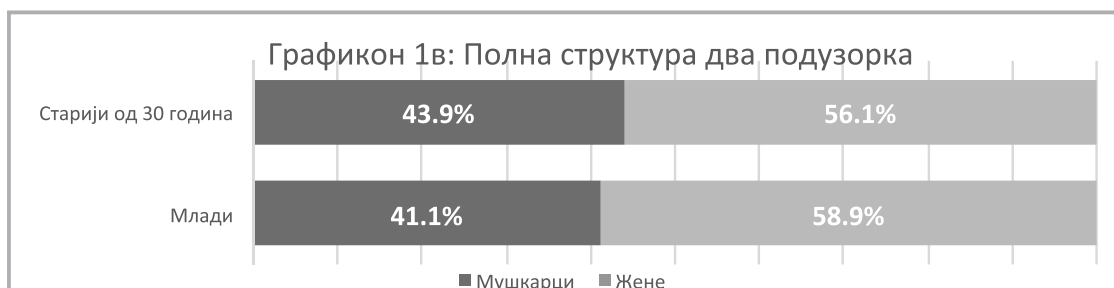
КЉУЧНЕ РЕЧИ: анкетирање публике, Национална истраживачка култура Чачак 2023, Стратегија развоја културе Града Чачка 2023–2027, културна истраживачка процена културне понуде

Сагледавање културне сцене и идентитета града није могуће без мишљења његових житеља. Зато је веома значајан део анализе културног система града Чачка било анкетирање посетилаца културних дешавања, односно оних грађана који су барем једном у последњих шест месеци учествовали у неком програму из културе. Ово дискриминационо питање одвојило је публику од грађана који немају навику да обилазе културне програме.

Планирани узорак био је 600 посетилаца, односно учесника у културним дешавањима. Реализација узорка износила је 98,5%, па су коначну базу за анализу навика и ставова о култури чинили одговори 591 грађанина Чачка. Прикупљање података извршило је 15

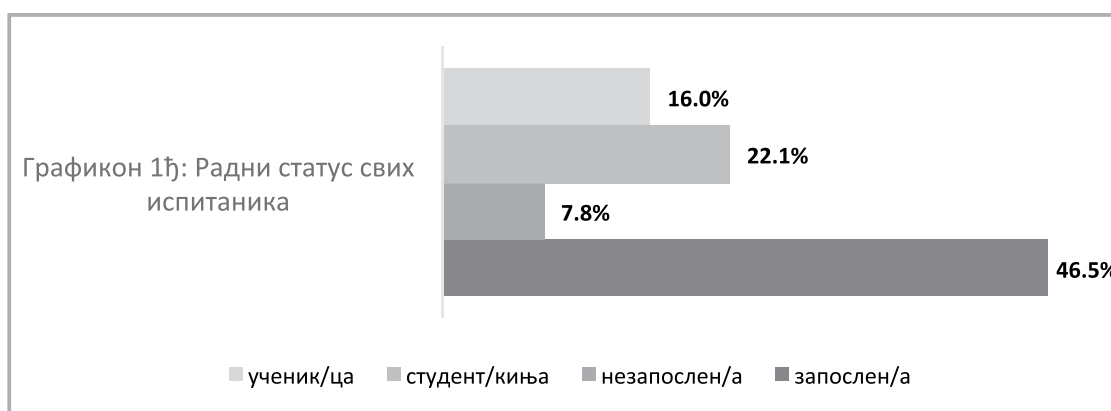
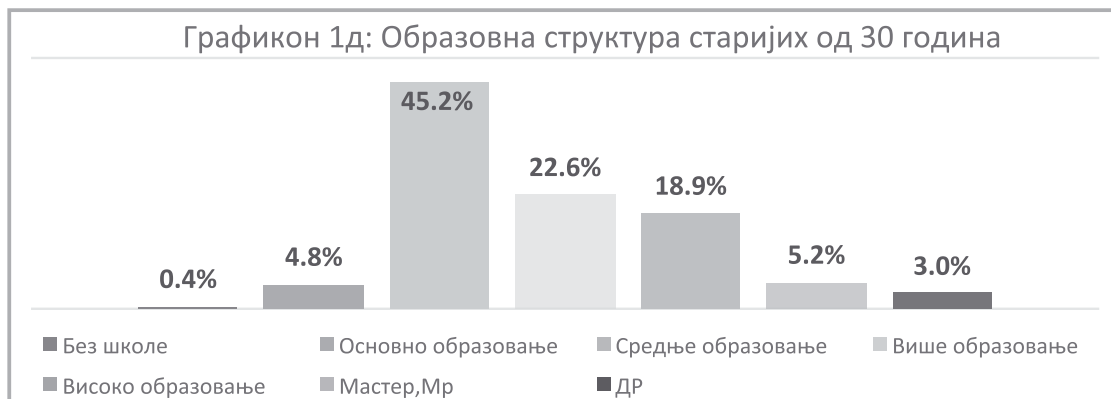
анкетара, активних учесника у програмима Канцеларије за младе Града Чачка. За потребе израде првог стратешког документа, због ограничености временских оквира, анкетирани су публика, па се радило о пригодном узорку, без постављених квота за одређена социо-демографска обележја испитаника. Теренски део истраживања обављен је током септембра 2022. године. Свакако се Стратегијом развоја културе Града Чачка 2023–2027 планира свеобухватно анкетирање грађана о њиховим културним потребама и навикама на репрезентативном узорку.

Упитник за потребе истраживања културних потреба и ставова грађана Чачка који посећују програме из културе састојао се од

42 питања помоћу којих је било потребно сазнати које су њихове културне потребе и на који начин проводе слободно време, на који начин су информисани о културним дешавањима у граду, ставове о препознатљивости Чачка као града културе, ставове о програмима и активностима установа културе, удружења грађана и ставовима о титули Националне престонице културе.

Структура узорка показује преобладајућу младост, тако да је оних до 30 година старости 54,4%, а оних преко 30 година старости 45,6% (Графикон 1). Оваква старосна структура узорка у потпуности одговара циљевима и мерама које су предложили запослени у установама и чланови организација у култури, а које се фокусирају на младе као посебно важну, а осетљиву друштвену групу којој је најтеже погодити укус и у том правцу развити програме. Стога

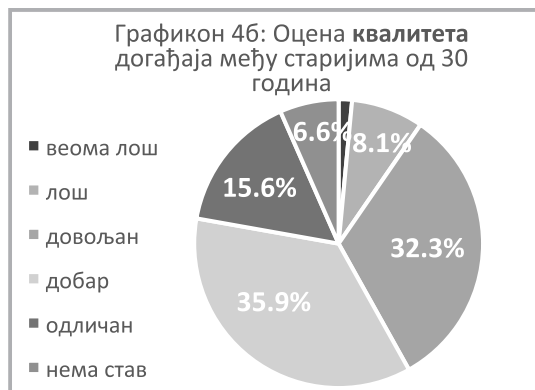
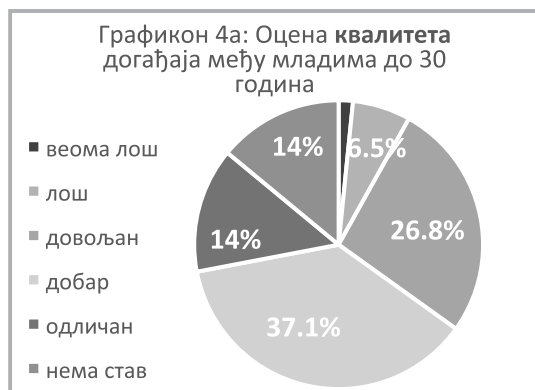
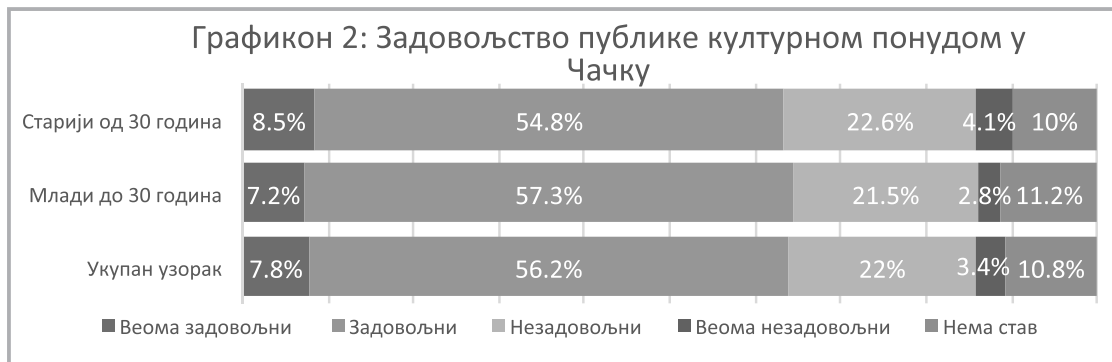

ће и ова анализа, односно представљање резултата, бити заснована у великој мери на два узорка – млади и старији учесници у култури. Разлог за овакву врсту анализе је потреба да се што прецизније сагледају навике и мишљења младих Чачана. Оваква структура узорка довела је до тога да ће се сагледавање ставова, потреба и навика по степену образовања вршити само у категорији старијих од 30 година, због високог процената студената у млађој категорији који се због активног студентског статуса воде као средњошколци.

Културна понуда очима испитаника

Културну понуду једног града сачињавају сви садржаји у области културе у којима љубитељи уметности и дешавања могу да уживају. Основно питање о културној сцени града јесте како испитаници оцењују

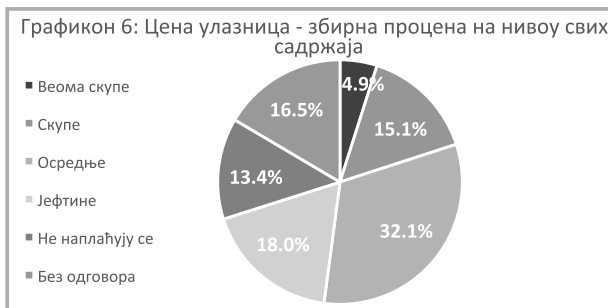
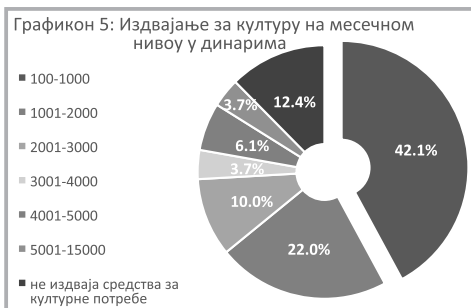
властито задовољство понудом, односно учесталашћу и квалитетом културних програма. Задовољство је у обе старосне категорије подједнако расподељено на скали од 1 до 5, па укупно 56,2% посетилаца истиче да је задовољно понудом (57,3% младих до 30 и 54,8% старијих од 30 година). Веома задовољних је мало (7% односно 8% у посматраним старосним категоријама). Међутим, требало би имати у виду да око четвртине свих анкетираних оцењује да је незадовољно културном понудом у Чачку (Графикон 2). Када се задовољство сагледа кроз призму оцене квалитета и броја догађаја, приметно је да испитаници боље оцењују квалитет у односу на учесталост догађаја. Тако је квалитет догађаја оцењен просечном оценом 4, а учесталост, односно број културних дешавања, оценом 3 (Графикон 3а, Графикон 3б, Графикон 4а, Графикон 4б).

Важно питање које је у вези и са оценом задовољства, а такође указује на потребу да се учесталост програма у Чачку повећа, била је процена испитаника да ли је у граду довољно управо оних програма које они највише воле. Иако 42% испитаника истиче им да понуда њима омиљених програма задовољава потребе, 39,3% њих истиче супротан став. Програми који највише недостају су концерти, биоскопске пројекције и позоришне

представе, с тим да млади до 30 година истичу потребу за већим бројем биоскопских програма, а старији од 30 за више позоришних садржаја. Полна структура показује да нема значајних разлика између мушкараца и жена у погледу задовољства културном понудом.

Један од предуслова учешћа у култури је често финансијски моменат. Иако су културни садржаји неретко бесплатни, популарни и захтевни догађаји ипак подразумевају

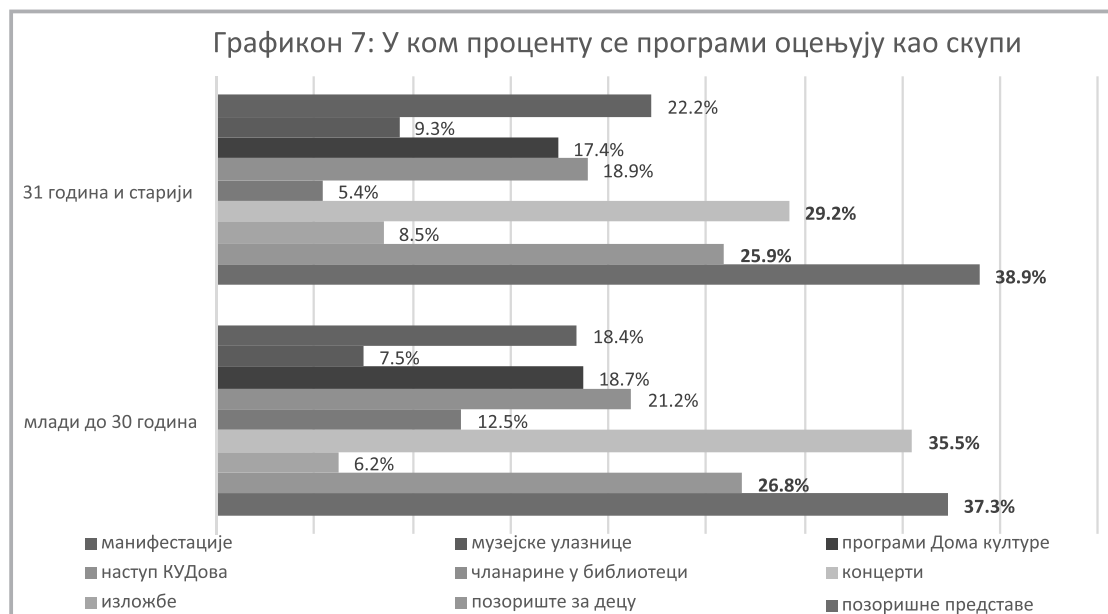
издвајање средстава. Испитивање је показало да су становници Чачка најчешће у могућности да месечно издвоје до 1.000 динара за потребе културе. Веома је мали проценат оних који успевају да издвоје преко 3.000 динара на месечном нивоу у сврху културе (Графикон 5).

Када се резултати сагледају кроз призму старосне структуре, приметно је да су млади мање у могућности да издвајају значајнија средства за задовољење својих културних потреба. Тако, скоро половина младих издваја до 1.000 динара месечно у те сврхе, за разлику од око трећине оних који имају 31 и више година.

Притом, на питање о ценама улазница за културне догађаје, највећи број

публике цене види као осредње. Збирно гледано за све програме, скоро трећина испитаних их оцењује као осредње, а 18% као јефтине. Свега око 5% грађана цене улазница оцењује као веома скупе, док 16% нема став, односно не даје одговор на ово питање (Графикон 6).

Ипак, улазнице за позоришне представе се од стране око трећине испитаних оцењују као веома скупе или скупе, без обзира на то којој генерацији припадају. Такође, и улазнице за музичке догађаје и манифестације и фестивале за велики проценат публике су скупе. Ови одговори не чуде јер је анализа програма показала да су ови догађаји управо они који се наплаћују, док је за остале догађаје

улазница бесплатна или има симболичну цену (Графикон 7). Када је реч о позоришту, репертоар најчешће чине гостовања позоришта из Београда и Новог Сада са познатим глумцима и редитељима, чије улазнице коштају значајно више у односу на гостујуће представе мањих позоришта из других градова.

Културна интересовања

Комбиновани фактор цене улазница и личног буџета за програме у култури сигурно утичу и на мање учешће публике у културним догађајима. Управо је због тога за анализу културне партиципације веома важно испитати учесталост посета одређеним садржајима и колико је он усклађен са потребама, односно наклоношћу публике (Табела 1).

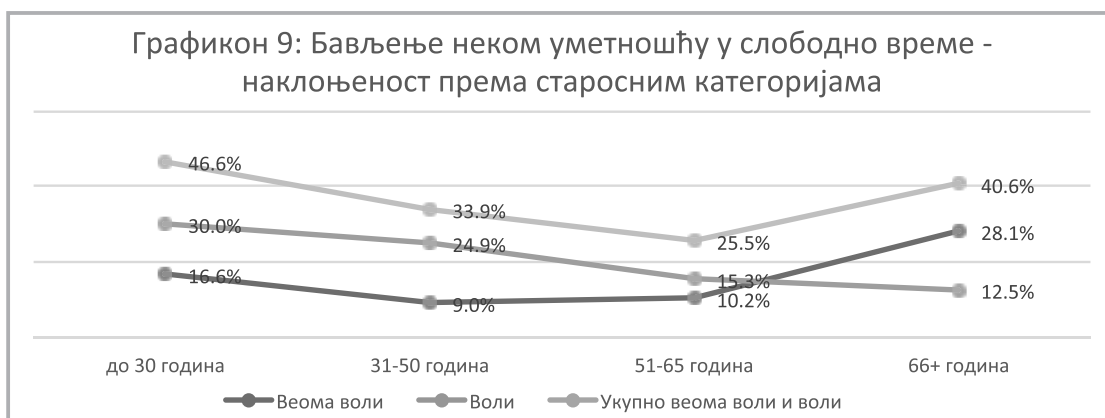
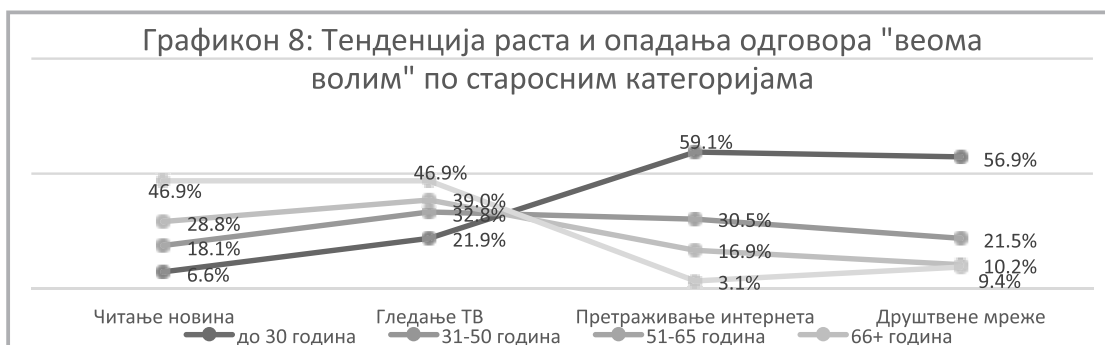
Табела 1: Омиљене културне активности у слободно време

Шта волите да радите у слободно време од наведених активности?	Млади до 30			Старији од 30 година		
	Веома воли	Воли	Не воли	Веома воли	Воли	Не воли
Одлазак на позоришну представу	16,2%	40,2%	15,2%	25,2%	46,7%	7,8%
Одлазак у биоскоп	39,9%	43%	3,8%	23,7%	53,7%	4,8%
Одлазак у музеј/галерију	13,7%	32,1%	16,8%	18,1%	39,3%	11,8%
Обилазак споменика	10,9%	35,5%	19,7%	19,6%	40,7%	9,6%
Слушање класичне музике	13,7%	19,6%	34,6%	14,8%	33%	22,2%
Слушање џез музике	9,7%	22,1%	36,7%	8,9%	31,1%	29,2%
Слушање рок музике	12,8%	36,8%	24,6%	16,3%	28,5%	23,7%
Слушање народне музике	24,3%	33%	13,7%	26,7%	37,4%	17%
Претраживање интернета	59,1%	29,6%	3,1%	24,1%	39,6%	12,6%
Друштвене мреже	56,9%	25,2%	3,4%	17,8%	27,4%	23%
Гледање телевизије	21,9%	37,1%	18%	35,9%	42,2%	3,7%
Гледање филмова	62,6%	26,5%	3,7%	37,4%	44,8%	4,8%
Читање (е) књига	33%	36,1%	13,4%	34,1%	33,7%	11,1%
Читање (е) новина	6,6%	11,2%	43,9%	24,1%	37%	11,4%
Бављење неком уметношћу	16,5%	29,9%	23,9%	11,5%	21,5%	27,4%

Као што се види из Табеле 1, грађани Чачка највише воле да гледају филмове. То им је омиљена активност у слободно време, па је одлазак у биоскоп трећа активност ка којој осећају највећу наклоност. Ипак, требало би нагласити веома изражене разлике у односу на узраст. Наиме, млади у много већем проценту воле ове активности. Али када се сагледају и други начини за провођење слободног времена, разлике су још израженије. Наиме, млади, за разлику од старијих генерација, много више воле да проводе време на интернету, посебно друштвеним мрежама. Телевизија и посебно читање новина код младих постају све мање атрактиван садржај. Са друге стране, старије генерације још увек

у великој мери показују наклоност ка овим садржајима (Графикон 8). Старији суграђани обилазак споменика у већој мери доживљавају као жељену активност у слободно време у односу на младе Чачане.

Ови подаци веома су значајни и са становишта активности установа и организација у култури. Тако, на пример, установе треба много више да користе интернет видове промоције уколико желе да привуку млађе посетиоце, али не смеју да се занемаре ни класични видови оглашавања који више погодују старијим генерацијама. Тако, наклоњеност читању новина расте са старошћу, односно бројем година испитаника, а слична ситуација је и са гледањем телевизије.

Веома важан податак, када је реч о бављењу уметничким активностима у слободно време, јесте да је оно најизраженије код младих и најстаријих испитаника (Графикон 9). Такав одговор је очекиван, јер у том периоду млади и они преко 65 година имају много више слободног времена на располагању. Са становишта културне и политика установа, овај податак указује да би требало осмишљавати и реализовати више креативних радионица за младе, а посебно најстарију популацију, како би публика културне сцене била разнолика и динамична.

Када се сагледају разлике према полу, једине статистички приметне разлике су када је реч о позоришним програмима за које жене показују изражено већу наклоност (69,8% жена наспрам 54,4% мушкараца воли ову активност). Такође, љубитељи класичне и џез музике чешће су женског пола (48,6% истиче да воли да слуша класичну

музику, за разлику од 27,4% мушкараца; 41,4% жена и 27,9% мушкараца у слободно време ужива у џез музици). Особе мушког пола у већем броју у односу на жене воле да слушају рок музику у слободно време (55,6% мушкараца наспрам 41,4% жена истиче да воли да слуша ову врсту музике кад има времена). На остале активности полна структура испитаника нема утицај.

Посећивање установа културе у Чачку

Наклоност садржајима могуће је укрстити са посећеношћу програма установа и на тај начин установити колико грађани успевају да своју љубав према одређеним садржајима реализују уживо. Најпре је важно сагледати колико публика културних програма посећује установе културе генерално. Чачани најчешће посећују Културни центар,

потом Библиотеку, док је то најређе програм Историјског архива (Табела 2). Овакви подаци били су очекивани, будући да су потврђени и у разговорима са представницима установа. Податак да је Културни центар најпосећенији не изненађује, јер ова установа има највећу разноликост програма. Ипак, интересантно је сагледати учесталост посета установама, узимајући у обзир да су

испитаници публика културних дешавања, па је и учесталост већа него када би се истраживање спровело са грађанима генерално. Градско позориште није узето у обзир с обзиром на то да нема свој простор, па је код испитаника могло доћи до мешања са Културним центром Чачак који има релативно стабилан позоришни програм.

Табела 2: Учесталост посећивања установа културе у Чачку – цео узорак

Колико често посећујете установе културе у Чачку?	1-2 пута годишње	3-5 пута годишње	Бар једном у два месеца	Једном месечно и чешће	Не посећује
Народни музеј	35%	15,1%	3,7%	0,8%	45%
Уметничка галерија „Надежда Петровић”	39,1%	18,6%	7,8%	3,2%	30,8%
Културни центар Чачак	20,3%	34,5%	24,5%	13,5%	5,2%
Међуопштински историјски архив	17,6%	6,6%	1,9%	0,7%	72,6%
Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”	25,7%	24%	16,2%	15,1%	18,4%

Полна структура показује да су жене у већем проценту заступљене у публици установа културе и да чешће одлазе на културне догађаје. Ипак, статистички приметне разлике постоје само када је реч о посети Библиотеци

и Галерији, које значајно чешће и у већем проценту посећују жене у односу на мушкарце. У не тако израженој мери као код Библиотеке и Галерије, жене су чешћи посетиоци и програма Културног центра (Табела 3).

Табела 3: Учесталост посећивања установа културе у Чачку – према полу

Колико често посећујете установе културе у Чачку?	1-2 пута годишње		3-5 пута годишње		Бар једном у два месеца		Једном месечно и чешће		Не посећује	
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж
Народни музеј	35,1	34,9	9,7	18,6	2,0	5,0	0,8	0,9	52,4	40,5
Уметничка галерија „Надежда Петровић”	38,7	39,3	17,3	19,2	4,0	10,7	0,8	5,0	39,1	25,7
Културни центар Чачак	25,0	16,9	34,3	34,3	23,8	25,1	8,1	17,8	8,9	5,9
Међуопштински историјски архив	16,9	18,3	8,9	5,0	2,0	1,8	0,0	1,2	72,2	73,7
Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”	30,2	22,5	23,0	24,3	15,7	16,9	7,3	21,0	23,8	15,4

Међутим, од простог броја посета за културну политику и политику установа много је значајнији податак колико они који воле неке садржаје посећују установе које их продукују. Тако, чак трећина оних који показују наклоност ка музејским и галеријским садржајима,

у протеклих годину дана није посетила музеј, а нешто више од трећине посетило је само једном или два пута (Табела 4). Према овом параметру, Културни центар Чачак и Библиотека могу да кажу да успешно реализују програме, јер веома мали број оних који воле

садржаје које они организују не долази у препорука да више раде на анимацији ове установе. За друге установе може бити публице, посебно Музеј и Архив.

Табела 4: Учесталост посећивања омиљених типова установа културе

Наклоност садржајима		Нису посетили у протеклих годину дана	Посетили 1-2 пута у протеклих годину дана
Веома воле и воле	Музеј/галерију	33,8% музеј 15,2% галерију 61,9% архив	36,8% музеј 35,8% галерију 24,5% архив
	Биоскоп, позориште, концерте	4,3% културни центар	19,2% културни центар
	Књиге	8,9% библиотеку	23,7% библиотеку

Важно је нагласити да узраст, односно структура узорка према старосним категоријама на младе и оне старије од 30 година, не утиче на учесталост посећивања установа културе. Веома мале разлике присутне су код посете Музеја у корист старијих од 30 година (Музеј није посетило 48% младих, односно 41,5% старијих од 30 година). Са друге стране, код посете Галерије готово да не постоји разлика. Млади чешће посећују Библиотеку (83,2% младих и 78,5% испитаника старијих од 30 година су посетили Библиотеку у протеклих годину дана). Учесталост посета Културног центра такође је нешто већа код млађих генерација (40,1% младих посети Културни центар бар једном у два месеца, за разлику од 35,7% старијих од 30 година). Међутим, ове разлике нису статистички значајне. Чак и када се учесталост сагледа кроз призму четири старосне категорије, и даље не постоје значајне разлике у посети установа.

Када је реч о мотивима да дођу на неки програм из културе, на прва два места су се

нашла тематика и квалитет догађаја, и то без обзира на узраст и пол испитаника. Када се мало детаљније анализирају мотиви приметно је да је младима значајно важнија популарност учесника у догађају, која старијима од 30 година није тако битна, па испред ње стављају место, време, цену улазнице и иновативност програма (Табела 5). Дакле, препорука установама и организацијама које реализују програме је да ослушкују потребе својих посетилаца и бирају програме који ће њима бити интересантни и високо вредновани у њиховим критеријумима квалитета. Да би то урадили, актери организације догађаја морају редовно да испитују своју публику користећи технике анкетирања, фокус група, разговора, отварање могућности за коментар путем „кутије“ на лицу места или на интернет страници или профили на мрежама установе и организације. Такође, у оквиру портала Култура Чачак (<https://kultura.cacak.rs/>) требало би размишљати о постављању питања/анкета или форум простора за посетиоце где би они могли да изразе свој став и критику.

Табела 5: Мотиви за посету неком програму

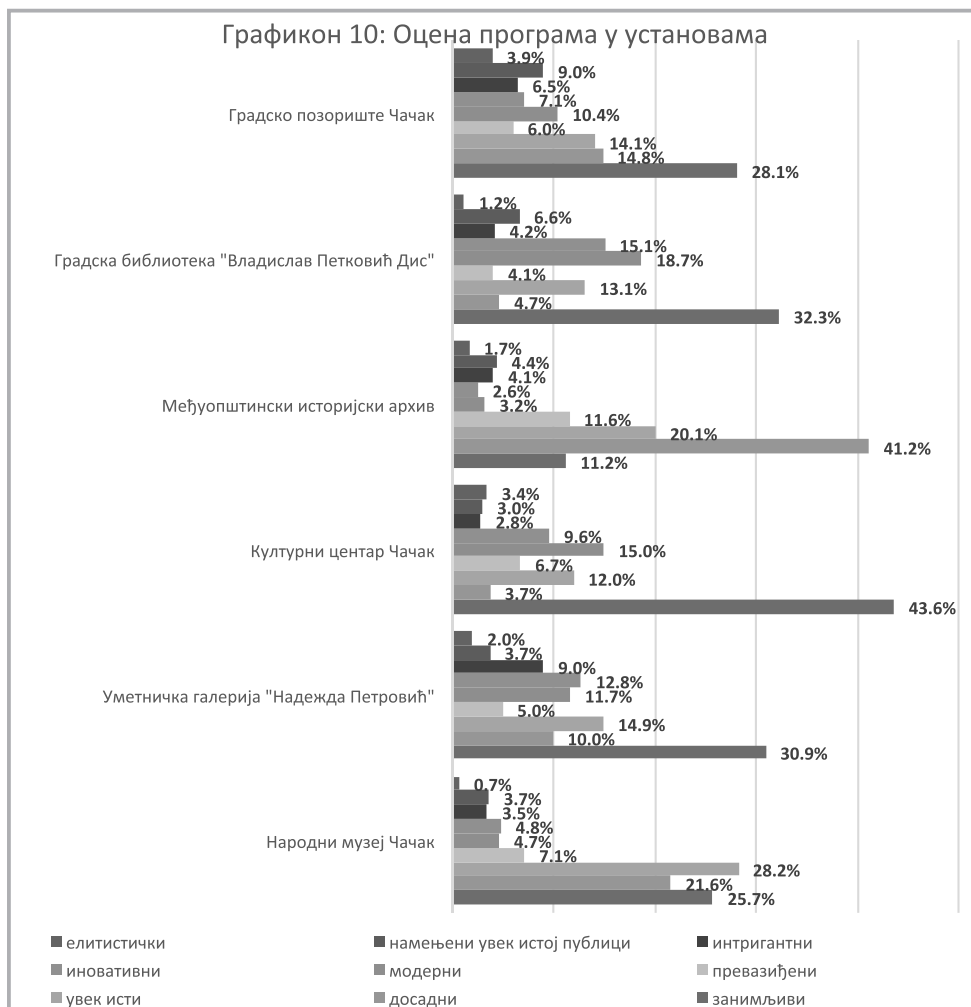
Млади до 30 година		Старији од 30 година	
Интересантна тематика	24,6%	Интересантна тематика	24,1%
Квалитет догађаја	15,3%	Квалитет догађаја	18,7%
Иновативност догађаја	9,1%	Место догађаја	9,4%
Место догађаја	8,9%	Време догађаја	9,4%
Популарност учесника	8,3%	Величина/Значај догађаја	8,4%
Цена	7,8%	Цена	8,2%
Величина/Значај догађаја	7,3%	Иновативност догађаја	6,7%

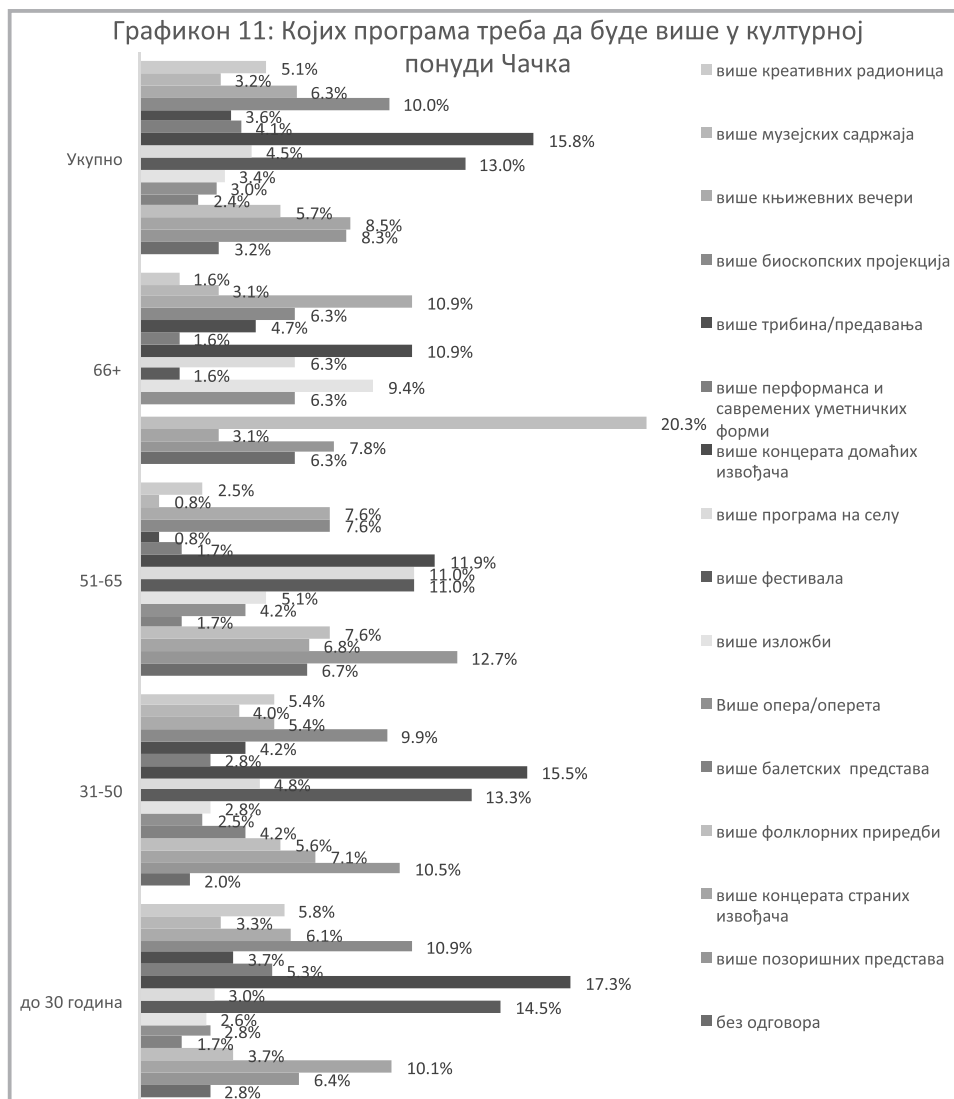
Амбијент	7,2%	Популарност учесника	5,7%
Медијска промоција	5,4%	Амбијент	5,7%
Време догађаја	5,1%	Медијска промоција	2,3%
Могућност резервације	0,8%	Могућност резервације	1,1%

Ставови грађана Чачка о културној понуди

Истраживања потреба, навика и ставова о култури нису до сада рађена у Чачку, тако да је било веома важно да неко ко партиципира у култури опише какви су програми у њој. У највећем броју испитаници су програме Културног центра Чачак оценили као занимљиве. На другом месту као занимљиви окарактерисани су програми

Библиотеке, а затим Галерије. Значајно је да су програми Градског позоришта у највећем броју оцењени као занимљиви, што значи да грађани препознају уметнички израз ове најмање установе у граду. Програми Библиотеке и Галерије препознати су у највећем проценту у односу на друге установе као модерни и иновативни. Када је реч о интригантности, односно програмима који „терају на размишљање”,

највећи проценат добили су програми Уметничке галерије „Надежда Петровић” (Графикон 10).

Установе које морају да иновирају своје програме, прилагоде их укусима и потребама публике су, према одговорима публике, Архив и Музеј, чији су програми у највећем проценту оцењени као досадни, превазиђени и увек исти.

Кроз призму полне структуре, жене у значајно већој мери оцењују програме Галерије речју „занимљив”, док су мушкарци склонили да их квалификују као „досадне” и

„увек исте”. У свим осталим случајевима, полне разлике нису наглашене и одговори су у великој мери уједначени између мушкараца и жена.

Интересантно је да између две старосне категорије готово да не постоје разлике у виђењу програма. Чак и када се старосна структура додатно спецификује кроз уже старосне групе, разлике су занемарљиве.

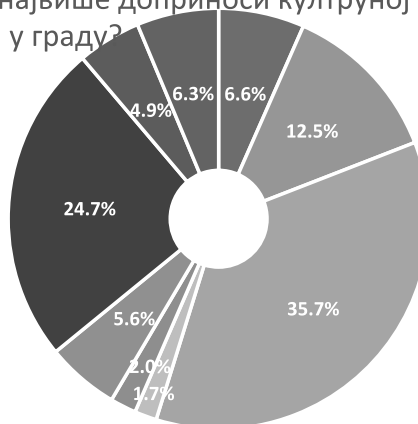
Упитани да спецификују врсту програма која им највише недостаје, публика у Чачку у највећем броју наводи концерте домаћих извођача, више фестивала и биоскопских

Графикон 12: Којих програма треба да буде више у културној понуди Чачка - према полној структури

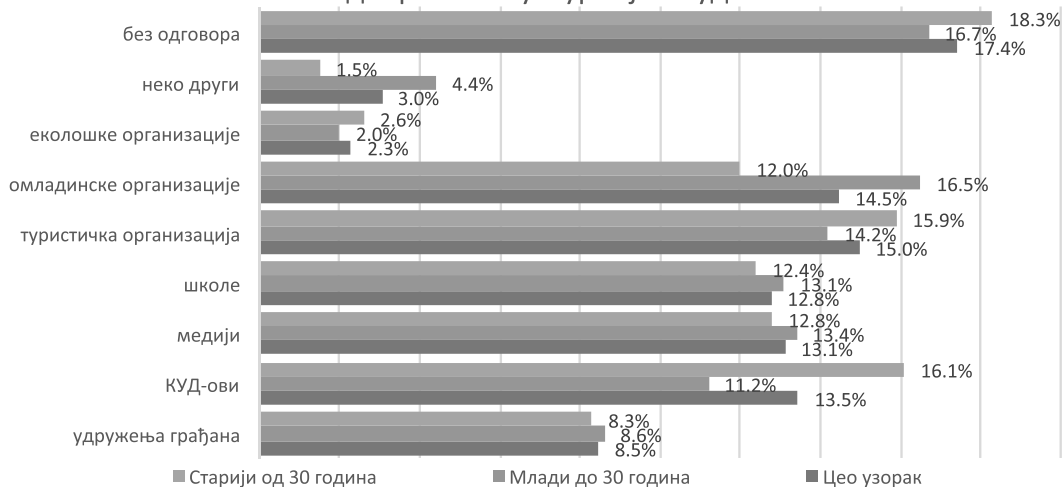

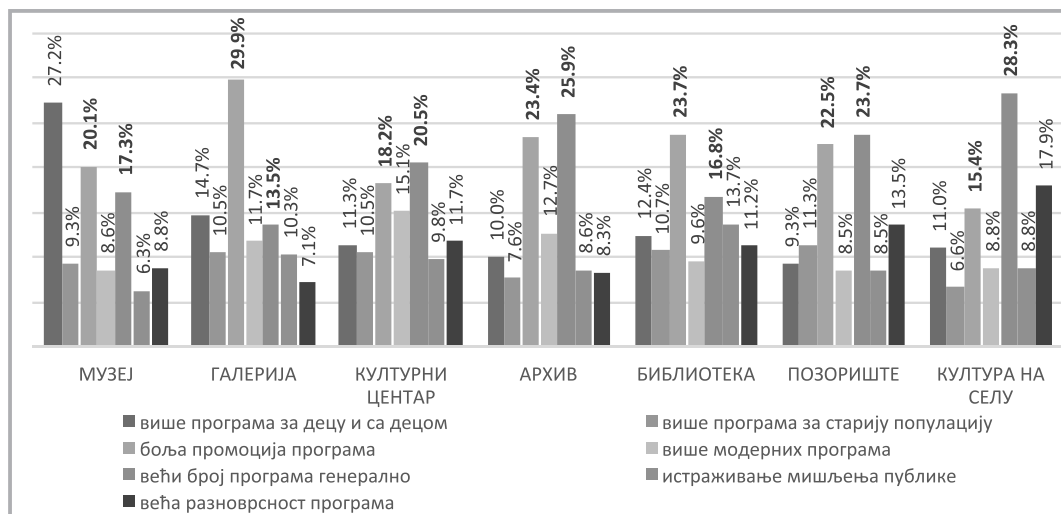
Графикон 13: Која установа највише доприноси културној понуди у граду?

- Народни музеј Чачак
- Уменичка галерија Надежда Петровић
- Културни центар
- Међуопштински историјски архив
- Градско позориште
- Градска библиотека Владислав Петковић Дис
- Мислим да су све подједнако значајне
- Мислим да ниједна није посебно значајна
- Не знам

Графикон 14: Који актери, поред установа културе, највише доприносе културној понуди?

пројекција. Врло мале разлике постоје према узрасту испитаника (Графикон 11).

Из Графикона 11 се види да су концерти домаћих извођача најжељенији садржај у свим старосним категоријама до 65 године. Најстарији Чачани волели би да има више фолклорних приредби.

Када је реч о полној структури, она не утиче значајно на одабир недостајућих садржаја. Жене у већој мери желе позоришне представе и књижевне вечери, а мушкарци мало више фестивале и трибине. Жене су више наклоњене и креативним садржајима (Графикон 12). Ипак, ове разлике нису изражене и статистички значајне, као ни разлике према образовној структури.

Чачанска публика сматра да културној понуди од установа највише доприноси Културни центар Чачак. На другом месту је одговор да све установе томе подједнако доприносе. Ниска препознатљивост Градског позоришта не чуди јер је установа веома млада и још увек није довољно афирмисана кроз своје програме, а због непостојања свог простора није у довољној мери препозната као самостална установа културе (Графикон 13).

Када је реч о ванинституционалним актерима, судећи по одговорима испитаника, културној понуди највише доприноси

Туристичка организација Чачак. Омладинске организације нашле су се на другом месту, што и не чуди јер узорак већином чине млади до 30 година. Интересантно је да се удружења грађана у култури не препознају у великој мери по свом доприносу културној понуди (Графикон 14).

Испитаници су имали прилику да кроз упитник сугеришу шта би установе културе требало да промене у свом начину функционисања да би биле боље. Најчешћи одговори указују да им је најпотребнији већи број програма и боља промоција. Музеј је од испитане чачанске публике добио сугестију да организује више програма за децу, а Културни центар још већи број програма него што сада има (Графикон 15).

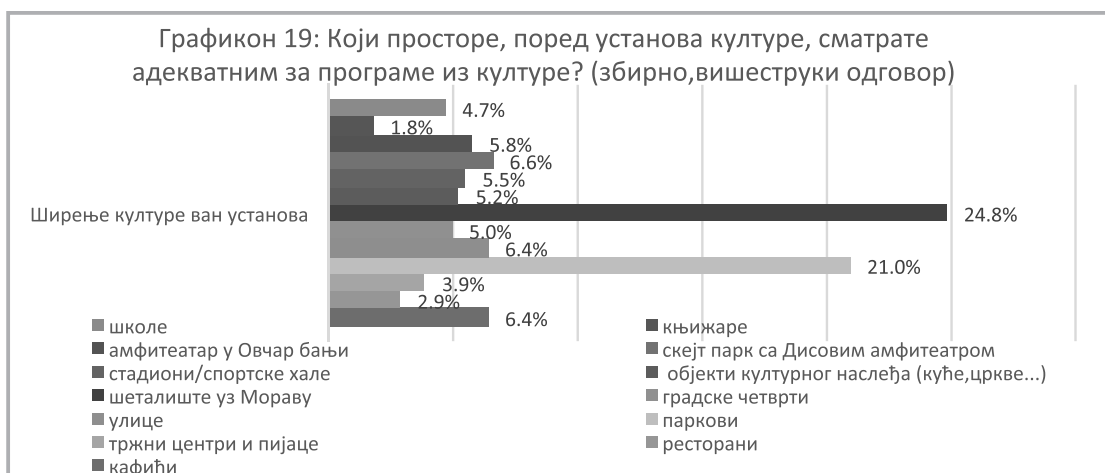
Графикон 15: Шта би установе културе требало да унапреде у свом раду?

Публика је приметила, као што показује Графикон 15, да програма на селу има мало и да би већи број програма у руралном подручју био неопходан. Наиме, највећи број испитаника истакао је да на селу нема довољно културних програма, а на другом месту је, према броју одговора, тврдња да се на селу „понекад нешто организује, али недовољно”. Тек сваки десети испитаник наводи да у селима постоји развијен културни живот (Графикон 16).

Када је реч о томе колико су програми намењени различитим осетљивим групама, чачанска публика сматра да су сви ови садржаји мање заступљени, у зависности од групе којој су намењени. Ипак, могуће је извести закључак да су програми за децу највише заступљени међу програмима за осетљиве групе, да највише недостају програми за младе и за становништво у чачанским селима (Графикон 17). И током групних разговора млади су се издвојили као група за коју се у

најмањој мери креирају програми, јер млада публика представља највећи изазов за актере у култури. Такође, установе и организације биле су искрене по томе да су некада чешће обилазиле околна рурална места, а сада знатно ређе због неадекватних простора и сложености организације програма у тим срединама. Свакако су ово и највеће препоруке за установе и организације у култури – да посвете већу пажњу програмима намењеним овим групама становника, као и да креирају

једноставније форме програма које ће бити могуће презентовати у околном руралном подручју. Веома је значајно истаћи да је овом Стратегијом и Акционим планом обухваћена анализа околних домова културе, потреба и навика становника околних села, а у односу на то и евентуална обнова домова културе где се то покаже као потребно и адекватно.

Посебно забрињавајући податак је да највећи број испитаника који чине чачанску публику не зна да ли су одређени програми прилагођени Ромима или особама са инвалидитетом (Графикон 17). Овај податак говори о недовољној видљивости ових група у публици културних догађаја. То је још један задатак за установе и организације у култури од стране оних који их највише посећују.

У циљу побољшања културних програма и понуде, публика сматра да сектор културе

треба више да сарађује са актерима из других сектора, првенствено са школама и вртићима, а онда са сектором туризма. Интересантно је да се међу најмање истакнутим одговорима нашла сарадња са удружењима у области културе (свега 4,1% свих одговора) (Графикон 18). То може навести на закључак да је публика задовољна постојећом сарадњом и да је та сарадња видљива.

Да су напори ширења културе и на друге просторе у граду, а посебно на кеј поред Мораве, оправдани, показују одговори анкетираних публике. Наиме, посетиоци сматрају да би култура требало најпре да нађе свој нови простор уз Мораву, а потом и своје место у парковима града. Сви остали одговори добили су вишеструко мање простора у ставовима чачанске културне публике (Графикон 19).

Културна продукција

Коначно, активизам у култури нису само јавни програми него и неговање културних навика и стваралаштва у приватној сфери. Зато је испитаницима постављено питање

да ли имају неки уметнички хоби, односно колико практикују приватну продукцију. Чак половина анкетираних навела је да има неки уметнички хоби. Најчешће су то ликовна уметност и писање, а најређе прављење филмова (Табела 6).

Хоби	Процент	Хоби	Процент
Певање у хору	7,3%	Креирање дигиталних садржаја	8%
Свирање музичког инструмента	8%	Писање песама, прича, драма	11,7%
Глума/статирање (филм, позориште)	4,6%	Прављење уметничких фотографија	13%
Играње у КУД-у	7,6%	Снимање филмова	3,2%
Плесање у плесној групи	6,1%	Бављење ручним радом	10%
Сликање, цртање, вајање	14,9%	Бављење декупажом, израдом накита, сувенира и томе слично	8,1%

Што се тиче разлика према социодемографским категоријама, оне углавном нису изражене ни статистички значајне. Ипак, две су веома изражене разлике условљене полном структуром. Наиме, очекивано, жене се вишеструко чешће баве ручним радом у односу на мушкарце – 26,8% жена наспрам 3,3% мушкараца. У случају цртања, сликања и вајања, жене се двоструко чешће баве тиме у односу на мушкарце (35,1% жена које се уопште баве уметничким хобијем наводи овај одговор, наспрам 17,6% мушкараца). Са друге стране, мушкарци се знатно чешће баве уметничком фотографијом (36,6% наспрам

21% жена). Жене се нешто чешће баве глумом, а мушкарци свирањем музичких инструмената, али те разлике нису изражене.

Разлике код бављења уметничким хобијем доста су израженије у односу на узраст, односно генерацијску припадност испитаника. Тако је значајно приметан тренд раста бављења ручним радом са повећањем броја година испитаника. Са друге стране, са повећањем броја година смањује се проценат оних који се баве плесом и фолклором (што је и биолошки условљено), а затим и проценат оних који се баве креирањем дигиталних садржаја и уметничке фотографије. Глумом

се баве само млади до 30 година. Најстарији испитаници се у највећем броју баве писањем (Графикон 20).

Образовне карактеристике нису пресудне за бављење уметничким хобијем.

Са становишта културне и политика установа, бављење уметничких хобијем важно је у сегменту пружања услова у граду да се ти хобији негују. Трећина испитаних сматра да је понуда различитих курсева, радионица и других едукативних програма који омогућавају неговање уметничких склоности на задовољавајућем нивоу. Око четвртине ипак сматра да би таквих програма требало да буде више, али је ипак само 61 испитаник спецификовао који су то едукативни програми. Најчешће су као недостајући наведени курсеви глуме, затим ликовне и радионице ручног рада.

Информисање

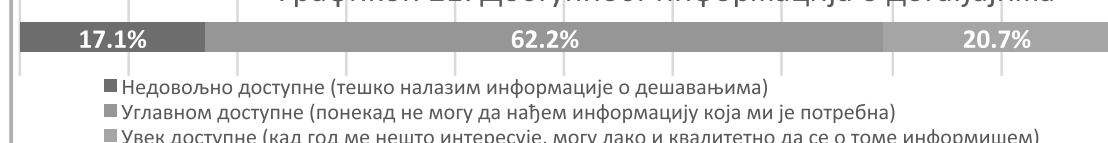
Веома је важан пут којим информација о неком догађају долази до публике. У том пољу се на основу информација добијених истраживањем могу увести значајне промене. Управо због тога упитник је садржао и неколико питања о информисаности посетилаца културних програма у Чачку. Иако се у фокус групама могла чути критика о начину комуникације и информисању јавности о догађајима, истраживање показује да свега 17,1% анкетираних публике сматра да су информације недовољно доступне. Више од 60% истиче да су оне углавном доступне, а петина да су увек доступне (Графикон 21). То упућује на два закључка. Први, да они који желе да учествују у култури углавном нађу начин да буду информисани, и други,

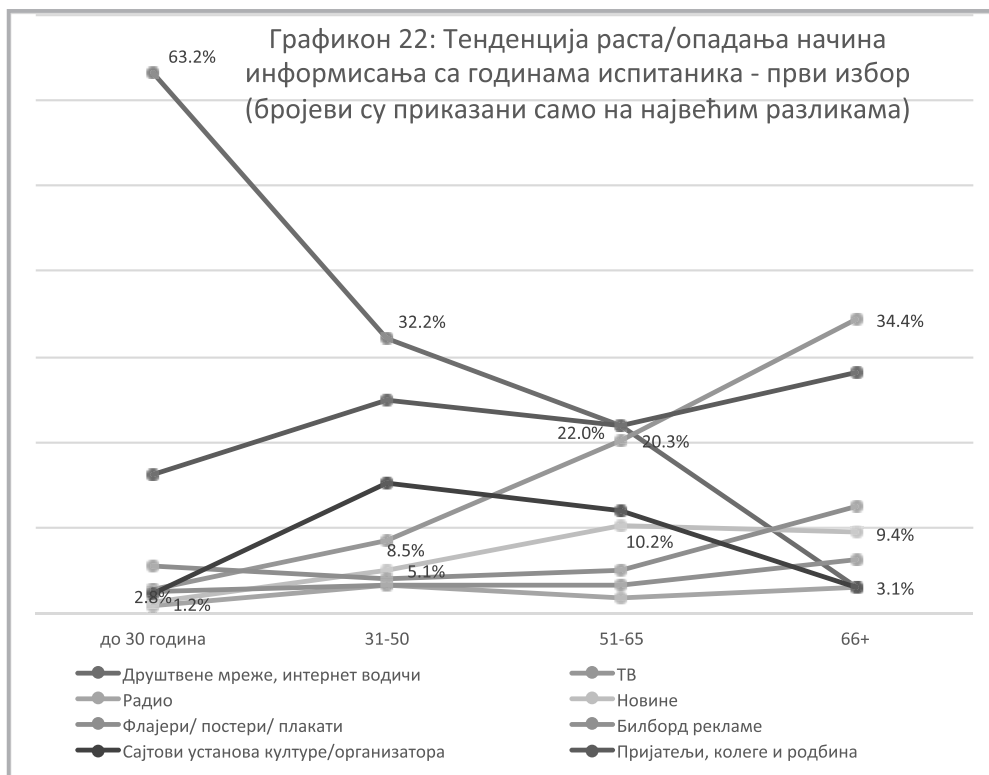
да установе могу да прошире поље промотивних активности с обзиром да највећи број одговора упућује на то да је некада немогуће наћи праву информацију.

Полно условљених разлика када је реч о доступности информација о програмима нема, а код старосних категорија приметно је да најстарији грађани најчешће истичу недовољну доступност информација. Наиме, више од трећине испитаника који су старији од 65 година (34,4%) истакло је овај одговор, за разлику од свега 12,2% младих до 30 година, односно 19,2% оних између 31 и 50 година и 15,3% између 51 и 65 година живота.

Разлог оваквој ситуацији вероватно лежи у начину информисања. Млађе генерације знатно чешће користе интернет који је далеко мање заступљен код најстаријих суграђана Чачка. Наиме, за 63,4% младих друштвене мреже и портали биће први избор за информисање о културним догађајима, за разлику од 26,7% старијих од 30 година. Разлике су још драстичније сагледавањем ужих старосних категорија. Тако, млади до 30 година готово 20 пута више од најстаријих суграђана користе интернет за информисање (интернет као канал за информације користи 32,2% испитаника између 31-50, односно 22% оних између 51-65, а свега 3,1% најстаријих суграђана). Са друге стране, информисање преко штампаних медија расте са старашћу испитаника, па се најстарији Чачани девет пута чешће од младих одлучују за новине у потрази за информацијама. Слична је ситуација и са информисањем путем телевизије, али уз мање драстичне разлике (Графикон 22). Полна и образовна структура не утиче значајно на одабир извора информисања.

Графикон 21: Доступност информација о догађајима

Жене се нешто чешће информишу преко интернета, а мушкарци путем телевизије, али те разлике нису статистички важне.

Други извор информисања у свим старосним, полним и образовним категоријама су пријатељи и родбина. Овај одговор је веома значајан, јер све што се објави као начин промоције долази до знатно већег броја људи од очекиваног. И друга истраживања¹ су препознала велики значај социјалних контаката и капацитета за комуникацију и партиципацију у култури.

Анкетирани припадници чачанске публике у култури били су упитани не само како се информишу, већ и за начин како унапредити канале комуникације са посетиоцима („Која врста рекламе/промоције

највише недостаје?“). Као и у случају информисања, анкетирани су рангирани своја прва три избора.

Генерално гледано на нивоу целог узорка начин промоције који највише недостаје су објаве на друштвеним мрежама које кроз сва три ранга истиче 10,3% анкетираних. Када се погледа први избор шта највише недостаје тај проценат је већи (17,1%) (Графикон 23). То упућује на закључак да би објаве на друштвеним мрежама требало повећати. С обзиром да је реч о узорку у којем је велики број младих, вероватно су доминантне социјалне мреже за промоцију *инстаграм* и *џик шок*. У фокус групи са младима управо су ове мреже означене као најпопуларније и дата је препорука установама да би кроз те канале требало више да се рекламирају.

Веома значајан одговор је онај који се нашао на другом месту према броју испитаних, а то су поруке које би посетиоцима биле упућене на мобилни телефон. То се од

[1] Богдана Опачић и Бојана Субашић, *Културне пошребје и навике грађана Србије* (Београд : Завод за проучавање културног развитака, 2016), и Слободан Мрђа и Маријана Миланков, *Културна партиципација грађана Србије*, (Београд : Завод за проучавање културног развитака 2020)

Графикон 23: Која врста рекламе/промоције највише недостаје?

стране публике доживљава као веома значајан начин комуникације између актера у култури и посетилаца, а који није довољно заступљен, тако да је ово заправо препорука установама и организацијама у култури да на тај начин унапреде промоцију.

Судећи према одговорима испитаника, Чачку је неопходна апликација о култури за мобилни телефон. Наиме, на трећем месту препорука за промотивни оквир у култури испитаници наводе управо то. У тренутку када се спроводило анкетаирање, апликација за мобилни телефон базирана на порталу Култура Чачак (<https://kultura.cacak.rs/>) није била довољно промовисана, тако да се може рећи да је у међувремену ова препорука публике уважена и остварена.

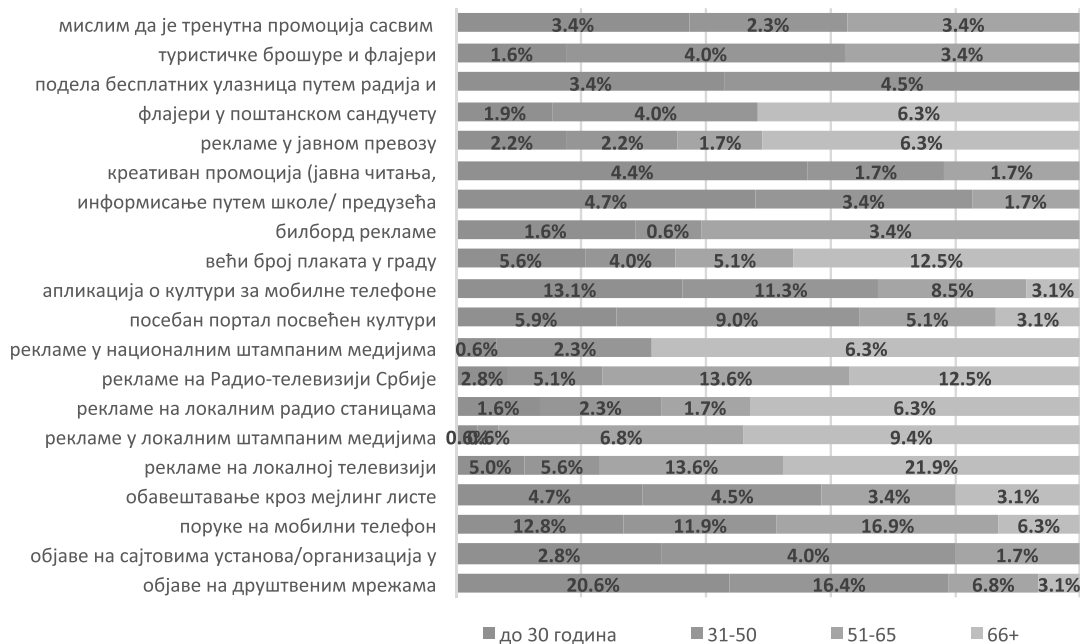
Кроз призму старосних група приметно је да наведене препоруке углавном наводе млађи испитаници. Старијима су ипак најпотребније рекламе на локалним телевизијама, што и не чуди јер су најстарији

суграђани управо то најчешће наводили као главни канал информисања. Из Графикона 24 видљиво је да млађи испитаници готово уопште не виде штампане медије као важно средство промоције. Свега 0,6% оних до 50 година овај начин рекламирања доживљава као недостајући, док то исто мисли 9,4% најстаријих суграђана, односно 6,8% оних између 51 и 65 година. Најстаријим Чачанима недостају и рекламе у градском превозу и флајери у поштанском сандучету (Графикон 24).

Полна и образовна структура не утиче на избор одговора о недостајућим начинима промоције.

После сагледавања начина информисања и недостајућих канала комуникације, важно је било стећи увид у то колико су у анимацији и промоцији реално активне установе културе у Чачку. Подаци добијени кроз питање о томе колико пута су посетиоци догађаја били контактирани од стране

Графикон 24: Која врста рекламе/промоције највише недостаје - према старосним категоријама

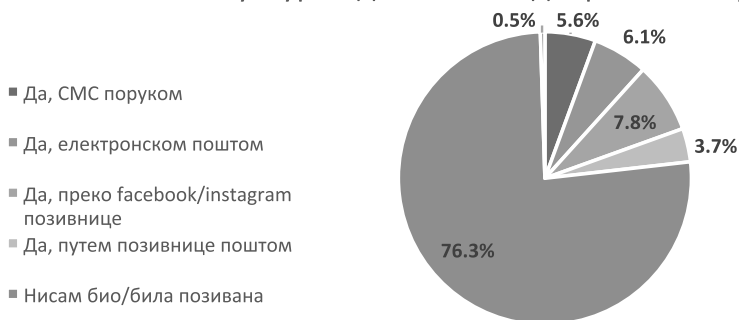
неке установе културе, садрже важне препоруке за организаторе програма. Наиме, свега четвртина грађана је у последњих годину дана била позвана од стране неке установе на културни програм и то најчешће путем друштвених мрежа (Графикон 25).

На питање која их је установа контактирала, млади до 30 година најчешће информацију добијају од Канцеларије за младе, а затим од Библиотеке и Културног центра.

Код старијих од 30 година то је најчешће Културни центар. Од Градског позоришта нико није добио позив, а од стране Музеја се то дешава веома ретко.

За установе је најзначајнија информација (и препорука) да три четвртине (76,3%) испитаних није у неколико последњих година уопште био контактиран од стране неке установе културе (Графикон 25).

Графикон 25: Да ли сте у последњих годину дана позвани на неко културно дешавање од стране неке установе културе?

У оквирима идентитета

У упитнику за публику велики број питања био је посвећен препознатљивости Чачка, његовом идентитету. Наиме, како је значајан део стратешког плана био посвећен Чачку као првој Националној престоници културе, од велике важности је било како грађани доживљавају свој град, титулу Националне престонице и за шта најпре везују средину у којој се рађају, одрастају и старе.

Иницијално питање идентитета било је отвореног типа (било је потребно да испитаници наведу највећу знаменитост свог града, односно два најупечатљивија симбола). Манастири и предео Овчарско-кабларске клисуре највише се везују за идентитет града. На

другом месту је споменик Степи Степановићу, па затим Културни центар и Римске терме. Чачани генерално сматрају да је за њихов град споменичко наслеђе веома важно, па се велики број навода тицао различитих споменика – од Спомен-парка, споменика Степи Степановићу, Танаску Рајићу, Надежди Петровић, до Меморијалног комплекса на Љубићу. Споменици су као бренд Чачка препознати у 19% свих одговора. Важно је истаћи да су се на списку знаменитости нашле скоро све установе културе (изузев Архива и Позоришта). За велики број испитаника и Гимназија представља препознатљиву тачку града. Када је реч о програмима најчешће се као бренд препознају фестивал Прича и ДУК фестивал (Табела 7).

Знаменитост	Процент	Знаменитост	Процент
Манастири и предео Овчарско-кабларске клисуре	12,9%	Дисово пролеће	1,9%
Споменик Степи Степановићу	6,1%	Институт за воћарство	1,9%
Културни центар	5,9%	Шљиве (чачанска родна и чачанска лепотица)	1,8%
Римске терме	5,6%	Купусијада у Мрчајевцима	1,6%
Брдо Љубић и битка	5,0%	Споменик Четири вере	1,4%
Споменик Танаску Рајићу	4,8%	Градски трг	1,1%
Уметничка галерија „Надежда Петровић“	4,7%	КК „Борац“	1,1%
Народни музеј Чачак	3,5%	Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	1,0%
Спомен-парк	3,5%	ДУК фестивал	1,0%
Печење	3,2%	Конак Јована Обреновића	1,0%
Споменик Надежди Петровић	2,9%	Меморијални комплекс на Љубићу	1,0%
Западна Морава	2,7%	Споменици	1,0%
Етно-фест	2,6%	Моравски кеј	0,8%
Рок фестивал „Прича“	2,4%	Мурали	0,8%
Библиотека	2,3%	Фабрика „Слобода“	0,8%
Надежда Петровић	2,1%	Фикус у Дому културе	0,6%
Ракија	2,1%	Црква Вазнесења Господњег	0,6%
Гимназија	1,9%	Научно-образовне установе	0,5%
Остало (збир одговора који су се појавили само једном или два пута)			5,8%

Током анкетања грађанима је било понуђено 25 области да се изјасне шта сматрају приоритетом да Град подржи у циљу развоја културне препознатљивости. Имали

су могућност да дају највише три одговора. Након обраде података формирана је табела у чијој су одговори представљени збирно. Прва колона је проценат одређеног одговора у

укупном броју одговора. Последња колона са резултатима показује колико се анкетираних Чачана определило баш за тај одговор. Тако је, на пример, скоро 30% анкетираних навело манастире Овчарско-кабларске клисуре као област у коју би требало улагати (Табела 8).

У складу са питањем где су сами бирали знаменитости (питање приоритетне области за подршку даљем развоју), и овде су испитаници на прво место ставили манастире Овчарско-кабларске клисуре. На другом месту нашле су се Римске терме и остала археолошка налазишта (Табела 8). Битно је нагласити да је унапређење Римских терми и повећање доступности публици планирано Стратегијом развоја културе Града Чачака 2023–2027, као и пројектом Национална престоница културе, тако да и носиоци програма и доносиоци одлука препознају значај

Римских терми за Чачак. Такође су планирана археолошка истраживања на другим местима у Чачку (као што је двориште Музеја), како би се подигао значај богате и далеке историје града.

Веома је значајно да се Културни центар Чачак и разне манифестације и фестивали виде као област коју би требало даље развијати (Табела 8). Дакле, поред елемената наслеђа, Чачани препознају и значај савремене продукције и модерних садржаја.

У складу са одговором да је спортска историја града на високој позицији у приоритетима за подршку, требало би истаћи кључну идеју пројекта Национална престоница културе, а то је отварање Музеја кошарке.

Изузетно је важно да анкетирани Чачани препознају улогу научних и образовних институција као препознатљивост свог града.

Табела 8: Област за даљу подршку у циљу развоја културне препознатљивости	% одговора	% испитаника
Манастири Овчарско-кабларско клисуре и света места	9.60%	28.9%
Римске терме и друга археолошка налазишта (Градина на Јелици, Кнежевска хумка у Атеници...)	8.70%	26.2%
Културни центар Чачак	5.90%	17.8%
Фестивали и манифестације	5.90%	17.6%
Спортска историја Града (Радисав Ђурчић, Радмило Мишовић, Драган Кићановић, Жељко Обрадовић, Славољуб Пипер, Ивана Јоровић)	5.10%	15.4%
Природна богатства Чачка (Овчарско-кабларска клисура, Међувршје, Западна Морава...)	5%	14.9%
Меморијални комплекс на брду Љубићу	4.60%	13.9%
Научно-образовне установе (Институ за воћарство, Гимназија, Факултет техничких наука, Агрономски факултет, Научно-технолошки парк)	4.50%	13.5%
Уметничка традиција Града (Надежда Петровић, Соња Савић, Пуриша Ђорђевић, Предраг Кораксић Коракс, Милован ДеСтил Марковић, Богић Рисимовић Рисим, Милош Радивојевић...)	4.50%	13.5%
Уметничка галерија „Надежда Петровић“	4.20%	12.7%
Херојска историја Града (кнез Страцимир, војвода Степа Степановић, мајор Драгутин Гавриловић, др Драгиша Мишовић, Танаско Рајић...)	4.10%	12.2%
Музичка традиција и стваралаштво (Радомир Михајловић Точак, Борисав Ђорђевић – Бора Чорба, Краљ Чачка, браћа Теофиловићи, Мирослав Илић, Радмила Бакочевић...)	3.90%	11.8%
Књижевна традиција и стваралаштво (Владислав Петковић Дис, Бранко В. Радичевић, Брана Петровић...)	3.80%	11.3%
Народни музеј Чачак	3.70%	11.2%

Народна традиција и фолклор	3.60%	10.7%
Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	3.10%	9.3%
Бање у околини Чачка	3%	9.1%
Специфични гастрономски специјалитети (печење, ракија...)	2.80%	8.5%
Споменици познатим уметницима (Надежда Петровић, Владислав Петковић Дис...)	2.70%	8.1%
Објекти и простор старог градског језгра	1.80%	5.4%
Споменици историјским личностима и историјским догађајима	1.70%	5.2%
Шљиве „Чачанска родна“ и „Чачанска лепотица“	1.70%	5.2%
Споменици индустријске културе (фабрика Слобода)	1.10%	3.4%
Највећи фикус на Балкану (фикус у Културном центру)	1.10%	3.2%
Потенцијали развоја креативне економије и модног дизајна (Марушка, <i>P.S. fashion</i> , <i>Tiffany production</i> ...)	1.10%	3.2%

Кроз оквир полне структуре, одговори су у великој мери уједначени, али су значајне разлике између мушкараца и жена када је реч о „спортској историји града“, где мушкарци много чешће препознају ову област као приоритет за улагање (28,6% мушкараца и 5,6% жена наводи овај одговор). Такође, приметно је да жене чешће наводе установе културе као приоритетну област за даљи развој (20,3% наспрам 12,5% мушкараца). Жене су наклоњеније уметничкој, а мушкарци музичкој традицији града (17,5% жена и 8,5% мушкараца наводи „уметничку традицију“; 16,1% особа мушког и 8,6% женског пола наводи као одговор „музичку традицију града“). Остали одговори су прилично уједначени код оба пола.

Одговори о приоритетној подршци различитим областима културног развоја

зависили су у великој мери од старосне структуре. Највеће разлике приметне су код навођења манастира Овчарско-кабларске клисуре, за коју се далеко више одлучују старији од 30 година, који су и генерално приметно више окренути наслеђу. Млади су, са друге стране, више окренути савременом стваралаштву, па чешће наводе фестивале и манифестације као свој одговор, али исто тако и Културни центар Чачак и музичку традицију. Млади су и више еколошки освешћени, па у највећем проценту наводе као приоритет за подршку природна богатства Чачка и природно добро фикус. Старији испитаници не препознају значај привреде за културу, па се нико од оних преко 50 година није одлучио да међу области приоритета наведе развој креативне економије и модног дизајна (Табела 9).

Табела 9: Област за подршку према старости испитаника	до 30	31-50	51-65	66+
Римске терме и друга археолошка налазишта (Градина на Јелици, Кнежевска хумка у Атеници...)	25.3%	28.2%	27.1%	25.0%
Меморијални комплекс на брду Љубићу	12.8%	13.0%	18.6%	21.9%
Манастири Овчарско-кабларско клисуре и света места	23.8%	31.1%	42.4%	43.8%
Споменици индустријске културе (фабрика „Слобода“)	1.9%	2.8%	6.8%	12.5%
Споменици историјским личностима и историјским догађајима	4.7%	5.1%	5.1%	12.5%
Споменици познатим уметницима (Надежда Петровић, Владислав Петковић Дис...)	7.2%	9.6%	6.8%	12.5%
Народни музеј Чачак	10.3%	10.2%	20.3%	9.4%
Уметничка галерија „Надежда Петровић“	12.8%	10.7%	16.9%	15.6%
Културни центар Чачак	19.7%	18.6%	6.8%	12.5%

Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	10.0%	9.6%	3.4%	12.5%
Објект и простор старог градског језгра	5.0%	5.6%	6.8%	6.3%
Научно-образовне установе (Институт за воћарство, Гимназија, ФТН, Агрономски факултет, НТП)	14.4%	11.3%	11.9%	18.8%
Херојска историја Града (Страцимир, Степа Степановић, Драгутин Гавриловић, др Драгиша Мишовић, Танаско Рајић...)	11.3%	14.7%	10.2%	12.5%
Спортска историја Града (Радисав Ђурчић, Радмило Мишовић, Драган Кићановић, Жељко Обрадовић, Славољуб Пипер, Ивана Јоровић)	17.5%	13.6%	13.6%	6.3%
Књижевна традиција (Владислав Петковић Дис, Бранко В. Радичевић, Брана Петровић...)	10.9%	12.4%	6.8%	15.6%
Уметничка традиција Града (Надежда Петровић, Соња Савић, Пуриша Ђорђевић, Предраг Кораксић Коракс, Милован ДеСтил Марковић, Богић Рисимовић Рисим, Милош Радивојевић...)	14.7%	10.7%	15.3%	12.5%
Музичка традиција (Радомир Михајловић Точак, Борисав Ђорђевић, Краљ Чачка, браћа Теофиловићи, Мирослав Илић, Радмила Бакочевић...)	13.4%	11.3%	8.5%	6.3%
Фестивали и манифестације	20.6%	15.8%	13.6%	3.1%
Специфични гастрономски специјалитети (печење, ракија...)	6.9%	11.3%	8.5%	6.3%
Народна традиција и фолклор	7.2%	14.1%	18.6%	12.5%
Бање у околини Чачка	9.7%	9.6%	6.8%	6.3%
Природна богатства Чачка (Овчарско-кабларска клисура, Међувршје, Западна Морава...)	15.9%	15.8%	10.2%	9.4%
Шљиве „Чачанска родна“ и „Чачанска лепотица“	5.6%	4.0%	6.8%	6.3%
Највећи фикус на Балкану (фикус у Културном центру)	4.7%	2.3%	0.0%	0.0%
Потенцијали развоја креативне економије и модног дизајна (Марушка, <i>P.S. fashion, Tiffany production...</i>)	4.1%	3.4%	0.0%	0.0%

С обзиром на велики значај манифестација и фестивала за културну понуду, једно питање било је посвећено најзначајнијим догађајима у Чачку и колико их анкетирани грађани најпре посећују, а онда и које догађаје вреднују као најважније за заједницу.

Најпосећенија манифестација у последњих годину дана од стране анкетираних грађана је Купусијада у Мрчајевцима.

На другом месту је градска манифестација међународног карактера посвећена фолклору – Етнофест. Високу позицију у посећености заузима и фестивал савремене продукције – Рок фестивал „Прича“, Чачак. Од традиционалних уметничких манифестација на највишем нивоу посећености је „Дисово пролеће“, коју је посетило више од трећине испитаних. Четвртина грађана посетила је и „Меморијал Надежде Петровић“ (Табела 10).

Табела 10: Градске манифестације које су испитаници посетили

Манифестације	% испитаника који су посетили одређену манифестацију
Купусијада у Мрчајевцима	58.1%
Међународни фестивал фолклора „Етнофест“	49.6%
Рок фестивал „Прича“, Чачак	43.5%
„Дисово пролеће“, Чачак	34.8%
Сабор фурулаша у Прислоници	32.7%
„Меморијал Надежда Петровић“	24.2%
Културно лето у Чачку	20.3%

Етно и џез фестивал „Карусел”	18.7%
Плодови западног Поморавља у Заблаћу	18.0%
Дани Љубића	17.0%
Дани урбане културе – „Дук фестивал”	16.6%
Такмичење за најбољу ракију „Шумадијска краљица”, Горња Треча	14.7%
Библиотека – Отворена књига Балкана, Чачак	12.0%
Народна песма Западне Србије и Шумадије	9.7%
Соњин септембар, Чачак	9.7%
Дани патријарха Павла	9.2%
Дани Горње Трече	8.5%
Фестивал анимираног филма „Аниманима”	7.8%
Дани фотографије у Србији	7.6%
Дани Атенице	7.4%
Дани калиграфије у Овчар бањи	7.1%
Фестивал кратког документарног филма „Интеракција”	6.9%
Мрчајевски песнички сусрети	6.7%
Уметност и папир, Чачак	5.3%
Пролећно анале, Чачак	3.7%
Бунгур фест у Вујетиницима	1.8%

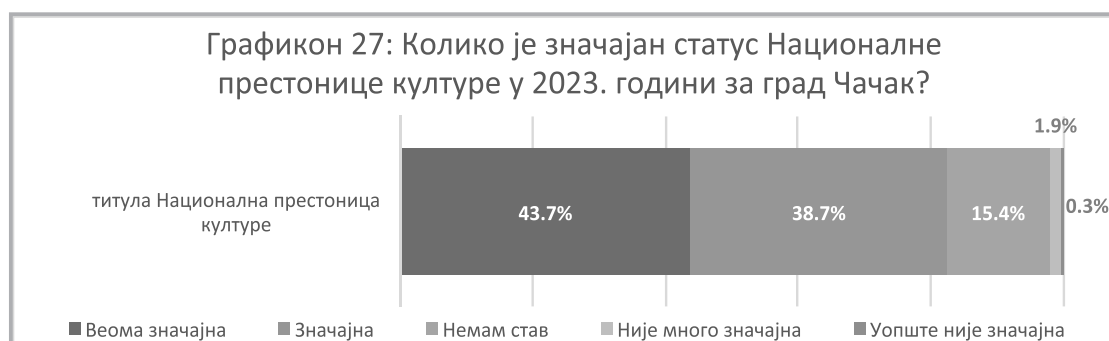
Без обзира на велику окренутост баштини и етно садржајима у посећивању манифестација, анкетирани грађани сматрају да је најрепрезентативнија манифестација Рок фестивал „Прича”. На другом месту је Етнофест. У оба случаја пресудио је велики број младих у узорку који је ове фестивале оценио као најрепрезентативније, али и у нешто мањем проценту испитаници између 31 и 50 година старости. Најстарији суграђани као најрепрезентативнију манифестацију виде „Дисово пролеће”. За грађане између 51 и 65 година старости то је Етнофест, па затим „Дисово пролеће”.²

[2] Према Одлуци о манифестацијама у области културе од значаја за општину Чачак (Службени лист општине Чачак, бр. 7/2006, 8/2006, 4/2009 и 10/2009) и према Одлуци о допунама Одлуке о манифестацијама у области културе од значаја за град Чачак (Службени лист града Чачка, бр. 26/2022) најзначајније манифестације у Чачку су *Дисово пролеће*, *Меморијал Надежде Пејровић*, *Етнофест*, *Дани урбане културе*, *Фестивал анимираног филма АНИМАНИМА*, *Дани фотографије у Србији*, *Кућусијага* и *Сабор фрулаша* у Прислонцима.

Национална престоница културе – Чачак 2023.

Последњи сет анализе података у овом извештају односи се на питања у вези са Националном престоницом културе. Наиме, како су садржаји планирани овим пројектом интегрални део прве локалне стратегије развоја културе Града Чачка, било је веома важно сагледати колико грађани познају и доживљавају статус прве националне престонице у Србији.

Прво питање из сета о Престоници било је колико су информисани о пројекту „Чачанска родна”, што је званични назив апликације за Националну престоницу културе. Овај симболичан назив ипак није довољно промовисан, јер грађани у великој мери нису чули за поменути пројекат. Само 16,6% је знало за њега, док је око трећине анкетираних само чуло за назив, али не зна о чему се тачно ради, а више од половине није ни чуло за пројекат. Када је реч о томе да ли су чули да је Чачак прва Национална престоница културе, што је било друго питање посвећено овој теми, резултати су

нешто бољи. Наиме, око трећине грађана није чуло за овај статус свог града (Графикон 26).

Анкетирани Чачани веома су свесни значајна овог статуса. Наиме, 82,4% сматра да је ова „титула” веома значајна или значајна, док свега 2,2% сматра да овај статус није од значаја. Тек сваки шести испитаник нема став о томе (Графикон 27).

Када је реч о најзначајнијем пројекту у оквиру програма Националне престонице културе, грађани се највећим бројем одговора опредељују за оснивање и отварање Музеја кошарке, као јединственог на европском простору (Табела 11). Музеј кошарке једна је од главних тачака пројекта Националне престонице културе, па се може рећи да носиоци програма и чачанска публика деле истоветан став по овом питању.

На другој и трећој позицији према броју одговора нашло се „оживљавање” алтернативних простора културе – простор за младе и програми на отвореном (Табела

11). Овим одговорима грађани поручују да култура мора да изађе из постојећих оквира и пружи шансу младима који су „запостављена” публика да се кроз њихов креативни израз обогати тренутна понуда. Програми на отвореном су за сада ретки у културној понуди, тако да је програм Престонице донео новине у овом сегменту.

Већа доступност Римских терми је високо оцењена (Табела 11). Овај резултат доноси закључак да житељи Чачка желе више да уживају у овом простору и прошире свест о значају овог локалитета и за грађане и за сам град.

Судећи по одговорима, испитаници најмању подршку дају претварању Фабрике хартије у резиденцијални уметнички простор, као и измештање споменика Танаску Рајићу (Табела 11).

Анализа према социо-демографским параметрима није показала изражене разлике у значају програма за грађане.

Табела 11: Најзначајнији програми у оквиру пројекта
Национална престоница културе – Чачак 2023.

Пројекат у оквиру Националне престонице културе у 2023. години	% одговора	% испитаника који се одлучио за одговор
Оснивање и отварање Музеја кошарке	13.4%	39.4%
Организовање програма на отвореном (у парку, на Морави, на пијаци...)	9.0%	26.4%
Наступи светски познатих музичара (Стефан Миленковић, светски DJ-еви)	6.5%	19.1%
Реконструкција зграде Начелства и стална поставка Народног музеја	4.7%	13.7%
Отварање Музеја поезије – Музејске збирке у саставу Градске библиотеке	6.0%	17.6%
Обележавање 150 година од рођења Надежде Петровић	4.7%	13.7%
Партерно уређење просторне целине – Парохијски дом, Основни суд и Уметничка галерија „Надежда Петровић“	4.4%	13.0%
Изложбе за слепе и слабовиде у Уметничкој галерији „Надежда Петровић“	3.6%	10.5%
Ревитализација Римских терми	8.1%	23.7%
Отварање Легата Бранка В. Радичевића	2.5%	7.4%
Отварање посебног простора за младе, клупску сцену, бендове...	9.4%	27.6%
Реконструкција зграде у Улици цара Душана 8 за потребе сталне поставке Уметничке галерије „Надежда Петровић“	2.5%	7.4%
Ревитализација Вирерове куће за потребе излагања етнографске збирке Народног музеја	2.7%	8.0%
Постављање скулптуре Олге Јеврић и партерно уређење Градског бедема на шеталишту поред Мораве	3.2%	9.5%
Опремање летње сцене са амфитеатром у дворишту Градске библиотеке	4.6%	13.5%
Измештање споменика Танаску Рајићу у оквиру постојећег споменичког комплекса	1.8%	5.2%
Адаптација посебног објекта за потребе рада удружења грађана	2.4%	7.1%
Осликавање силоса	5.6%	16.6%
Адаптација Фабрике хартије у резиденцију за уметнике	1.7%	4.9%
Мислим да ниједан од наведених програма/пројеката није значајан	1.1%	3.2%

Након целокупне анализе, последња два питања су тенденциозно остављена као закључак и препорука доносиоцима одлука у граду. Скоро две трећине испитаних сматра да би култура требало да има већу пажњу доносилаца одлука (Графикон 28). Титула Националне престонице културе свакако је деловање у том правцу које је померило границе и финансирања и организовања културе. Овај резултат показује да је неопходно наставити у том правцу.

Коначно, упитани да рангирају три приоритета на које би градска власт требало да стави акценат у наредном периоду, испитаници су као највиши приоритет нагласили област у неговања традиције и заштите културног наслеђа. Чак 40,4% испитаника је уврстило овај одговор у прва три приоритета. На другој позицији је већи број културних програма са око трећином грађана који су то оценили као приоритет за унапређење. На трећем месту нашла се већа разноврсност културне понуде према типу програма, а на

петој позицији и већа разноврсност према групама публике (Табела 12).

Важно је истаћи да преко петине грађана истиче да је важно оснивање нових установа

културе и тај одговор је четврти на листи приоритета. Требало би свакако поменути и важност боље промоције коју је истакао сваки пети испитаник (Табела 12).

Табела 12: Приоритети за деловање кроз будући Стратешки план	% одговора	% испитаника који се одлучио за одговор
Неговање традиције и заштита културног наслеђа	14.4%	40.4%
Неговање савременог стваралаштва и продукције	3.9%	11.0%
Опремање/реновирање/реконструкција установа и других простора културе	5.3%	14.7%
Обезбеђивање других простора за потребе културе	4.2%	11.8%
Оснивање нових установа културе	7.9%	22.2%
Већи број културних програма	11.7%	32.8%
Већа разноврсност културних програма према узрастима и групама публике (за младе, за старе, за децу, за жене...)	7.7%	21.5%
Већа разноврсност културних програма према типу програма (књижевни, филмски, позоришни...)	8.3%	23.2%
Развој културног образовања деце и младих у оквиру школског система	6.4%	17.9%
Већи акценат на развоју културног туризма	4.2%	11.7%
Усклађивање програма са потребама и укусом публике	5.3%	14.7%
Боља промоција и подршка културно-уметничком аматеризму (КУД-овима)	2.5%	6.9%
Боља промоција културних програма	7.2%	20.1%
Промовисање мултикултуралности	4.8%	13.5%
Нешто друго	0.1%	0.3%
Не знам/Не размишљамо томе	2.5%	6.9%

Закључак

Анализа ставова публике открила је задовољство посетилаца тренутним стањем у култури, али је донела и бројне препоруке за доносиоце одлука и креаторе културне понуде, установе и организације.

Наслеђе је Чачанима веома важно и локалну баштину виде као бренд, као простор за развој културе, али и као простор којем је потребно поклонити већу пажњу. Кроз рангирање манифестација, чачанска

публика је показала да је и савремена култура веома важна за позиционирање њиховог града на културној мапи.

Иако нису много информисани о Националној престоници културе, може се закључити да увиђају велики значај ове престижне титуле за културу свог града. У овом налазу крије се и препорука за координаторе програма Престонице да повећају видљивост и промоцију свих сегмената. Наравно, како је свеобухватна и детаљна промоција планирана за 2023. годину, ова препорука ће у великој мери бити уважена и реализована. Препорука истраживачког тима на пројекту израде стратешког документа је да се након реализације програма Престонице уради обухватно истраживање културних потреба, навика и ставова о култури грађана Чачка. Ова анализа свакако би морала да обухвати и сет питања о престоници.

Коначно, грађани Чачка препознају потребу веће разноврсности програма ка осетљивим групама, што је важна порука за

установе културе у ком правцу би требало да унапреде свој рад.

Национална престоница културе и доношење првог стратешког документа у култури важни су кораци у развоју културе, али и значајни показатељи спремности да се у овом сектору донесу промене које ће обогатити културну понуду и допринети још већем задовољству грађана дешавањима у својој заједници.

Литература:

Мрђа Слободан, Миланков Маријана. *Културна партиципација грађана Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка, 2020.

Опачић Богдана, Субашић Бојана. *Културне појаве и навике грађана Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка, 2016.

Одлука о манифестацијама у области културе од значаја за општину Чачак (Службени лист општине Чачак, бр. 7/2006, 8/2006, 4/2009 и 10/2009)

Одлука о допунама Одлуке о манифестацијама у области културе од значаја за град Чачак (Службени лист Града Чачка, бр. 26/2022)

ANALYSIS OF THE VISITORS' STANCES TOWARD THE CITY OF ČAČAK CULTURAL OFFER

Research about the stances of the visitors toward cultural programs in Čačak was conducted within the development of the Čačak City Cultural Development Strategy 2023 - 2027, developed in partnership of the Čačak City Administration and the Institute for Cultural Development Research, the Republic's institution of culture. By the decision of the Ministry of Culture and Information within the "Serbian Capital of Culture" program, the City of Čačak received the title of National Capital of Culture in 2023, the first national capital of culture, and the adoption of the strategic document was considered the starting point in the implementation of the "Serbian Capital of Culture" project. The survey of public stances was conducted in September 2022, and 591 citizens were surveyed. The analysis of visitors' stances revealed the satisfaction of visitors with the current state of culture, but also brought numerous recommendations regarding the frequency, quality, and interactivity of events. The key problems, according to the surveyed cultural program visitors, are the insufficient promotion of all cultural programs and an insufficient number of programs for young people, as well as programs in which young people involved. According

to the opinion of the surveyed citizens of Čačak, heritage is very important, and local heritage should be a brand, but also a space for cultural development, and a space that needs to be given more attention. In addition to heritage, the surveyed audience also places contemporary creativity, especially manifestations, on the cultural map of the city. As in other surveys of this type conducted in other local governments, or at the national level, culture in Čačak is more oriented towards women, who visit cultural institutions more often, are more prone to devote their free time to culture, and are often engaged in cultural production. The polled audience, in an almost equal percentage, evaluates all institutions' programs either as interesting or as always the same, and even as boring. According to the opinion of the surveyed citizens, the most interesting programs are offered by the Čačak Cultural Center, the City Library, the Art Gallery, and the City Theatre. The visitors point out the need for more concerts by local performers, festivals and cinema screenings in Čačak. When it comes to populated areas, the largest number of respondents pointed out that there are not enough cultural programs in rural areas in Čačak.

Bogdana OPAČIĆ, Bojana SUBAŠIĆ, Dr Miloš PAPIĆ

L'ANALYSE DES POINTS DE VUE DU PUBLIC SUR LE PROGRAMME CULTUREL DE LA VILLE DE CACAK

La recherche sur les attitudes du public sur le programme concernant la culture à Cacak fut effectuée dans le cadre de l'exécution de la stratégie de l'évolution de la culture de la ville de Cacak 2023-2027, dont l'édification fut effectuée par la municipalité de Cacak et l'établissement pour la recherche du développement culturel, l'institution de la République de Serbie. Par la décision du Ministère de la culture et de l'information dans le cadre du programme "Capitale de la culture de la Serbie", la ville de Cacak obtint le titre de capitale nationale dans le domaine de la culture, la décision de mettre à jour ce document stratégique fut estimée comme point de départ dans la réalisation du projet " Capitale de la culture de la Serbie". La recherche concernant les points de vue du public fut éditée durant le mois de septembre 2022, lorsque 591 citoyens furent enquêtés. L'analyse des attitudes du public montre la satisfaction des visiteurs de l'état actuel dans la culture, mais elle amena aussi à de nombreuses recommandations, concernant la fréquence de la qualité et de l'interactivité de l'évènement. Comme problèmes clé, selon le point de vue des spectateurs du programme culturel de Cacak enquêtés, la promotion de tous les programmes fut insuffisante dans le domaine de la culture, ainsi qu'un nombre insuffisant de programmes pour les jeunes, tout comme des

programmes dans lesquels participent les jeunes. Selon les avis des citoyens de Cacak enquêtés, l'héritage est très importante, tandis que le patrimoine local doit être une insigne culte, mais aussi un espace pour le développement de la culture et auquel il est nécessaire de consacrer une attention plus grande. Mis à part l'héritage, le public enquêté positionné sur la carte culturelle de la ville et la créativité contemporaine, de la manifestation surtout. Tout comme dans d'autres recherches de ce type effectuées dans d'autres autonomes ou au niveau national, les femmes sont beaucoup plus orientées vers la culture, aiment consacrer leur temps à la culture, aussi elles s'occupent souvent de la production culturelle. Le public enquêté note presque un pourcentage égal tous les programmes des établissements, soit comme intéressants ou bien comme toujours identiques, puis comme ennuyeux. Les programmes les plus intéressants, selon l'avis des citoyens possèdent le Centre de culture de Cacak, la bibliothèque municipale, la galerie d'art et le théâtre municipal. Le public insiste sur un nombre plus important de concerts de musiciens du pays, de festivals et de films dans les cinémas à Cacak. Lorsqu'il s'agit d'endroits peuplés, le plus grand nombre de personnes interrogées prétend qu'il n'y a pas assez de programmes culturels dans les milieux ruraux à Cacak.

Bogdana OPAČIĆ, Bojana SUBAŠIĆ, Dr Miloš PAPIĆ

069(497.11)"2022"(047)

Делфина РАЈИЋ
историчар уметности, музејски
саветник и директор Народног
музеја у Чачку
delfinarajic@gmail.com

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ НАРОДНОГ МУЗЕЈА ЧАЧАК ЗА 2022. ГОДИНУ

Народни музеј у Чачку је током 2022. године наставио традицију истрајног рада у својој основној делатности прикупљања, чувања, научне обраде и излагања предмета и покретних културних добара у вези са културном, историјском и уметничком прошлoшћу чачанског краја. План рада реализовало је шеснаест радника, а њиховим радом управљао је директор у сарадњи са Управним одбором. О правно-финансијским пословима бринуле су заједничке службе за све установе културе у Чачку.

Настављена је пракса припреме и излагања студијских изложби Музеја која омогућава попуњавање збирки, као и пракса организовања гостујућих изложби са најразличитијом тематиком, али и одржавања предавања запослених стручњака Музеја у Чачку у установама и факултетима у Србији.

Посебан сегмент рада представља и садржај сајта Народног музеја у Чачку. Његово редовно ажурирање, атрактиван дизајн, анимације, фотографије и текстови привлаче бројну интернет публику.

Зграда Музеја и опрема

Радни простор и депои Музеја смештени су у половини зграде Старог начелства (Начелство округа чачанског), а простор за сталну поставку у Конаку господара Јована Обреновића, који су категорисани као непокретна културна добра од великог значаја.

У управној згради је, услед недостатка простора, онемогућено проширење рада свих одељења, а нарочити проблем представља смештај предмета.

У току године набављена је следећа рачунарска опрема: 5 лаптоп рачунара, 1 скенер за скенирање до формата А3, 3 мулти-функционална уређаја и неколико екстерних хард-дискова.

Дигитализација музејских збирки

Историјски музеј Србије са Музејом Војводине, а у сарадњи са Министарством културе и информисања, започео је током 2018. године реализацију пројекта дигитализације покретног наслеђа, односно имплементирање информационог система у те сврхе.

Примена овог информационог система настављена је у Музеју у Чачку и током 2022. године кроз администрирање, ажурирање и бекаповање података, односно уношење дигиталних записа у јединствени информациони систем.

ПАЛЕОНТОЛОШКО ОДЕЉЕЊЕ

Збирке и палеонтолошки материјал

У оквиру *Палеонтолошке збирке* налазе се најстарији предмети фонда Народног музеја у Чачку. Збирка је диференцирана на фосилни материјал бескичмењака,

кичмењака, палеофлористички и минералошко-петролошки материјал. У току 2022. године радило се на обради најстаријег материјала при чему је издвајан најрепрезентативнији фосилни материјал бескичмењака, кичмењака, палеофлористички, као и минералошко-петролошки материјал.

На простору Чачка који се налази у централном делу Србије (Шумадији) у најранијој прошлости геолошке силе испољиле су се у свим својим одликама на шта нам указује сложена геолошка грађа терена која је привлачила пажњу многих истраживача. Околна брда и планине изграђени су од различитих магматских, седиментних и метаморфних стена чија се старост протеже од палеозоика до квартара. У њиховим слојевима пронађени су фосилни остаци животиња и биљака који нам причају древну причу о условима живота који су се мењали на овим просторима и о његовим различитим облицима који су нестајали јер су вулканске ерупције, удари ванземаљских тела и климатске промене често угрожавали живот, а некад имали и катастрофалне последице.

Какав је живот био у далекој прошлости, у доба мезозика (изузетно дуго временско раздобље од пре око 250 милиона година до пре 65 милиона година, подељено је на три мања временска периода: тријас, јуру и креду), сазнајемо из фосилних остатака пронађених у слојевима стена, а који ће се наћи у новој сталној поставци Народног музеја Чачак. Целокупан материјал је фотографисан и фотографије су прослеђене дизајнеру по целинама које представљају природно-историјске податке о првим облицима живота на овом простору.

Манифестације, едукативна делатност

Палеонтолошко одељење је учествовало у Манифестацији МУЗЕЈИ ЗА 10 и обележило Међународни дан музеја и Националну недељу музеја отварањем изложбе *Прича о накитџу* аутора Биљане Чкоњевић, кустоса палеонтолога.

У Галерији Народног музеја у Чачку од 14. до 22. маја 2022. били су изложени предмети из најстаријих збирки Народног музеја и на тај начин употпуњена је прича о накиту од најраније прошлости до данас (како се то праисторијски човек улепшавао и спремао за свечане прилике и магијске обреде, од чега је све правио накит, огрлице и њима истицао лепоту свог тела, како су многе културе у историји човечанства славиле кристале због њихових магичних и исцелитељских моћи). Посетиоци су, између осталог, имали прилику да виде накит из касноантичког времена: прстен са карнеолом из IV, као и привезак са карнеолом из VI-VII века.

Као и претходних година *Палеонтолошко одељење* се бавило припремама у вези са образовањем деце предшколског и школског узраста како би им се на што интересантнији начин приближиле културно-историјске знаменитости града и околине, истакле природне лепоте, значајни геоморфолошки облици и локалитети нашег краја.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОЛОГИЈУ

Збирке и археолошки материјал

Комплетирана је документација са археолошких рекогносцирања северног дела општине Лучани у оквиру пројекта „Археолошка карта регије Чачка – 1. фаза – општина Лучани 2” и један примерак је прослеђен надлежном Министарству.

Током године настављен је рад на монографији о резултатима археолошких истраживања на локалитету Двориште Гимназије у Чачку. Завршени су послови израде дигиталне техничке документације, нумизматичка, антрополошка и фаунистичка анализа грађе.

Започета је конзервација фрагмената гвоздених окова дрвених точкава двоколице из хумке 1 са локалитета Умке у Атеници (инв. бр. I 149) који обавља конзерватор Милан Чоловић из Београда.

У сарадњи са кустосом збирке дизајнер Стеван Грбовић израдио је дигитални анимиран модел кола из хумке 2 у Атеници, на коме су приказани оригинални комади у првобитном распореду. Комплетирана је израда анимиране 3Д реконструкције хумке 1 у Атеници у две верзије. Постављен је монитор у сталној поставци Музеја на којем ће се приказивати видео садржаји са темама са археолошког налазишта у Атеници.

Комплетна ревизија Античке збирке завршена је 2022. године. Предат је извештај са табеларним приказом који садржи број, назив предмета, локалитет, смештај и број предмета (бр. 829/28. 10. 2022.). Сви предмети су прописно сложени и обележени у депоима.

Александра Гојгић била је члан Комисије за попис предмета из Историјске збирке историчара Радивоја Бојовића који је отишао у пензију. Комисија је радила ревизију од фебруара до априла 2022. године.

Извршена је реконструкција керамичке посуде са локалитета Лишка Ђава–Град.

Извршено је чишћење епиграфског споменика из Античке збирке А II 27 (третман је извршио конзерватор Дејан Петровић уз сарадњу кустоса Александре Гојгић). У Централни регистар ИМУС уведено је 85 предмета из Античке збирке.

Скенирана је приватна документација која припада Збирки Белић.

Римске терме

Римске терме су од прошле године отворене за свакодневну посету. Ове године терме су чишћене једанпут. Као и претходних година археолог Александра Гојгић активно је радила на промоцији Римских терми. Учествовала је у бројним прилозима локалних телевизија, као и на телевизијама Прва и Курир.

У току манифестације Музеји за десет (од 14. до 20. маја 2022. године) археолог Александра Гојгић и професор географије Горан Шипетић осмислили су програм **Средњошколци**

за средњошколце. Ученици другог разреда Економске школе били су водичи ученицима из Гимназије, Економске, Медицинске, Машинско-саобраћајне школе и ШОСО „1. новембар”. Александра Гојгић је водила децу из Предшколске установе *Моје гејџингсџиво*.

Презентације грађе

Руководилац истраживања у дворишту Музеја, археолог Катарина Дмитровић, у сарадњи са дизајнерима Стеваном Грбовићем и Ненадом Јончићем, израдила је и публиковала популарни видео садржај са резултатима археолошких ископавања у дворишту Музеја у 2022. години под називом *Град испод прага*.

3Д реконструкција хумке 1 из Атенице постављена је на *Youtube* платформу. Током године више пута су ТВ и штампаним медијима презентовани резултати ископавања на локалитету Двориште Музеја у 2022. године. Завршено је уређење панела за локалитет у дворишту Музеја на којима су презентовани досадашњи резултати истраживања.

Научни и стручни скупови

За научни скуп *BECAP 22. Pots as media: Decoration, technology, and message transmission* одржаном онлајн, у периоду 12/13. маја, Марија Љуштина и Катарина Дмитровић припремиле су и презентовале рад о праисторијској керамици са чачанског налазишта Соколица у Остри: *Rocky Road to Sokolica: Middle Bronze Age Pottery in Central Serbia from Vatin to Bubanj-Hum IV-Ljuljaci Culture*.

Катарина Дмитровић је учествовала на међународној конференцији *Perspective on Balkan Archaeology – Mechanism of Power* у организацији ОРЕА Института из Беча, Археолошког музеја Републике Македоније и Лудвиг Максимилијан Универзитета из Минхена која је одржана у Охриду, у периоду од 25. до 29. маја 2022. године. Овог пута презентовала је рад под насловом *The Novelties*

that Bring Huge Changes: Quandam and Present Atenica приказује нове резултате и промене у досадашњој интерпретацији грађе из Атенице која се чува и обрађује у Народном музеју у Чачку. На међународном научном скупу одржаном на Дојрану, од 12. до 14. октобра 2022, поводом 75 година Института за Историју уметности и археологију, Катарина Дмитровић је онлајн присуствовала и представила рад *New Perspectives on Presentation of Tumuli from Atenica*. У раду су приказане могућности 3Д реконструкција археолошке грађе из Атенице на којима кустос збирке активно ради последњих година.

За међународни научни скуп *Od morja do morja. Življenje in smrt v pozni bronasti dobi med "Panonskim" in "Jadranskim" morjem*, у организацији Univerze na Primorskem, Fakultete za humanistične študije Inštituta za arheologijo in dediščino i Pokrajinskog muzeja Ptuj–Ormož, одржаном у online формату 20. и 21. маја 2021. године, кустос Катарина Дмитровић је презентовала рад *Негосијајућа карика. Нека зајажња о касном бронзаном добу у јорњем шоку Зајагне Мораве*.

На радионици организованој у склопу међународног пројекта *Interreg. Danube Transitional Programme. Danube's Archaeological eLandscapes/Подунавски археолошки е-ландашп*, одржаној у Градском музеју у Вршцу 16. децембра 2022. године, Катарина Дмитровић је представила досадашњи рад на реализацији едукативног видеа са реконструкцијом хумке 1 из Атенице.

По завршетку скупа *Римске шерме 50 година након ошкрића: дијалој наслеђа и заједнице* приступило се организацији публицације. Предато је 12 радова и извршена је њихова рецензија.

Сарадња са другим институцијама

Александра Гојгић остварила је договор са директорком Музеја Војводине мр Тијаном Станковић Пештерац, аутором изложбе *Тамо иде сеоба завршава*, о преузимању изложбе

за наредну годину као вид сарадње између Европске и Националне престонице културе.

За потребе мастер рада *Чешљеви на шеришорији Србије у касној антици и раном средњем веку* Елеоноре Павликовске из Пољске са Археолошког факултета Варшавског универзитета, омогућен јој је увид у коштани материјал са локалитета Градина на Јелици. Александра Гојгић посетила је изложбу *Винча њројкај: Нови изазови за археологију* у Београду, као и изложбе у оквиру Европске престонице у Новом Саду: Музеј Војводине (*Сан неолијске ноћи*) и Студио М (*Време и васељења*).

За потребе обележавања 31. Међународног салона урбанизма у организацији ЈП Градац, уступљена су два паноа изложбе *Антички Чачак* аутора Александре Гојгић.

Припремна година за Националну престоницу 2023. године

Кустос Александра Гојгић задужена је за реализацију два програма у оквиру Престонице културе 2023. године. Током године интензивно се радило на разради програма и њиховој презентацији представницима Министарства културе РС, као и уметничким саветницима. Одржано је шест састанака. Редовно су достављани извештаји директору о активностима и састанцима. Програми се односе на промоцију археолошког наслеђа. Први програм се односи на виртуелну изложбу *Римски времелов* која ће бити у склопу новог прилаза ка Римским термама са Градског шеталишта, док други има назив *Презентација идеје будуће археолошкој њарка на месу рановизантијској насеља Градина на њланини Јелици са изложбом „На Јелици беше град“*.

Пројекти министарства културе РС

Народни музеј Чачак конкурисао је код Министарства културе РС са пројектом *Трајна заштити и биоантиројолошка обрада необрађеној хуманој осиеолошкој мащеријала*

са локалитета Градина на Јелици. Пројекат је реализован у сарадњи са Центром за биологију кости Медицинског факултета, др Ксенија Ђукић обрадила је материјал, а координатор и организатор пројекта била је кустос Александра Гојгић. Извештај о реализацији послат је Министарству крајем децембра.

Александра Гојгић је за потребе прошлогodiшњег пројекта *Сигурија извођљивости заштити и презентације римских и рановизантијских локалитета на подручју Чачанске колинине* Завода за заштиту споменика културе у Краљеву обрадила десет картона археолошких локалитета и направила фајл са фотографијама свих локалитета.

У склопу пројекта Министарства Обилазак музеја и споменика културе у шеријорисалној надлежности Народног музеја Чачак 2022. Александра Гојгић је била део екипе која је 23. и 24. новембра обишла три археолошка налазишта и један споменик културе на територији општине Ивањица која је у надлежности Народног музеја Чачак. Акцентат је био на истраживаним и презентованим локалитетима како бисмо сагледали стање превентивне конзервације и могућности унапређења презентовања археолошког наслеђа. Стање локалитета документовано је фотографијама. По завршетку обиласка сачињен је извештај који је достављен директору (бр. 953/1. 12. 2022).

Теренска истраживања

Заштитна археолошка истраживања на локалитету Двориште Музеја у Чачку

Обимни заштитни радови у дворишту Музеја обављени су у оквиру две теренске кампање. Прва је завршена у периоду од 28. марта до 15. јула 2022, док је друга изведена између 3. 10. и 29. новембра 2022. године. Истражена је површина од 537 м².

Резултати истраживања знатно су већи од очекиваних, јер су откривени остаци

обимних бедема највероватније касноантичког утврђења, као делови чврсте и лаке архитектуре из времена IV и V века. Археолошким ископавањима ове године утврђени су врста и обим касноантичког утврђења у оквирима дворишта Музеја, чиме су обезбеђене јасне смернице за будуће радове на овом простору. Археолошка истраживања обавила је екипа: Катарина Дмитровић, археолог, музејски саветник НМЧ и руководилац радова, и археолози Јелена Марјановић, Драган Ђирковић и Марко Марјановић.

Заштитна археолошка истраживања на локалитету Соколски дом у Чачку

Локалитет Соколски дом у Чачку, к. п. бр. 454 К.О. Чачак, Цара Душана 10, чини саставни део евидентираног добра под претходном заштитом археолошког локалитета *Центар прага Чачка*. Град Чачак као инвеститор има у плану изградњу спортског објекта на простору иза зграде Соколског дома где се сада налази терен за мали фудбал. Народно музеј Чачак је у својству установе заштите приступио археолошком истраживању на основу дозволе Министарства културе и информисања РС број 633-00- 17/2022-02 од 28. јануара 2022. године. Археолошка истраживања обављена су у периоду од 3. до 11. фебруара 2022. године. Радовима је руководила Александра Гојгић, археолог, виши кустос Народног музеја Чачак, као и чланови стручне екипе: Марија Алексић Чеврљаковић, археолог, виши стручни сарадник Завода за заштиту споменика културе у Краљеву, Вујадин Вујадиновић, археолог, кустос, Археолошки музеја Ђердапа у Кладову (Народно музеј у Београду), док је за техничку документацију био задужен Александар Матовић, арх. техничар, конзерватор Завода за заштиту споменика културе у Краљеву. Услед познавања стратиграфије у самом центру града, приступило се машинском скидању површинског слоја. Отворене су две сонде: сонда 1 димензија 18 (и-з) x 1,6 (с-ј) и сонда 2

димензија 25 (с-ј) x 1,6 (и-з) m. Сонде се укрштају тако да образују крст. Приступило се машински скидању асфалта дебљине 0,15 m. Сонда 1 – први слој чини рецентни насип релативне дебљине од 0,27 m, други је слој сиво-црне земље релативне дебљине од 0,10 m, трећи је тамно-мрк и компактан са слојем рецентне црвене цигле релативне дебљине 0,13 m, а здравица се јавља на релативној дубини од 1,50 m. Спорадично се јављају рецентни налази (метална шипка, цреп, полукружни кородирани гвоздени предмет и 1 фр. обода античке посуде). У сонди 2, у њеном јужном краку, на релативној дубини од 0,50 m, јавља се супструкција од белича-стог малтера и притесаног пешчара правилно распоређеног, као и део са два реда поређаних цигала квадратног облика димензија 80 x 85 cm (Објекат 1). Увидом у фотографију из 1930. године на том месту била је мања озидана помоћна просторија (тоалет) која одговара налазу. Од покретних налаза издвајамо рецентно равно прозорско стакло, делове цеви за воду, дрвени праг за железничку пругу, фрагмент глеђосане дршке, гумене ђонове и стаклену бочицу аеро боје. Слојеви су готово идентични као у сонди 1 (стигло се до релативне дубини од 1,60 m). У средишњем делу крста, где се укрштају сонде 1 и 2, приступило се прокопавању депоа здравице до слоја шодера.

Није утврђено постојање било каквих архитектонских остатака, као ни културног слоја из античког периода. По завршетку истраживања праћени су и припремни радови за постављање темеља будуће спортске хале која је подразумевала отварање целе површине игралишта (документовано је фотографијама). Ситуација је била непромењена, тј. није утврђено постојање античког хоризонта. Извештај о овогодишњем истраживању послат је Министарству културе.

Археолошки надзор

Током јула месеца археолог Александра Гојгић вршила је надзор приликом партерног

уређења дворишта Уметничке галерије „Надежда Петровић“. Ископи су били у габариту постојећих инсталација до релативне дубине од 0,50 m. Није утврђено постојање културног слоја. Надзор је извршен уз усмени договор са надлежним Заводом за заштиту споменика културе из Краљева.

У својству установе заштите Народни музеј Чачак обавио је археолошки надзор на катастарској парцели (бр. 457/2 КО Чачак) која је предвиђена за реконструкцију и доградњу стамбеног објекта бр.1, спратности По+П+Пк, категорија А-незахтевни објект, а која се налази у непосредној близини евидентираног културног добра, тј. археолошког локалитета Центар града Чачка (ев. лист 15, од 13. маја 2019. године). Археолошки надзор спроведен је у току припремних радова за доградњу у оквиру истих габарита постојећег стамбеног објекта. Надзор је извршила кустос Александра Гојгић.

Током године континуирано је обављан археолошки надзор на радовима на деоници 3 ауто-пута Адрани – Прељина.

Вујадин Вујадиновић, Александра Гојгић и директорка Делфина Рајић обишли су локалитет Мала река у Вичи.

Археолошки локалите Градина на Јелици делимично је очишћен од растиња.

Александра Гојгић посетила је локалитет Градина на Јелици током ископавања у јулу месецу.

Научни и стручни скупови, семинари и стручно усавршавање

За научни скуп *Tumuli and Megaliths in Eurasia* у Проенса-а-Нова (Португалија), који је због актуелне пандемије отказан у 2020. години, припремљена презентација на тему *Notes on relation between the Iron Age necropoleis and settlements in the West Morava valley, Serbia, Case study of the mound necropolis in Mrčajevci* аутора Катарина Дмитровић приказана је на видео конференцији 25.

маја 2021. године и постављена на youtube канал <https://youtu.be/7vWHu5GySbA>.

Катарина Дмитровић је учествовала на научном скупу *Драјослав Срејовић и мултидисциплинарност* одржаном у Крагујевцу 29. новембра 2021. године у организацији Центра за научноистраживачки рад САНУ, Универзитета у Крагујевцу и Завода за заштиту споменика културе Крагујевац. За ту прилику је припремила и презентовала рад *Краљевске столице – Умке у Аџеници: о резултатима новије анализе грађе*.

За учешће на 20. међународном научном скупу о погребној археологији у Таргу Жиу (Румунија), на тему *Graves, Cenotaphs and Votive Deposits of Weapons in Europe - Bronze and Iron Ages*, Катарина Дмитровић је припремила текст и презентацију *Grave Characteristics of the Bronze Age Necropolises in the West Morava Region of Serbia*. Скуп је због веома тешке ситуације са корона вирусом отказан почетком октобра.

За међународни научни скуп *Od morja do morja. Življenje in smrt v pozni bronasti dobi med „Panonskim“ in „Jadranskim“ morjem*, у организацији Univerze na Primorskem, Fakultete za humanistične študije Inštituta za arheologijo in dediščino i Pokrajinskog muzeja Ptuj – Ormož, одржаном у online формату 20. и 21. маја 2021. године кустос Катарина Дмитровић је презентовала рад *Негосијајућа карика. Нека зајажњања о касном бронзаном добу у јорњем току Зајадне Мораве*.

По завршетку прошлогодишњег скупа *Римске шерме 50 година након ошкрића: дијалој наслеђа и заједнице* приступило се припреми одговарајуће публикације. Учесницима је послато упутство за предају радова, а до сада је пристигло седам радова.

Сарадња са другим институцијама, стручним сарадницима и медијима

Катарина Дмитровић је учествовала у реализацији документарне емисије о Чачку Националне телевизије Грчке ЕРТ 3.

Антрополошки материјал из гроба 1 на локалитету Двориште Гимназије у Чачку и из хумке 2 у Мрчајевцима предат је на обраду антропологу др Ксенији Ђукић са Медицинског факултета Универзитета у Београду.

Катарина Дмитровић је учествовала у изради брошуре о археологији у организацији Одељења за археологију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

За потребе изложбе уметника Марка Марковића из Београда, која је одржана у Уметничкој Галерији „Надежда Петровић“, уступљена су четири експоната из Средњовековне збирке. Експонати су фотографисани, док је документација са више археолошких локалитета уступљена за потребе каталога.

Александра Гојгић је за потребе аплицирања Чачка као културне престонице за 2023. годину предала пројекат *Лајингаријум у дворишту музеја* који је НМЧ урадио 2016. године, као и осмишљени *Вогич кроз антички Чачак* (кружна тура кроз центар града и прича о открићима античког наслеђа).

Археолог Катарина Дмитровић је постала члан међународне радне групе за израду Ц14 хронологије у Карпатском басену.

Група студената археологије са универзитета у Инсбруку са професором Петером Требшеом крајем априла обишла је археолошка ископавања у дворишту Музеја и сталну музејску поставку.

У оквиру сарадње Народног музеја у Чачку са Филозофским факултетом и Археолошким институтом из Београда, у сврху анализе бронзано-допске керамике у склопу пројекта Фонда за науку Републике Србије, програм ИДЕЈЕ - THE FLOW - Interactions-Transmission-Transformation: Long-distance connections in Copper and Bronze Age of the Central Balkans, одабрани су узорци за анализу са локалитета Соколица у Остри и Слатина у Горњој Горевањи.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ

Збирке

Прекинута је досадашња пракса привременог смештаја предмета, који су спаковани у укупно 549 кутија означених бројевима, а њихов садржај описан у основним цртама. На исти начин описан је и садржај једне планотеке, док је садржај у три ормана и једној планотеци детаљно пописан у присуству комисије коју су чинили кустоси Народног музеја у Чачку Александра Гојгић, Биљана Чкоњевић и др Милош Тимотијевић, којима је помагао историчар Стефан Новичић, привремено запослен у Народном музеју у Чачку.

Један део материјала (фотографије, документа, писма, дипломе, повеље) из означених кутија и планотека је скениран, на чему је током 2022. године радио Стефан Новичић. Скенирано је укупно 12.890 музеалија, као и још 15.413 докумената, фотографија и микрофилмова из документације Историјског одељења Народног музеја у Чачку.

Континуирани рад на сређивању збирки само је први корак у обезбеђивању доступности музеолошког материјала за преглед, истраживање, анализу, снимање, инвентарисање и ревизију. Број постојећих збирки и предмета подразумева континуирани вишегодишњи рад који није могуће обавити само са једним стално запосленим кустосом.

Као и сваке године извршен је преглед збирке униформи са колегом Слободаном Богојевићем. Због специфичних задужења током 2022. рад на музејској документацији је одложен, а прилив нових предмета за постојеће збирке није био велики. Народни музеј у Чачку на поклон је добио један бајонет М.1924 (ВТЗ Крагујевац), дар Милке Азањац из Чачка.

Рад на обликовању „Музеја кошарке” у Чачку

Примарна активност током 2022. године било је осмишљавање будућег „Музеја

кошарке” у Чачку, при чему је целокупан рад усмерен у пет основних подручја пројектних активности: 1) планирање и реализација основне (сталне) поставке будућег „Музеја кошарке” у Чачку; 2) састанци са некадашњим кошаркашима из чачанских клубова, као и посете њиховим породицама; 3) прикупљање информација, фотографија, докумената и предмета за будући „Музеј кошарке”; 4) научна истраживања историјата кошарке у Србији и Чачку до 1991. године; 5) информисање јавности о активностима у вези са реализацијом будућег „Музеја кошарке” и пројекта „Престоница културе Србије 2023”.

Основни концепт „Музеја кошарке” у Чачку презентован је 2. фебруара 2022. у коме су планиране изложбене целине, њихов садржај, начин реализације и календар активности. Прва реализована активност било је одређивање логотипа и визуелног идентитета „Музеја кошарке”, рад дизајнера и професора Факултета примењених уметности у Београду (ФПУ) Славомира Стојановића. Послови око обликовања интернет-сајта будућег музеја биће саставни део активности за 2023. годину, када се према плану очекује и реализација израде копија медаља, дресева и разрада синопсиса поставке и тематско-експозиционог плана изложбеног простора. Све наведене активности условљене су коначним завршетком архитектонског плана преуређења Соколане у изложбени простор.

Током 2022. организована су укупно 42 састанка са некадашњим кошаркашима из Чачка, односно њиховим породицама, што је био саставни део активности прикупљања информација, фотографија и предмета за будући музеј. Шест дародаваца (Зоран Антоновић, Радосав Шљивић, Саво Ковачевић, Слободан Стефановић, Мирјана Копривица Марковић и Михаило Јовић) поклонили су укупно пет медаља, четири пехара, један дрес, једну тренерку (горњи део), пет застава и два плаката. Рад на терену потврдио је претпоставку да ће највећи број некадашњих

кошаркаша и њихових породица материјал за будући „Музеј кошарке“ уступити тек по његовом отварању. Сви предмети који су до сада поклоњени преузети су после потписивања уговора о поклону.

Позајмљени материјал је скениран и враћен власницима (укупно 3.752 фотографије, исечака из новина, докумената и записа), чиме је створена релевантна база података за обликовање будућег „Музеја кошарке“. Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ уступила је Народном музеју 9.000 скенираних исечака из новина у вези са свим спортским дешавањима у Чачку током осамдесетих година XX века, који су важни као документација за истраживање теме али не и излагање, као и 50 видео-записа са утакмица КК „Борца“ из Чачка који се могу употребити за аудио-визуелне презентације.

Научна истраживања о развоју кошарке у Југославији, Србији, а нарочито Чачку, омогућила су одређивање садржаја, редоследа и приоритета излагања музеолошког материјала, као и обликовање основне идеје сталне поставке „Музеја кошарке“. Током 2022. године обављена су обимна истраживања дневне штампе која је излазила у Београду, Чачку и Краљеву и извршена анализа вести о кошарци. Прегледани су сви релевантни бројеви „Политике“, „Времена“ и „Правде“ од 1923. и првог помена кошарке у Србији, па до 1941. године и почетка Другог светског рата на простору Југославије. Потом је прегледана окупациона штампа „Ново време“, „Понедељак“ и „Обнова“ (1941–1944). За развој кошарке у послератној епохи прегледана је „Политика“ за период од 1949. до краја 1951. године, као и „Спорт“ за 1952. и 1953. годину. Потом су детаљно прегледани „Слободни глас“ (1945–1950) и „Чачански глас“ (1951–1991) за прошлост чачанске кошарке, као и поједини бројеви „Ибарских новости“ из Краљева (1954–1991). Укупно је снимљено, прегледано и анализирано преко 2.500 страница дневне и недељне штампе. Истовремено је консултована бројна литература (преко

100 радова историчара, социолога, антрополога, новинара и публициста) која обрађује проблем настанка и развоја кошарке на простору Србије и Југославије. Интервјуисана је 41 особа, њихова сведочанства су записана и архивирана, копирани новински исечци и лични записи у писаној форми.

Обимна истраживања послужила су за писање и објављивање два научна рада и обликовање реферата за научни скуп. На друштвеним мрежама објављен је 81 текст, од којих су касније интернет-портали у Чачку и Београду на својим страницама пренели 40, а недељна штампа у Чачку је објавила 26 текстова. На тај начин је обезбеђен материјал за обликовање будућег интернет сајта и писање публикације о развоју кошарке у Чачку до 1969, што ће бити део активности у 2023. години.

Објављивање текстова и информација о историјском развоју кошарке истовремено је имало за циљ и обавештавање јавности о активностима у вези са формирањем „Музеја кошарке“, што је започето великом конференцијом за новинаре уприличеном 14. фебруара 2022. у Галерији Народном музеју у Чачку, што су пренели сви медији у Србији. На исти начин је пропраћена и посета Жељка Обрадовића (најуспешнијег тренера европске кошарке) Народном музеју у Чачку 6. септембра 2022. године.

Истраживачки и научни рад, стручна усавршавања

Напоредо са проучавањем развоја кошарке, покренута су и истраживања свакодневног живота и популарне културе у епохи социјализма, када је овај спорт имао највеће успехе. Због значаја кошарке за идентитет Чачка, истраживања су усмерена на процес изграђивања градске културе, порекла породица и конструкције личног и колективног идентитета на регионалном нивоу.

Настављена су и истраживања епохе између два светска рата, нарочито јавног

деловања епископа Николаја Велимировића и књижевника Драгише Васића, у склоп у припрема радова за научне скупове и јавна предавања. Детаљно су прегледани дневна и црквена штампа, објављени историјски извори и релевантна литература.

Заједно са колегама из других установа културе из Чачка, невладиног сектора, Градске управе и Туристичке организације Чачка, као и стручњацима из Завода за проучавање културног развика у Београду, започет је посао на дефинисању и обликовању *Стратегије развоја културе Чачка у наредном петогодишњем периоду (2023–2027)*. Анкетирано је 25 грађана свих узраста, као део задужења у оквиру анкете преко 600 грађана Чачка, и узето је учешће у анализи садашњег стања културе у на састанцима који су организовани 15. августа, 7. и 13. септембра, као и 6. и 7. октобра 2022. године. Циљ свих активности је обликовање званичног документа који ће почетком 2023. усвојити Град Чачка као званичну стратегију развоја културе.

Историчар др Милош Тимотијевић био је и рецензент две књиге Владимира Димитријевића: *Југословенски месижанизам и српско становишће : ојлед из историје идентитета* (Београд : Институт за књижевност и уметност, 2022) и *Олтарски простори српске књижевности* (Београд : Добротољубље, 2022). Написао је и неколико рецензија за чланке који су објављени у часопису „Наша прошлост” из Краљева.

На основу претходног научног звања *научни сарадник*, добијеног 31. јануара 2018, као и броја, садржаја и научних домета објављених радова и свих других активности на пољу науке у последњих пет година, Комисија за стицање научних звања Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије доделила је 26. октобра 2022. године др Милошу Тимотијевићу звање *виши научни сарадник*.

Учешће на научним скуповима, предавања и промоције књига

Током 2022. године историчар др Милош Тимотијевић учествовао је на два научна скупа, одржао два предавања, једну промоцију своје књиге, учествовао на осам промоција књига других аутора и отворио једну изложбу.

У Музеју рудничко-таковског краја у Горњем Милановцу 30. марта 2022. одржана је промоција књиге др Милоша Тимотијевића *Мисија „Халијарг” : рајна иројајанда, бомбардовање српских градова и евакуација савезничких авијашичара 1943-1944. године*, заједно са уредником издања Борисавом Челиковићем и др Немањом Девићем, историчарем са Института за савремену историју у Београду.

У просторијама Међуопштинског историјског архива у Чачку 24. фебруар 2022. учествовао је на промоцији монографије др Немање Девића *За иаршију и Тиша : иаршизански иокреј у Србији 1941-1944*.

У Градској библиотеци „Владислав Петковић Дис” 25. фебруар 2022. учествовао је на промоцији монографије Радоја Јанковића *Како је убијана Краљевина Југославија*.

У малој сали Задужбине Илије Коларца 23. март 2022. учествовао је на промоцији монографије др Немање Девића *За иаршију и Тиша : иаршизански иокреј у Србији 1941-1944*.

У просторијама Међуопштинског историјског архива у Чачку 14. април 2022. учествовао је на промоцији монографије др Љубинке Шкодрић *Жена у окупираној Србији 1941-1944*.

У Галерији Народног музеја у Чачку 15. априла 2022. учествовао је на промоцији Зборника *80 година од избијања Другој светској рати на простору Југославије и страдања града Крајевца : нови иомаци или ревизије историје* (ур. Димитар Тасић, Лела Вујошевић) у издању Центра за научноистраживачки рад Српске академије наука и уметности, Универзитета

у Крагујевцу и Института за новију историју Србије у Београду (ИНИС), са историчарима др Милом Бјелајцем, директором ИНИС-а, др Бојаном Димитријевићем са Института за савремену историју у Београду и др Далибором Дендом, пуковником Војске Србије.

У малој сали Задужбине Илије М. Коларца, у оквиру циклуса предавања *Друџа сѣрана раџа у окупираној Србији 1941-1944: њресџуџници, џолицџџи и џросџиџуџке*, одржао је 27. мај 2022. предавање *Криминал у окупираној Србији 1941.*

У дворишту Народнoг музеја у Чачку, у оквиру манифестације „Хорска сртења“ Удружења „ИРМОС“, одржао је 20. јула 2022. предавање *Владика Николај Велимировић и женско монаштво у чачанском крају.*

На научном скупу у Краљеву под називом *Публицистика у развоју друштва и државе* који су организовали Народни музеј Краљево, Институт за политичке студије у Београду, Правни факултет Универзитета у Београду и Град Краљево 18. августа 2022, саопштен је реферат „*Град, сџорџ и џгенџификација: ривалство кошаркашких клубова из Чачка и Краљева (1945–1991).*“

У Галерији Народнoг музеја у Чачку 30. августа 2022. учествовао је на промоцији Зборника радова Народнoг музеја бр. 51/52, са Делфином Рајић, директором Народнoг музеја у Чачку, и др Бојаном Димитријевићем и др Немањом Девићем са Института за савремену историју у Београду.

На научном скупу *Драјџша Васић: век црвених маџи*, одржаном 3/4. октобра 2022. године у Горњем Милановцу, у сарадњи Института за књижевност и уметност из Београда и Музеја Рудничко-таковског краја, саопштен је реферат *‘Црвена’ или ‘свејта’ Русија : комџарација џуџојиса Мирослава Крлеже и Драјџше Васића о џрвој земџи социјализма.*

У Галерији Народнoг музеја у Чачку 6. октобра 2022. учествовао је на промоцији монографије *Musolini ante portas : џџалијански фашизам и џуџословенско суседство (1919– 1925)*

проф. др Милана Ристовића са Филозофског факултета у Београду, са Делфином Рајић, директором Народнoг музеја у Чачку, др Милом Бјелајцем, директором Института за новију историју Србије у Београду, и аутором.

У Народном музеју у Краљеву 13. октобра 2013. године отворио је изложбу *Раџије : казнене експедиције Вермахџа у селима Жичкој среза 1941. џодине* аутора Мирјане Савић и Немање Трифуновића.

У Клубу „Службеног гласника“ у Београду 29. новембра 2022. учествовао је на промоцији монографије Мирослава Јовановића *Језик и друштвоена историја. Против Вука.*

Послови у вези са радом редакције Зборника радова Народнoг музеја у Чачку

Током 2022. године прегледани су сви радови за „Зборник радова Народнoг музеја“ у Чачку бр. 51/52. Радови су примљени у папирном и електронском облику, као и прилози у форми цртежа и фотографија. Највећи број приспелих радова није испуњавао техничке захтеве, тако да је било неопходно текстове ускладити за стандардима објављивања (навођење напомена, њихов садржај, навођење списка литературе, формирање резимеа, распоред фотографија и њихове легенде), што је изискивало додатни рад и залагање.

Сарадња са медијима

Промовисање пројекта „Музеја кошарке“ у Чачку био је приоритетни задатак током 2022. године, нарочито у сарадњи са интернет порталима у Чачку и недељној штампи. Дата су и два интервјуа за електронске медије која се нису дотичала наведене теме. Најпре је 12. јуна 2022. за „Подкаст Код Бране“ дат опширан интервју под називом *Истина о чејџницима и комунистџима*, затим је 14. децембра 2022. за Други програм Радио Београда у емисији „Контрапункт“ говорено о књизи покојног проф. др Мирослава Јовановића

Језик и друштвена историја, Пројив Вука, заједно са др Оливером Драгишић са Института за новију историју Србије. Оба интервјуа постављена су на интернет.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ УМЕТНОСТИ

Поред организационих послова у вези са радом установе, Делфина Рајић, директор Народнoг музеја у Чачку, активно је учествовала у свим пројектима и манифестацијама Музеја. Организовала је припрему изложби које су биле део редовне активности током године, као и низ књижевних вечери, предавања и учешћа у телевизијским емисијама.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЕТНОЛОГИЈУ

Збирке

У 2022. години Етнолошко одељење је набавило 40 нових предмета. Откупљени предмети везани су за збирке покућства и посуђа углавном за потребе реализовања нове сталне поставке „Градска кућа” у Хаџића кући у оквиру пројекта „Чачак престоница културе 2023. године”. У току године Етнолошко одељење је од грађана на поклон добило већи број предмета за Збирку покућства, углавном текстилно покућство.

У оквиру редовних музејских активности инвентарисана су 42 предмета. Снимљени видео и аудио-материјал у току теренских активности чува се у Етнолошком одељењу.

У дигиталној техници снимљено је око 350 фотографија, углавном из области нематеријалне баштине, као и објеката и детаља у вези са народним градитељством и предметима материјалне културе. Највећи део фотографија настао је у току теренских активности кустоса.

У току 2022. године вршене су редовне активности око одржавања и сређивања депоа. У току 2018. године добијен је привремени простор за смештај већих предмета

јер се са набавкама у 2017. години знатно повећао број предмета великих димензија, а у згради Музеја простора више нема. Простор у Улици Цара Лазара (зграда Комуналца) није адекватан за њихов смештај, али је послужио као привремено решење. У ове просторије смештени су предмети већих димензија откупљени у 2017. години, као и део предмета (пољопривредне справе) из гараже у дворишта Музеја. Крајем 2022. они су исељени из овог простора и премештени у зграду Дома културе у Парменцу.

Теренска активност

У протеклој години вршена су појединачна теренска истраживања према потребама тема о којима је писано и за припрему изложби планираних за наредни период.

Настављена је сарадња са бројним чачанским породицама од којих су добијени значајни подаци на теме у вези са пројектима, као и за редовну активност на прикупљању нових предмета за етнолошке збирке.

Вршена су теренска истраживања у вези са темама које ће етнологзи реализовати у оквиру пројекта „Чачак престоница културе 2023.”.

Истраживана су презимена на простору Заблаћа и околине и тим поводом Снежана Ашанин се додатно ангажовала у вези са презименом Тутуновић, а учествовала је и на промоцији књиге Ненада Тутуновића који је представио ову фамилију од најранијих извора па све до данас.

Нова стална поставка

Хаџића кућа у Господар Јовановој бр. 6 вредан је споменик српске грађанске културе из 1854. године (кућа је под заштитом државе). Поставка „Градска кућа” представља ентеријер грађанске куће XIX и првих тридесет година XX века и вредне предмете који су чинили живот грађанског Чачка овог периода. За поменути објекат ово је најбоље решење, јер ће у аутентичном простору куће

XIX века бити представљен ентеријер из истог периода, а наш град ће добити једну интересантну музејску поставку и простор у коме ће се одржавати различити програми и културни садржаји. У току 2022. године откупљивани су нови предмети за поставку, а урађена је и припрема конзервације постојећих предмета из Етнолошке збирке. Направљен је синопсис поставке и вршене су прелиминарне консултације са Љиљаном Гавриловић, консултантом-саветником. Отварање нове сталне поставке Музеја планирано је за крај новембра 2023. године.

Научни и стручни скупови и стручно усавршавање

Стручни скуп „Здрав си, домаћине“

Снежана Ашанин је на стручном скупу учествовала са радом на тему “Здравице на Драгачевском сабору трубача у Гучи” а Ивана Ћирјаковић са темом “Одрживост елемента здравице код деце и младих”. Скуп је организовао Културни центар Гуча.

Етнолози су 24. и 25. новембра 2022. године учествовали на Међународном научном скупу *Сећање на румунско село* у организацији Музеја Банатског села у Темишвару. Конференција је била везана за теме из етнологије, антропологије, музеологије и конзервације, са великим бројем учесника из Румуније и Србије. Ивана Ћирјаковић је имала презентацију на тему *Истраживања старих заната на територији Моравичкој околу*, а Снежана Ашанин на тему *Бибија*. По завршетку конференције изложене теме ће бити штампане.

Нематеријално културно наслеђе

Шљивовица – друшћивене љраксе и знања у вези са љрићремом и уљољребом љтрадиционалној љића од шљиве. Елемент који је ове године уписан на репрезентативну УНЕСКО-ву листу. У стручном тиму на овим активностима радила је Снежана Ашанин. Тим поводом реализован је етнолошки филм

и прикупљена је теренска грађа, а одрађени су и формулари неопходни за упис овог елемента. Остварена је одлична сарадња са научним институцијама као што је Институт за воћарство у Чачку, Пољопривредни факултет у Земуну, бројна удружења произвођача шљиве и ракије, као и произвођачима овог алкохолног пића.

Сарачки занај. Урађена су теренска истраживања у вези са сарачким занатом. Истраживање је спроведено у Чачку, Прибоју, Пожаревцу, Руми, Сомбору и Зајечару. Припремљен је номинацијски досије на којем је радила Снежана Ашанин. На реализацији овог пројекта учествовало је и Удружење *Наше дрво*. Остварена је одлична сарадња са бројним занатлијама који су живи чувари и преносиоци знања и вештина. Примећени су помаци на пољу одрживости сарачког заната у последњих неколико година што је повезано са развојем коњарства и спорта у вези са тим.

Свешћи Трифун. Снежана Ашанин је радила и на евидентирању елемента *Свешћи Трифун – винољрадарска слава*. Истраживање је спроведено у сарадњи са колегама из Зајечара и Новог Сада. Прикупљена је теренска грађа. Посебна пажња посвећена је развијеним виноградарским крајевима као што су Александровац, Топола, Вршац, Зајечар, Неготин и Пирот. Реч је о елементу који у данашњим условима има одличну одрживост.

Соколарсћво. Вршено је истраживање које је у вези са соколарством у Србији. Тим поводом Снежана Ашанин је радила на терену у сарадњи са Удружењем соколара и Ловачким друштвом Србије. Ово веома живо културно наслеђе биће у наредној години додатно истражено како би се припремио номинацијски досије.

Кречарски занај. Извршено је истраживање кречарског заната у драгачевском крају. Кречар Славковић Владе једини је носилац овог елемента. У вези са овом номинацијом морају се извршити додатна истраживања

како би се допринело бољој одрживости овог елемента.

Маћанске њлоче. Елемент *Маћанске њлоче* уписан је на Националну листу НКН. У вези са његовом реализацијом ангажовала се Снежана Ашанин. Наши етнологзи су истражили терен Ивањице и околине. Прикупљена је теренска грађа, направљен видео-запис и реализован етнолошки филм *Маћанске њлоче јуче, данас, суџра* у трајању од 28 минута. Остварена је сарадња са власницима мајдана, мајсторима и бројним удружењима. Договорене су мере које ће се спроводити на пољу очувања и одрживости овог елемента.

Ћумурџијски занай. Снежана Ашанин је радила на прикупљању теренске грађе у вези са ћумурџијским занатом на простору западне и источне Србије. Евидентирани су занатлије које се баве овим старим занатом и прикупљена је теренска грђа. Аудио, фото и видео-материјал сведоче о одрживости овог заната. Реч је о знањима и вештинама који се вековима преносе са колена на колена. Ово је занат који је веома одржив, што по УНЕСКО-вој конвенцији представља важан параметар неопходан за евидентирање овог елемента. Од прикупљеног материјала реализован је и етнолошки филм у трајању од 29 минута.

Клесарски занай. За елемент НКН који је још 2012. године уписан на Националну листу извршена су додатна истраживања, као и теренска рекогносцирања, а све у циљу сагледавања услова и његовог тренутног стања. У раду на терену учествовале су Ивана Ћирјаковић, Снежана Ашанин, Данијела Филиповић и Милош Матић из Етнографског музеја. Евидентирани су промене које су приметне у протеклих десет година, али је донет јединствен закључак, а то је да се ради о веома важном елементу са добром одрживошћу.

Завештине. Извршена су додатна теренска истраживања на простору чачанског краја. Циљ је да се употпуне подаци неопходни за упис овог елемента на Националну листу. Тим поводом остварена је одлична сарадња

са Основном школом *Рајко Мићковић* чији су ђаци учествовали у упознавању и истраживању овог елемента.

Рад у стручним друштвима

Етнологзи су учествовали у раду Музејског друштва Србије. Снежана Ашанин је радила послове секретара Друштва, а Ивана Ћирјаковић послове члана Надзорног одбора. У Министарству културе Републике Србије Снежана Ашанин је учествовала у раду стручног скупа *Етнографске маје*.

У оквиру пројекта „Родна равноправност рађа културну разноликост“ уз финансијску подршку UNESCO Међународног фонда за културну разноликост, у програму мобилности радница у култури, Ивана Ћирјаковић је добила стипендију за студијско путовање у Италију у Мерано и посету Музеју жене (Frauenmuseum / Museo delle donne) где је имала прилику да се упозна са сталном поставком и збиркама. Ово студијско путовање остварено је од 18. до 23. септембра 2022. и било је од великог значаја за будући рад и припрему нових изложби.

Промоција бизниса преко друштвених мрежа. Снежана Ашанин је учествовала на семинару које су организовали НАЛЕД и ЕТНО-МРЕЖА, а који се односио на очување старих заната и доприносу очувања традиционалних вредности. Најважније је да се стари занати прилагоде савременим потребама тржишта као би били економски исплативи, а самим тим и одрживи.

Жене као носиоци руралне економије. Стручни скуп у организацији Етно-мреже и НАЛЕД-а у чијем је раду учествовала Снежана Ашанин. Реч је о мерама подршке за економско оснаживање жена на заштити традиционалних заната и вештина женске домаће радиности.

Пројекти

Конзервација њредмеџа из Етнолошке збирке Народної музеја Чачак финансирана

је средствима Министарства културе РС. Поступак конзервације предмета који су у захтеву за средства наведени спроведен је по прописима и стручно.

Истраживање сарачког заната на територији Моравичког округа Удружење *Наше дрво* у сарадњи са Народним музејом Чачак је извршило истраживања терена Моравичког округа који обухвата Град Чачак и општине Горњи Милановац, Лучани и Ивањица. Пројекат је финансиран средствима Министарства културе РС. На основу претходних истраживања извршена је ревизија и истражене су све некадашње и садашње занатлије сарачког заната на овој територији. Евидентиран је сарачки занат као нови елементи нематеријалног културног наслеђа. Истраживања на терену и снимање занатлија у периоду од јуна до децембра 2022. године вршили су етнолог Ивана Ћирјаковић и Снежана Шапоњић Ашанин, музејски саветници из Народного музеја Чачак, и Милан Брајовић, виши кустос из Музеја рудничко-таковског краја. Снимљен је и филм под називом *Сарачке сугбине*. Приликом теренских истраживања обрађена је заоставштина Радојла Вита Азањца који је у Чачку био један од последњих мајстора сарача и седлара. Од једанаест сарачких радњи колико их је било крајем четрдесетих година XX века, када је мајстор Вито учио занат, до краја века остала је у читавој западној Србији још само његова радња. Данас у Чачку ради само један сарач, Перко Кувекаловић. У Народном музеју Чачак 27. децембра 2022. године одржана је промоција истраживања и премијерно приказан филм *Сарачке сугбине*.

Покренимо ниџи – школа њкања, њлејнења и веза (дојринос одрживосџи немаџеријалној кулџурној наслеђа). У сарадњи са Удружењем *Сџрацимиров заџис* Снежана Ашанин реализовала је пројекат који се односио на радионице ткања, плетења и веза. Школу је успешно завршило 24 полазника. Остварена је одлична сарадња са Средњом уметничком школом у Чачку чији

су ђаци у највећем броју били полазници школе ручних радова. Поводом успешно реализоване радионице организована је и изложба радова. Пројекат је подржало Министарство културе.

Буди креџиван реализован је у току јула и августа 2022. године. У периоду од два месеца у просторијама Народного музеја у Чачку петнаест учесника је имало прилику да се упозна са нашом народном традицијом, а посебно са животом у домаћинству у прошлости, када су наши преци већину потребних предмета израђивали ручно, од алата, преко одеће до средстава за хигијену. Учесници радионица су научили да самостално израде сапуне од глицерина и украсе за кућу од дрвета и обојених каменчића. По завршетку рада у Галерији Народного музеја у Чачку је 7. октобра 2022. године организована изложба радова и додела диплома учесницима. У директном раду са децом биле су Ивана Ћирјаковић, музејски саветник-етнолог из Народного музеја у Чачку, и Снежана Јефтић, дипломирани дефектолог, чланови Удружења *Наше дрво*.

Поџраџа за исџином о симболима. Пројекат је подржан од стране Центра за промоцију науке из Београда, а у сарадњи са Научним клубом Чачак и Народним музејом Чачак. Учесници су били ученици неколико основних и средњих школа из Чачка заинтересовани за развијање научне културе и упознавање техника истраживачког рада у вези са значењем симбола геометријске орнаментике у традицији и њиховим применама кроз историју. Аутори пројекта били су Ивана Ћирјаковић, етнолог-антрополог, и Снежана Тошовић, професор математике.

Традиционална срџска свадба у Бујановцу и околини. Овај пројекат је реализован у сарадњи са Народним музејом у Врању и Удружењем *Сџрацимиров заџис* из Чачка. Подржан је средствима Министарства културе. Реализована су теренска истраживања, а од прикупљене грађе и

видео-материјала монтиран је истоимени филм у трајању од 28 минута који ће бити приказан на Међународном фестивалу етнолошког филма у Београду.

Мирослављево јеванђеље – дојринос очувању немајеријалној културној наслеђа. У сарадњи са Удружењем *Сирацимиров зајис* из Чачка реализован је овај пројекат који је подржан средствима Града. Реч је о радионицама у којима су полазници били ђаци основних школа, а који су у оквиру радионица и под надзором стручњака из области калиграфије и веза исписивали најлепша слова којима је написано Мирослављево јеванђеље.

Знања и вештине управљења ћумура – евидентирање новој елементијалној културној наслеђа (група фаза). У сарадњи са Културним центром реализован је пројекат који је имао за циљ да се евидентирају произвођачи ћумура и да се прикупе подаци ради евидентирања новог елемента НКН.

Драгачевска свадба у служби заштити елементијалној културној наслеђа. Реч је о пројекту у чијој је реализацији учествовала Снежана Ашанин. Представљени су бројни свадбени обичаји из драгачевског краја. Слична обичајна пракса била је заступљена у читавом региону, тако да је реализација овог пројекта имала за циљ да младе образује и представи им давно заборављене свадбене обичаје.

Домаћине, здрав си – стручни скуп о здравицама и међународна смотра здравичара. Организован је дводневни међународни стручни скуп о здравицама на којем су учествовали стручњаци из Србије и региона. На њему су представљени бројни радови који су касније сабрани и објављени у заједничком Зборнику радова. Представљени су и најуспешнији здравичари из Србије.

ЛАБОРАТОРИЈА ЗА КОНЗЕРВАЦИЈУ И РЕСТАУРАЦИЈУ

Подаци о извршеним конзерваторско-рестаураторским радовима и интервенцијама:

археолошке збирке:

- локалитет *Дворишће музеја у Чачку* (ископавања 2022. године):

У току је конзерваторско-рестураторски третман металних налаза (сребро, бронза, олово, гвожђе); завршен је конзерваторски третман 25 налаза фрагмената стакла и керамике; у току је реконструкција два керамичка и једног каменог артефакта, као и одређеног броја ситних керамичких и стаклених налаза;

- локалитет *Пријевор - Чуљевина* у Чачку (ископавања 2020. године):

У току је конзерваторско-рестураторски третман металних налаза (олово, гвожђе); локалитет *Сирмијум - Царска палата из Сремске Мишровице* (вишегодишња ископавања):

Завршен је конзерваторско-рестаураторски третман 85 налаза (сребро, бронза, гвожђе), као и 38 коштаних чешљева који припадају Музеја Срема.

- локалитети - Народни музеј у Аранђеловцу:

(Рудник - Ђурине ћелије на Руднику, као и налази из римске епохе):

Завршен је конзерваторско-рестураторски третман металних налаза (сребро, бронза, гвожђе) са пратећим материјалом који потичу са археолошких ископавања из периода од 2016. до 2021. године, као и металних налаза из римске епохе (сребро, бронза и олово);

(Рудник – Дворине – Маџарско гробље, Ђурине ћелије – Манојловици):

У току је конзерваторско-рестураторски третман металних налаза (сребро, бронза, олово, гвожђе) са пратећим материјалом;

- локалитет *Рудник (Дрење – Дворишће С. Марковића, Дрење – Којовача)*:

У току је конзерваторско-рестураторски третман гвоздених налаза са археолошких ископавања из 2017. и 2018. године; завршен је конзерваторски третман средњовековне гвоздене секире;

- локалитет *Градина на Јелици* (ископавања 2022. године):

Завршен је конзерваторско-рестаураторски третман два бронзана налаза. локалитет Римске терме:

У току је рестураторски третман средњег налаза који потиче са ископавања из 1970. године;

- локалитет *Ивањица – Јованчића лука*:

Завршен је конзерваторски третман једног античког споменика (камена пластика);

Случајни налази:

У току је реконзерваторски третман античке гвоздене фибуле са локалитета *Градина*, село Горња Црнућа;

- **етнолошке збирке**: У току је конзервација једанаест металних предмета из Збирке покућства, старе ваге за мерење која је припадала породици Крен, као и делова славских колача.

Превентивна конзервација

Извршени су редовни мониторинг и обрада података амбијенталних услова у Сталној поставци музеја. Конзерватори су током године предузимали одговарајуће мере и активности у домену превентивне конзервације (припрема одговарајућег паковања за чување и транспорт музејских предмета, контрола параметара за адекватно чување и излагање предмета итд.). Урађени су преглед и анализа текстилног материјала у историјским и етнолошким збиркама (аплицирање лаванде у виду кесица и етеричног уља).

У оквиру пројекта Министарства културе конзерватори су посетили и извршили преглед и анализу стања збирки Музеја рудничко-таковског краја (анализа стања чувања предмета у Сталној поставци и депоима), као и локалитета *Градина* у Радаљеву код Ивањице.

Учествовање на предавањима, радионицама, стручна сарадња

У току прошле године настављена је сарадња са проф. др Кристином Шарић са Рударско-геолошког факултета у Београду у погледу анализе и заштите археолошких предмета, односно припреме стручних и научних радова за публикување.

Стручно предавање посвећено теорији рестаурације

Лабораторија за конзервацију и рестаурацију организовала је 16. септембра предавање проф. др Марка Попадића, историчара уметности, под називом *Тезејев брод или зашто су наше ствари увек младе* у Центру за стручно усавршавање у Чачку. Предавање је одржано у оквиру започетог циклуса посвећеног темама из области теорије и филозофије рестаурације.

Изложбе

Конзерватори су учествовали у техничкој реализацији тематских изложби у организацији Народног музеја у Чачку, као и изложби других музеја, установа и удружења. Конзерватори су учествовали у припреми и организацији изложбе *У камену свейлосћи њрај*, аутора проф. др Крстине Шарић. Конзерваторско одељење је учествовало у реализацији изложбе *Традиција вашара у Србији* (обрада и третман већег броја керамичких предмета).

Током године настављено је са припремама у вези са реализацијом изложбе која обухвата презентацију и заштиту античког наслеђа Града Чачка. Слободан Богојевић је

током године посетио више музејских и галеријских простора у Београду ради припреме гостовања изложбе.

Стручна пракса из области конзервације и рестаурације, образовни рад

У периоду од септембра 2021. до септембра 2023. године, ученица IV године из Уметничке школе Николина Ђорђевић похађала је стручну праксу и припремала матурски рад под називом *Конзерваторски њрејман археолошких њређења са локалитетима Царска ѡалаја из Сремске Мишровице* под менторством Слободана Богојевића. Израда матурског рада изведена је у сарадњи са професором Зораном Драгићевић Перуничкић. Помоћ, сугестије и менторство у погледу археолошког контекста и интерпретације предмета пружио је Вујадин Вујадиновић, археолог.

Слободан Богојевић је 13. јуна на позив Уметничке школе био члан комисије за одбрану матурских радова ученика са смера Конзерватор културних добара.

Сајт Музеја

Слободан Богојевић је током године технички координирао одржавање и ажурирање сајта уз консултације са осталим колегама из Музеја. Дизајн сајта поверен је Богданки Половини, фотографу и дизајнеру из Београда.

Текући послови

Слободан Богојевић је почетком године био ангажован на административним пословима у секретаријату Музеја, као и на пословима у вези са јавним набавкама.

БИБЛИОТЕКА МУЗЕЈА

Рад библиотеке одвијао се у великој мери по устаљеном току: рад са корисницима, набавка књига и часописа (разменом, поклоном, куповином), обрада књига

у библиотечком програму НИБИС, серијске публикације, размена са музејским и другим установама у земљи и иностранству (углавном подручје Европе) и корицење књига.

Тенденција умањеног позајмљивања публикација од стране корисника који нису запослени у установи настављена је и током 2022. године. Мали број студената и истраживача ван Музеја користило је услуге библиотеке. Позајмица је реализована у највећој мери за потребе кустоса којима је, поред коришћења фонда наше библиотеке, омогућено и позајмљивање публикација из других установа (најчешће из Народне и Универзитетске библиотеке у Београду).

У фонд библиотеке у овој години додато је разменом у земљи 116, а са иностранством 15 публикација, куповином 41 публикација (све у оквиру земље), поклоном 134 публикације у земљи, а из иностранства 14 публикација, док су сопственим издањем додате 4 публикације.

Број приспелих часописа у овој години је 104 – 68 домаћих наслова (15 поклоном, 47 разменом, 3 сопственим издањем Музеја и 3 часописа куповином) и 36 страних наслова. Сви су у библиотеку доспели путем размене.

У издању Народног музеја Чачак у 2022. години објављене су четири публикације: *Зборник радова Народној музеја Чачак LI/LII, Највеће ѡбеде Борца, Мој свеш у време нових ѡехнолојија* [каталог изложбе] и *Снови у камену* [каталог изложбе].

Сва музејска издања из 2022. године поклањана су установама, сарадницима и пријатељима Музеја.

У библиотечком програму НИБИС током ове године унете су и обрађене 432 монографске публикације. Од тога реивентар је осам публикација, а дупликата је шест.

Сви приспели часописи су евидентирани у картотеку и уписани у Инвентарску књигу библиотеке.

Размене коју Музеј остварује са другим установама у земљи и иностранству

реализовале су се и током текуће године, с тим да је слање *Зборника радова Народной музеја Чачак 51/52* у већем обиму планирано за почетак 2023. године.

Укоричено је седамнаест књига. Део укоричених публикација су старија издања којима је било неопходно ново повезивање, док је остатак периодика за текућу годину.

На радном месту књижничара током године супримљена два лица, у два различита интервала, због одласка у пензију стално запослене (1. новембра 2022). Једно лице је радило у периоду од 4. априла 2022. до 30. септембра 2022, а друго лице од 17. октобра 2022. године.

ФОТО-ЛАБОРАТОРИЈА

Фотографско одељење бави се снимањем покретних и непокретних културних добара, изложби и бројних манифестација које реализује Народни музеј. Такође учествује у техничкој реализацији изложби у организацији наше установе, као и током теренских радова.

Током 2022. године обављена су следећа снимања:

За Археолошко одељење 850 дигиталних снимака;

За Палеонтолошко одељење 78 дигиталних снимака;

За Етнолошко одељење 1200 дигиталних снимака;

За Историјско одељење 650 дигиталних снимака;

За Конзерваторско одељење 450 дигиталних снимака;

Изложбе и манифестације – 780 дигиталних снимака.

СТАЛНА ПОСТАВКА НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ

Сталну поставку Народного музеја у Чачку у 2022. години посетило је укупно 4270 посетилаца (2250 деце и 2020 одраслих).

Највише деце било је у октобру, када су ђаци четвртог разреда из свих школа у општини посетили и Музеј, поред других културних установа у граду.

Уочен је значајан пораст домаћих посетилаца који углавном самостално путују по нашој земљи. Пословне посете нашем граду у великом броју случајева биле су разлог да нас посете и странци.

Давали смо све потребне информације и сарађивали са разним ТВ екипама, блогерима, туристичким новинарима итд.

Достављени су додатни подаци и за Дигитални туристички водич у оквиру пројекта *Дигитализација историјске јонуге* који је покренуло Министарство трговине и туризма.

Настављена је сарадња са редакцијом Српског биографског речника Матице српске и Међуопштинским архивом у Чачку у оквиру часописа *Изворник*.

ИЗЛОЖБЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА

У Галерији Народного музеја отворене су две изложбе из сопственог програма, девет гостујућих и три изложби које су организовали појединци, организације и удружења из Чачка. Пратећи програм чинила су предавања, промоција књига и разговори. Галерију Народного музеја у Чачку током 2022. године посетило је 4.820 посетилаца.

Изложбе Музеја у Чачку

XXXVIII Дечји мајски салон са темом Мој свешћ у време нових технологија, аутора Делфине Рајић

Прича о накиши, аутора Биљане Чкоњевић

Гостујуће изложбе

Изложба Музеја рудничко-таковског краја *Наша суграђанка краљица Драга: између славе и анатеме*

Изложба *Снови у камену* Бисеније Терешченко и Небојше Савовића Неса

Изложба слика и цртежа Кристине Пирковић

Изложба старих честитки од 1880. до 1945. из приватне колекције Јасмине Јанковић

Изложба фотографија архитекте Немање Богдановића *Италија какову још нистеујознали*, у сарадњи са Италијанским институтом за културу

Изложба *Пејо међународно бијенале графика*

Изложба *У камену свейлостии ираі* професора др Кристине Шарић

Изложба *Гроф Сава Владиславић Рајзински* у организацији Удружења

Ксенија

Изложба *Традиција вашара у Србији* организована и реализована од стране Етнолошке секције Музејског друштва Србије

Изложбе у организацији установа, појединаца, организација и удружења

Изложба *Осам векова Бреснице 1222–2022*.

Изложба фотографија групе *Формай* 27. годишња изложба удружења љубитеља уметности *Есией*

КУЛТУРНО–ЕДУКАТИВНА ДЕЛАТНОСТ

Промоције, представљања публикација, изложбе

Удружење ИРМОС је 24. фебруара у Галерији Народног музеј Чачак организовало предавање о *Свештим новомученицима дабробосанским и милешевским и мученицима миљевинским*.

Удружење ИРМОС је 3. марта у Галерији Народног музеја Чачак организовало предавање *Завеш живојиа*.

У Галерији Музеја 15. марта представљен је Зборник радова *80 година од избијања Друјоі свейској рајиа на ипросјору Јујославије*

и сїрадање ірада Країујевца: нови йомаци или ревизија исїорије.

Удружење ИРМОС је 15. априла у Народном музеју Чачак представило књигу

Библијски йуїокази аутора Јована Благојевића.

У простору Галерије Музеја 20. априла одржана је трибина *Друїи свейски раїи и сїрадање Бресничана у јесен 1944. іогине*. Овом приликом је представљена и истоимена књига *Срїска йрїча* Немање Девића.

Поводом Међународног дана музеја, а у склопу Мајских културних дешавања општине Фоча, 18. маја у Музеју Старе Херцеговине отворена је изложба *Манасїири Овчарско-кабларске клисуре*, представљена истоимена књига и приказан филм о манастирима у Малој српској Светој Гори, аутора Делфине Рајић и Милоша Тимотијевића.

У Галерији Народног музеја у Чачку 23. јуна представљена је књига *Сїојадиновић у Арїенїини* др Бојана Симића.

Удружење ИРМОС је у Народном музеју Чачак 19. јула, у оквиру „Хорских сусрета“, организовало предавање Богдана Ђоковића *Мисао о Боју нема декагенце*.

Удружење ИРМОС је, у оквиру „Хорских сусрета“, у Галерији Народног музеја 20. јула организовало предавање др Милоша Тимотијевића *Женско монашїво у чачанском крају и владика Николај Велимировић*.

У Народном музеју Чачак 20. јула представљена је песничка збирка *Жеравице с оїњишїа* Ивана Негришорца, у организацији удружења *Чувари дела Вука Караџића*.

У склопу обележавања 70 година рада Народног музеја Чачак 30. августа представљен је нови *Зборник радова 51/52 за 2021/2022. годину*.

У Центру за стручно усавршавање 16. новембра одржано је предавање на тему

Тезејев брод или зашїо су наше сїарине увек младе професора др Милана Попадића, историчара уметности.

У оквиру пројекта *Национална њресџионица културе Чачак 2023* 30. новембра у Галерији Музеја одржана је презентација археолошких истраживања у дворишту Музеја, а 6. октобра представљена је књига др Милана Ристовића *Mussolini ante portas. Италијански фашизам и југословенско суседство (1919–1925)*.

Удружење ИРМОС и Народни музеј Чачак су 20. октобра организовали предавање

Светија земља – о Крстичасном и живојворном хаџи Миодрага Раденковића

У Конаку Јована Обреновића 22. децембра проф. др Марија Љуштина са Филозофског факултета из Београда отворила је видео-презентацију са темом *ЗД реконструкције џумула на локалитету – Краљеве столице у Ашеници* која је постала део Сталне поставке Народног музеја Чачак.

НАГРАДЕ, ПРИЗНАЊА, ЗАХВАЛНИЦЕ

КУД *Српски јелек* доделио је 31. марта Плакету Народном музеју Чачак за успешну сарадњу и допринос очувању етно културе.

Музејско друштво Србије доделило је 14. марта Захвалницу Народном музеју Чачак за сарадњу и остваривање програмских задатака Друштва за унапређивање музејске делатности.

Научно-технолошки њарк Чачак је 27. јула доделио Захвалницу Народном музеју Чачак за подршку и допринос приликом реализације првог старт-ап кампа за младе у Западној Србији *Камџино* у периоду од 6. до 8. јула 2022. године.

Језичка школа Blackbird доделила је Захвалницу Народном музеју Чачак за помоћ у организацији Летње школе страних језика 6. септембра 2022. године.

Универзитет џумењосџионица у Београду – Факултет џумењосџионица у Београду поводом обележавања дана Факултета 25. децембра доделио је Захвалницу Народном

музеју Чачак за успешну сарадњу и допринос раду Факултета примењених уметности.

КАДРОВИ

Тања Симић ради на одређено време од 1. јануара на месту хигијеничара.

Лидија Гавриловић, дипломирани библиотекар, радила је у библиотеци Музеја на одређено време у периоду од априла до септембра.

Љиљана Филиповић ради на одређено време од 1. јануара на месту секретара Музеја.

Од 17. октобра на месту библиотекара-приправника ради Јована Божовић, дипломирани филолог-србиста.

На радном месту етнолога, због повећаног обима посла, од 1. новембра ради дипломирани етнолог-антрополог Мина Јовић.

Због повећаног обима посла, Стефан Новичић, дипломирани историчар, ради у Музеју на одређено од 20. септембра.

На радно место кустос-документариста, на неодређено, од краја априла примљен је кустос-археолог Вујадин Вујадиновић.

БИБЛИОГРАФИЈА РАДНИКА МУЗЕЈА

Ljuština, M. Dmitrović K. 2022. Rocky Road to Sokolica: Middle Bronze Age Pottery in Central Serbia from Vatin to Bubanj-Hum IV-Ljuljaci Culture, in: BECAP 22. *Pots as media: Decoration, technology, and message transmission* Belgrade, May 12-13th 2022, Book of abstracts (Eds. J. Vuković, V. Bikić), Belgrade, 33-34.

Dmitrović, K. 2022. The Novelties that Bring Huge Changes: Quandam and Present Atenica, in: *The Mechanism of Power*. 3rd PeBA Conference in Ohrid, 25-28 May 2022, Book of Abstracts, 21.

Dmitrović, K. Molloy, B. 2022. A Contribution to the Early Bronze Age Chronology of the Region of the West Morava River, Serbia, in: *Graves, Cenotaphs and Votive Deposits of Weapons in Europe. Bronze and Iron Ages*. Proceedings of

the 20th International Colloquium of Funerary Archaeology, (Târgu Jiu, Gorj County (Romania) 7th-10th October 2021), (Eds. V. Sîrbu, K. Schuster, D. Hortopan), Editura Măiastra, Târgu Jiu, 49-64.

Dmitrović K. 2022. New Perspectives on Presentation of Tumuli from Atenica: Reconstructions on 3D Models, in: *International Scientific Conference 75 Year Jubilee of the Institute of Art History and Archaeology Dojran 12-14th October*, (Eds. A. Jakomovski, E. Dimitrova) Faculty of Philosophy, Skopje, Book of Abstracts.

Dmitrović, K., Molloy, B. 2022. *The missing link. Remarks on the Late Bronze Age in the West Morava Upriver*, Proceedings of Conference Od Morja do Morja. Življenje in smrt v pozni bronasti dobi med "Panonskim" in Jadranskim morjem, Koper, in press.

Дмитровић К. *Аџеница – Умке, Краљевске сџолице* <https://www.youtube.com/watch?v=ytXCJke-x7o>

Рајић, Делфина. „Извештај о раду Народног музеја Чачак за 2021. годину”. *Зборник рагова Народног музеја LI/ LII (2021/2022)*, 377-397.

Тимотијевић, Милош. *Миџови нове срџске иџорије*. Београд : Catena mundi, 2022.

Тимотијевић, Милош. „Храбри” џарџизани и „зли” чеџници : сџудије о Србији у Друџом свеџском раџу : (1941-1945) [треће издање]. Београд : Catena mundi, 2022.

Тимотијевић, Милош. „Кошарка у Чачку 1940–1951”. *Зборник рагова Народног музеја LI/ LII (2021/2022)*, 299-341.

Тимотијевић, Милош. „Град, спорт и идентификација: ривалство кошаркашких клубова из Чачка и Краљева (1945–1991)”. *Публициџтика у развоју друџтва и државе II, научни скуп, Свеџка резимеа*, ур. Љубодраг П. Ристић, 31. Краљево : Народни музеј; Београд

: Институт за политичке студије : Правни факултет Универзитета, 2022.

Тимотијевић, Милош. „Крв међу браћом”: писање колаборационистичке штампе о криминалу у селима окупиране Србије 1941. године”. *Наша џрошлосџ*, 20 (2021), 31-54.

Тимотијевић, Милош. „Мирослав Јовановић и друштвена историја”. Мирослав Јовановић, *Језик и друџтвена иџторија. Проџив Вука*, 541-222. Београд : Службени гласник, 2022.

Тимотијевић, Милош. „Спорт и идентитет града: једно интимно сведочанство о Чачку и кошарци”. Зоран Антоновић, *Највеће џобеде Борца : мала сенџименџална иџторија једног великог клуба : 75 џодина Кошаркашког клуба Борац*, 162-165. Чачак : Народни музеј Чачак, 2022.

Тимотијевић, Милош. *Обреновићу у музејским и друџим збиркама Србије VII*, ур. Александар Маруџић, Ана Ранковић, 358-359. Горњи Милановац : Музеј Рудничко-таковског краја, 2022.

ПУБЛИКАЦИЈЕ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ

Зборник рагова

Зборник рагова Народног музеја LI – LII (Чачак, 2021 – 2022 [шт. 2022]), стр. 398.

Каџалози

1. *Слике из деџињсџива*: 38. дечји мајски салон, Делфина Рајић, Чачак, 2022, стр. 35.

Моноџрафије

1. Зоран Антоновић, *Највеће џобеде Борца : мала сенџименџална иџторија једног великог клуба : 75 џодина Кошаркашког клуба Борац* (Чачак : Народни музеј Чачак, 2022), стр. 166.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

93/94

ЗБОРНИК радова Народног музеја =
National museum journal = Recueil des travaux du
Musée national / главни и одговорни уредник
Делфина Рајић. - [Штампано изд.]
- 1969, књ. 1- . - Чачак : Народни музеј, 1969-
(Београд : Бирограф). - 27 cm

Годишње.

ISSN 0350-7262 = Зборник радова Народног
музеја (Чачак)

COBISS.SR-ID 8293890

НАРОДНИ МУЗЕЈ ЧАЧАК
www.cacakmuzej.org.rs

